

MITROPOLIA BANATULUI

**REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI**

1 - 3

ANUL XXXI—1982

Acastă carte este donată
de: *Mitropolia Baughului*
din: *Timișoara* la *1982*

COMITETUL DE REDACȚIE :

- Președinți :** I. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului.
P. S. VISARION, Episcopul Aradului.
- Vicepreședinți :** P. S. Episcop-vicar TIMOTEI LUGOJANUL.
P. S. Arhiepiscop-vicar GHERASIM HUNEDOREANUL.
- Membri :** Preot ILIE MAIER, vicar administrativ la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.
Preot FLOR TEODORESCU, vicar administrativ la Episcopia Aradului.
Preot PETRU DOROBANȚU, consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.
Preot SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș.
Preot DAN EMILIAN NICOLAU, ecclziarh la catedrala Episcopiei Aradului.

Redactor responsabil : Diac. IOAN D. ȚIRNEA

Redacția și Administrația : Arhiepiscopia ortodoxă română, 1900 Timișoara I, b-d. Victoriei nr. 7. Cont virament BNRSR, filiala Timișoara, nr. 45.10.8.192.

MITROPOLIA BANATULUI

Anul XXXII Nr. 1—3

ianuarie—martie 1982

CUPRINSUL

*** Pace pe pământ. Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democratiei și Unității Socialiste din Republica Socialistă România	5
--	---

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

*** Impreună, în slujba păcii.	15
--------------------------------	----

DREAPTA ÎNVĂȚĂTURĂ A BISERICII

Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu întrupat.	30
---	----

STUDII

Pr. prof. dr. DUMITRU STĂNILOAE: Mărturisirea dreptei credințe prin rugăciunile preotului însoțite de răspunsurile credincioșilor, ca pregătire pentru înfăptuirea jertfei euharistice și a împărțirii de ea.	39
Arhid. prof. dr. CONSTANTIN VOICU: Sfântul Ioan Gură de Aur și unitatea Bisericii.	73
EUGEN ARĂDEANUL: Din istoria eparhiei Aradului și Hunedoarei de la mijlocul secolului XV-lea.	85

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI CATEHETICE

Preot FLOR TEODORESCU: Îndemn la desăvârșire și sfințenie.	92
Preot IOAN BUNEA: „Botezul cu apă” și „Botezul cu apă și cu Duhul Sfânt”.	96
Preot IOAN BUNEA: Cateheză despre Duhul Sfânt.	100

PROBLEME PASTORALE ȘI LITURGICE

Prot. dr. MARCU BĂNESCU: Marginalii la înțelegerea în sobor.	104
--	-----

CHIPURI DE ÎNAINȚAȘI

Dr. AUREL COSMA: Academicianul dr. Pavel Vasici Ungureanu (1806—1881).	110
Preot NICOLAE MORAR: Dascălul Virgil Amandia (1865—1941).	115

URME DIN TRECUT

Preot D. BĂLAȘA: Legăturile Domnului Tudor cu Banatul.	118
Prot. BORIS TURCANU și Preot VASILE MUNTEAN: Noi contribuții privind „Tabla de la Lugoj”.	121

DOCUMENTAR

Arhim. VENIAMIN MICLE și preot TRAIAN MAGOS: Testamentul lui Mihail Trașca în slujba școlii românești.	128
Preot IOAN DURAC: Un document din anul 1861 în sprijinul drepturilor politice ale românilor din Hațeg.	134

COMEMORĂRI

75 de ani de la Răscoala din 1907. — — — — — 139

TREPTE ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

Forumul mondial al istoriei științei. Festivalul internațional „George Enescu”. Cel mai mare transformator din țară. Un nou spital. A VII-a ediție a Tîrgului Internațional București. — — — — — 142

CRONICA BISERICESCĂ

Vizite ale Intilistătorului Bisericii noastre în străinătate. Sfîntul Sinod ia atitudine față de actuala primejdie atomică. Ecumenismul nostru local. Institutul teologic universitar din București la un secol de existență. Consfătuire a cadrelor didactice din instituțiile de învățămînt teologic. Unitatea Bisericii și pacea lumii. Sesiunea Comisiei mixte de dialog ortodox-anglican. Dialogul teologic dintre Bisericele Ortodoxe și Bisericele Luterane. Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Biserica Romano-Catolică. Enciclică papală dedicată muncii. Episcopii belgieni împotriva rachetelor nucleare. Prezență a artei bisericești românești peste hotare. — — — — — 146

NOTE ȘI COMENTARII

Unitate, pace și bunăînțelegere. Bisericele se pregătesc pentru a VI-a Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Ortodoxia românească în comunitatea ecumenică (pr. prof. dr. Ioan Bria). — — — — — 165

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

Archiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

Adeziune plenară la Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste. Prăznuirea la Timișoara a Sfîntului Iosif cel Nou de la Partos. Hramuri mănăstirești. Noul an școlar la Seminarul teologic din Caransebeș. Hirotoniri. Comemorări. Restaurare de pictură bisericească. Deces. — 174

Episcopia Aradului și Hunedoarei

Lucrările Adunării Eparhiale. Preoții se declară pentru pace și împotriva înarmărilor. Hramuri mănăstirești. Tîrnosiri de biserici. Biserica nou construită din Tisa Nouă. Sfințiri și binecuvîntări de biserici. Slujiri arhieresti. Vizită arhierescă. Trecuți la cele veșnice. — — — — — 180

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*, Studiu introductiv, ediție, glossar și indice de Damaschin Mloc. Ediția a doua revăzută, Editura Facla, Timișoara, 1981, 372 pp. (Marcu Bănescu); Florian Dudaș, *Vechile tipărituri românești din bisericile Bihorului. Sec. XVI—XVII*, prefată de Prea Sfințitul dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, Editura Episcopiei ortodoxe române Oradea, Oradea, 1979, 220 pp. +38 reproduceri foto (Ion B. Mureșianu); Florian Dudaș, *Cartea veche românească în Bihor, secolele XVI—XVII*, Catalog Oradea, 1977, 204 pp. + 36 reproduceri foto (Ion B. Mureșianu); dr. Corneliu Mircea, *Cartea liinței*, Editura Cartea Românească, București, 1980, 415 pp. (Marcu Bănescu). — — — — — 190

POȘTA REDACȚIEI

Poșta redacției. — — — — — 195

MITROPOLIA BANATULUI

Tome XXXII Nr. 1—3

janvier—mars 1982

SOMMAIRE

- *** Paix sur la terre. L'appel au désarmement et à la paix du Front de la Démocratie et de l'Unité Socialiste de la République Socialiste de Roumanie. — 5

L'ÉGLISE ET LES PROBLÈMES CONTEMPORAINS

- *** Ensemble, au service de la paix. — — — — — 15

LA VRAIE DOCTRINE DE L'ÉGLISE

- Jésus-Christ, le Fils de Dieu incarné. — — — — — 30

ÉTUDES

- Archiprêtre Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE: Témoignage de la vraie foi par les prières du prêtre et les réponses des fidèles, comme préparation au sacrifice eucharistique et à la communion. — — — — — 39
- Archidiacre Prof. Dr. CONSTANTIN VOICU: Saint Jean Chrysostome et l'unité de l'Eglise. — — — — — 73
- EUGEN ARĂDEANUL: Données historiques concernant le diocèse d'Arad et de Hunedoara, au moitié du XV-e siècle. — — — — — 85

SERMONS ET CATÉCHÈSES

- Prêtre FLOR TEODORESCU: Exhortation à la perfection et à la sainteté. — 92
- Prêtre IOAN BUNEA: „Le Baptême avec l'eau" et „Le Baptême avec l'eau et dans l'Esprit Saint". — — — — — 96
- Prêtre IOAN BUNEA: Catéchèse concernant le Saint Esprit. — — — — — 100

PROBLÈMES PASTORAUX ET LITURGIQUES

- Archiprêtre Dr. MARCU BĂNESCU: Quelques observation sur la concelebration des prêtres. — — — — — 104

FIGURES D'ANCÊTRES

- Dr. AUREL COSMA: L'academicien Dr. Pavel Vasici Ungureanu (1806—1881). — 110
- Prêtre NICOLAE MORAR: L'instituteur Virgil Amandia (1865—1941). — — 115

VÊSTIGES DU PASSÉ

- Prêtre D. BALAŞA: Les relations du Tudor Vladimirescu avec le Banat. — 118
- Archiprêtre BORIS TURCANU et Prêtre VASILE MUNTEAN: Nouvelles contributions concernant la „Table de Lugoj". — — — — — 121

DOCUMENTAIRE

- Archimandrite VENIAMIN MICLE et Prêtre TRAIAN MAGOŞ: Le testament de Mihail Trapşa au service de l'école romaine. — — — — — 128
- Prêtre IOAN DURAC: Un document de l'année 1861 à l'appui des droits politiques des roumains de Haţeg. — — — — — 134

COMMEMORATIONS

75 ans après la révolte de 1907. — — — — — 139

ÉTAPES DANS LE DÉVELOPPEMENT DE LA PATRIE

Le Forum mondial de l'histoire de la science. Le festival international „Georges Enesco”. Le plus grand transformateur électrique de notre pays. Un nouvel hôpital. La VII-e édition de la Foire internationale de Bucarest. — — 142

CHRONIQUE ECCLÉSIASTIQUE

Les visites de Sa Béatitude le Patriarche Justin à l'étranger. Le Saint Synode prend position contre l'actuel danger atomique. Notre oecumenisme local. Le centenaire de l'Institut théologique universitaire de Bucarest. Réunion des professeurs des institutions d'enseignement théologique. L'unité de l'Eglise et la paix du monde. Session du Secrétariat international de la Conférence Chrétienne pour la Paix. Session de la Commission mixte orthodoxe-anglicane. Le dialogue théologique entre les Eglises Orthodoxes et les Eglises luthériennes. Le Conseil oecuménique des Eglises et l'Eglise Catholique-Romaine. Encyclique papale dédié au travail. Les évêques belges contre les missiles nucléaires. La présence de l'art ecclésiastique roumain à l'étranger. — — 146

NOTES ET COMMENTAIRES

Unité, paix et bonne entente. Les Eglises se préparent pour la VI-e Assemblée générale du Conseil oecuménique des Eglises. L'Orthodoxie roumaine dans la communauté oecuménique (Archiprêtre Prof. Dr. Ion Bria). — — 165

LA VIE ECCLÉSIASTIQUE DANS LA METROPOLE DU BANAT

L'Archevêché de Timișoara et Caransebeș

L'adhésion plénière à l'Appel pour le désarmement et la paix du Front de la Démocratie et de l'Unité Socialiste. La commémoration à Timișoara du Saint Joseph le Nouveau. Fête patronale de quelques monastères. La rentrée au Séminaire théologique de Caransebeș. Ordinations de prêtres. Cérémonies destinées à rappeler le souvenir de quelques personnalité du passé. Restauration de l'ancien peinture d'une église. Décès. — — — — 174

L'Evêché d'Arad et Hunedoara

Les travaux de l'Assemblée diocésaine. Les prêtres se déclarent pour la paix et contre la course aux armements. Monastères qui fêtent leur patron. Consécration d'églises. Une nouvelle église à Tisa Nouă. Liturgies pontificales. Passés à l'éternité. — — — — — 180

PRESENTATIONS BIBLIOGRAPHIQUES

Nicolae Stoica de Hațeg: *Cronica Banatului (La chronique du Banat)*, Étude introductif, édition, vocabulaire et index par Damaschin Mioc. Seconde édition, revue, Edition „Facla”, Timișoara, 1981, 372 pp. (Marcu Bănescu); Florian Dudaș: *Vechile tipărituri românești din bisericile Bihorului. Sec. XVI—XVIII (Des bouquins roumains dans les églises de Bihor XVI—XVIII-e siècles)*, préfacée par Son Excellence Mgr. Dr. Vasile Coman, l'Evêque d'Oradea, l'Édition du Diocèse d'Oradea, Oradea 1979, 220 pp. + 38 photoreproductions (Ion B. Mureșianu). Florian Dudaș: *Cartea veche românească în Bihor secolele XVI—XVII catalog (Vieux livres roumaines en Bihor, XVI—XVII-e siècles, Catalogue)* Oradea 1977 204 pp. + 36 photoreproductions (Ion B. Mureșianu); Dr. Corneliu Mircea: *Cartea ființei (Le livre de l'être)*. l'Édition „Cartea Românească”, București 1980, 415 pp. (Marcu Bănescu). — — — 190

COURRIER DE LA RÉDACTION

Courrier de la rédaction. — — — — — 195

PACE PE PĂMÎNT

Popoarele lumii, forțele progresiste, opinia publică mondială joacă astăzi un rol hotărîtor în promovarea și înlăptuirea dezideratelor nobile ale păcii și înțelegerii, ale colaborării și conlucrării pe planeta noastră. Lupta unită a popoarelor reprezintă chezașia păcii, a apărării și consolidării securității internaționale. „Evenimentele demonstrează — sublinia Președintele țării noastre Domnul Nicolae Ceaușescu — că în lumea de azi are loc o dezvoltare fără precedent a unei conștiințe noi a popoarelor, care înțeleg tot mai bine de ce forță uriașă dispun, faptul că de ele însele depind lichidarea stărilor de lucruri anacronice din epoca noastră, transformarea înnoitoare a societății, instaurarea unor relații de prietenie, încredere și colaborare internațională, în care fiecare națiune să se dezvolte liber, corespunzător dorinței și voinței sale, să poată trăi în pace și conlucrare rodnică, prietenească cu celelalte națiuni și popoare“. Poziția hotărîită, activă a popoarelor, a forțelor progresiste, a opiniei publice mondiale în direcția opririi cursului periculos al înarmărilor, înlăptuirii dezarmării și apărării păcii își găsește expresia în manifestările și demonstrațiile fără precedent care se desfășoară peste tot împotriva amplasării de noi rachete în Europa și pentru retragerea celor existente, împotriva producerii bombei cu neutroni și a altor arme de distrugere în masă, în condamnarea politicii de forță și amenințare cu forța, precum și în susținerea și înlăptuirea măsurilor progresiste pe plan național și internațional. Această luptă unită a popoarelor pentru pace și conlucrare, pentru înțelegere și colaborare este consecința transformărilor obiective survenite în configurarea factorilor determinanți ai dezvoltării vieții internaționale, expresia conștientizării maselor populare, formării opiniei publice înaintate care exercită o influență tot mai mare în evoluția relațiilor dintre state, în promovarea unui nou curs în viața planetei noastre.

În ultimii ani, ca expresie a acestui proces de conștientizare se constată dezvoltarea opiniei publice înaintate, inclusiv a apartenențelor diferitelor Biserici, a marilor organizații religioase și a forurilor creștine internaționale, o creștere a contribuției popoarelor nu numai la finalizarea, realizarea unor măsuri, ci, tot mai mult, la formularea și conceperea coordonatelor transformatoare ale vieții internaționale. Este o dovadă elocventă a maturizării opiniei publice mondiale, o consecință a schimbărilor survenite în raportul de forțe în favoarea progresului și păcii, colaborării și înțelegerii între națiuni. În condițiile în care se amplifică criza economică, petrolieră și financiară și, pe această bază, criza socială și politică a lumii capitaliste, adâncindu-se contradicțiile dintre diferitele state și grupări de state și agravându-se conflictele existente, popoarele, opinia publică se pronunță tot mai hotărât pentru reglementarea pașnică a tuturor litigiilor existente și pentru soluționarea marilor probleme care confruntă omenirea potrivit cerințelor dezvoltării normale a vieții internaționale. Experiența demonstrează că nu există sau aproape nu există problemă sau situație conflictuală, chestiune importantă pentru evoluția relațiilor internaționale, în care popoarele, forțele progresiste, opinia publică mondială să nu-și exprime atitudinea, poziția, și să nu-și aducă contribuția de gândire, de pricepere, de inteligență.

O atitudine fermă, o poziție deosebit de activă au popoarele lumii, forțele progresiste, opinia publică mondială în promovarea unor relații de pace și colaborare, condamnând politica agresivă, războinică, practicile bazate pe forță și pe amenințarea cu forța, proprii imperialismului și politicii sale colonialiste și neocolonialiste. În aceste zile, în condițiile creșterii într-un ritm fără precedent a cheltuielilor militare, accentuării spiralei înarmărilor, adâncirii tensiunilor și încordării în lume, creșterii pericolului unui nou război mondial, au devenit tot mai active și mai ample manifestările opiniei publice mondiale, s-au multiplicat demonstrațiile de protest împotriva acțiunilor agresive ale cercurilor imperialiste, împotriva sporirii arsenalelor militare, a oricăror acțiuni care periclitează liniștea și securitatea popoarelor. Forțele progresiste de pretutindeni, opinia publică mondială se pronunță cu hotărâre împotriva nesocotirii intereselor unor națiuni și popoare, a politicii de dominație și dictat a celor puternici asupra celor slabi. Participarea conștientă a popoarelor, a tuturor națiunilor — fără deosebire de

mărime, forță economică sau militară — la dezbateră și soluționarea problemelor mondiale reprezintă nu un deziderat subiectiv, cu caracter conjunctural ci o cerință obiectivă decurgând din procesele înnoitoare, tendințele și orientările fundamentale ale dezvoltării lumii contemporane. Dacă în trecut, un număr restrâns de state — și în primul rând marile puteri — își puteau aroga „dreptul” de a decide în probleme ce interesau direct destinul celorlalte popoare, însuși destinul lor, astăzi — ca urmare a schimbării raportului mondial de forțe în favoarea democrației și păcii, se afirmă tot mai puternic voința fiecărei națiuni, a fiecărui popor de a fi stăpîn pe destinele sale, de a-și organiza viața potrivit intereselor proprii, de a-și apăra și consolida independența și suveranitatea. S-a îngustat considerabil câmpul de acțiune al vechii politici imperialiste, de forță, dominație și dictat, existînd premise reale pentru ca popoarele, în strînsă unitate, să acționeze pentru soluționarea problemelor stringente ale contemporaneității.

Unitatea forțelor progresiste, lupta unită a popoarelor, coeziunea lor reprezintă trăsăturile caracteristice definitorii ale demonstrațiilor de masă organizate în Europa, ca și în America de Nord și de Sud, în Africa ca și în Asia, pe toate meridianele globului. Acest proces — configurînd transformările obiective înregistrate, cu deosebire în ultimii ani — reflectă atitudinea conștientă, participarea responsabilă, unită a popoarelor la efectuarea marilor judecăți de valoare cu privire la deciziile cercurilor guvernante, condamnîndu-le cu toată hotărîrea pe acelea îndreptate împotriva păcii și liniștii locuitorilor planetei. Atitudinea conștientă, participarea unită și responsabilă a popoarelor își găsesc expresia, totodată, în promovarea soluțiilor care amplifică și extind procesele transformatoare, precum și în condamnarea și repudierea acelor care contravin acestor procese. Este știut că în ultimul timp a devenit tot mai greu să se hotărască asupra unei sau altei probleme de însemnătate cardinală pentru dezvoltarea relațiilor planetare, fără să se ia în considerație voința și interesele popoarelor, forțelor înaintate, opiniei publice mondiale. Este o consecință a faptului că aceste forțe, în strînsă unitate refuză să mai rămînă la „periferia” vieții politice internaționale și să accepte soluții care privesc soarta lor, în afara voinței și intereselor proprii. Creșterea rolului popoarelor la abordarea și soluționarea problemelor fundamentale ale lumii contemporane configurează noile valențe ale de-

mocrației participative în viața planetei, ca expresie a interesului lor nemijlocit în orînduirea și desfășurarea relațiilor internaționale. Nici un popor, mare sau mic, nu mai acceptă astăzi să hotărască alții asupra unor asemenea probleme vitale cum sînt: pacea, progresul și dezvoltarea lor. Popoarele nu mai admit și nu vor mai admite continuarea situației din trecut, a politicii agresive a tensiunii și încordării, a suspiciunii în relațiile mondiale, insistînd pentru o politică nouă, bazată pe respectul reciproc, pe egalitate deplină în drepturi, pe independență și suveranitate. Popoarele, fără deosebire de mărime, forță economică sau militară se pronunță pentru garantarea dreptului lor la viață, la libertate și pace, dezvăluind consecințele profund dăunătoare ale cursei înarmărilor, ale tendințelor și orientărilor agresive ale cercurilor imperialiste.

Poporul român acționează cu hotărîre, împreună cu celelalte popoare, cu forțele progresiste de pretutindeni pentru realizarea dezideratelor supreme ale omenirii de a trăi în colaborare și înțelegere, într-o lume a păcii și progresului. Sîntem conștienți că în aceste zile de tensiune și încordare, fără precedent în viața continentului și în viața planetei, numai prin lupta unită a noastră a tuturor, prin hotărîrea și fermitatea cu care vom acționa, vom putea opri orientarea periculoasă spre agresiune și un război și vom determina reluarea cursului firesc spre înțelegere și colaborare.

Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste pentru dezarmare și pace, apel adoptat la strălucita inițiativă a președintelui României, reprezintă în acest context o vibrantă chemare la unirea eforturilor poporului nostru, ale tuturor popoarelor lumii împotriva primejdiei de război, pentru apărarea păcii și securității internaționale. Acest **Apel** constituie o nouă și pregnantă expresie a voinței de pace a poporului român, a hotărîrii sale de a acționa în consens cu aspirațiile nobile ale tuturor popoarelor lumii pentru oprirea cursei agresive a înarmărilor, pentru întărirea cooperării și înțelegerii în lume. Este o chemare la luptă, la unitate, pentru apărarea păcii, pentru edificarea unei politici noi, bazată pe respectul principiilor dreptului internațional, pe dreptate și echitate, pe încredere și respect reciproc. Este o nouă și remarcabilă contribuție a României, a Președintelui Nicolae Ceaușescu la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Biserica Ortodoxă Română, toate cultele religioase din patria noastră și-au exprimat din primul moment întreaga adeziune la Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste înțelegând că prin aceasta își îndeplinesc o datorie de conștiință și respectă în-săși comandamentele crezului lor. Manifestările organizate, luările de cuvânt ale participanților, noțiunile adoptate au demonstrat hotărîrea lor de a-și aduce contribuția, alături de întregul popor, la lupta pentru triumful păcii progresului social, pentru o lume fără arme și fără războaie.

Prin acțiunile astfel inițiate oamenii religiei din România au ținut să-și exprime solidaritatea cu confrății lor din alte țări ale Europei și din restul continentelor care și ei protestau împotriva amplasării și dezvoltării de noi rachete cu rază medie de acțiune, a oricăror rachete nucleare în Europa și oriunde în lume, contra bombelor atomice și mai ales a bombeii cu neutroni.

Adoptarea pe plan mondial a unor măsuri cum sînt cele cuprinse în **Apelul** lansat de Frontul Democrației și Unității Socialiste, promovarea unei astfel de politici care să țină seama de soarta omului și a omenirii întregi, constituie singura alternativă viabilă la un război catastrofal, condiția primordială a instaurării unui bun climat de înțelegere și încredere între popoare, de colaborare în interesul suprem al civilizației și progresului multilateral. „Nu există și nu pot exista probleme oricît de complicate ar fi ele care să nu poată fi soluționate pe calea tratativelor, atunci cînd se pornește de la respectul reciproc, de la recunoașterea drepturilor și independenței fiecărei națiuni“, sublinia Președintele Nicolae Ceaușescu.

Demersul amplu al Președintelui României, manifestarea spiritului său constructiv, profund umanist, în sprijinul cauzei păcii, al făuririi unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră are, așa cum știm, un susținut temei în realitatea noastră intimă și intră în unghiul de incidență al grijii manifestate pentru viitor și, implicit, sub unghiul de incidență al mijloacelor prin care pacea se poate construi și dura în umanitate ca o creație de fond a tuturor popoarelor și, ca o lumină, ca o singură și îndreptătită rază de speranță, a fiecăruia în parte, avînd un inspirat și cuprinzător model în **Apelul** care poartă semnătura inimii și conștiinței noastre întregi.

APELUL PENTRU DEZARMARE ȘI PACE
al Frontului Democrației și Unității Socialiste din
Republica Socialistă România.

Biroul Executiv al Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, întrunit în ședință lărgită la București, în ziua de 30 octombrie 1981, și-a însușit în unanimitate aprecierile și considerentele expuse de președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la situația internațională actuală, la căile de depășire a problemelor grave ce confruntă omenirea, precum și propunerile cu privire la desfășurarea unei vaste acțiuni politice de masă în țara noastră, menite să permită manifestarea puternică a voinței de pace a poporului român, a hotărârii întregii națiuni socialiste de a acționa neabătut împotriva intensificării cursei înarmării, pentru dezarmare generală, și în primul rînd dezarmare nucleară, pentru securitate, colaborare și pace în întreaga lume.

Consiliul Național al F. D. U. S. dă o înaltă apreciere inițiativei tovarășului Nicolae Ceaușescu, pătrunse de un spirit de înaltă grijă și răspundere pentru viața și liniștea popoarelor, pentru destinele civilizației umane, pentru făurirea unei lumi a prieteniei și colaborării pașnice între toate națiunile. Considerăm că această nouă și importantă inițiativă este de natură să mobilizeze și mai mult forțele poporului român în înfăptuirea politicii principale, constructive, promovate pe arena mondială de România Socialistă de președintele țării, să sporească contribuția poporului nostru la marea luptă a forțelor înaintate, progresiste, a maselor largi populare de pretutindeni, hotărît să-și apere liniștea, munca pașnică, viața, libertatea și independența.

România socialistă, președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de un binemeritat prestigiu pe arena mondială, pentru consecvența și hotărîrea cu care militează în scopul lichidării factorilor de încredare, tensiune și conflict în viața internațională, pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii de azi în concordanță cu interesele și năzuințele vitale ale popoarelor. Un profund ecou și o deplină aprobare au găsit în rîndul opiniei publice internaționale nenumărate propuneri și inițiative concrete ale țării noastre,

ale președintelui Nicolae Ceaușescu, în direcția opririi cursei înarmărilor, a trecerii la măsuri practice de reducere a cheltuielilor, efectivelor militare și armamentelor, de apărare a libertății și independenței popoarelor, grav amenințate de actualul curs al vieții mondiale. Adoptarea unor asemenea măsuri, promovarea acestei politici constituie astăzi singură alternativă la un război nimicitor, reprezintă condiția primordială a instaurării unui climat de înțelegere, securitate, colaborare și pace.

Pornind de la aceste considerente, Frontul Democrației și Uniunii Socialiste cheamă toate organizațiile sale componente, oamenii muncii din întreaga țară — muncitori, țărani, intelectuali, bărbați și femei, tineri și vîrstnici, pe toți cetățenii, fără deosebire de naționalitate — să-și spună cuvîntul în cadrul unor largi manifestări publice, să organizeze adunări populare, demonstrații, marșuri ale păcii și alte acțiuni de masă, cerînd să se întreprindă și să se intensifice acțiunile tuturor statelor și popoarelor pentru împiedicarea amplificării cursei înarmărilor și sporirii arsenalului militar, pentru măsuri concrete în domeniul dezarmării și, în primul rînd, al dezarmării nucleare, pentru eliberarea omenirii de coșmarul unui nou război. Aceasta exprimă importanța deosebită pe care partidul și statul nostru o acordă rolului poporului nostru — constructor eroic al socialismului, care își făurește în mod conștient propria istorie, un viitor demn și fericit — în elaborarea și promovarea întregii politici interne și externe a țării, în conducerea tuturor domeniilor vieții sociale, a întregii societăți.

Poporul român este conștient că înfăptuirea mărețelor sale aspirații de zidire a celei mai drepte și umane orînduiri — comunismul, ca și realizarea năzuințelor tuturor popoarelor spre bunăstare și progres sînt condiționate în mod vital de înlăturarea pericolului războiului, de instaurarea unei păci trainice pe planeta noastră. Cauza păcii și colaborării face parte inseparabilă din concepția de viață a poporului nostru, a societății socialiste pe care o edificăm, se identifică cu idealurile nobile ale socialismului și comunismului.

Poporul român este conștient că în uriașele eforturi pe care le depun astăzi forțele înaintate ale omenirii pentru dezarmare, pace și destindere un rol esențial trebuie să-l aibă țările socialiste care, prin însăși natura orînduirii lor, prin ideile care le călăuzesc, sînt în mod organic interesate în lichidarea oricăror acte de agresiune

internațională, a oricăror pericole de război, în apărarea independenței și libertății tuturor popoarelor, a dreptului lor sacru de a-și făuri viitorul în liniște și pace, așa cum și-l doresc. Țărilor socialiste, forțelor sociale înaintate de pretutindeni le revine îndatorirea de a-și uni eforturile într-un singur șuvoi pentru a bara calea războiului, pentru a salvagarda pacea.

Frontul Democrației și Unității Socialiste din România apreciază în mod deosebit și privește cu profundă simpatie marile mișcări de masă care au loc în țările Europei occidentale, consacrate opririi amplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune pe continentul nostru, împiedicării producerii bombei cu neutroni, împotriva planurilor și a intențiilor de escaladare a politicii de înarmări. Poporul român își unește glasul cu masele populare din aceste țări, cu toate națiunile în nobila luptă pentru pace, care oglindește rolul sporit pe care îl joacă astăzi popoarele în determinarea cursului evoluției istorice. Ne afirmăm solidaritatea deplină cu celelalte națiuni în eforturile pentru înlăturarea primejdiilor care amenință viața și munca lor pașnică, însuși viitorul lor, spunînd — pînă nu este prea tîrziu — un NU hotărît războiului !

Considerăm că forțele iubitoare de pace de pretutindeni, popoarele trebuie să se manifeste cu cea mai mare energie pentru a determina guvernele, parlamentele, conducerea statelor să abordeze o politică nouă, constructivă, pătrunsă de o răspundere maximă pentru soarta și viitorul popoarelor, a păcii mondiale.

Adresăm tuturor organizațiilor de masă și obștești, maselor populare din țările Europei, ale Americii, de pe celelalte continente apelul de a acționa în cea mai strînsă unitate pentru trecerea la îndeplinirea obiectivelor stringente ale securității, destinderii și colaborării internaționale.

„Să acționăm pentru instaurarea unui climat în care toate popoarele să se poată dezvolta liber și suveran, la adăpost de orice amestec sau agresiune din afară !

În interesul păcii și liniștii pe planeta noastră, să ne ridicăm cu toată energia împotriva politicii de continuare a înarmărilor !

Pornind de la situația deosebit de gravă creată în Europa, ca urmare a acumulării în această parte a lumii a unui uriaș arsenal de arme de distrugere în masă — să cerem cu toată energia oprirea amplasării și desfășurării pe continent a rachetelor nucleare cu rază

medie de acțiune și trecerea neîntârziată la tratative concrete în acest scop !

Să spunem un NU hotărît bombeii cu neutroni ! Să ne ridicăm cu fermitate pentru scoaterea în afara legii a tuturor armelor de distrugere în masă !

Să acționăm hotărît, împreună cu toate popoarele, cu toate conștiințele lucide de pe continent, pentru a evita ca Europa să fie nimicită în cadrul unei conflagrații nucleare !

Să ne pronunțăm cu toată energia ca actuala reuniune de la Madrid să stabilească convocarea unei conferințe consacrate întăririi încrederii și dezarmării în Europa !

Să acționăm ferm pentru un echilibru militar care să nu pună în pericol securitatea și pacea nici unei țări și ca să fie realizat nu pe seama sporirii înarmărilor, ci prin diminuarea și reducerea lor treptată !

Să impunem să se treacă cu toată hotărîrea la înghețarea cheltuielilor militare la nivelul anului 1981 și la reducerea treptată, în următorii ani, a bugetelor militare cu cel puțin 10 la sută pînă în 1985.

Să impunem încetarea oricărei demonstrații de forță, a manevrelor militare la granițele altor state, a manevrelor de mare anvergură, a oricăror acțiuni ce pot genera tensiune și neîncredere între state !

Să cerem în modul cel mai ferm ca minunatele cuceriri ale genului uman, ale științei și tehnicii moderne să fie puse exclusiv în slujba păcii și progresului — și nu a distrugerii și a războiului !

Să conlucrăm strîns pentru a determina pe promotorii înarmărilor să renunțe la pozițiile lor periculoase, să pună capăt cu desăvîrșire politicii de înarmări, folosirii forței și amenințării cu forța, astfel ca toate problemele litigioase să fie soluționate numai și numai prin tratative, pe cale pașnică !

Să facem totul pentru ca imensele bugete militare, fondurile cheltuite pentru înarmare să fie folosite pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economică și socială ale fiecărei țări, pentru sprijinirea popoarelor din țările subdezvoltate în eforturile lor de progres, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune ! Să facem ca politica de dezarmare să contribuie la lichidarea decalajelor dintre state, la instaurarea noi ordini economice — condiție esen-

țială a păcii și progresului, a stabilității politice și economice mondiale !

Să acționăm ca Organizația Națiunilor Unite, celelalte organizații și organisme internaționale să joace un rol mult mai activ în unirea și participarea tuturor națiunilor la eforturile pentru pace, pentru dezarmare și colaborare între popoare !“

Viața, întreaga desfășurare a evenimentelor internaționale demonstrează necesitatea creșterii rolului popoarelor în soluționarea tuturor problemelor care privesc pacea și progresul umanității, a întăririi solidarității și conlucrării lor în afirmarea politicii de destindere, de pace și independență națională. Să ne unim deci forțele, să conlucrăm în modul cel mai activ pentru a pune stavilă politicii de încordare și război, pentru afirmarea politicii de destindere și înțelegere, de pace și colaborare internațională.

Frontul Democrației și unității Socialiste, în numele întregului popor român, adresează tuturor organizațiilor democratice, opiniei publice, popoarelor din toate țările chemarea de a întreprinde noi și tot mai puternice acțiuni consacrate cauzei păcii și dezarmării.

„Să asigurăm îndeplinirea dreptului fundamental al tuturor popoarelor la viață, pace și libertate, printr-o lungă mișcare unită a tuturor forțelor iubitoare de pace, să împiedicăm izbucnirea unui nou război, să instaurăm liniștea și securitatea pe planeta noastră !“

Frontul Democrației și Unității Socialiste își exprimă convingerea că toate organizațiile componente, toți oamenii muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, vor acționa cu hotărâre, desfășurând largi acțiuni de masă, pentru a face puternic auzit în lume glasul de pace și colaborare al României Socialiste, voința de neclintit a întregului nostru popor de a-și aduce întreaga contribuție la îndeplinirea idealurilor și aspirațiilor supreme ale omenirii de a trăi în colaborare și înțelegere, într-o lume a păcii și progresului !

ÎMPREUNĂ, ÎN SLUJBA PĂCII.

Mobilizați de rezonanța națională a Apelului pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, expresie a strălucitei inițiative a președintelui țării Domnul Nicolae Ceaușescu, în întreaga țară aderenții cultelor și deservenții lor s-au reunit în centre județene, municipale, orășanești și comunale, au participat la ample acțiuni de masă organizate în sprijinul păcii unde și-au exprimat cu însuflețire și sinceritate deplina lor adevărată la acest Apel a cărui însemnătate a fost subliniată cu toate prilejurile menționate.

Toate aceste manifestări au culminat cu Adunarea pentru dezarmare și pace a cultelor din România ce a avut loc în zilele de 25—26 noiembrie 1981 în aula Institutului teologic universitar din București.

Impodobită cu lozinci exprimând arzinda dorință de pace, aula institutului ce — cu o zi înainte — și-a prăznuit prima sută de ani ai existenței sale, a găzduit pe cei peste 300 de participanți din care 40 din străinătate.

Era de față Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor însoțit de colaboratori apropiați.

Au fost de asemenea prezenți, reporteri redactori ai presei și televiziunii.

Prezidiul adunării plenare a avut în frunte pe Prea Fericitul Părinte Patriarh IUSTIN și a fost alcătuit din următorii conducători ai cultelor din țara noastră: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și Prea Sfințitul Episcop Antonie al Buzăului — din partea Bisericii Ortodoxe Române, Prea Sfințitul Episcop Iacob Antal, conducătorul Episcopiei Romano-Catolice din Alba Iulia și mons. Francisc Augustin, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, Eminența Sa Episcopul Albert Klein, conducătorul Bisericii Evanghelice C. A. Sibiu, Eminența Sa Episcopul Paul Szedressy, conducătorul Bisericii Evanghelice S. P. din Cluj-Napoca, Eminența Sa Episcopul Gyula Nagy, președintele Bisericii Reformate, Eminența Sa Episcopul Laszlo Papp, conducătorul Eparhiei Reformate Oradea, Eminența Sa Episcopul Kovacs Lajos,

conducătorul Bisericii Unitariene, Prea Sfințitul Episcop Kiprian Savici, reprezentant al Cultului Creștin de Rit Vechi, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Dirayr Mardichian, conducătorul Eparhiei Armeano-Gregoriene, Eminența Sa Moses Rosen, Șef Rabinul Cultului Mozaic, Eminența Sa Muftiul Mehmet Iacob, conducătorul Cultului Musulman, domnul Cornel Mara, Președintele Cultului Baptist, domnul Dumitru Popa, Președintele Cultului Adventist de Ziua a Șaptea, domnul Victor Dumitrescu, Prim-delegat al Cultului Creștin după Evanghelie și domnul Pavel Bochian, Președintele Cultului Penticostal.

Secretariatul adunării plenare a fost alcătuit din: Prea Sfințitul Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, arhidiacon prof. Constantin Voicu, Rectorul Institutului teologic universitar Sibiu, domnul Ioachim Tunea, responsabil cu relațiile externe al Cultului Baptist, și redactorul preot prof. Dumitru Radu, Prorectorul Institutului teologic universitar din București, domnul Victor Iacobek, consilier la Arhiepiscopia romano-catolică din București, preotul Constantin Pîrvu, consilier-vicar la Administrația Patriarhală și domnul profesor Christoph Klein, prorectorul Institutului teologic universitar protestant unic — secția germană Sibiu.

Deschizînd Adunarea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, adresîndu-se tuturor participanților, a spus între altele:

„Împreună cu toți oamenii lucizi de pretutindeni, constatăm cu profundă îngrijorare, agravarea situației internaționale. Se continuă vechi conflicte și apar altele noi în diferite zone ale lumii; cursa înarmării nucleare a intrat într-o escaladare fără precedent; rachetele sînt pregătite pentru a intra în acțiune, iar noi arme cu mare putere de distrugere sînt fabricate într-o parte sau alta a lumii. Discuțiile între marile puteri sînt uneori atît de ascuțite încît există teama apariției unor momente de încordare, care ar putea lăsa armele să vorbească. În fața acestei primejdii, diferite organizații și foruri internaționale au inițiat discuții și au adoptat rezoluții cu privire la măsurile de dezarmare, dar, din nefericire, n-au reușit să determine și acțiuni concrete pentru trecerea lor în faptă.

„De aceea, cercuri tot mai largi din întreaga lume sînt acum conștiente de necesitatea unor marșuri sau întruniri mari de oameni, care să exprime cu fermitate dorința lor de pace, încetarea cursei înarmărilor și îndeosebi a înarmării nucleare, pentru a se ajunge la dezarmarea totală și generală...

„Inițiativa Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, concretizată în „APELUL PENTRU DEZARMARE ȘI PACE” al Frontului Democrației și Unității Socialiste, — cel mai larg organism reprezentativ din România, la care participă organizațiile socialiste, de masă și obștești, deci și Cultele religioase —, a găsit un puternic ecou nu numai în întreg poporul nostru ci și peste hotare, determinînd crearea unui curent de opinie generală prin care toți cetățenii și-au

exprimat, pe diferite căi, adeziunea lor fierbinte la acest autentic program al păcii.

„Această nouă și strălucită acțiune de consolidare a păcii în Europa și în lumea întreagă, prin reducerea cheltuielilor militare, prin dezarmare totală, printr-un acord general de pace, se desfășoară desigur pe plan național; ea se integrează însă, în chip cu totul special în activitatea noastră, a conducerilor și credincioșilor Cultelor religioase care, prin chemarea și misiunea noastră, trebuie să fim povăduitori și slujitori ai păcii.

„În climatul de unitate al tuturor locuitorilor patriei care s-a statornicit în România după eliberare, a urmat în chip firesc realizarea păcii confesionale, stabilindu-se între Culte raporturi de înțelegere, prietenie și colaborare. Păstrându-și propria lor identitate confesională, ele cooperează pe tărîmul ecumenismului practic local și sprijină eforturile poporului nostru de consolidare a vieții celei noi de înaintare a popoarelor omenirii contemporane pe calea păcii, a bunei înțelegeri și a ajutorării reciproce.

„Conducătorii Cultelor din România s-au întâlnit în repetate rânduri, pe parcursul anilor, în cadrul unor consfătuiri frățești. Prin conferințe teologice interconfesionale, prin mișcări de protest împotriva unor acte de agresiune în lume, prin semnarea unor apeluri pentru pace etc.; Cultele au desfășurat și desfășoară o rodnică activitate de consolidare a păcii și înfrățirii oamenilor. Teologii noștri au adus, de asemenea, contribuții importante prin studiile elaborate în legătură cu pacea, dreptatea socială, libertatea, neatinerea, educarea tineretului în sprijinul păcii și al bunei înțelegeri ș.a.m.d....

„Sîntem fericiți că Adunarea aceasta a Cultelor are loc într-o vreme cînd, în întreaga țară, se desfășoară mari manifestații pentru afirmarea voinței de dezarmare și pace a întregului nostru popor. În acest fel se face dovada că toți conducătorii și credincioșii diferitelor Culte religioase din țară împărtășesc entuziasmul pe care l-a declanșat noua inițiativă pentru pace a Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu...

„În chip cu totul deosebit mulțumim oaspeților noștri de peste hotare, împreună-lucrători cu noi pe diferite planuri bisericești, care au luat oboseala să vină în mijlocul nostru zilele acestea. De data aceasta ei au putut să dobîndească mai multe cunoștințe despre țara noastră, despre Bisericile noastre, despre noi românii. În special ei au putut să cunoască unele laturi ale activității noastre bisericești. Alaltăieri, s-a desfășurat aici o conferință, teologică interconfesională; ieri, Institutul Teologic, la împlinirea centenarului său, a pus piatra de temelie pentru zidirea de noi construcții pentru studenți și a unui centru ecumenic; astăzi și mîine, Cultele religioase țin Adunare pentru dezarmare și pace. Peste toate acestea vă dați seama, iubiți oaspeți, de realizările poporului nostru prin muncă, în vreme de pace, precum și de aspirațiile poporului nostru pentru noi înfăp-

tuii în viitor. Vă veți da seama, îndeosebi, din discuțiile noastre de aici, de dimensiunile idealului nostru pentru pace desăvârșită în lume, pentru cooperare între popoare, pentru fericire pe pământ...

„Fără îndoială, vremea noastră va rămâne în istorie ca epocă de mari cuceriri sociale, epocă de înfrângere a rasismului și a altor discriminări, epocă de eliberare a popoarelor și, printre altele, epocă de mari cuceriri în cele mai de seamă ramuri ale științei. În același timp epoca noastră este dominată de cea mai mare mișcare care a cuprins vreodată lumea, de mișcarea pentru apărarea păcii.

„În actualele condiții de viață a omenirii pacea nu se realizează singură. Așa cum se spune deseori, pacea trebuie cucerită. Pentru aceasta este necesară, în primul rând crearea unei atmosfere de pace, a unui climat favorabil viețuirii popoarelor în bună înțelegere, în prietenie, în dragoste. În această privință Cultele religioase pot și trebuie să-și aducă întreaga lor contribuție. Prin însăși structura lor, Cultele religioase nu trebuie să se limiteze la crearea omului păcii; ele trebuie să se angajeze în societatea umană, în viața popoarelor și a omenirii pentru a-și aduce aportul lor la crearea atmosferei de pace în lume.

„Unul din scopurile manifestărilor pentru apărarea păcii, care se desfășoară acum în țara noastră și în multe orașe din lume este acesta. În al doilea rând ele fac cunoscută voința omenirii de pace și determină guvernele respective să meargă, împreună cu propriile lor popoare, pe calea păcii.

„Aceste manifestări populare pot fi periodice. În orice caz ele nu sînt permanente, în timp ce activitatea Cultelor pentru pace face parte din însăși mișcarea lor. De aceea lucrarea lor pentru apărarea păcii trebuie să fie permanentă.

„În același timp, odată cu crearea atmosferei de pace în lume este absolut indispensabilă dezarmarea. Nu se poate menține climatul de pace al omenirii cu arma în mînă...

„Reprezentanții religiilor din întreaga lume și-au spus de multe ori cuvîntul lor rîspicat în favoarea dezarmării și păcii. În acest scop s-au ținut conferințe, au fost publicate cărți, s-au întrunit congrese naționale sau mondiale. Lupta pentru pace continuă în toată lumea. Un climat de pace s-a creat; el trebuie însă intensificat. Dar în domeniul reducerii cheltuielilor militare și realizării dezarmării s-a făcut prea puțin. Exemplul României de a reduce cheltuielile militare de cîțiva ani încoace n-a fost urmat pe plan mondial. El rămîne însă cea mai frumoasă dovadă pe care un popor pașnic a dat-o lumii pentru a arăta în mod concret voința sa de pace.

„Este adevărat că roadele concrete ale strădaniilor pentru pace nu sînt vădite. Dar nu se poate spune că truda aceasta a fost zadarnică. Încetul cu încetul s-a creat o atmosferă de pace, de încredere în puterea de oprire a războiului, de convingere în biruința păcii.

Acum se poate spune că, în adevăr, lumea este convinsă de necesitatea și posibilitatea de menținere a păcii. Îndeosebi este vrednic de remarcat faptul că, alături de cei mai în vîrstă, alături de cei care au trăit grozăviile războiului, se găsesc acum, ținînd în mîinile lor puternice steagul păcii, generațiile mai tinere. Acest fapt cinstește tineretul lumii de astăzi. El a înțeles că întregul lui viitor este dependent de pacea lumii...

„De multe ori pacea este privită ca simplă lipsă de război în lume. Dar, în esența ei, pacea are un caracter pozitiv. Ea este înșușirea sau caracteristica firească a viețuirii popoarelor în înțelegere unele cu altele, respectîndu-și unele altora drepturile firești și bunurile proprii și privindu-se unele pe altele ca părți egale ale comunității omenești, ale lumii. Astfel pacea are rădăcina ei în dreptate; iar dacă una sau alta din laturile dreptății este încălcată, pacea în lume este tulburată.

„Principalele drepturi firești ale fiecărui popor sînt: libertatea, independența și suveranitatea. Fiind strîns legate de demnitatea națională, la aceste drepturi nici un popor nu renunță de bună voie, după cum nici un om nu renunță, de bună voie, la demnitatea sa de om. Prin știrbirea acestor drepturi, suprimîndu-se egalitatea desăvîrșită dintre popoare, se creează neînțelegeri, conflicte și pricini de războaie. Dîmpotrivă, libertatea, independența și suveranitatea tuturor popoarelor întăresc simțămîntul de egalitate și creează, în mersul spre progres, condițiile de trecere de la pace la prietenie, iar de la prietenie la dragoste.

„Despre dragostea dintre popoare se vorbește puțin. Aceasta însemnează că oamenii au simțul măsurii foarte dezvoltat; ei respectă marile adevăruri. După milenii de chemări cerești dragostea n-a izbutit să-și facă sălaș în inimile tuturor oamenilor. Noi n-am ajuns încă nici la respectarea integrală a dreptății.

„Și din acest punct de vedere, noi, oamenii religiilor, sîntem datori să recunoaștem în fața lui Dumnezeu marea noastră vină.

„Oamenii se mulțumesc cu puțin și de multe ori nu îl au nici pe acesta. Neputînd sau fiind împiedicați să se ridice pe scara legăturilor dintre ei pînă la treapta dragostei, la treapta unirii spirituale desăvîrșite, ei sînt satisfăcuți dacă dreptatea le este rezim statornic în viața lor. Pacea întemeiată pe dreptate a devenit, în vremurile noastre idealul suprem al popoarelor iubitoare de viață, de bunăstare, de bucurie. De aceea, pacea este cîntată și frumos înfățișată în poezie; este slăvită de scriitori și analizată de cugetători; este integrată în doctrinele sacre ale tuturor religiilor din lume.

„Dobîndirea și păstrarea ei este însă cu mult mai dificilă. În lăuntru nostru pururea noi avem aceste alternative: binele sau răul, viața sau moartea, pacea sau războiul. Fiecare din noi poate alege ori una ori alta. Avem posibilitatea alegerii. N-avem însă

dreptul să alegem răul, moartea sau războiul. Războiul înseamnă nu numai răul și moartea noastră ci și răul și moartea altora, răul, și moartea urmașilor noștri. Pe scurt, când zicem război ne gândim la moarte, la mizerie, la durere și la tot răul, la nenorocire, iar când zicem pace, ne gândim la viață, la bunăstare, la bucurie și la tot binele, la fericire. De aceea, fără a sta pe gânduri, simțem datori să alegem pacea. Această hotărîre acum o luăm fiind ea cu totul firească. „Ea nu este neînțeleasă și nici departe de noi, cum se spune în Vechea Scriptură. Ea nu-i în cer ca să zicem: Cine se va sui pentru noi la cer ca să ne-o aducă și să ne-o dea, s-o auzim și s-o facem? Și nu este ea nici peste mare, ca să zicem: Cine se va duce pentru noi peste mare, ca să ne-o aducă, să ne facă s-o auzim și s-o împlinim? Ci cuvîntul acesta este foarte aproape de noi; el este în gura noastră și în inima noastră, ca să-l împlinim. Iată, astăzi înaintea noastră se găsesc viața și moartea, binele și răul... Să alegem viața ca să trăim noi și urmașii noștri”. (Deuteronom 30, 11—19).

„Așadar este în firea lucrurilor și în voința lui Dumnezeu să alegem binele, viața și pacea ca să trăim noi și urmașii noștri. Desigur putem să facem și altfel, dar călcăm legea firească a dreptății și porunca lui Dumnezeu, care a zis „Să nu uciți”. Nimeni n-are dreptul să ridice viața aproapelui său, nici chiar pe a sa, fiindcă nu el și-a dat-o; nu este el creatorul ei. Sintem în adevăr liberi; libertatea este cel mai de preț bun al omului. Dar n-avem dreptul să facem din libertate un acoperămint al răutății (I Petru, II, 16). Noi împlinim faptele dreptății, nu de silă, ci în mod liber, socotindu-le firești și bine plăcute lui Dumnezeu. Libertatea, în concepția noastră, nu poate fi confundată cu pasivitatea față de bine sau de rău, ori cu dreptul de a alege binele ori răul. Omul are în sine înclinarea spre bine, care este mereu întărită de puterea lui Dumnezeu, fiindcă „Dumnezeu este cel ce lucrează în noi și pentru a voi și pentru a lucra pentru bunăvoință” (Filipeni 2, 13).

„El deschide inimile noastre spre a primi binele fără a ne sili însă; el ne atrage spre Sine fără a ne constrînge. Astfel în libertate deplină noi alegem binele care ne este nouă și semenilor noștri folositor și pe care îl voiește Dumnezeu și-l manifestă în rînduielele firii sau îl descoperă oamenilor în alt chip...”

„Ca și dragostea de Dumnezeu, dragostea de aproapele, prieten sau vrăjmaș, nu are limite. Omul care iubește pe Dumnezeu se unește cu El, după cum Dumnezeu se unește cu omul îndumnezeindu-l și păstrîndu-l în Sine, iar omul care iubește în adevăr pe semenul său se unește cu el, făcîndu-se amîndoi un singur om și împăcați între ei se unesc laolaltă cu Dumnezeu (Efeseni II, 15—16). Astfel se realizează pacea între oameni și pacea omului cu Dumnezeu. O asemenea dragoste este temelie a vieții religioase și a vieții sociale potrivit cu învățătura creștină.

„Departe de a se iubi unul pe altul, cele mai multe popoare din lumea actuală se află într-o stare de încordare între ele, într-o stare de neînțelegere, de tensiune și chiar de conflicte rareori înțel-nite în istoria lor multimilenară. Și ceea ce este mai dureros este faptul că această situație tinde să se înrăutățească, putînd da naștere la confruntări militare. Pare de necrezut și totuși este adevărat. În locul formării unei conștiințe mondiale responsabile față de pacea popoarelor, factorii de răspundere din multe țări s-au angajat pe calea unei teribile înarmări, ca și cum viața oamenilor ar fi inexpugnabilă. Viața omenească este atît de șubredă încît puterea armelor de care dispune omenirea astăzi este cu totul prisositoare.

„S-ar părea că înarmarea a devenit un scop în sine, nu un mijloc pentru a se purta un război. Pe lingă armele care au răpit un nume ce stătea bine unei anumite literaturi sau arte, au apărut acum cele mai ucigătoare unelte de distrugere a vieții, a tuturor bunurilor create de om sau de natură: bombe atomice, rachete nucleare, vapoare și avioane de luptă, arme chimice, bacteriologice ș.a.m.d....

„Ne înspăimîntăm la gîndul că milioane și milioane de oameni vor putea fi nimiciți: bătrîni cu frumoasele lor plete albe, tîneri în floarea vîrstei, copii gingași, femei și bărbați, făuritori de tot felul de mașini și unelte, lucrătorii ogoarelor, scriitori, savanți și artiști, tot ceea ce este mai de preț pe lume.

„Neînțelegerile politice, criza economică și înarmarea merg mî-nă în mîna, împingînd popoarele spre ură, înarmare și război. De aceea este imperios necesar să se restabilească climatul de pace în lume, să fie rezolvate pe calea tratativelor toate neînțelegerile; o nouă ordine economică internațională bazată pe principii noi să fie cît mai curînd înfăptuită, iar dezarmarea și îndeosebi dezarma-re nucleară, care poate provoca marele cataclism al omenirii, să înceapă cît mai curînd.

„În actuala situație mondială, dezarmarea constituie imperati-vul major al timpului nostru, fiind în același timp, soluția radicală pentru evitarea războiului și statornicirea păcii trainice în lume. De aceea noi cerem cu fermitate oprirea cursei înarmărilor, cu prio-ritate a înarmării nucleare, încetarea alocării de noi sume pentru creșterea potențialului militar al statelor și reducerea treptată a sto-curilor de arme pînă la desființarea lor completă.

„Culteile noastre religioase din România, pe baza doctrinelor lor și cu bogata lor experiență acumulată în trecutul lor, sînt deplin conștiente de importanța păcii în lume și bine pregătite pentru noi și noi acțiuni în favoarea dezarmării și apărarea păcii. Noi sîntem solidari cu întregul nostru popor și luăm parte la toate strădaniile pentru zidirea unei vieți noi în țară și pentru apărarea păcii în lume. De aceea noi ne-am însușit inițiativa Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, lansată în cadrele Frontului Democrației și Unității Socialiste, și am primit cu

multă bucurie Apelul de Dezarmare și Pace, pentru că război să nu mai fie niciodată în lume.

„Ca și a altor popoare, aproape întreaga noastră istorie este un șir de strădanii și lupte pentru îmbunătățirea nivelului de trai pentru libertatea și apărarea patriei.

„Astăzi, el cunoaște dulceața libertății, o viață îndestulată și satisfacțiile pe care i le dă munca sa. El cunoaște însă, în primul rând, demnitatea sa de om. Este stăpîn în țara lui și respectă pe toți care-l respectă pe el; întinde frățescă mînă oricărui om cîstit și vrea să trăiască în pace cu toți oamenii de pe pămînt.

„Avuțiile pămîntului îi aparțin, iar roadele muncii îi aduc îndestulare pe măsura trudei lui. De aceea el își iubește patria, prețuiește pacea și trudește cu fermitate pentru apărarea ei.

„Este adevărat că războiul nu este iminent, cum zic cei care nu se încadrează activ în marele front al păcii. Dar, el pare a se profila la orizont. Norii negri care se îndreaptă către noi sînt prevestitori de rele. Dacă înțelegem noi bine semnele vremii, dă nu va fi oprit la timp, războiul al treilea mondial va putea să vină peste noi. Să nu ne lăsăm seduși de teoriile privitoare la înarmare pentru apărarea păcii, la înarmare pentru intimidare, la înarmare pentru înarmare. Armele sînt fabricate pentru a fi folosite ca mijloace de nimicire a oamenilor și a bunurilor lor.

„Dar, chiar dacă, lăsîndu-ne cuprinși de un optimism exagerat, am admite că un viitor război n-ar avea dimensiunile unui holocaust absolut, totuși dezarmarea este un mijloc de evitare a războiului, ci și o realizare excepțională pentru economia mondială. Statisticile arată că cheltuielile militare au atins un nivel uluitor, în timp ce lipsurile de tot felul, bolile și necazurile se țin lanț în unele părți ale lumii. Înarmarea în sine este un rău; ea este cauza principală a actualei crize economice din lume.

„Menționăm aici că, în ilustrarea înțeleptei sale politici de dezarmare, nu de puține ori România a cerut, cu argumente temeinice, lichidarea blocurilor militare, încheierea de tratate de renunțare la forță și la amenințarea cu forța, asigurarea egalității popoarelor mici cu popoarele mari și garantarea securității reale a tuturor statelor; diminuarea cheltuielilor militare, folosirea fondurilor economisite prin dezarmare la înlăturarea sărăciei ș. a. m. d. . .

„Cererile acestea ne aparțin și nouă, ierarhiei și credincioșilor Cultelor religioase din iubita noastră patrie, România. Le înfățișăm înaintea auzului Dvs., le repetăm și le susținem cu toată fermitatea.

„Toți sîntem angajați cu întreaga noastră ființă în lupta pentru binele poporului nostru, în lupta pentru viața patriei noastre, în lupta pentru apărarea păcii în lume.

„Avem în adevăr privirile noastre ațintite spre înălțimile cerului, dar noi trăim acum pe acest pămînt, pe care-l iubim și nimic

din ceea ce este bun pămîntesc binecuvîntat de Dumnezeu nu este dispreţuit de noi.

„Bucuria de a trăi în lumea aceasta este adînc înrădăcinată în fiinţa noastră. Viaţa aceasta este cel mai mare dar dumnezeiesc făcut omului. Chiar marii apologeti ai bucuriei vieţii din cealaltă lume nu şovăiesc să arate cinstire pentru viaţa actuală. Oricît de frumos şi atrăgător ar fi paradisul, spunea un gînditor modern, omul caută să ajungă în el cît mai tirziu...

„În acest context, lupta pentru apărarea păcii, ca luptă pentru apărarea vieţii, dobîndeşte dimensiuni noi în concepţiile noastre religioase. Astfel, la temeiurile fireşti ale apărării păcii noi adăugăm, în faţa credincioşilor noştri, temeuri religioase, — un argument mai mult pentru spîrîrea strădaniilor noastre în cea mai frumoasă luptă a popoarelor din toate vremurile, în lupta pentru apărarea păcii.

„Noua iniţiativă de pace a Preşedintelui Republicii noastre România, Domnul Nicolae Ceauşescu, a găsit un răsunet puternic în inimile întregului nostru popor. Manifestările care se desfăşoară în aceste zile pe întreg cuprinsul patriei constituie cea mai elocventă dovadă de voinţa poporului nostru de a trăi în pace cu toate popoarele lumii şi totodată dovadă, de participare a ţării noastre la lupta pentru apărarea păcii în lume”.

Au urmat apoi înscrierile la cuvînt în plenul adunării care au fost în număr de peste 50 vorbitori aparţinători cultelor religioase din ţara noastră şi ai celor din alte 17 ţări, prezenţi la această impresionantă manifestare în favoarea păcii organizată de cultele din România.

În după-amiaza primei zile lucrările Adunării s-au desfăşurat pe secţii şi au tratat următoarele teme:

Secţia I-a — tema „Aportul cultelor religioase la promovarea păcii şi înţelegerii între popoare”.

Secţia II-a — tema „Pozitia cultelor faţă de cursa înarmărilor şi a consecinţelor ei (inclusiv cele ecologice)”.

Secţia III-a — tema „O nouă ordine economică mondială, garanţie a păcii statornice în lume, în lumina moralei religioase”.

Secţia IV-a — tema „Sprijinirea de către cultele religioase a propunerilor româneşti privind securitatea şi cooperarea în Europa”.

Lucrările fiecărei secţii au fost conduse de către un prezidiu alcătuit din reprezentanţi ai tuturor cultelor participante şi au fost deschise prin prezentarea cîte unui referat tematic.

Au urmat apoi luări de cuvînt care au înregistrat 70 de vorbitori pe cele patru secţii finalizate cu stabilirea unor concluzii în cadrul fiecărei secţii.

A doua zi au continuat luările de cuvînt în plen după care Prea Sfinţitul Episcop Antonie al Buzăului a prezentat o sinteză a con-

cluziilor celor patru secții în care s-a reflectat conținutul contribuțiilor vorbitorilor și propunerile făcute de aceștia.

În intervențiile lor pe lângă expunerea considerentelor în legătură cu problema păcii în lume și sublinierea rolului important al președintelui României Socialiste la inițierea Apelului pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, reprezentanții cultelor religioase au exprimat propunerile de adoptare a unei moțiuni care să exprime adeziunea fermă a tuturor cultelor din țara noastră la Apel.

Toate luările de cuvânt s-au constituit, fiecare în parte, în adevărate solii ale celor pe care vorbitorii i-au reprezentat, la credincioșii din țara noastră iar din străinătate: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Meliton al Calcedonului din partea Patriarhiei Ecumenice, care sugera a se spune statelor lumii să creieze în structura și administrația lor un „minister al păcii”. Eminența Sa Melchiar Bent, Șef Rabinul Cultului Mozaic din Danemarca care a afirmat că lumea are mulți vorbitori pentru pace care arată cu degetul la alții și dacă vrem pace aceasta nu se poate obține decât printr-un efort universal... propunerile președintelui Nicolae Ceaușescu se adresează nouă tuturor...”. Prof. decan Keith Ward, Trinity College, Cambridge — Anglia, care a spus: „doresc să fiu folosit în cauza păcii”. Prof. dr. Jürgen Moltmann, reprezentant Universitatea din Tübingen — R. F. Germania, zicând „poporul german este recunoscător pentru inițiativa de pace a poporului român” și prof. dr. Nicolae Zabolotosky, reprezentantul Patriarhiei Moscovei care, între altele, preciza că politica trebuie să fie morală în fața adevărului și a lui Dumnezeu... sîntem chemați să creiem o atmosferă de încredere iar Bisericele să fie conștiente de responsabilitățile lor pe drumul păcii; pentru a menționa doar cîteva din aceste valoroase contribuții ce și-au găsit expresia potrivită în acest cadru al ecumenicității și păcii promovate de Bisericele și cultele din țara noastră.

Pe parcursul deliberărilor, au fost citite telegramele unor conducători religioși adresate Adunării. Menționăm astfel telegrama prin care cardinalul Cassaroli, în numele Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea, a exprimat sincere urări pentru succesul Adunării pentru pace de la București — dovedindu-se încă odată prin aceasta cît de mult pacea unește și facilitează dezvoltarea liberă și independentă a tuturor popoarelor și națiunilor lumii în toată diversitatea lor.

O telegramă asemănătoare a fost prezentată în plenul Adunării de către Eminența Sa Laszlo Papp, Conducătorul Eparhiei reformate din Oradea prin care secretarul general al Alianței Mondiale Reformate adresă doriri de succes Adunării Cultelor din România pentru dezarmare și pace iar preotul prof. Ion Bria, reprezentant al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a prezentat mesajul de salut și aprecieri al Rev. dr. Philip Potter, secretarul general al Consiliului Ecu-

menic al Bisericilor, pentru această inițiativă de pace a cultelor din România.

Astfel, timp de două zile, participanții la adunare — conducători ai cultelor din țara noastră și invitați de peste hotare — au dezbătut, în cadrul temei „Dezarmarea și pacea în lumea actuală” principalele probleme ce contribuie la agravarea situației internaționale, luând poziție hotărâtă împotriva escaladării cursei înarmărilor, fabricării și stocării de noi arme distrugătoare, a bombeilor cu neutroni, pentru oprirea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa, pentru retragerea celor existente, pronunțându-se pentru instaurarea unui climat de pace, înțelegere și conlucrare între toate națiunile.

În încheierea Adunării, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nestor al Olteniei a prezentat textul unei *moțiuni*, adoptat în unanimitate de participanți și în care se spune :

„Însuflețiți de noua inițiativă de pace a Președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu și de APELUL pentru dezarmare și pace, adresat tuturor cetățenilor Patriei noastre, precum și tuturor organizațiilor și oamenilor de bine din întreaga lume, de către Frontul Democrației și Unității Socialiste noi, conducătorii și reprezentanții tuturor cultelor religioase din Republica Socialistă România, ne-am întrunit în zilele de 25 și 26 noiembrie 1981, pentru a da expresie atitudinii noastre față de problemele majore, care preocupă tot mai mult omenirea de azi.

„Conștienți fiind de faptul că escaladarea fără precedent a cursei înarmărilor mai ales a celor nucleare, a amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa, a producerii de noi tipuri de arme de distrugere în masă, cum este bomba cu neutroni, duc la continuarea stării de încordare și conflicte, punând tot mai mult în pericol securitatea și independența popoarelor, pacea și buna înțelegere între oameni.

„Indemnați fiind de preceptele noastre religioase și pentru a preîntîmpina o catastrofă ce ar distruge planeta noastră, noi conducătorii și reprezentanții cultelor religioase din România, dînd expresie sentimentelor și voinței tuturor membrilor comunităților noastre, ne exprimăm adevărată fermă și totală la Apelul pentru pace și dezarmare al Frontului Democrației și Unității Socialiste, prin care s-a manifestat voința unanimă de pace și libertate a întregului popor român.

„Alături fiind de toți oamenii de bună-credință din țara noastră și din întreaga lume, vom spori rugăciunile noastre pentru pacea și bunăstarea lumii, vom fi propovăduitori ai păcii în mijlocul credincioșilor noștri, pe care îi vom însufleți să participe activ la tot ce se întreprinde în slujba păcii și încrederii în viitorul pașnic al omenirii.

„La îndemnul vibrant al APELULUI pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, vom continua prin mijloace proprii să aducem contribuția noastră la înfăptuirea mărețului program de pace, libertate și bună înțelegere între oameni și popoare, inițiat de Președintele Nicolae Ceaușescu, de România socialistă în scopul prevenirii și înlăturării pentru totdeauna a pericolului unui război nuclear, pentru crearea unei lumi mai bune și mai drepte, pentru un viitor fericit tuturor oamenilor de pe planeta noastră.”

A fost adoptată, de asemenea, *Chemarea* cultelor religioase din Republica Socialistă România, prezentată de către Prea Sfințitul Episcop Antonie al Buzăului și adresată guvernelor tuturor statelor, Organizației Națiunilor Unite, precum și tuturor oamenilor doritori de bine din întreaga lume și în care se spune :

„Conducătorii și reprezentanții Cultelor religioase din România, împreună cu distinși oaspeți de peste hotare, în consensul mărturisirilor noastre de credință și în numele credincioșilor noștri pe care îi călăuzim întru împlinirea năzuințelor lor spirituale, întruniți în marea adunare consacrată păcii, ce a avut loc la București în zilele de 25 și 26 noiembrie 1981, pentru a dezbate situația internațională actuală, sint cutremurați de marele pericol care planează asupra omenirii.

„Împreună cu toți oamenii de bine de pretutindeni, constatăm cu profundă îngrijorare escaladarea fără precedent a curselor înarmărilor, mai ales a celei nucleare, continuarea stării de încordare și conflicte, accentuarea dorinței de dominare, consolidarea în mod nejustificat a zonelor de influență, sporind tot mai mult pericolul la adresa securității și independenței popoarelor, a păcii și bune înțelegeri între oameni.

„În fața primejdiei crescînde a unui nou război, noi, slujitorii altarelor, care propovăduim pacea, dreptatea, egalitatea și fraternitatea între oameni și popoare, avem datoria sfîntă să acționăm concret pentru împiedicarea distrugerii vieții pe planeta noastră, știind că viața este cel mai prețios dar făcut de Dumnezeu oamenilor.

„Conștienți de misiunea și responsabilitatea noastră pentru păstrarea valorilor universale ale geniului uman, în numele adevărului și binelui suprem, care stau la temelia credinței fiecăruia dintre noi, și solidari cu întregul popor român, precum și cu iubitorii de pace din întreaga lume, ne intensificăm acțiunile pentru salvarea păcii pe planeta noastră.

„Am considerat ca o datorie de conștiință să răspundem împreună cu întregul popor român, la Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, cel mai larg organism reprezentativ din țara noastră — care cuprinde toate organizațiile de masă și obștești, precum și Cultele religioase — care a fost lansat la inițiativa domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii So-

cialiste România și adresat tuturor popoarelor de a acționa în cea mai strînsă unitate pentru trecerea imediată la îndeplinirea obiectivelor stringente ale securității, destinderii și colaborării internaționale.

„Avînd în credința noastră temeiuri pentru promovarea idealurilor omenirii contemporane, Cultele religioase din România își aduc contribuția lor la consolidarea păcii între oameni și popoare, spunînd un NU hotărît războiului și cursei înarmărilor. Ele socotesc că o nouă ordine economică mondială poate fi o garanție pentru statornicirea păcii în lume și sprijină cu mijloacele lor specifice propunerile românești privind securitatea, cooperarea și pacea în Europa și în întreaga lume.

„Cu aceste convingeri, noi, reprezentanții Cultelor religioase din România, adresăm guvernelor tuturor statelor, Organizației Națiunilor Unite, precum și tuturor oamenilor doritori de bine din întreaga lume, chemarea stăruitoare de a acționa neabătut împotriva intensificării cursei înarmărilor, pentru dezarmare generală și, în primul rînd, pentru dezarmare nucleară, pentru reducerea cheltuielilor militare, pentru oprirea amplasării și desfășurării pe continentul european a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune, pentru retragerea și distrugerea celor existente, pentru interzicerea producerii și folosirii bombei cu neutroni și a altor arme de ucidere în masă.

„Adresăm, în același timp, chemarea noastră a tuturor Bisericilor, tuturor religiilor și organizațiilor religioase din întreaga lume, de a-și spori rugăciunile lor către Cel Atotputernic pentru pacea, bunăstarea și fericirea tuturor, de a educa pe credincioșii lor în spiritul dragostei de Dumnezeu și de oameni, al încrederii și respectului unora față de alții, de a intensifica relațiile interconfesionale, interreligioase și interumane, în vederea slujirii omului de azi, a sprijinirii idealurilor sale de pace, dreptate, libertate și bunăstare, de a organiza pe — plan local, regional și continental — întruniri prin care să se promoveze angajamentul ferm în slujba apărării vieții, a relațiilor de prietenie, armonie și cooperare între toți oamenii, de a crea în sufletele credincioșilor redobîndirea spiritului de încredere reciprocă și în viitorul pașnic al omenirii.

„Slujitori și credincioși ai tuturor religiilor, oameni de bună credință din întreaga lume,

„Înălțați-vă glasurile ca niște trîmbițe ale păcii, și spuneți răspicat :

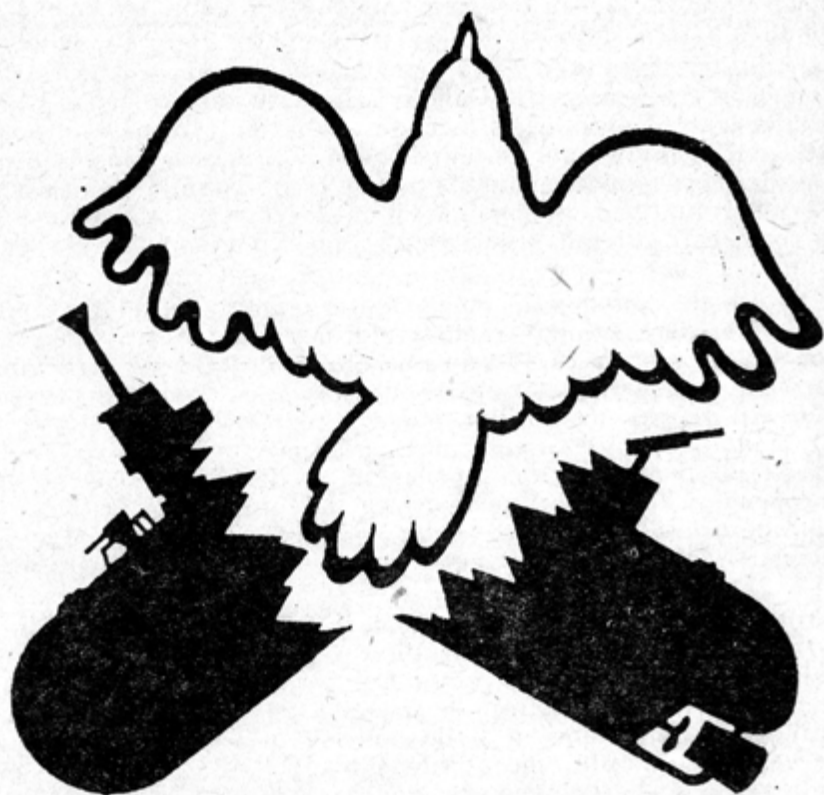
„NU cursei înarmărilor !

„NU amplasării de rachete și bombe cu neutroni în Europa !

„NU morții nucleare !

Vegheați la pacea lumii, vegheați la viața lumii !

Viață și pace planetei noastre !

Desen din revista protestantă italiană *Com-Nuovi tempi*.

Prea Fericitul Părinte Patriarh IUSTIN a propus apoi Adunării să se trimită o telegramă Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu și care a fost astfel formulată :

„Conducătorii și reprezentanții Cultelor religioase din Republica Socialistă România, întruniți în Adunarea Cultelor pentru dezarmare și pace, care s-a ținut la București, în zilele de 25 și 26 noiembrie 1981, cu participarea unor reprezentanți ai vieții religioase din străinătate, dezbătând tema : „DEZARMAREA ȘI PACEA ÎN LUMEA ACTUALĂ”, își exprimă totala lor adeziune la noua inițiativă de pace a României, personal a Domniei Voastre, căreia i-a dat elocventă expresie vibrantul APEL pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste, către toți fiii pământului românesc și către toate popoarele planetei noastre.

„Strălucita Dumneavoastră inițiativă de pace, în contextul deosebit de grav al încordării situației internaționale, a escaladării fără precedent a cursei înarmărilor, ne mobilizează și pe noi, slujitorii cultelor, la acțiuni ferme și imediate pentru dezarmare și triumful cauzei păcii, împreună cu poporul român și cu toți oamenii de bine de pretutindeni.

„Însuflețitorul APEL pentru dezarmare și pace, care corespunde celor mai adânci năzuințe ale lumii de azi, își găsește o perfectă concordanță cu înseși credințele și convingerile noastre religioase, care ne îndatorează să fim propovăduitori și slujitori ai păcii și bunăvoinți între oameni și popoare.

„Dind expresie voinței noastre ferme de a sluji interesele majore ale poporului român de bunăstare și propășire, și ale omenirii contemporane, între care realizarea dezarmării și păcii se situează pe primul plan, ne angajăm cu toată ființa noastră să sprijinim mărețele acțiuni ale popoarelor care luptă cu energie și fermitate pentru biruința rațiunii pașnice, a dezarmării și salvării vieții pe pământ”.

Această telegramă a încununat rodnicia celor două zile de mărturisire a păcii pe care reprezentanții cultelor din țară și din străinătate au înțeles să o aducă președintelui unei țări ce nicidecum n-a stricat „pacea lumii” și pe care el însuși, cel dintâi, o promovează cu toată ființa sa.

Pacea a fost mereu cea mai arzătoare problemă a tuturor vremurilor și iată cum Biserica noastră, celelalte Biserici și culte din România, au înțeles să militeze în apărarea ei.

IISUS HRISTOS, FIUL LUI DUMNEZEU ÎNTRUPAT *

Auzim mereu vorbindu-se de Iisus. Ce știm despre El?

Adresându-se celor care s-au adunat în Sfânta Cetate cu prilejul Rusaliilor, Apostolul Petru le-a spus: „Pe Iisus Nazarineanul, bărbat adevărat între voi de Dumnezeu, prin puteri, prin minuni și prin semne pe care le-a făcut prin El Dumnezeu în mijlocul vostru, precum și voi știți, pe Acesta, fiind dat după sfatul cel rânduit și după știința cea dinainte a lui Dumnezeu, voi L-ați luat și, pironindu-L, prin mâinile celor fără de lege, L-ați omorât, pe care Dumnezeu L-a înviat, dezlegând durerile morții, intrucît nu era cu putință ca El să fie ținut de ea... Dumnezeu a înviat pe acest Iisus, căruia noi toți sintem martori” (Faptele Apostolilor 2, 22—32).

De 2000 de ani, nu numai în Sfânta Cetate ci peste tot, creștinii repetă: „Ieri, Iisus, și-a dat viața din dragoste pentru noi, dar astăzi Iisus este viu; acest lucru îl putem înșine mărturisi dacă trăim în Duhul Lui”. Așadar Iisus continuă să fie viu printre creștini iar istoria Lui n-a luat sfârșit. Care îi este însă începutul?

Luînd în sprijin cele patru Evanghelii și alte informații care ne stau la îndemînă, să încercăm să cunoaștem mai bine pe Iisus din Nazaret.

1. Țara unde s-a născut Iisus

Iisus era evreu. El a trăit în Palestina de altă dată, țară așezată la malul Mediteranei. Țara aceasta se numește acum Israel.

Palestina era formată din trei regiuni: la nord era Galileea mărginită de lacul Ghenizaret; în centru era Samaria cu munți și văi bogate; la sud era Iudeea cu munți și pustii.

Ierusalimul care se afla în Iudeea era capitala evreilor, atît a celor din Palestina, cît și a celor risipiți în lume.

Iordanul străbate țara. El izvorăște din munți, aflați la nord, ajunge la lacul Ghenizaret (sau lacul Tiberiadei), își continuă cursul șerpuitor spre sud pînă se varsă într-un mare lac sărat, în mijlocul pustiului, numit Marea Moartă.

* Continuarea materialului a cărui primă parte s-a publicat în nr. 10—12/1981 pp. 638—642.

Pe vremea lui Iisus, Palestina nu era o țară liberă: romanii au cucerit-o și ocupat-o. Ei erau stăpînii țării. Armatele lor erau la Cezareea, lângă mare, și la Ierusalim.

Romanii erau pretutindeni în Europa, în Africa de nord, în Asia Mică... Ei domneau peste un mare imperiu. Capitala lor era Roma și Tiberiu împărat. În Palestina romanii au așezat guvernatori. Unul din ei, Irod Antipa, era guvernatorul Galileii. Irod era supus împăratului și îl cinstea. El a construit pe malul lacului un oraș înfloritor numit Tiberiada. Aici și-a înălțat palatul.

În timpul lui Iisus însă mulți evrei s-au ridicat împotriva ocupației romane. Aceștia se numeau zeloți și se ascundeau, între altele, în munții Galileii. Scopul urmărit de ei era alungarea romanilor din Palestina și redobîndirea stăpînirii asupra țării proprii. Dar a înfrînge pe romani nu era ușor.

Pe cînd trăia Iisus evreii locuiau la nord în Galileea și la sud în Iudeea. În centru locuiau samarinenii pe care evreii îi considerau străini. Evreii se fereau să meargă în Samaria: dacă voiau să meargă din Iudeea în Galileea sau invers, ei făceau un ocol și treceau prin regiunea de la răsărit de Iordan. Pe cît puteau evreii încercau să n-aibe legături cu samarinenii și ziceau: „Dumnezeu nu iubește pe samarineni; ei nu se roagă în templul nostru, în templul lui Dumnezeu din Ierusalim. E mai bine să te ferești de ei” (Ioan. cap. 4).

Evreii nu se înțelegeau însă nici între ei: locuitorii din Iudeea din capitală, disprețuiau pe cei din Galileea zicînd: „Acești galileeni sînt oameni simpli. Poate ieși ceva bun din Galileea?” (Ioan. 1, 46). Iar Iisus s-a născut în Galileea...

Între munții Galileii se afla lacul Ghenizaret. Acesta avea mulți pești. În toate nopțile pescarii ieșeau în larg să-și arunce mrejele. Pescarii locuiau în satele de pe malul lacului: Magdala, Bet-saida, Capernaum. Uneori vîntul pornea să sufle și atunci se formau valuri ca pe mare primejduind corăbiile.

Terenurile care se învecinau cu lacul erau mănoase: cîmpuri de grîu, finături, pajiști de nuci, smochini, măslini... O adevărată grădină!

Iisus locuia puțin mai departe, în Nazaret, sat la marginea unui platou. Aici pămîntul nu era roditor. În schimb se afla pe direcția unui drum circulat de negustori. El venea dinspre Egipt și ducea către nord, spre Damasc. Caravanele de cămile, catiri și măgari treceau neîncetat transportînd mărfuri scumpe: mătăsuri, covoare, mirodenii, mir, parfumuri...

Ca toți evreii, locuitorii Nazaretului plăteau impozit ocupanților romani. Pe deasupra plăteau impozit Templului din Ierusalim.

Nazarinenii erau săraci: țărani arau și semănau un pămînt pietros. Ei tăiau grîul cu secera. Arborii cu frunze verzi și argintate

rodeau măslinile din care scoteau untdelemnul. Păstorii mînau turmele de capre și oi să pască pe dealurile aride. Se întîmpla ca unele să se rătăcească și atunci păstorul le căuta îndelung.

2. Nașterea și copilăria lui Iisus

Iosif din Nazaret este logodnicul Mariei. Maria este mama lui Iisus.

Născut la Betleem, Iisus este un copil asemenea celorlalți. A învățat să meargă și să vorbească. Cu ceilalți copii din Nazaret se joacă în stradă sau în piață. Simbăta, ziua „sabatului”, merg toți la casa numită sinagogă.

Aici se întîlnesc oameni foarte evlavioși: fariseii; ei respectă cu strictețe Legea și ca dovadă poartă pe frunte și pe brațul stîng cîte o cutiuță în care se află bucățele de pergament pe care sînt scrise texte din Lege.

În fundul sinagogii se află locul de unde se citește din Lege, candelabrul cu șapte brațe și, ce este mai important, chivotul cu suluri cuprinzînd scrierile sfinte. Fiecare sul este format dintr-un număr de pergamente legate între ele și înfășurate cu scriere măruntă și îndesată. Toate aceste suluri constituie Biblia evreilor. Cele cinci cărți ale lui Moise puse la un loc se numesc Tora: Legea.

Serviciul religios începe iar mai marele comunității arată în ce constată credința mozaică: „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeuul nostru este singurul Domn. Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată puterea ta” (Deuteronomul 6, 4—5). Toți cîntă lunga rugăciune a celor „douăsprezece binecuvîntări”: „Să te binecuvînteze Domnul și să te păzească...” (Numeri 6, 24). Slujitorul sinagogii se apropie de chivot, scoate un sul cu Tora și-l dă unui credincios să citească. Orice bărbat de la 12 ani poate fi ales să citească textul prevăzut pentru serviciul sabatului. El citește în evreiește, limba strămoșilor, iar un altul, alături, traduce în aramaică, limba de toate zilele. Apoi ia un al doilea sul cuprinzînd texte ale profeților, după care tilcuiește ce s-a citit. Iată părțile mai importante ale serviciului sinagogii.

Peste săptămîină „rabi”, adică „învățătorul”, preda celor mici Scripturile. Ei memorizau verset după verset: rabi rostea cu voce tare și tot cu voce tare repetau copiii după el. Astfel le devenea familiară istoria lui Avraam, a lui Isaac, a lui Iacov, a lui Moise, istoria poporului lor din primele începuturi. Își însușiau de asemenea Tora, Legea, cu poruncile ei, de la cele mai neînsemnate: „în ziua sîmbetei să nu aprinzi focul” (Ieșirea 16, 23), „să nu mînnici carne de porc” (Leviticul 11, 8), pînă la cele mai importante: „să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău” (Deuteronomul 6, 5; 10, 12); „să-ți iubești aproapele ca pe fratele tău” (Leviticul 19, 18).

Intocmai celorlalți copii din Nazaret, Iisus merge și el la sinagogă să învețe Scripturile. „Ce înveți aici păzește mereu în inima ta, fie că stai acasă, fie că te afli în călătorie, când dormi și când te scoli” (Pildele lui Solomon, cap. 4). Iisus învață de asemenea să citească Scripturile. Sulurile sînt scrise cu litere evreiești; le citește de la dreapta la stînga, așa cum se obișnuiește în evreiește.

Acasă Iisus vorbește aramaica, ca toți evreii din vremea aceea. Numele Iisus se pronunță „Ieșua”.

Evreii au într-un an mai multe sărbători. Cea mai importantă este Paștele care se prăznuiește la Ierusalim. Venind de pretutindenii evreii se adună în Sfînta Cetate. Se aduce la Templu ca jertfă un miel și apoi se mănîncă acasă la o cină festivă. De ce se prăznuiește Paștele? În această zi evreii își aduc aminte de un eveniment important din istoria lor. Ei rememorează zilele cînd Dumnezeu i-a eliberat din robia în care se aflau în Egipt. Ei rememorează Legămîntul încheiat între Dumnezeu și poporul lui Israel. În noaptea plecării lor din Egipt au adus jertfă un miel și au mincat pîine nedospită. De toate acestea își aduc aminte cînd sărbătoresc Paștele și repetă toate momentele petrecute oarecînd: ca odinioară ei sacrifică un miel; ca odinioară mănîncă pîine nedospită. „Iată ce s-a întîmplat altă dată” spune cel mai vîrstnic celui mai tînăr...

Iisus împlinește vîrsta de 12 ani: pentru prima oară I se îngăduie să meargă la Ierusalim, ca adulții, să ia parte la sărbătoarea Paștelui. A ajuns aici împreună cu alți credincioși din Nazaret. Vede Templul care domină orașul din înălțime. Descoperă zidurile mari care înconjură cetatea iar în interior clădirile albe și strălucitoare ale Templului.

Iisus înaintează și vede mulțimea evreilor care mișunau dintr-o parte în alta. Trece printr-o poartă și ajunge în partea rezervată femeilor; trece printr-o a doua poartă și ajunge în partea rezervată bărbaților. De aici observă altarul unde sînt jertfite și arse animalele. Sacrificarea lor se face repede: ele nu suferă.

Trompetele încep să sune. E seară și în casele din oraș se mănîncă cina de Paște.

Sărbătoarea ține șapte zile, după care fiecare se reîntoarce de unde a venit. Toți spun: „Anul viitor vom reveni la Ierusalim”.

3. Activitatea și învățătura lui Iisus

Anii trec și Iisus devine bărbat.

Care este înfățișarea Lui? La această întrebare e greu de răspuns, documentele care au ajuns pînă la noi fiind zgîrcite în informații. Chipul lui Iisus apare în icoanele vechi și mai noi fără ca între ele să existe totdeauna asemănări. Fiecare a reprezentat chipul Său după cum și l-a închipuit ori după timpul și locul unde a trăit.

Numeroase icoane așează în jurul capului lui Iisus o aureolă de lumină ca pentru a spune: „Iisus nu este un ins oarecare”. Deja evangheliștii Matei, Marcu, Luca și Ioan ne-au lăsat descrieri diferite a lui Iisus. Ce am putea totuși spune despre El?

Ni-l putem închipui pe Iisus ca pe toți galileenii din vremea Sa: ochii de culoare întunecată, părul negru, lung și dat cu untdelemn, ca de altfel și barba. Ei purtau un fel de cămașă strânsă la mijloc cu o cingătoare de lână, peste care aruncau un veșmînt larg. În picioare aveau sandale cu curele iar pe cap își așezau un voal alb ce atârna în spate și care ferea de soare.

În vremea lui Iisus mulți evrei așteptau pe Mesia, trimisul lui Dumnezeu. Unii ziceau: „Va fi un mare conducător de oști care ne va scăpa de romani”. Alții ziceau: „Va fi un om al păcii care va împăca popoarele între ele”. Alții apoi gindeau: „Sfîrșitul lumii este aproape, atunci va veni Împărăția lui Dumnezeu”.

Or, iată că cineva vorbește despre venirea acestei Împărății: el se numește Ioan Botezătorul. El a petrecut în pustie iar acum propovăduiește pe malurile Iordanului. Multime de oameni aleargă să-l asculte.

Ioan spune: „Schimbați-vă inimile, întoarceți-vă la Dumnezeu. Alungați de la voi răul și vă botezați, căci într-altfel nu veți intra în Împărăția lui Dumnezeu! „Toți îl ascultă și se botează. Iisus vine din Galileea să-l vadă și apropiindu-se îi zice: „Botează-mă”, iar Ioan îl botează cufundîndu-l în apele Iordanului.

Întorcîndu-se în Galileea, Iisus vorbește mulțimilor. Adesea, pe cînd umbla la școala de la sinagogă, mergînd sau lucrînd, Iisus, a repetat Scripturile și căuta să le cuprindă înțelesul. Asemenea îi va fi și propovăduirea: „Care dintre voi, avînd o sută de oi și pierzînd din ele una, nu lasă pe cele nouăzeci și nouă în pustie și se duce după cea pierdută, pînă ce o găsește? Găsindu-o, o pune pe umerii săi bucurîndu-se; iar sosind acasă, cheamă prietenii și vecinii zicîndule: Bucurați-vă cu mine, că am găsit oaia cea pierdută. Zic vouă: tot așa va fi bucurie în cer pentru un păcătos care se pocăiește” (Luca 15, 4—7).

Toți ascultă această *Veste Bună* (în grecește „evanghelie”): Dumnezeu ne iubește și așteaptă ca să-L iubim la rîndul nostru.

Iisus adună oameni din cei mai simpli, pescari dimprejurul lacului Ghenizaret, și le spune: „Veniți cu Mine spre a propovădui această *Veste Bună*”. Dintre acești pescari îl urmează Petru și Andrei, Iacob și Ioan. Ei lasă totul, mreje și corăbii, casă și familie, pentru a urma pe Iisus. Ei vreau să-I fie prieteni și să-L audă vorbindu-le despre Dumnezeu.

Iisus zice: „Dumnezeu este aproape, Dumnezeu este în mijlocul vostru, Dumnezeu vrea ca să vă iubiți unii pe alții”.

Sîntem în Galileea : Iisus cheamă pe Levi să-I urmeze ; se va numi Matei. Era vameș care încasa impozitul pentru romani, pentru ocupanți. O parte și-o ținea lui drept răsplată. Evreii nu iubeau pe vameși. Cu toate acestea Iisus îi spune : „Vino după mine”. Levi se ridică și urmează lui Iisus. Apoi invită pe Iisus și prietenii Lui să ia cina la el acasă, împreună cu alți vameși. Fariseii întreabă pe ucenici, prietenii lui Iisus : „De ce mănincă Stăpînul vostru împreună cu vameșii, cu păcătoșii”. Iisus îi aude și le răspunde : „N-au trebuință de doctor cei sănătoși, ci cei bolnavi. N-am venit să chem la pocăință pe drepți, ci pe păcătoși” (Luca 5, 31—32).

Femei și copii vin de asemenea la Iisus. Iată alții care nu se bucurau atunci de prea multă considerație ! Și totuși Iisus îi primește. El zice : „Priviți la cei mici ; Dumnezeu așteaptă să fiți asemenea lor”. Iisus însuși, ca un copil, numește pe Dumnezeu „Tată”.

Astfel Iisus duce pretutindeni Vestea Bună. E mereu pe drumuri, mergînd dintr-un loc într-altul. Prietenii, ucenicii, merg cu El. Peste tot Iisus anunță dragostea lui Dumnezeu. Celor disprețuiți, celor nesocotiți, acestora le arată Dumnezeu în primul rînd dragostea Sa. Multimea celor simpli și apăsăți îl ascultă : „El vorbește simplu — zic aceștia — știe ce spune”.

Dar bolnavii ? Evreii de atunci credeau că boala este o pedeapsă a lui Dumnezeu. Iisus însă zice : „Vă înșelați. Dumnezeu iubește pe acești bolnavi. Ca să credeți, o să vă arăt”. Și astfel Iisus intră în case, cercetează pe bolnavi, își pune mîinile peste ei și îi vindecă. Se spunea că o putere mare iese din El. Sînt aduși la Iisus și bolnavi mintali. Se credea atunci că în ei sălășluiește un duh rău și că se tămăduiesc dacă acesta era alungat. Iisus vindecă și asemenea bolnavi. El spune : „Prin aceste semne Dumnezeu vă arată cît de mare este dragostea Lui față de toți oamenii”. Oare înțelegea toată lumea cuvintele Lui ?

Iisus recurge la o pildă : „Iată a ieșit semănătorul să semene. Și pe cînd semăna, unele semințe au căzut lingă drum și au venit păsările și le-au mîncat. Altele au căzut pe loc pietros, unde n-aveau pămînt mult și îndată au răsărit. Iar cînd s-a ivit soarele, s-au pălit de arșită și, neavînd rădăcină, s-au uscat. Altele au căzut între spinii, dar spinii au crescut și le-au înăbușit. Altele au căzut pe pămînt bun și au dat rod : una o sută, alta șazece, alta treizeci”. Iisus explică : „Primiți cuvîntul lui Dumnezeu, nu-l lăsați să se risipească, repetați și cugetați cuvîntul lui Dumnezeu, nu-l lăsați să se usuce, trăiți după cuvîntul lui Dumnezeu, nu-l lăsați să fie înăbușit, atunci el va rodi în voi îmbelșugat” (Matei 13, 3—23).

Cu astfel de cuvinte și pilde simple Iisus vorbea simplu despre Dumnezeu. Se spunea că Iisus este foarte aproape de Dumnezeu, că îl cunoaște bine.

Destui rămîneau însă orbi, nu vedeau și nu înțelegeau nimic. „Iată acest Iisus care vorbește samarinenilor, păgînilor, desfrîna-

tilor, vameșilor, bolnavilor cuprinși de rău... El spune că toți aceștia pot intra în Împărăția lui Dumnezeu! „Iisus răspunde: „Toți aceștia pe care voi îi disprețuiți, Dumnezeu îi iubește. Unii îl cunosc pe Dumnezeu mai bine decât voi!„ Dușmanii Săi zic: „Ce scandal! Trebuie să împiedecăm repede ca această să continue“.

Dar Iisus nu se oprește aici: evreul credincios socotește că pentru a cinsti pe Dumnezeu trebuie să ții Legea și ziua sîmbetei (sabatul). Iată însă Iisus vorbește ca domn al Legii, ca domn al sîmbetei (Matei 12, 8).

„Ați auzit că s-a zis: să nu ucizi, iar cine va ucide, vrednic va fi de osîndă. Eu însă vă spun vouă: oricine se mînie pe fratele său, vrednic va fi de osîndă; și cine va jigni pe fratele său, vrednic va fi de judecată; iar cine-i va zice: nebunule, vrednic va fi de focul veșnic...“

Ați auzit că s-a zis: ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Eu însă vă spun vouă: să nu stați împotriva celui rău; iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt...“

Ați auzit că s-a zis: să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău — Iar Eu vă zic: iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc“ (Matei, cap. 5), considerați frați și iubiți pe străini, pe samarineni, pentru că și Dumnezeu îi iubește. Orice om îți este frate.

Atunci mulți învățători ai Legii s-au indignat de vorbele lui Iisus. „Nimeni vreodată n-a vorbit așa! De unde a aflat El acestea? De la Dumnezeu?“

La Nazaret unii se întrebau: „Drept cine se ia? Nu este decît un biet lemnar, fiul Mariei și al lui Iosif! Schimbă Legea; vorbește contra lui Dumnezeu“.

În ziua sîmbetei nu se făcea nimic pentru a cugeta doar la Dumnezeu. Or iată că Iisus nu pregetă să vindece în ziua sîmbetei. Alt lucru interzis. Iisus răspunde: „Ce este mai important: respectarea Legii sau izbăvirea unui om? Dumnezeu a dat Legea și sîmbăta pentru binele omului. Dacă fac bine unui om, Eu respect Legea și sîmbăta“. Pentru toate acestea unii evrei erau minioși.

4. Patimile, moartea și învierea lui Iisus

Se apropia sărbătoarea Paștelui. Iisus merge la Ierusalim cu ucenicii Săi. Ce se va întîmpla însă aici? Ce vor zice învățătorii Legii și mai marii poporului?

La Ierusalim, de asemenea, Iisus vrea să propovăduiască Vestea Bună, Evanghelia: Dumnezeu ne iubește; toți oamenii sînt frați. Și Iisus repetă aceasta fără încetare. El vorbește cu autoritate. În Sfînta Cetate mulți se întrebă: „Cine este acest om?“ Prietenii Săi răspund: „Este Iisus, profetul din Nazaretul Galileii“.

În capitală este fierberea zilelor mari. Romanii se tem de o răscoală și aduc trupe. Guvernatorul Ponțiu Pilat este aici, ca și Irod Antipa.

Evreii gîndesc la fel: „Ce ne reamintește sărbătoarea Paștei? Să ne aducem aminte de cele de odinioară, de zilele robiei. Dumnezeu ne-a eliberat atunci. Astăzi ne aflăm sub ocupația romană. Oare Dumnezeu nu ne va elibera încă odată?”

Iisus intră în Templu. Aici domnește o extraordinară hărmălaie: oameni și animale de-a valma, oi care behăie, porumbei care bat din aripi, negustori care urlă. Se cumpără; se vinde. Cei mai mulți n-au în minte decît cîștigul; la Dumnezeu se vor gîndi mai tîrziu. Plin de minie Iisus intervine: „Casa aceasta e casă de rugăciune, iar voi ați transformat-o în bîlci. Adevărata jertfă este atunci cînd îți dai viața pentru ceea ce iubești”.

Acest Iisus este într-adevăr supărător. Mai marii preoților, învățătorii Legii, farisei..., toți la un loc spun: „Mulțimile urmează pe acest profet, pe acest galilean! Romanii nu îngăduie așa ceva. Mai bine să moară un singur om, decît întreg poporul!”.

Hotărîrea este luată: Iisus trebuie prins în secret și făcut să dispară.

Dindu-și seama de ura pe care și-a atras-o din partea contrarilor, Iisus înțelege însă că sfîrșitul îi este aproape. Îl prevestise dealtfel în mai multe rînduri. Cînd a luat deci masa de seară cu ucenicii preaiubiți, ultima cină dinaintea patimilor, le-a dat „să bea vin și, să mănînce piinea ca pe „sîngele” și „trupul” Său, împreună cu porunca de a repeta mereu asemenea cină „întru pomenirea” Lui. Astfel și după ce nu L-au mai avut trupește printre ei, urmașii lui Iisus vor repeta „cina” de odinioară și îl vor simți viu în mijlocul lor.

Iuda, unul dintre ucenici, descoperă locul unde Iisus va petrece noaptea. Atunci este prins. Sinedriul, marele consiliu al preoților îl supun interogatoriului: „Cine ești Tu că vorbești și Te porțorzi astfel?” Iisus nu ezită: „Dumnezeu e Cel care lucrează prin Mine, Dumnezeu vă vorbește prin Mine”.

Asemenea vorbe nu puteau fi acceptate: trebuie să moară.

Atunci a fost dat lui Pilat: „Iată unul care tulbură ordinea publică; răscoală poporul; este contra împăratului”.

Pilat socotește acestea exagerări. Îl trimite pe Iisus la Irod deoarece este din Galileea. Dar Irod îl trimite lui Pilat.

Atunci Pilat de teamă și pentru a nu-și cășuna necazuri, confirmă condamnarea la moarte. După dreptul roman, Iisus va fi răstignit. Răstignirea pe cruce era pedeapsa pe care romanii o aplicau sclavilor, răsculaților, criminalilor... Astfel a fost tratat Iisus.

Torturile, loviturile de bici, batjocurile urmează una după alta. Apoi Iisus este dus spre locul patimei de-a lungul oraşului. Îşi poartă singur lemnul pe care va fi răstignit. Sfirşit de puteri, Iisus nu mai poate merge. Ostaşii romani iau un trecător, Simon din Chirene, să-L ajute. Unde Li sînt prietenii ? Au fugit.

Ajuns la locul osîndei, Iisus e dezbrăcat, aruncat la pămînt. Este pironit pe cruce. Alţi doi inşi sînt răstigniţi deodată cu El. Maria, Ioan şi alte cîteva femei sînt aici.

Atîrnat pe cruce, Iisus nu mai poate respira. Încetul cu încetul se sufocă. Această durează cam trei ore, apoi îşi dă duhul.

Seara, trupul lui Iisus e coborît de pe cruce, învelit în giulgiu şi aşezat într-un mormînt săpat în stîncă. La intrare este prăvălită o piatră mare. Este acesta sfîrşitul ?

Iată că prietenii lui Iisus, cei care fugiseră, se reîntorc şi stau împreună. Frica le-a dispărut şi încep să vorbească în gura mare. Petru, Iacob, Ioan, Andrei, Matei, Toma şi ceilalţi spun întocmai femeilor mironosiţe : „Iisus e viu ; a înviat. Noi credem şi sîntem martori. Nimic nu este pierdut : Iisus a vorbit despre Împărăţia lui Dumnezeu şi continuă s-o facă prin noi, ucenicii Săi”.

Vestea Bună, Evanghelia, pe care au primit-o de la Iisus, se răspîndeşte repede şi cu putere : „Dumnezeu este cu noi, Hristos, Domnul. El, şi-a dat viaţa pentru a ne arăta cît de mare este dragostea Sa. Noi ştim că El este viu şi alături de noi”.

Astăzi creştinii continuă să zică : „Hristos a înviat. Iisus este viu şi dătător de viaţă”.

Dar tu, dacă gîndeşti la toate acestea, ce spui tu despre Iisus din Nazaret ?

MĂRTURISIREA DREPTEI CREDINȚE PRIN RUGĂCIUNILE PREOTULUI ÎNSOȚITE DE RĂSPUNSURILE CREDINCIOȘILOR CA PREGĂTIRE PENTRU ÎNFĂPTUIREA JERTFEI EUHARIS- TICE ȘI A ÎMPĂRTĂȘIRII DE EA.

de : pr. prof. DUMITRU STĂNILOAE

1. Mărturisirea credinței în Sfinta Treime și în iconomia Fiului cel întrupat.

Toată sf. liturghie este, ca și rânduialile celorlalte Taine, Ierurgii și laude, plină de mărturisirea dreptei credințe în forma laudei, a mulțumirii și a cererilor adresate Dumnezeuului celui adevărat, sau Dumnezeuului în Treime și lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu care a venit în lume, s-a făcut om, s-a jertfit pentru noi, a înviat, s-a înălțat ca să ne mîntuiască prin Duhul Sfînt, fapt care se petrece în continuare, deci și prin jertfa de taină a Euharistiei și prin împărtășirea de Ea¹. Dar acest Dumnezeu e propus comunității spre laudă și spre mulțumire de către preot. De la El propune preotul comunității totodată ca să ceară toate darurile cele de folos pentru viața pămîntească și cele spre mîntuire, precedînd el însuși în aceste cereri. Tot Lui le propune preotul credincioșilor să-și dăruiască viața proprie, precum și să se dăruiască unul pe altul lui Dumnezeu și unul altuia. Încă de la început preotul începe Sf. Liturghie cu o binecuvîntare a Împărăției Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, cu o mărturisire a Sfintei Treimi care este temelia dreptei credințe, mărturisire la care comunitatea se asociază prin răspunsul : Amin, așa să fie. Apoi orice cerere din ecteniile propusă de preot sau de diacon, la care comunitatea se asociază prin : Doamne miluiește ! În schimbul celor cerute, preotul sau diaconul propune comunității să promită : „Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața

¹ O expunere succintă dar sistematică a punctelor credinței ortodoxe în cultul bisericii noastre a se vedea în studiul pr. prof. Ene Braniște, *Le culte byzantin comme expression de la foi orthodoxe*, în vol. *La Liturgie, expression de la foi*, Roma, 1979, pp. 75, 89. Tot acolo C. Andronicoff, *Dogme et liturgie*, pp. 13—29, care face o analiză teologică a legăturii dintre dogma devenită în cult rugăciune și între liturghie. Volumul cuprinde : *Conferences de Saint Serge XXV-e, Semaine d'études liturgiques*, Paris 1978.

noastră lui Hristos Dumnezeu, să o dăm"; iar comunitatea răspunde nu numai cu: Amin, adică: așa să fie, ci se adresează direct lui Hristos Dumnezeu, cu cuvintele: „Ție Doamne", declarându-se gata să-și predea toată viața lui Hristos, ca lui Dumnezeu. Prin aceasta comunitatea îi face lui Hristos și o mărturisire directă despre credința în dumnezeirea Lui.

Încă de aci se poate spune că nu numai preotul este în dialog direct cu Dumnezeu, ci și comunitatea, dar totdeauna cu Dumnezeu cel indicat de preot, deci cu cel despre care învață biserica, pe baza Sfintei Scripturi și a întregii tradiții. Prin aceasta se menține și unitatea de credință între credincioșii acestei comunități prezente și cei din alte comunități din alte locuri și din toate timpurile, începând de la Apostoli.

De aceea și orice ectenie e încheiată cu un ecfonis, sau cu o încheiere a preotului, prin care acesta se adresează iarăși direct lui Dumnezeu celui în Treime, punind în relief mărirea ce o are, în baza căreia poate împlini cererile ce i s-au adresat. E o mărire care se cuvine mărturisită și recunoscută și din partea noastră, ca și puterea și stăpânirea de care Dumnezeu cel în Treime dispune, și bunătatea pe care o are și care ne dă asigurarea împlinirii cererilor. Iar comunitatea răspunde întărind cu recunoașterea ei ceea ce îi spune preotul, arătând că el se adresează nu numai lui Dumnezeu ci și comunității.

Pe acest Dumnezeu în Treime, mărit de preot și propus comunității spre mărire prin fiecare ecfonis, îl laudă apoi și comunitatea pomenind pe nume cele trei Persoane ale Sfintei Treimi, întrucât atît primul antifon, cît și al doilea îl începe cu: „Mărire Tatălui și Fiului și Sfintului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin". Iar pe al treilea, sau „Fericirile", îl începe cu aceeași slavă adusă Sfintei Treimi, întrucât le începe cu cererea împărăției cerurilor, de care se vorbește în „Fericiri": „Întru împărăția Ta cînd vei veni pomeneste-ne pe noi, Doamne".

Antifonul al doilea e o mărturisire o lui Hristos, ca Fiul lui Dumnezeu, care a împlinit toată iconomia mîntuirii pentru noi: întruparea din Sf. Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria, răstignirea și învierea, încheindu-se cu recunoașterea mării Lui egale cu a Tatălui și a Sfintului Duh.

Preotul și comunitatea se pregătesc pentru împărtășirea de Hristos. Cel ce prin întrupare, răstignire și înviere, s-a făcut izvorul vieții noastre veșnice, împlinind în Sine toată iconomia mîntuirii, pe care o extinde prin Taine și în mod culminant prin Euharistie mereu în alți și alți oameni, care cred în El. Dar această iconomie a împlinit-o Fiul cu voia Tatălui și cu împreună lucrarea Sfintului Duh. „Deși singur Fiul și Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit întru noi, totuși a făcut această cu bunăvoința și împreună lucrare a Sfintului Duh, chiar din

momentul conceperii Lui din Fecioara². Fără Sfînta Treime nu s-ar fi împlinit și nu s-ar extinde lucrarea de mîntuire prin Fiul. Și dacă Sfînta Treime n-ar avea o putere, o mărire și o bunătate veșnică, mîntuirea adusă de Fiul n-ar fi o mîntuire a noastră pentru veci, adică n-ar fi propriu-zis o mîntuire.

Chiar în săvîrșirea Euharistiei, e lucrătoare întreaga Sfîntă Treime. Căci jertfa euharistică e adusă de Fiul, Tatălui, care ne aduce și pe noi împreună cu Sine, iar pîinea și vinul se prefac prin venirea Sfîntului Duh, care rămîne în trupul și singele lui Hristos. Astfel credincioșii se vor uni prin împărtășire nu numai cu Hristos, ci și cu Tatăl, căruia El se aduce jertfă unindu-ne și pe noi cu Sine și prin Sine cu Tatăl ca jertfă, și cu Duhul Sfînt. Numai unindu-se cu Sfînta Treime credincioșii se unesc și întreolaltă: „Iar pe noi pe toți — se roagă preotul după prefacere — care ne împărtășim dintr-o pîine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășirea aceluiași Sfînt Duh” (Liturgia Sf. Vasile). Sfîntul Duh este în mod deosebit factorul unificator, factorul de comuniune, căci El este în Dumnezeu și al Tatălui și al Fiului, iar în oameni și al unui și al altuia. Iar după împărtășanie credincioșii cîntă: „Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc, am aflat credința cea adevărată, nedespărțitei Treimi închinîndu-ne, că aceea ne-a mîntuit pe noi”. Cu toate că se menționează deosebit Fiul ca lumina cea adevărată, și Duhul ca factor care ne deschide lui Dumnezeu și ne unește întreolaltă, totuși se mărturisește și credința în Sfînta Treime.

Sf. Grigorie de Nazianz spune pe de altă parte: „Cînd prind pe cele trei într-o privire, văd o singură lumină, nu pot despărți sau măsura lumina cea una”³. Lumina e iradierea ființei și a sensului. Iar lumina supremă e iradierea ființei supreme și a sensului suprem, sau a plenitudinii sensurilor. Dar e și iradierea iubirii, care nu poate exista decît în comuniunea interpersonală și în mod desăvîrșit în Treime. Ea e o altă lumină decît cea din lumea aceasta și e nesfîrșită fiind a ființei supreme. Ca atare e necuprinsă cu mintea. Dar fiind iradierea iubirii, ea e trăită cu toată ființa noastră. Lumina aceasta a iubirii — și a sensului suprem și veșnic al ființei noastre ni l-a adus însă nouă Fiul, care făcîndu-se om, a arătat sensul netrecător și valoarea neprețuită pe care o dă Treimea ființei omenesti.

În general, toată mărturisirea credinței de către preot și de către comunitate în liturghie, e mărturisirea trăirii în lumina supremă din alt plan, de care ne împărtășim și noi, lumină care e și iubire nemărginită pe care Dumnezeu, ca izvor al ei, ne-o împărtășește și nouă. Această iubire ne-o arată în grad culminant Fiul care ne unește cu Sine unind trupul și singele nostru cu trupul și singele Lui plin de dumnezeirea iubitoare. De acea iubirea e pe de o parte cunoscută, pe de alta taină necuprinsă: Comunitatea se simte pe de o parte într-un

² Ierom. Grigoriu, *I theia liturgia tis Eucharistias tu Theu*, Atena 1971, p. 72.

³ Omil. 43,41.

neclintit și neliniștit adăpost în ambianța Treimii, pe de alta plină de fericire, pentru iubirea care i se arată. Acestei liniști și bucurii pe care n-o poate afla în lume, îi dă expresie cîntarea ei.

De la începutul liturghiei, preotul și comunitatea își exprimă convingerea că au intrat într-un spațiu spiritual în care vor cunoaște tot mai mult prin experiență lumina și iubirea Sfintei Treimi, pînă în momentul culminant al împărtășirii de Hristos. „Binecuvîntată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh”, mărturisește preotul însoțit de comunitate, pentru că încă prin întruparea Domnului oamenii au cunoscut că Dumnezeu este o Treime de persoane. Iar cele ce se vor săvîrși vor fi introducerea lor în această taină, sau în viața ei. De aceea și în începuturile ei trebuie să se proiecteze anticipat lumina Sfintei Treimi și să se laude Ea⁴, pentru ceea ce va dăruî celor prezenți.

„La fiecare moment al ei, dumnezeiasca liturghie ne aduce aminte de dimensiunea trinitară (deci iubitoare) a lui Dumnezeu. Primele trei ecfonise treimice, cele trei antifoane, cîntarea întreit sfîntă, etc., sînt raze care luminează și proiectează unica și suprema realitate, de care avem să ne facem părtași în mod deplin: împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh”⁵. Sfînta Treime pătrunde prin aceasta în ființa credincioșilor, imprimîndu-le și satisfăcîndu-le trebuința de comuniune, un elan trinitar. Arhim. Vasile de la Sf. Munte spune: „Dumnezeiasca liturghie face să liturghisească treimic organismul întregii creații”⁶.

Ba chiar în întreaga ei activitate „Biserica are misiunea să dea mărturia unității (iubitoare), deoarece Dumnezeu (prin Hristos) nu se cunoaște ca un simplu monarh, ci ca desăvîrșita comuniune a trei Persoane. Cuvîntul s-a întrupat ca să descopere adevărata unitate dumnezeiască și libertatea care domnește în sinul dumnezeirii”⁷. Căci dacă ar fi o dumnezeire impersonală, sau un monarh fără iubire, ar fi supus legii unei desfășurări, sau supus unei stări de încremenire, iar lumea ar fi produsă dintr-o necesitate de autocompletare a Lui. „S-a făcut trup ca să arate misiunea duhovnicească a trupului și că toate au venit la o existență luminoasă prin unitatea și libertatea în iubire a Treimii și tot prin Aceasta cresc și se transfigurează toate”. „Sfînta Biserică este chipul lui Dumnezeu, ca una ce lucrează în credincioși, aceiași unitate ca cea din Dumnezeu”⁸.

Fiul s-a întrupat ca să ne descopere pe Tatăl, ca să descopere iubirea dintre El și Tatăl și iubirea Lor față de noi, care n-ar avea loc dacă n-ar fi iubirea Lor întreolaltă. Tatăl ne-a descoperit o iubire cu atît

⁴ Sf. Gherman al Constantinoplei, *Istoria bisericească*, la Ierom, Grigoriu, o. c. p. 74.

⁵ Ierom. Grigoriu, o.c., p. 74.

⁶ O. c., p. 123.

⁷ Arhim. Vasile, *Eisodicon. Elemente ale trăirii liturgice a misterului unității în Biserica Ortodoxă*, Sf. mănăstire Stavronichita din Sf. Munte, 1974, p. 55.

⁸ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Mystagogia*, PG 91, 668.

mai mare cu cât L-a dat pentru noi pe unicul Său Fiu prea iubit (Ioan 3, 16). „Fiul ne comunică experiența vieții în unire cu Tatăl”⁹. Ne învață să ascultăm pe Tatăl și să-l iubim pe El cum îl ascultă și iubește El însuși. Acesta e drumul unității noastre. N-a venit să ne unească într-o masă indistinctă, ci „să aducă o unitate nouă, treimică”, o pace între noi asemenea celei ce o are El cu Tatăl în Duhul Sfânt (Ioan 14, 27). A venit să aducă lumii o unitate o pace treimică ce iradiază din Sfânta Treime și unește pe oameni după asemănarea Persoanelor treimice. În aceasta stă și veșnicia de neepuizat a fericirii adusă creației. Hristos a venit „ca toți să fie una, precum și Tu, Părinte, ești întru Mine și Eu întru Tine” (Ioan 17, 21).

Această unitate treimică, de care vorbește starețul Vasile de la Sf. Munte, am putea spune că e desăvârșită în sensul că ea nu constă din unirea a doi care lasă în afară pe al treilea, care poate fi oricare altul. Iubirea curată și atotimbrățișătoare este cea care nu se pătează cu nici o defavorizare a celor ce dețin locul al treilea față de cei doi, care-și manifestă iubirea întreolaltă. Căci prin aceasta s-ar otrăvi și slăbi chiar legătura între cei doi. Numai iubirea comună a celor doi față de al treilea (față de oricare deține locul celui de al treilea), înalță și întărește iubirea celor doi. Numai așa iubirea se lărgeste devenind universală. Al treilea îi unește și mai tare pe cei doi.

„De fapt cine vede cu adevărat Biserica, vede Sf. Treime”¹⁰ și o vede ca comuniune între toți cei ce cred, întrucât trăiește în Treimea prezentă în Biserică. Căci Biserica e o unitate asemenea celei a Sfintei Treimi, sau cel ce se botează în numele Sfintei Treimi intră în unitatea plină de unitate supremă a Treimii. „Scopul Domnului este unul: să întemeieze Biserica”, sau comunitatea asemănătoare celei a Sfintei Treimi. Pentru ea se roagă Hristos Tatălui (Ioan 11, 9, 20). Biserica este cosmosul restaurat în frumusețea lui, sau umanitatea restaurată în unitatea treimică. Numai așa lumea iese din haosul dezbinărilor, își recâștigă armonia. „Scopul Bisericii nu e să fugă din lume, ci să rămână pe pământ până îl va face cer”¹¹, fără să-l desființeze, ci făcându-l să se penetreze de cer.

Dar unitatea aceasta în ortodoxie nu se înțelege ca în confesiunile filioquiste. Acest fel de unitate îl vede pe al treilea oarecum în afară de unitatea Tatălui și a Fiului, sau vede o unitate inițială care se desface în două (Tatăl se desface în Tatăl și Fiul), ca apoi să se refacă iarăși purcezînd împreună pe Duhul. În oricare din aceste cazuri Persoanele dumnezeiești nu se mențin ca realități ireductibile. Unitatea, în învățătura Sfinților Părinți, nu slăbește nicidecum treimea Persoanelor. Baza unității e Tatăl ca Persoană, în relația cu care se trăiesc ca uniți cu Tatăl și între ei Fiul și Duhul. Aceasta e unitatea treimică pe care o vedem reflectată în toată crea-

⁹ Arhim. Vasile, o. c., p. c.

¹⁰ Idem, o. c., p. 162.

¹¹ Idem, o. c., p. 64.

țiunea : trupul și sufletul au la baza lor unitatea Persoanei, toate elementele cosmosului (nu importă că sînt două sau nenumărate) au la bază o unitate care le ține unite fără să le confunde; toți oamenii se simt uniți, avînd la bază o unitate tainică, care nu-i confundă. Unitatea fundamentală fiind în Dumnezeu Persoana Tatălui nu-l lasă să se confunde în ea pe Fiul și pe Duhul, dar nu-i lasă nici să se despartă. Structura Treimii e singura care menține varietatea și în creație neconfundată și nedespărțită.

În gîndirea Ocidentului s-a căzut fie în contopirea persoanelor în esență, fie în separația individuală. „Botezul ortodox ca scufundare întreită a întregului trup și nu ca o stropire parțială face să apară și aci un simbolism adînc care se aplică întregii vieți a Bisericii, cum nu se arată în stropire”¹². Biserica e treimică, pentru că e liturgică, sau liturghisitoare, pentru că slujește Dumnezeului întreit și se unește cu El în Taine; sau numai fiindcă e treimică poate fi liturghisitoare, dînd puțința membrilor să se dăruiască prin Fiul în Duhul, Tatălui, și unii altora, fără să se desființeze, ci întărindu-se și mai mult prin aceasta în identitatea și fericirea lor.

„Pentru că tocmai aceasta se înfăptuiește prin săvîrșirea marelui taine liturgice: biserica, poporul sfînt al lui Dumnezeu aduce Tatălui pe Fiul (și împreună cu Fiul se aduce și pe Sine, sau Fiul o aduce și pe ea împreună cu Sine), Tatăl îl primește pe Fiul împreună cu comunitatea în jertfelnicul Său cel sfînt într-un miros de bună mireasmă și îl întoarce în Duhul Sfînt nouă”¹³. Nu s-ar realiza unirea treimică între membrii bisericii dacă nu ar muri ca oameni vechi egoismul lor, deschizîndu-se Treimii, imprimîndu-se de iubire între Persoanele Treimii, sau nu s-ar scufunda în comuniunea ei iubitoare.

Iată de ce lucrarea lui Hristos începe să se săvîrșească pentru comunitatea liturgică după ce ea, la îndemnul și după exemplul preotului, a lăudat Treimea prin primele antifoane. Lauda Treimii de către preot începe cu recunoașterea slavei ei, continuă cu recunoașterea pîterii ei, ca să încheie cu recunoașterea bunătății ei în al treilea ecfonis.

Preotul și comunitatea se pregătesc astfel pentru împărtășirea de Hristos Căla ce prin întruparea, răstignirea și învierea Sa s-a făcut din bunătate izvorul vieții dumnezeiești înveșnicite pe seama noastră, împlinind în Sine toată iconomia mîntuirii, pe care o extinde prin Taine și în mod culminant prin Euharistie și în alți oameni care cred în El. Dar această iconomie a împlinit-o Fiul cu voia Tatălui și cu împreună lucrarea Sfîntului Duh. „Deși singur Fiul și Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit într-un noi, totuși a făcut aceas-

¹² Idem, o. c., p. 67.

¹³ O expunere a legăturii Botezului cu Sf. Treime, a se vedea la B. Bobrinskoy, *Confessions de la foi trinitaire et consecrations baptismales et eucharistiques, dans les premières siècles*, vol. cit. de St. Serge, pp. 57, 69.

ta cu bunăvoința Tatălui și cu conlucrarea Sfântului Duh, chiar în momentul conceperii Sale¹⁴. Fără Sfânta Treime nu s-ar fi împlinit și nu s-ar extinde în creație lucrarea de mîntuire prin Fiul.

După aceste mărturisiri generale ale Treimii și ale economiei Fiului la începutul liturghiei, se trece în liturghie la alte mărturisiri ale dreptei credințe.

2. Ieșirea lui Hristos la învățătura și lauda sfințeniei lui Dumnezeu.

Preotul iese din altar cu sf. Evanghelie, arătînd pe Hristos că a ieșit și iese la propovăduire, la vîrsta de 30 de ani; după aceea rostește, înălțînd Evanghelia în fața ușilor împărătești: „Înțelepciune, drepti”. Aceasta înseamnă: iată cuvîntul sau înțelepciunea lui Dumnezeu, se arată în lume, stați drept în cugetele voastre, urmînd învățăturii Lui în chip neabătut. Iar comunitatea cunoscînd că acest Hristos este acum înviat, dar continuă să lucreze mîntuirea noastră, cîntă, membrii ei invitîndu-se unii pe alții să I se închine, apoi adresîndu-i-se Lui cu cererea de mîntuire. Acum ei nu mai cer numai lucruri pentru viața pămîntească, ci mîntuirea persoanelor lor pentru veșnicie. Această cîntare nu o mai săvîrșește comunitatea la un îndemn moral al preotului, căci în Evanghelie vede pe Hristos însuși și se simte ea însăși îndemnată să cînte: „Veniți să ne închinăm și să cădem la Hristos. Mîntuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu. Cel ce ai înviat din morți pe noi, cei ce-ți cîntăm Tie: „Aliluia”. Apoi după ecfonisul în care preotul pune în relief sfințenia lui Dumnezeu celui în Treime și prin aceasta sfințenia mîntuitoare a adevărului Evangheliei Lui, care urmată de credincioși îi va face și pe ei sfinți, adresîndu-se Lui, dar implicit și credincioșilor ca să facă la fel, aceștia cîntă: „Sfinte Dumnezeule” de trei ori, încheind cu „Mărire Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh”. Acum se laudă Sf. Treime, care a trimis pe Cuvîntul Său întrupat în lume spre învățarea și mîntuirea ei. Dar preotul nu îndeamnă numai comunitatea să laude pe Dumnezeu cel adevărat, sau pe Sf. Treime și pe Fiul care ne-a mîntuit prin întrupare, răstignire și înviere, ci se și roagă și el însuși în vreme ce cîntă poporul credincios din Biserică. El nu stă pasiv în vremea cîntării comunității, dar nici nu devine unul din membrii ei obișnuiți, cîntînd împreună cu ea. Rugarea în taină a preotului semnifică această prezentare a lui pentru popor în fața lui Dumnezeu, sau a lui Hristos prin el, cel a cărui rugăciune nu se aude. Preotul e cel în care se unifică comunitatea în fața lui Hristos sau în Hristos, întrucît aduce pe de o parte rugăciuni pentru toată comunitatea și pentru fiecare din membrii ei, pe de altă reprezintă pe Hristos, care și El aduce rugăciuni și se pregătește să prezinte jertfa Sa în continuare în fața Tatălui în chip nevăzut sau în cer, și în chip văzut prin preot.

¹⁴ Ierom. Grigoriu o. c., p. 74.

Lauda sfințeniei Dumnezeuului întreit și al lui Hristos prin cîntările comunității, la propunerea preotului, și rugăciunile concomitente ale preotului, cu un conținut în parte deosebit, în parte identic, vreau să arate că nu e deajuns ca să se roage pentru noi numai Hristos în chip nevăzut, și preotul sau Hristos prin preot în chip văzut dar neauzit de poporul credincios, ci trebuie să ne rugăm în același timp și noi, așa cum jertfa lui Hristos, prezentată în continuare pentru noi, trebuie să adăugăm și jertfa noastră. Sau în liturghie nu are loc numai o rugăciune a comunității ci și Hristos se roagă pentru noi în chip nevăzut în cer, și în chip văzut, dar neobservat de comunitate, prin preot, pentru că poate simți durerea pentru neputințele noastre. Dar El participă la neputințele noastre, cînd arătăm că le simțim și noi și cînd ne rugăm și noi Lui să participe la ele și să se roage pentru ele, afirmînd mărturisirea că poate obține iertarea pentru ele. În epistola către Evrei se spune: „Drept aceia avînd Arhiereu mare, care a străbătut cerurile (trecînd dincolo de cerurile îngerești n.n.) pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ținem cu tărie mărturisirea. Că nu avem Arhiereu să nu poată împreună pătimi cu noi, în neputințele noastre... Să ne apropiem deci cu încredere de tronul harului, ca să luăm milă și har, spre ajutor, la vreme potrivită” (Evrei 4, 14—16).

Dar nimenea nu se poate apropia de Dumnezeu fără rugăciune și fără să se dăruiască pe sine ca jertfă vie. Iar puterea rugăciunii și a jertfei o are fiecare din puterea lui Hristos și din unirea cu rugăciunea și cu jertfa Lui, care în chip văzut se aduc prin preot. „Căci printr-Însul avem, și unii și alții, apropierea de Tatăl (aducerea la El) într-Unul și acelaș Duh” (Efeseni 2, 18). Sau: „Întru care avem, prin credința în El, îndrăznirea și aducerea la Dumnezeu cu încredere, prin credința în El” (Efeseni 3, 12). Iar că apropierea aceasta ne e cu puțință primind și noi starea de jertfă și rugîndu-ne o spune tot Sf. Apostol Pavel: „Deci, vă îndemn pe voi, fraților pentru îndurările lui Dumnezeu, să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfîntă, Domnului bine plăcută și ca o slujire cuvîntătoare a voastră” (Romani 12, 12). Prin această cîntare devenind conștienți că Dumnezeu e sfînt, simțim că trebuie să aducem și noi întru sfințenie jertfa noastră.

Deci preotul propunînd comunității cărui Dumnezeu să-i aducem cererile, slava și mulțumirea, împlinește o funcție de menținere și întărire a comunității în dreapta credință și în dreapta slujire și trăire din puterea Sfintei Treimi. Iar prin rugăciunile ce le face concomitent cu cîntarea comunității, care e și ea rugăciune, arată pe Hristos care se roagă și aduce jertfe și El Tatălui pentru comunitate, dar îndeamnă și comunitatea să I se alăture prin rugăciunea și prin jertfa ei.

În unele rugăciuni din liturghie preotul vorbește la plural — ca și în aceasta — arătînd că se socotește unul din comunitate, deși cererea o adresează el în mod deosebit ca unul ce singur stă în fața jertfelnicului, în altele preotul își distinge rolul său de al comunității. Hristos s-a făcut și unul din noi, dar a rămas și deosebit de noi.

Despre faptul din urmă teologul grec din America Stanley Harakas zice: „Parcurgînd întregul text al liturghiei euharistice rezultă ca un lucru de sine înțeles că preotul este conducătorul slujbei. El începe proscomidia, el se roagă să fie întărit să săvîrșească jertfa cea fără de sînge. Conștiința că este conducătorul slujbei și săvîrșitorul responsabil al Tainei o exprimă preotul clar în dumnezeiasca liturghie a Sf. Ioan Gură de Aur". În rugăciunea dinaintea de Intrarea cea mare, preotul se roagă: „Învrednicește-mă, cu puterea Sfintului Tău Duh, pe mine cel ce sînt îmbrăcat cu harul preoției să stau înaintea sfintei Tale mese și să jertfesc sfîntul și preacuratul Tău trup și scumpul Tău sînge" etc.

Harakas, apărînd rolul de conducător liturgic al preotului, față de „Arhiepiscopul greș din America Iacovos, spune: „Desigur, preotul nu este un conducător în sensul obișnuit al cuvîntului. El nu e nici un dictator, nici un harismatic, nici un vizionar, nici un exemplu personal desăvîrșit. El e dependent de o autoritate mai înaltă, el este un „împuțernicit". Dar în ciuda tuturor acestor negațiuni, preotul este un conducător... El nu este egal cu credincioșii într-un mod care contopește ființa lui cu ei... Preotul conduce liturghia, dar cel ce o conduce în mod real este Dumnezeu. Mîinile lui „fac aducerea", dar Hristos este cel ce aduce și se aduce. Unicitatea slujirii preoțești este de aflat în faptul că deși el face multe lucruri în cursul slujbei, nu el, ci Dumnezeu le face prin el".

Ceea ce spune Harakas e just, dar socotim că titlul de „conducător" al slujbei nu acopere deplin rolul preotului. El nu e numai un conducător (leader) al comunității în sensul unuia care animă și îndrumază rugăciunile acesteia, tocmai prin faptul că el este și săvîrșitorul de neînlocuit al actelor sacramentale, chiar dacă comunitatea îi stă alături cu rugăciunile ei. Acest fapt îl arată cele două rugăciuni citate ale preotului și multe altele¹⁵

Astfel prin rugăciunile preotului și ale comunității e pregătită comunitatea, dar se pregătește și preotul pentru momentul culminant al aducerii propriu-zise al lui Hristos ca jertfă în sfînta liturghie. Dar și pentru momentul împărtășirii, credinciosul mărturisește înaintea de primirea trupului și sîngelui Domnului: „Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Fiul lui Dumnezeu-celui viu, care a venit în lume să mîntuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintîi sînt eu. Încă cred că acesta este preacurat trupul Tău și acesta este scump sîngele Tău".

¹⁵ Opiniile lui St. Harakas în această privință, a se vedea în studiul lui: *The orthodox Priest as leader in the divine Liturgy*, în: *The Greek Orthodox Theological Review*, Brookline, 1976, nr. 2, pp. 163—176. În conformitate cu rolul de lider atribuit preotului, autorul traduce și termenul din textul grec al liturghierului „ekteleso" (săvîrșesc) cu: *conduce*, care nu redă exact termenul original.

3. Pregătirea comunității prin mărturisirea dreptei credințe pentru aducerea jertfei lui Hristos ca jertfă pentru noi și pentru împărtășirea de ea.

Vom stărui în mod special asupra pregătirii comunității prin preot pentru aducerea lui Hristos ca jertfă în sf. liturghie și pentru împărtășirea de ea, prin întărirea ei în dreapta credință, și prin alipirea la ea cu simțirea manifestată în cîntarea și mărturisirea ei, ca și în întărirea membrilor ei în această unitate ce o dă aceeași credință și alipirea la același Hristos, trăită cu toată simțirea. Întărirea comunității locale în dreapta credință și prin aceasta trăirea reală în raza Sfintei Treimi, ca o condiție pentru împlinirea Tainei prefacerii pîinei și vinului în trupul și sîngele lui Hristos, pentru împărtășirea ei de el, e nesocotită de teoria așa-zisei eclesiologii euharistice inventată de teologul Afanasieff. După teoria aceasta, fiecare biserică locală are plenitudinea Bisericii prin faptul că are în Euharistie pe Hristos întreg, chiar dacă se deosebește în credință de alte biserici locale. După teoria aceasta plenitudinea nu o are Biserica universală ci fiecare biserică locală, chiar dacă nu are legături cu alte biserici locale. Dar teoria aceasta este pentru Afanasieff, fost profesor la Institutul Saint Serge din Paris, numai un drum ocolit pentru încadrarea Ortodoxiei în Biserica universală, pe care pînă la urmă o consideră pe cea supusă primatului papal. „Prin efortul iubirii — zice el — Biserica ortodoxă poate stabili comuniunea cu Biserica romano-catolică, cu toate deosebirile dogmatice existente și fără să ceară ca Biserica romano-catolică să-și renege învățăturile care o deosebesc de Biserica ortodoxă, deoarece „dragostea îndelung răbdă, se poartă cu bunătate, nu pismuiește, nu se îngîmfă, nu se mîndrește” (I Corinteni 13, 4). La fel poate face și Biserica romano-catolică, „consimțind să nu ceară Bisericii ortodoxe ca să primească noile sale dogme”, adică cele ale primului conciliu de la Vatican. „În interiorul ei, aceasta poate rămîne cum este și astăzi, păstrînd conținutul și învățăturile pe care le posedă astăzi. Desigur, pentru a se ajunge la aceasta e necesar efortul iubirii, o mare jertfă, un fel de autonegare. Includerea învățăturii despre puterea papei numai în interiorul granițelor Bisericii romano-catolice ar fi pentru Biserica Romei rezultatul unui mare elan spre jertfă în scopul restabilirii unității bisericilor prin iubirea din inimă. Nu e vorba nicidecum de obligația Bisericii ortodoxe de a recunoaște învățătura despre puterea papei numai ca „teologumenă”.¹⁶ Dogma ar rămîne dogmă. Dar dogmă nerecunoscută de celelalte biserici¹⁶. Dar aceasta numai pentru un timp. Căci Afanasieff spune ceva mai departe că în această comuniune restabilă, Biserica Romei ar primi lo-

¹⁶ *Una Sancta*, în: „Irenicon”, nr. 4/1964, p. 470.

cul prim, pe care l-a avut în Biserica primelor secole¹⁷. „Roma ar obține apoi prin iubire mai mult decât prin drept”¹⁸.

Afanasieff ajunge cu teoria lui la admiterea primatului papal întrucât afirmă că odată ce se admite comuniunea în Euharistie, divergențele dogmatice nu contează; ele sînt de suprafață, deci Biserica ortodoxă se poate considera una cu Biserica romano-catolică dacă intră în comuniune euharistică cu ea. „Eu îmi propun, zice el, în acest articol să arăt că legăturile Bisericii romano-catolice și Bisericii ortodoxe nu s-au rupt niciodată, ci ele continuă să existe pînă în prezent. Legătura esențială între noi este Euharistia”. Euharistia este prezența lui Hristos între noi cu trupul și cu sîngele Lui, prin care noi devenim trupul Lui. „Iată de ce Euharistia este nu numai o legătură între Biserica romano-catolică și Biserica ortodoxă, ci și manifestarea Bisericii”. De aceea „nu trebuie uitat că despărțirea noastră, chiar dacă a fost provocată de divergențe dogmatice, are totuși un caracter canonic (?). Această despărțire rămîne la suprafața vieții bisericești și nu atinge adîncimile ei”¹⁹.

În realitate nu din Euharistie rezultă dreapta credință, ci din dreapta credință rezultă Euharistia adevărată, sau întîlnirea cu adevăratul Hristos. Deci și comuniunea în adevărata Euharistie se bazează pe unitatea în dreapta credință. De unde știm că în Euharistie este trupul și sîngele lui Hristos, dacă nu din învățătura dreptei credințe?

De aceea liturghia nu începe cu Euharistia, ca să continue (și la ce-ar mai continua?) cu mărturisirea comună a dreptei credințe, ci înainte de a se produce în liturghie prefacerea pîinii și vinului în sîngele Domnului și la împărtășirea de ele comunitatea se luminează în dreapta credință și se întărește în unitatea ei, sub îndrumarea preotului, iar acesta își mărturisește aceeași credință prin rugăciunile sale. Nu ne apropiem în Euharistie ca de ceva acoperit de un întuneric, ci călăuziți de lumina dreptei credințe. De aceea credinciosul ortodox se apropie de Sf. Împărtășanie cu lumînarea aprinsă în mînă.

Mărturisirea unității în credință înainte de săvîrșirea Tainei Prefacerii sub îndrumarea preotului, care ține prin episcopul său legătura cu toată Biserica, își ajunge punctul culminant, cînd la îndemnul a-

¹⁷ Art. cit., p. 471.

¹⁸ Art. cit., p. 472. Teoria aceasta și-a însușit-o apoi și A. Schmemmann, profesor la Institutul rus Sf. Vladimir din New York: *La notion de primauté dans l'ecclésiologie orthodoxe*, în vol. colectiv: *La primauté de Pierre dans l'Eglise orthodoxe*, Neuchâtel, 1960. Acesta declară că primatul universal al Romei s-a exercitat în primul mileniu al Bisericii și poate fi admis și acum. El zice: „Cîntărind bine toate aceste mărturii, se vede revellîndu-se în ele cu evidentă natura acestui primat universal: să păzească și să exprime unitatea Bisericii în credință și în viață, să păzească și să exprime comuniunea lor de gîndire, să nu îngăduie Bisericii să se izoleze în „provincialismul tradițiilor locale”, să nu le permită să slăbească legăturile universale (catolice), să se separe de unitatea vieții” (p. 143).

¹⁹ *L'Eucharistie, principal lien entre les catholiques et les orthodoxes*, în: *Irenikon*, nr. 3/1965, pp. 366—369.

cestuia : „Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim”, comunitatea cîntînd : „Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită” și apoi, tot la îndemnul preotului : „Ușile, ușile, cu înțelepciune să luăm aminte”, rostește Crezul niceo-constantinopolitan, care cuprinde în mod concentrat întreaga dreaptă credință.

Abia după aceasta, și îndată după aceasta, se trece la săvîrșirea Tainei Sf. Euharistiei.

Nu se cere numai o asigurare a iubirii reciproce de la membrii comunității, ca după aceea să se treacă la săvîrșirea Tainei, rămînînd ca divergențele de credință să se aplaneze și să se mărturisească în Crezul comun, după săvîrșirea Tainei și a împărtășirii de Ea, cum se propune în teoria eclesiologiei euharistice și în alte îndemnuri la o intercomuniune (la o împărtășire comună) între cei de credințe diferite, în nădejdea că iubirea ce și-o promet și împărtășirea comună îi va aduce mai tîrziu și la unitatea credinței. Iubirea reciprocă, dacă este adevărată și totală, trebuie să se arate imediat în mărturisirea „într-un gând” a credinței comune.

Euharistia adevărată e încadrată în adevărul despre Hristos, despre faptele Lui mîntuitoare, mărturisit prin dreapta credință, rezultată din dreapta credință în El. Trebuie să cunoaștem sensul Euharistiei care se săvîrșește și anume dacă el este conform adevărului revelat nouă de Hristos și în persoana lui Hristos, ca Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Hristos nu i-a împărtășit pe Apostoli cu trupul și sîngele Său înainte de a le fi făcut cunoscut cine este El, care este unitatea Lui de o ființă cu Tatăl și înainte ca ei să-L fi mărturisit ca Fiul lui Dumnezeu celui viu. Omul e o ființă înțelegătoare. El trebuie să știe cu cine se împărtășește ca să știe ce obține prin Sf. Împărtășanie. Euharistia nu lucrează asupra lui magic, ca un obiect cu forță atractivă asupra unui alt obiect, Hristos care se dă spre împărtășire e un Hristos care s-a explicat în cuvinte ce trebuie cunoscute și primite cu credință de cei ce vor să se împărtășească de El. Hristos care ni se dăruiește este „o jertfă cuvîntătoare”, jertfa unei Persoane care s-a explicat pe Sine și intenția urmărită de ea prin această jertfă, prin cuvinte²⁰.

Hristos promite să se sălășluiască numai în cei ce cred în El, sau păstrează credința neștirbită în El, păzind toate cuvintele Lui, ca semn al iubirii față de El : „Dacă mă iubește cineva, va păzi cuvintele Mele și Tatăl îl va iubi pe el și vom veni și ne vom face locaș în el. Cine nu mă iubește, nu ține cuvintele Mele” (Ioan 14, 23—24). De fapt cum poate să se unească cineva cu Hristos în Euharistie, dacă nu se unește cu El în Duh și în adevăr și în voință, păzind poruncile Lui,

²⁰ Pr. Petre Vintilescu în : *Expresiunea „slujbă cuvîntătoare” din Liturghierul român*, București, 1939, a evidențiat faptul că această expresie nu înseamnă numai o jertfă adusă de preot și comunicată prin cuvinte, ci jertfa obiectivă a lui Hristos.

arătînd prin aceasta că îl iubește. „Dacă mă iubiți pe Mine, păziți poruncile Mele” (Ioan 14, 16). Și numai cei care îl iubesc pe El, păzind poruncile Lui, deci și adevărul Lui, se iubesc cu adevărat și între ei, împlinind și această poruncă a Lui (Ioan 15, 17).

De aceea Iisus nu desparte cituși de puțin unirea cu El de rămînerea în adevărul Lui întreg, în care se cuprinde iubirea adevărată față de El și iubirea întreolaltă a celor ce cred în El așa cum a cerut El. El unește rămînerea în El cu păzirea cuvintelor Lui. „Dacă rămîneți întru Mine, și cuvintele Mele rămîn întru voi, orice veți cere se va împlini vouă” (Ioan 15, 7).

Unirea cu El nu poate fi înțeleasă fără unirea în adevărul Lui, în adevărul despre El. El și adevărul sînt una. Dar aceasta trebuie să se cunoască de către credincios. El cunoaște că Hristos este adevărul, prin explicarea ce o dă Hristos despre Sine. De aceea sfințirea în El e sfințirea în adevărul Lui sau în cuvîntul Lui cunoscut de ei, care e adevărul sau cuvîntul despre Tatăl și tăria conformă acestui cuvînt în Sfîntul Duh. „Sfîntește-i pe ei în adevărul Tău, cuvîntul Tău este adevăr” (Ioan 17, 17). Chiar faptul că cuvîntul ipostatic este cuvînt comunicat, arată că cu Hristos nu se poate uni cineva fără să-L cunoască prin cuvintele ce pornesc din El. Iisus declară chiar că se va sfinți pentru oameni ca om (prin cruce) pentru ca și ei să se sfințească în El ca adevăr explicat în cuvinte și în fapte de iubire pentru ei: „Și pentru ei, Eu mă sfințesc pe mine însumi, ca și ei să fie sfințiți în adevăr” (Ioan 10, 17, 19). Dar în cuvintele „sfîntește în adevăr” se indică și valențele duhovnicești, sacramentale ale învățăturilor de la Cuvîntul. De fapt credincioșii înaintează în liturghie și într-o viață duhovnicească tot mai înaltă. De aceea punctele de credință nu se expun rece, ci în formă de laudă a lui Dumnezeu și de rugăciune, ba chiar de chemare a lui Dumnezeu prin Duhul. C. Andronicoff spune că prin aceasta, formula rațională a dogmei devine metarațională²¹. Noi socotim că însăși formula dogmatică e metarațională, punîndu-ne în legătură cu Logosul personal mai presus de rațiune. Se scoate numai în relief acest caracter. Pentru orice faptă a lui Hristos, săvîrșită pentru mîntuirea lor, ei laudă pe Hristos și cer mila Lui și ajutorul Lui odată ce au cunoscut iubirea și puterea Lui. În cult credința devine și preamărire a lui Dumnezeu (sînt cele două sensuri ale cuvîntului grecesc *doxa*) și cuvîntul comunității despre faptele lui Dumnezeu devine cuvîntare de mărire (doxologie, slavoslovie). Chiar cuvintele: „Mărire Tatălui, și Fiului și Sfîntului Duh”, folosite de credincios după orice rugăciune, este o doxologie a lui Dumnezeu, o uimire pentru puterea și bunătatea ce ne-a arătat-o și care e temelul pentru laudele și cererile noastre epicletice. Este o strînsă legătură între adevărul lui Hristos sau despre Hristos și între iubirea Lui sau iubirea noastră față de El. Nu există una despărțită de alta. Iubirea lui Hristos cuprinde

²¹ Andronicoff, *Dogme et liturgie*, vol. cit. p. 21.

adevărul lui Hristos, sau cunoașterea Lui și adevărul Lui cuprinde iubirea Lui. Iubirea de Hristos, sau cunoașterea Lui nu e goală de adevărul Lui sau de cunoașterea Lui. Cine vrea să înainteze în Hristos numai prin una nu va avea niciun rezultat. Adevărul lui Hristos trăit ca lauda și ca baza de invocare a Lui, ne ridică din nou în Hristos²².

Cum să ne unim cu protestanții împărtășindu-ne împreună, odată ce ei nu văd în Euharistie piinea și vinul prefăcute în trupul și sîngele Lui, ci numai o prezență a lor deosebită de piine și vin (Luteranii), sau numai o putere a trupului Lui (Reformații), sau numai o amintire a jertfei Lui trecute (alte denominațiuni protestante sau neoprotestante)? Dacă Hristos nu e întreg în ea, covîrșind totul, cum ne vom uni cu El și deci și între noi?

S-ar putea spune că Biserica romano-catolică crede că în Euharistie este prezent trupul și sîngele lui Hristos prin transsubstanțierea (sau prin ceva asemănător prefacerii) piinii și vinului în ele ca și Biserica ortodoxă și că ea a păstrat ca și Biserica ortodoxă credința în Sfînta Treime și în Hristos ca Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, care ne-a mîntuit prin răstignirea și învierea Lui. Dar Biserica romano-catolică a adăugat la credința veche a Bisericii, mărturisită în liturgia păstrată din primele secole, dogma primatului papal, Filioque și purgatoriu. În crezul niceo-constantinopolitan, mărturisit de comunitatea liturgică ortodoxă, nu se află Filioque și nici o aluzie la primatul papal²³. În el e mărturisită credința într-o Biserică universală, înțeleasă ca avînd ea însăși, ca comunitate sobornicească plină de Hristos, în sușirea infaibilității, nu păstrarea ei întru adevăr prin papa, singurul lui cunoscător. În acord cu învățătura veche despre Biserică preotul se roagă în mai multe rînduri pentru „păzirea plinirii bisericii” și pentru episcopul său, iar episcopul pentru sinodul sîruii îi aparține, dar niciodată pentru papa. Iar în privința vieții viitoare, crezul niceo-constantinopolitan redă credința Bisericii din primele secole, care nu știa nimic de purgatoriu.

În special dogma primatului și infaibilității papale, diminuează valoarea bisericii ca trup a lui Hristos sau călăuzirea ei prin Duhul în Hristos, prezent în toți credincioșii ca factor de unitate interioară, nu juridică, între ei. Dacă iubirea omenească, lipsită de Duhul nu duce

²² P. Florensky, *Le service de la Parole. La prière*, apud Andronicoff, o. c., p. 25: „Invocarea nu e un aspect al activității noastre spirituale. Ea e o concentrare a întregii noastre ființe care se împlinește printr-o ieșire din noi înșine și prin contactul cu Cel invocat.

Tot conținutul cultului constă în a ne face să ieșim din planul terestru și să intrăm în cel ceresc. Taina este acest urcuș spre cer, deci jertfa noastră lui Dumnezeu.

Rugăciunea este o jertfă și izvorul întregi noastre jertfelnicii!

²³ La Episcopul Alexis van der Mersbrucke, *Les sacrements ponts ou murs entre l'Orthodoxie et Rome?*, în: *Messenger de l'Exarchat du Patriarche russe en Europe occidentale* nr. 51/1965, p. 171.

la unirea în adevăr, nici adevărul susținut juridic, nu prin Duhul Sfânt — Duhul comuniunii între membrii Bisericii, nu cuprinde iubirea și nu duce la iubire.

4. Dreapta credință comună, condiție a împărtășirii personale de Hristos.

Mărturisirea în unitate a dreptei credințe, care cuprinde adevărata iubire, a fost cerută totdeauna de Biserică pentru împărtășirea comună reală de adevăratul Hristos.

Dacă pe cei cu grave păcate care nu știrbeau adevărul lui Hristos, moștenit de la Apostoli, Biserica îi ținea departe de Sf. Împărtășanie numai pentru un timp anumit, pe cei ce știrbeau adevărul îi excomunica, (ii depărta de la Sf. Împărtășanie) pentru tot timpul cât rămăneau în erezie. Sf. Irineu zice: „Chiar dacă aceștia își varsă sîngele în persecuții, nu sînt martori ai lui Hristos, și jertfa lor e fără rost ca și tot ce au semănat ei”²⁴. Sf. Irineu leagă strîns adevărul de Duhul Sfânt, de Duhul adevărului sau al lui Hristos, iar pe Duhul Sfânt de Biserică, în care se păstrează unitatea de credință, deci în iubire. De aceea numai în Biserică ce păstrează dreapta credință are loc împărtășirea de Hristos. „Predicarea Bisericii este în toate părțile și în mod egal perseverentă...”, ea este primită de credința noastră de la Biserică, pentru că e înnoită totdeauna în ea ca un tezaur de preț într-un vas bun de către Duhul Sfânt, care înnoiește vasul însuși în care este. Căci în el este depozitată comunicarea lui Hristos, adică Duhul Sfânt, arvuna nestrîcării și întărirea credinței noastre și scara înălțării noastre la Dumnezeu... Căci unde este Biserica, acolo este Duhul lui Dumnezeu și unde e Duhul lui Dumnezeu acolo este Biserica și tot harul. Iar Duhul este adevărul... De aceea cei ce nu participă la Duhul, nu se hrănesc nici la sînul maicii spre viață și nu beau din izvorul prealimpede din Duhul lui Hristos, ci se duc la bălțile gropilor pămîntești și beau apa strîcată din noroi; fugind de credința Bisericii, nu sînt călăuziți, ci aruncați de Duhul, ca să nu fie învățați”²⁵.

Am văzut că Hristos se aduce Tatălui și se împărtășește ca o „jertfă (sau ca o slujire) cuvîntătoare” (loghike latreia), sau ca Cel ce a vorbit și vorbește despre Sine credincioșilor pentru a-L primi nu numai fizic, ci cu înțelegere, ca pe adevărul care luminează. Acelaș lucru îl spune și Sf. Irineu în pasajul de mai sus și-l spune și Biserica, declarînd în rugăciunea preotului de după prefacere că cei ce se împărtășesc de Hristos, se împărtășesc de Duhul Lui, sau de adevărul lui Hristos păstrat de Biserica umplută de Duhul lui Hristos. Căci Duhul lui Hristos e ca și duhul din noi, dar la o potență infinită; e lumina înțelegătoare, e cunoașterea adevărului. De aceea cîntă credincioșii după Sf. Împărtășanie: „Văzut-am lumina cea adevărată, luat-am

²⁴ *Adversus haereses*, III, 24, 1, PG VII col. 966.

²⁵ *O. c.* III, 17, 1, col. 932.

Duhul cel ceresc, am aflat credința cea adevărată, nedespărțitei Treimi închinându-ne, că aceea ne-a mintuit pe noi".

Hristos s-a întrupat și ni se dăruiește în Euharistie pentru ca să ne reunifice în El, ca în adevăr, după ce ne-am dezbinat prin egoismul minciunii păcatului. Dar tot Sf. Irineu spune: „Precum din grăunțele griului uscat nu se poate face o unică pastă fără umezeală, nici o unică pîine, tot așa nici noi cei mulți nu putem deveni una în Hristos, fără apa care s-a pogorît din cer”²⁶. Iar această apă este Duhul (Psalmi 147, 7) care fiind același în toți ca și în Hristos, susține în noi o unică credință și promovează o unică viață în Hristos.

Din acest punct de vedere e semnificativ faptul că în liturghie nu se repetă numai mărturisirea credinței în Taine, ci mărturisirea aceasta se încheie cu Crezul, în care se cuprind concentrate toate adevărurile de credință, imediat înainte de prefacere. Dar odată cu acest progres se observă și un progres pe plan duhovnicesc. De la ecteniile de cuprins general și orizontal se trece după intrarea cu darurile la ecteniile de cuprins duhovnicesc: „Milă și iertare de greșale”, „cele bune și de folos sufletelor noastre”, „pocăința” pentru toată viața următoare, „sfîrșit creștinesc vieții noastre”, etc.

Dar mărturisirea credinței se face și imediat înaintea Împărtășaniei. Credinciosul apropiindu-se de sf. potir zice: „Cred, Doamne, și mărturisesc”, etc. Iar preotul dîndu-i Sfînta Împărtășanie zice repetînd în esență toată credința Bisericii: „Cinstitul trup al Domnului și Dumnezeuului și Mintuitorului nostru Iisus Hristos se dă ție (numele), în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”. Acum credinciosul pășește ca o persoană deosebită în fața lui Hristos pentru unirea cu El, deși în cadrul comunității. Unirea cu Hristos pe baza credinței comune nu anulează, ci întărește identitatea lui personală pentru veci, cum și Hristos rămîne om distinct ca persoană în veci. El intră în relațiile cu persoanele Sfîntei Treimi, indicată fiecare pe nume. Acestea arată iarăși caracterul personal al lor. Numai relația între persoană și persoană menține și întărește identitatea personală. Iar pentru veci o menține relația cu Persoanele Sfîntei Treimi, care nici ele nu se confundă.

Psihiatrul Jung a observat în clinica sa pe mulți bolnavi mentali dacă nu aproape pe toți, ca avînd vise referitoare la ființa supremă, după ce au înăbușit gîndul la ea în viața lor. El deduce de aci că ține de străfundul ființei umane legătura ei cu ființa supremă și ceea ce a dus pe bolnavii respectivi la pierderea identității lor, este împotrivirea de a se „conștientiza” cît mai puternic prin mărturisirea și valorificarea acestei legături, ținînd-o închisă în „inconștient” (Psihiatrie et Alchimie). Din partea noastră am adăuga că omul se întărește în curajul de a fi, în conștiința valorii sale, prin comuniunea

²⁶ O. c. III, 17, 2, col. 930.

cu ceilalți. Aceasta îl ajută să se mențină în identitatea sa, altfel singularitatea, care-l chinuiește tot mai mult, îl duce la îndoiala despre această identitate și la pierderea ei. Dar cel mai mare curaj de existență și cea mai categorică întărire a identității sale o are ființa umană în comuniunea conștientă cu Dumnezeu. El știe în acest caz că se află sub atenția unui Dumnezeu care are și el un nume, sau e personal. De aceea în toate Tainele omul primește harul fiind indicat cu numele ca să fie întărit în identitatea sa; în același scop i se spune că primește harul „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”, adică în numele neconfundat al fiecărei Persoane dumnezeiești, care sînt totuși într-o supremă comuniune și izvorul puterii de comuniune. Dar identitatea personală a credinciosului e întărită și de comuniunea cu toată comunitatea în aceeași credință, după pilda Treimii.

5. Gesturile sacramentale și ierurgice ale preotului.

Dar rugăciunile preotului către Dumnezeu însoțite de mărturișirile poporului dreptcredincios, animate și îndrumate de preot, prin care se înaintează spre săvîrșirea Tainei Euharistiei și spre împărtășirea de ea, sînt însoțite și de anumite acte, care și ele sînt cuvinte încorporate și indică mai concret faptele mintuitoare ale lui Hristos pe care El le săvîrșește și acum din planul nevăzut prin invocările și actele preotului. Unele din acestea le vede poporul credincios, pe unele nu le vede. Prin cele ce le vede, își dă seama că în liturghie se săvîrșește o lucrare care nu e a comunității, ci a preotului ales de Hristos să le săvîrșască pentru ea, sau a lui Hristos săvîrșită prin preot. Prin cele ce nu le vede, dar al căror rezultat i se va împărtăși, cunoaște taina unei comunicări între preot și Hristos, sau a unor lucrări săvîrșite în mod tainic de Hristos, sau de Duhul lui Hristos, care se comunică prin trupul văzut al preotului credinciosilor.

Aceeași taină este simțită de credincioși prin rugăciunile neauzite ale preotului, dar pe care credincioșii le cunosc uneori că se rostesc văzînd buzele în mișcare ale preotului și concentrarea lui, prin rugăciune, în legătura intimă cu Hristos. Acestea sînt rugăciuni ale preotului către Hristos, pe care El le aude în chip tainic, fără să fie rostite cu cuvinte. Ele sînt o întîlnire a preotului cu Hristos la un nivel mai înalt de taină, decît cel atins prin rugăciunile cîntate de credincioși cu voce tare. Dar acestea însoțesc rugăciunile și gesturile de taină, văzute sau nevăzute de credincioși, ale preotului.

Fără acestea nu se înaintează spre săvîrșirea Tainei, dar nici fără însoțirea lor de către mărturișirea credinței în formă de rugăciune a comunității, fără credința acestuia că Hristos vine în întîmpinarea cererilor preotului, făcute în numele lui.

Precum am mai spus, preotul, pe lângă faptul că conduce poporul credincios prin îndemnul ecteniilor, prin ecfonise, prin adresări directe către el („Pace tuturor”, „Sus să avem inimile”), se află încă într-un dublu rol: pe de o parte se roagă lui Hristos, pe de alta slujește ca organ prin care lucrează Hristos; pe de o parte se distinge

în lucrarea lui de Hristos, pe de altă parte, lucrarea lui e lucrarea lui Hristos prin el. De exemplu, când citește Evanghelia, Hristos o citește prin el. De cele mai multe ori însă rolul preotului distinct de al lui Hristos e unit cu rolul lui de organ al lui Hristos. Chiar când citește Evanghelia nu numai Hristos citește prin el, ci el trăiește și simțirea smerită că el citește cuvîntul lui Hristos cu un cuvînt și cu o putere care nu sînt ale lui. Mai ales prin gesturile preotului, care nu sînt niste gesturi specific individuale, ci ale întregii biserici, lucrează Hristos. Căci în timpul prefacerii și al Împărtășirii, Hristos însuși preface pîinea și vinul în trupul și sîngele Său, dar prin gesturile de care preotul își dă seama că sînt ale lui Hristos, însă că Hristos lucrează prin gesturile săvîrșite de el.

Pe de altă parte, nu se poate spune că la săvîrșirea tainei Euharistiei nu are un rol și rugăciunea comunității. Euharistia n-ar mai fi în acest caz Taina unității bisericii. Dar Euharistia nu e Taina unității bisericii numai prin faptul că credincioșii se împărtășesc împreună de ea. Căci mulți credincioși nu se simt pregătiți să se împărtășească în mod regulat de ea. Totuși participarea activă a lor la liturghie e necesară pentru săvîrșirea Tainei.

6. Sfîntirea treptată a credincioșilor ca pregătire pentru sfînta Împărtășanie.

Dar se pune întrebarea : care este contribuția comunității prin rugăciunile și cîntările ei la săvîrșirea Tainei Euharistiei și la împărtășirea de ea ? Sf. Ioan Gură de Aur vede în cîntarea ei, slăvirea lui Dumnezeu de către ea, aducerea ei lui Dumnezeu. Comentînd cuvintele : „Toată suflarea să laude pe Domnul” (Psalmi 150, 5), el zice : „După ce a chemat pe cei din cer, după ce a sculat poporul, după ce a mișcat toate organele, se îndreaptă la sfîrșit spre toată firea, chemînd la cîntare toată vîrsta, bătrîni, bărbați, tineri, adolescenți, femei, pe toți cei ce locuiesc în lume și prin aceasta a sădit semințele Noului Legămînt pentru toți cei răspîndiți pe tot pămîntul. Să lăudăm deci pe Domnul fără întrerupere, să nu încetăm a-I mulțumi pentru toate și prin cuvinte și prin fapte. Căci aceasta e jertfa și aducerea (prosfora) noastră ; aceasta e liturghia (slujirea comună) cea mai bună și cea mai proprie a firii noastre. Și de vom stărui, lăudîndu-L astfel, vom străbate și viața de acum fără piedică și ne vom bucura și de bunătățile viitoare” (PG 60, col. 498).

Iar Sf. Efreem Sirul zice : „În mîna Ta este cheia visteriei, milei Tatălui Tău, Tu o deschizi și duci înăuntru darurile jertfite ale tuturor oamenilor. Tu o deschizi și le duci înăuntru pentru iertarea tuturor oamenilor. Fericit cel ce a introdus darul lui de jertfă prin Tine și a dobîndit prin aceasta milă”. Sau : „În Tine se slujește în Sfînta Sfințelor lui Dumnezeu. Tu faci să urce jertfa și Tu faci să se verse băutura jertfei. Nu respinge jertfa noastră, din cauza petelor lipite de ea. Jert-

fa noastră e rugăciunea. Fericit e cel ce și-a înălțat jertfa lui prin Tine și a cărui jertfă s-a făcut bine-mirositoare prin Tine" ²⁷.

Nicolae Cabasilă zice la rîndul său: Așadar fiindcă la primirea Tainelor se impune să se apropie numai cei vrednici și pregătiți, trebuie să existe această pregătire și în rînduiala sfintei liturghii. Și într-adevăr ea există. Căci pe aceasta o efectuează în noi rugăciunile, psalmii și tot ce se săvîrșește, sau se rostește cu sfințenie într-însa. Acestea ne sfințesc și ne dispun pe de o parte ca să primim Sfintele Taine cu vrednicie, iar pe de alta ca să păstrăm sfințenie, să rămînem într-însa" ²⁸. Dacă scopul ultim al liturghiei este împărtășirea de Hristos în Euharistie, „ca pregătire și înlesnire spre acest scop, sînt rugăciunile, cîntările și citirile din Sf. Scriptură și, într-un cuvînt, toate cele ce se săvîrșesc cu sfințenie și se rostesc înainte și după sfințirea darurilor. Iar prof. Ene Braniște comentînd pe Cabasilă spune: „Cabasilă este un sinergist convins și declarat: el susține cu tărie conlucrarea necesară între elementul divin și cel uman... În acest sens, Sf. Împărtășanie constituie, după Cabasilă, o recompensă sau o coroană care trebuie cîștigată cu luptă" ²⁹.

Lăudînd pe Dumnezeu în comun, punem atît prin această unitate cît și prin puterea sfințitoare a Duhului, care este lucrător în ea, bazele unei vieți curate, duhovnicești, sfințite, care se face și la mediu al lucrării lui Dumnezeu asupra darurilor aduse. Aceasta ține și ea de adevărul liturghiei. De aceea cele mai multe cereri în liturghie au ca obiect o viață duhovnicească, care se arată mai ales în unitate. Liturghia ne ajută să progresăm în ea. Dar cum vom progresa în unitatea acestei vieți duhovnicești, fără unitatea credinței? Dar aceasta este în același timp contribuția comunității la jertfa de taină ce se săvîrșește în liturghie. Dăruindu-se prin viața lor eliberată de păcat unul altuia și unul pe altul lui Dumnezeu, credincioșii se aduc lui Dumnezeu, se jertfesc Lui, alături jertfirea lor curată la jertfa lui Hristos, întărînd în același timp comunitatea lor. Numai așa își arată rostul jertfa lui Hristos. Aceasta îl înduplecă pe Hristos să se ofere ca jertfă Tatălui sau în aceasta se arată că jertfa lui Hristos adusă Tatălui are o eficiență asupra noastră.

Faptul acesta se concretizează în prescurile ce le aduc credincioșii, din care preotul scoate sf. agneț, care se va preface în trupul jertfit al lui Hristos, și părțile așezate în jurul lui, care reprezintă viețile lor jertfite, care vor fi sfințite și unite prin alăturarea lor la jertfa lui Hristos. Așa cum fără prescurile credincioșilor, fără vinul adus de ei, nu se poate săvîrși Taina Euharistiei, așa nu se poate săvîrși liturghia fără mărturisirea credinței lor prin cîntări de cerere, de laudă, de mulțumire.

²⁷ *Lobgesang der Wüste*. Introd. și trad. în germ. de Edmund Beck, Freiburg 1967, p. 74.

²⁸ După prof. Ene Braniște, *o. c.*, pp. 120—121.

²⁹ *Idem*, *o. c.*, p. 118.

7. Hristos ca arhiereu preotul văzut și comunitatea.

Prin preot prescură și vinul sînt primite de Hristos și o parte din ele, care le reprezintă jertfele tuturor, sînt prefăcute de Hristos tot prin preot în jertfa Lui, iar părțile care rămîn să-i reprezinte pe ei în stare de jertfe alăturate neconfundate cu jertfa lui Hristos, sînt sfințite de jertfa lui Hristos, așa cum rugăciunile lor comunicate prin cîntare sau altfel lui Hristos, la îndemnul preotului, devin tot prin preot rugăciunile lui Hristos către Tatăl pentru noi, fără să înceteze de-a fi și rugăciunile lor. Dar aceasta nu înseamnă o intercalare a preotului între credincioși și Hristos, căci în preot se roagă Hristos însuși pentru noi și se aduce El însuși jertfă sfințitoare, care ne unește cu Sine ca jertfă și sfințește jertfele noastre, care ne reprezintă neconfundați. În preot lucrînd Hristos însuși, credincioșii își prezintă rugăciunile și jertfele lor lui Hristos în mod direct. Totuși preotul, conștient de smerenia lui, conștient de calitatea lui de om, se roagă în același timp lui Hristos și-I aduce rugăciunile și jertfele credincioșilor ca unei alte Persoane. Și amîndouă aceste lucruri sînt adevărate: în preot lucrează Hristos, dar lucrează ca persoană deosebită de preot. În preot lucrează pentru credincioși Hristos, căci numai așa ei îl disting pe Hristos de ei, dar au asigurarea văzută despre lucrarea Lui într-un mod accesibil lor. De fapt Hristos lucrează în preot sau prin preot, dar e deosebit de preot. De aceea alții se pot mîntui prin lucrarea lui Hristos prin preot, dar el se poate pierde.

Ceva mai înainte am dat cîteva locuri din Sf. Efrem Sirul despre Hristos care prezintă rugăciunile credincioșilor, Tatălui. Tot el spune despre Hristos că e adevăratul Preot sau Arhiereu care aduce jertfă: „Fericit spațiu, căci nici-un om n-a văzut și nu va vedea ceea ce ai văzut tu: Domnul nostru devenit altar. Preot și pline și pahar al mîntuirii; El singur cuprinzîndu-le pe toate. Căci nici unul nu le poate avea toate: altar și miel, jertfă și preot”³⁰. Iar Sf. Ioan Gură de Aur vede în Euharistie nu numai pe Hristos ca jertfă, ci și ca jertfitor, identificînd-o cu Cina cea de Taină, unde a fost și Arhiereul care a prefăcut plinea și vinul în trupul și singele său: „Și acum are loc Cina aceea, la care a fost El însuși de față. Căci întru nimic nu se deosebește aceasta de aceea. Căci nu o pregătește pe aceasta numai un om, iar aceea El însuși, ci numai El și aceasta și aceea. Dacă tu deci vezi cum preotul îți întinde sf. Împărtășanie, nu socoti că aceasta o face preotul, ci e mina lui Hristos care ți-o întinde”³¹. Prezența lui Hristos depășește deosebirea între trecut și viitor, între pămînt și cer. El aduce cu Sine eternitatea. În El trecutul e permanent prezent. Prin El e prezent pe altar cerul.

Hristos lucrează prin rugăciunea preotului, chiar dacă ea e rece și împrăștiată căci cuvintele ei sînt cuvintele Lui și au puterea Lui;

³⁰ *Lobgesang der Wüste*, pp. 51—52.

³¹ *Omilie la Matei*, 50, 3; PG 58, 507.

ele provoacă simțirea unor credincioși, sau se umplu de ea. Dar simțirea aceasta a credincioșilor trebuie să se canalizeze prin cuvintele rugăciunii preotului. În acest sens chiar rugăciunea aceasta e rostită prin preot de Hristos. Astfel e adevărat, atât că Euharistia e fapta comunității, sau a bisericii, cât și că ea nu se poate săvârși fără preot prin care lucrează Hristos³².

8. Rugăciunea ca dar dumnezeiesc și ca faptă a omului.

Înțelegem ca text plin de virtualitatea simțirii, rugăciunea reflectă și ea paradoxul pe care-l reprezintă raportul între Hristos și preot. Ea e a omului și în același timp e lucrarea lui Dumnezeu, sau a lui Hristos în om, deci și în comunitatea credincioșilor. Amindouă acestea se spun de către preot în rugăciunea antifonului al treilea: „Cela ce ne-ai dăruit nouă aceste rugăciuni obștești..., primește cererile cele de folos ale robilor Tăi”. Duhul e darul lui Dumnezeu, dar prin El ne rugăm și noi înșine (Romani 8, 26).

Credinciosul face deosebire între sine ca cel ce are nevoie de bunurile pe care le cere de la milostivul și atotputernicul Dumnezeu, dar în același timp în rugăciunea lui e puterea lui Dumnezeu. În rugăciune credinciosul tinde spre liman, spre bunurile pe care le cere, dar în același timp ea e limanul spre care tinde și reprezintă posesia bunurilor ce le cere.

Sf. Ioan Gură de Aur zice: „Mare armă e rugăciunea, mare poadoabă e cererea; ea e siguranță și liman și comoară de bunătăți și bogăție neîfuită” (omilie la psalmul 145; PG 55, col. 526). Prin rugăciune e binecuvîntat și slăvit Dumnezeu; dar tot prin ea e binecuvîntat și slăvit de Dumnezeu cel ce-L binecuvîntează și-l slăvește pe El (Rugăciunea amvonului). „Aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe el” (Psalmi 144, 19). Prin cuvîntul „aproape” se afirmă că Domnul este chiar în cei ce-L cheamă, dar că totuși ei nu se confundă cu El. Rugăciunea este o stare de interioritate reciprocă între cel ce se roagă și Dumnezeu. Sufletul celui ce se roagă e ca o plantă însetată de apă, adică de Dumnezeu (Psalmi 142, 6), dar în același timp e plin de seva dumnezeiască.

Sf. Efrem Sirul prezintă rugăciunea ca dar al nostru făcut lui Dumnezeu din darul Lui, prin cuvintele: „Sărăcia este harfa mea, darul tău să o miște pe ea. Îmbogățește pe ea dulcele cîntări ale laudei aduse Ție, ca să aduc din harfa mea jertfa cuvintelor”. Sau: „De la Tine cer oamenii, ca să-Ți dea Ție. Ei se roagă să le dai lor din bunătate. Și pentru că i-ai făcut să se roage din bunătatea Ta, Ți iei de la ei ale Tale”. Sau: „Pe Tine Te rog: dă-mi mie, ca să-Ți jertfesc Ție. Eu Ți dau din ale Tale, dacă voiești să-mi dai mie. Numai din comoa-

³² De aceea nu credem că e just ce spune catolicul Bernhard Lengenmeyer că preotul „reprezintă pe Hristos întrucît reprezintă biserica unită în credință și iubire” (*Die Weisen der Gegenwart Christi im liturgischen Geschehen*, în vol.: *Martyria, Liturgia Diakonia*, p. 298).

ra Ta, Doamne, pot eu să-Ți jertfesc Ție"³³. În aceasta constă, în schimbul reciproc între noi și Dumnezeu, viața liturgică.

O frumoasă descriere a prezenței lui Dumnezeu în rugăciune a făcut Sf. Grigore Sinaitul: „Rugăciunea este... ipostasul celor nădăjduite, dragostea lucrătoare, mișcare îngerească, puterea celor ne-trupești, fapta și veselia lor, ...încredințarea inimii, nădejdea mîntuirii, semnul curățeniei, chipul sfințeniei, cunoașterea lui Dumnezeu, arătarea Botezului, baia curăției, arvuna Duhului Sfint, bucuria lui Iisus, veselia sufletului mila lui Dumnezeu, semn al împăcării, pecetea lui Hristos, raza Soarelui înțelegător, luceafăr al inimilor, ... har al lui Dumnezeu, înțelepciunea lui Dumnezeu... arătarea lui Dumnezeu... Și la ce să le mai spunem pe toate? *Rugăciunea este Dumnezeu, care lucrează toate în toți*, deoarece una singură este lucrarea, a Tatălui, a Fiului și a Sfintului Duh, care lucrează toate în Hristos Iisus... Dacă n-ar fi luat Moise toiagul puterii de la Dumnezeu, nu s-ar fi făcut el însuși dumnezeu lui Faraon, ca să-l bată pe el și Egiptul. La fel, dacă mintea n-ar fi primit puterea rugăciunii, i-ar fi cu neputință să zdrobească păcatul și puterile vrăjmașe"³⁴.

Rugăciunea e taina unirii omului cu Dumnezeu. E o taină care se înfăptuiește de cîte ori se roagă omul cu concentrare. Cel ce ajunge la o rugăciune neîncetată, trăiește neîncetat această taină. Prin rugăciune străbate omul ca un scafandru în adîncimile nesfîrșite ale lui Dumnezeu, care ca Persoană iubitoare rămîne totuși distinct de cel ce se roagă și îl menține și pe acesta distinct. De aceea prin rugăciune îi vin omului puteri nenumărate și nesfîrșite, chiar puteri de rugăciune, cum vine cuiva într-un grad infinit mai mic puteri chiar din semenul cu care primește să fie în comuniune. Sau cînd cineva face efortul de a se ruga, Dumnezeu îi vine în întîmpinare, întărindu-i acest efort și atrăgîndu-l în adîncimile vieții și puterii Sale, din care capătă noi puteri.

Obişnuința unei rugăciuni aproape permanentă, ca legătură conștientă aproape neîncetată cu Dumnezeu, ca vedere aproape continuă a tainei întregii realități în care trăim, se poate cîștiga prin considerarea tuturor lucrurilor, persoanelor, împrejurărilor ce ni se impun, ca cuvinte încorporate ale lui Dumnezeu Cuvîntul personal suprem, prin luarea aminte la cuvintele ce ni se spun mai ales în numele Dōmnului de către preoți și de către alți oameni credincioși. Căci considerarea lor ca atare ne face să ne gîndim la Dumnezeu care ne-a dat și ne dă mereu aceste cuvinte încorporate și pe semenii ca ființe cuvîntătoare, în același timp identice și în situații mereu noi. Iar gîndirea la Dumnezeu cu mulțumire și cu laudă și cu sentimentul responsabilității în raport cu aceste cuvinte ce ni le-a dat și ni le dă, devine o rugăciune continuă, o adîncire în taina lucrurilor, a persoanelor, o menținere în legătură cu Dumnezeu, o gîndire la alte și alte puteri și înțelesuri ce

³³ Lobgesang der Wüste, p. 62.

³⁴ Capete loarte folosite în acrostih, Filocalia rom. vol. VII pp. 135—6.

ni le comunică și o creștere a noastră prin toate acestea. În felul acesta persoanele și lucrurile ca cuvinte ne devin căi spre taina legăturii lui Dumnezeu cu noi și cu toate, și în același timp, căi ale urcșului nostru duhovnicesc spre El. Fiecare din noi atrăgînd altora atenția asupra cuvintelor lui Dumnezeu în acest înțeles, prin cuvintele noastre, îi conduce pe ceilalți spre taina existenței lor și pe calea creșterii lor duhovnicești spre Dumnezeu³⁵. Dar Cuvîntul prin care străbatem în chipul cel mai direct la Tatăl este Cuvîntul ipostatic cel întrupat al lui Dumnezeu (Ioan 14, 6).

Aceste cuvinte, dar mai ales cele directe ale lui Hristos și Hristos însuși, lucrează ca niște semințe care rodesc viața nouă în om, arătată în fapte.

Dar ca Dumnezeu să lucreze astfel prin rugăciune trebuie să găsească în om un pămînt bun, un pămînt care nu e lîngă drumul bătătorit de toate părerile, care nu e împietrit, în care nu sînt lăsați să crească spinii prea multelor griji (Lucă 8, 5—15). Cei din categoriile acestea aud și rostesc cuvintele rugăciunii și totuși nu le aud, sau le aud numai înțelesul lor pămîntesc, dar nu aud și nu văd înțelesul lor adînc, pornit din Dumnezeu. Toți avem de la Dumnezeu darul rostirii cuvintelor și auzirii lor, dar nu toți rostim cuvintele bune, sau nu toți descoperim straturile din ce în ce mai adînci ale înțelesurilor și ale puterii lor, care țîșnesc ca raze luminoase din Dumnezeu.

De aceea nu toți descoperim prin cuvintele auzite taina existenței altuia și în legătură cu ea taina existenței noastre, adîncită în Dumnezeu, și nu toți comunicăm această taină a existenței noastre, ca să provocăm în alții vederea tainei existenței lor. Nu totdeauna conducem și sîntem conduși prin cuvinte spre taina existenței, care ne deschide vederea spre Dumnezeu, ne pune în legătură cu El, ne deschide puterii lui Dumnezeu, întipărește în noi viața dumnezeiască, și ne prefăce după modelul nostru dumnezeiesc.

9. Rugăciunile în general și Tainele în sens strict.

Dar deosebite de taina aceasta, a cărei conștiință ne poate însoți cu întreruperi tot mai mici și ne poate deveni tot mai adîncă, sînt Tainele ce se săvîrșesc cu omul la răspîntiile decisive ale vieții sale, care-l ajută să parcurgă cu bine partea nouă de drum pe care o începe. Ele vin după o pregătire prin cuvintele mai directe și mai clare ale lui Hristos, sau despre Hristos, și-l ridică pe cel ce crede în mod mai statornic peste stările și puterile pur naturale ce-i stau la dispoziție, sau care mai degrabă îl poartă ca pe o ființă supusă și slabă acestor puteri cu efecte de multe ori întîmplătoare, îl ridică de sub forța pornirilor inferioare ale sale, stimulate de natura înconjurătoare sau de diferitele forțe ale răului. Aceasta înseamnă

³⁵ Despre legătura între cuvîntul despre Hristos propovăduit și Taine în sensul strîns al cuvîntului a se vedea considerațiile lui Walter Kasper, *Wort und Sakrament*, în vol. *Martyria, Liturgia, Diakonia*, Mainz, 1968, pp. 261—285.

că i se dăruiește ființei lui un har, sau o putere dumnezeiască mai mare și potrivită cu fiecare parte de drum nou în viață, sau e pus într-o legătură statornică cu Dumnezeu, prin faptul că e pus pentru noua situație în care intră viața sa într-o legătură și mai strinsă cu biserica întreagă, ca trup al lui Hristos, în care El lucrează din toate părțile, ajutându-l cu o putere sau cu un har potrivit noii sale capacități și misiuni³⁶.

Aceste haruri durabile se împărtășesc și ele în mod principal prin rugăciunea preotului ca cel în care se roagă întreaga biserică dar și ca cel prin care lucrează Hristos în biserică, în baza alipirii întregii biserici la El. Se împărtășesc în special prin credința bisericii în împuternicirea dată de Hristos pentru momentele vieții omenești de răscruce ale vieții omenești, dar și prin credința celui ce le primește personal. Întrucât ele se întemeiază pe asigurarea dată de Hristos, „El este cel ce săvârșește propriu-zis Tainele, sau orice Taină este un act al întâlnirii personale cu Hristos”³⁷. „Taina se săvârșește numai prin cuvântul rostit pe baza împuternicirii lui Hristos”³⁸.

Dar Tainele se săvârșesc nu numai prin rugăciunea preotului, ca rugăciune a întregii biserici ce culminează în cuvântul întemeietor al lui Hristos primit cu credință, ci și prin unele acte sau gesturi care prind întreaga ființă a celui ce primește cu credință o Taină, în puterea ei. Chiar relațiile dintre oameni se înfăptuiesc mai deplin când cuvintele sînt însoțite de gesturi, de acte. Gesturile, actele sînt și ele cuvinte, dar cuvinte ce prelungesc prin trup credința din suflet. „Funcția specială a apariției văzute pe de o parte și a cuvîntului pe de alta în trăirea întâlnirii personale reciproce se face vădită chiar și în întâlnirea între oameni. Mai întîi îl văd pe celălalt om. Îmi atrage atenția, observ poziția lui, expresia feței lui, gesturile lui, ceea ce e tipic la el mă izbește, îmi face impresie, sau mă respinge. Dar celălaltă persoană nu-mi este încă deplin accesibilă prin acesta. Aș putea să mă folosesc de celălalt pe baza acestor observații pentru scopurile mele. Dar nu particip la deplina lui autoîmplinire personală, la experiențele și scopurile lui. De-abia cuvîntul revelator al altuia îmi deschide ceea ce e propriu și unic în autoîmplinirea lui personală. Prin această revelare în cuvînt îmi devine și apariția lui transparentă. Figura, gesturile, acțiunea mi se luminează prin cuvînt dinăuntru și apar ca ceea ce sînt: expresia și descoperirea persoanei în existența ei unică”³⁹.

³⁶ Walter Kasper, *art. cit.*, *vol. cit.*, p. 85 spune acestor răspîntii: puncte nodale ale existenței omenești (Knotenpunkte menschlicher Existenz), care nu se înșiră ca momente identice în viață, ci poartă în ele calificarea ce le-o dă timpul în curgerea lui, care nu e nici ea identică (zeitigt).

³⁷ Idem, *vol. cit.*, p. 278.

³⁸ Idem, *ibid.*, p. 280.

³⁹ Bernhard Lengenmeyer OFN, *art. cit.*, în *vol. cit.*, p. 303.

„Așa se comunică Hristos prin Cuvîntul rugăciunii preotului care lucrează prin el, cînd la cuvîntul rugăciunii se adaugă și gestul, care imită actul îngropării și învierii lui Hristos. Îl comunică cu atît mai mult, cînd primitorul Tainei se deschide cu credința lui lucrării mîntuitoare a lui Hristos prin preot.

O întărire a acestui fapt o avem în cuvîntul Sf. Ioan Gură de Aur despre prelungirea necesară a gîndurilor din suflet în toată mișcarea trupului: „Sufletul e un mare muzician, un mare artist, iar trupul e un organ, ținînd loc de chitară, de fluier și de liră. Muzicienii în înțelesul obișnuit nu sînt totdeauna cu organele lor, ci uneori le iau cu ei, altele le depun. Căci nu au totdeauna timp pentru cîntat. Dar în tine vînd Dumnezeu să te învețe că trebuie să-L lauzi și să-L binecuvîntezi pururea, a unit pe artist în mod neîntrerupt cu organul. Iar că trebuie să-L lauzi pururea, ascultă ce zice Apostolul: „Neîncetat vă rugați, pururea mulțumiți” (I Tesaloniceni 5, 17)⁴⁰. Nu e vorba numai de o rugare, de o cîntare cu gura, ci trupul ca organ al sufletului se resimte și se arată, prelungind în el rugăciunea, lauda sufletului, iar dacă aceasta e neîncetată în suflet, se arată și în trup: în poziția trupului, în privirea ochilor, ca și în altfel de gesturi și de mișcări. Iar dacă Hristos e în sufletul care se roagă, e și în trupul în care se prelungeste starea de rugăciune a sufletului. Așa se redau și în gesturile preotului credința Bisericii din sufletul lui sau mișcările mîntuitoare ale lui Hristos.

Dar trupul stă în legătură cu lumea exterioară. De aceea Hristos lucrînd prin preot asupra altor ființe omenesti se folosește nu numai de gesturile lui, ci și de unele materii ale cosmosului și de puterile lor prin care se întîlnesc oamenii și care le sînt de folos pentru viața lor, materii și puteri care își au și ele ultima obîrșie în Dumnezeu Cuvîntul, în rațiunile Lui.

Antropologia de azi a părăsit concepția unei vieți a sufletului despărțite de trup. Ea nu mai consideră „omul o interioritate închisă în ea însăși, care deabia într-un al doilea act se îndreaptă spre semenii săi și spre lucruri; omul se constituie tocmai prin aceea că prin trupul său este în relație cu ceilalți și cu lucrurile și că lumea este legată de el (bei ihm ist). Lumea este lumea omului și omul este în și cu lumea (bei der Welt). În om lumea devine la ea însăși și omul în întîlnirea cu lumea devine el însuși. Prin aceasta lucrurile lumii sînt mai mult decît simple lucruri; ele nu sînt cunoscute, dacă se știe numai de calitatea lor chimică și fizică; ele au sensul lor numai în raportarea lor la om... Prin om capătă ele sensul lor”. Prin om se umanizează puterile lor. Dar legătura omului cu lucrurile e dată în trupul lui. „Trupul este apariția primordială a omului, revelarea lui nemijlocită și totodată condiția activității lui”. „Mai ales în punctele nodale ale existenței omenesti, ca încheierea căsătoriei,

⁴⁰ Omilie la psalmul 145, PG 35, col. 523.

conștiința unor vini grave, boala, moartea, devine vădit că lumea și omul nu sînt separate, ci trebuie înțelese ca o întrebare deschisă, căreia nu i se poate da un răspuns ultim și definitiv. În astfel de situații fundamentale omul se experimentează pe sine și lumea ca îndreptate spre transcendența nedeterminată și întunecată⁴¹, față de care omul simte trebuința să se sprijinească pe transcendența personală luminoasă și binevoitoare a lui Dumnezeu. Puterile răului lucrează la punctele de întîlnire între trup și lume. De aceea trebuie chemată puterea lui Hristos care a învins puterile răului ce încercau să se introducă și în trupul Lui. Căci El a ținut trupul Lui întărit în bine, ca să ne ajute și nouă să învingem răul lucrător la intersecția între trup și lucruri. Pentru ca omul să devină stăpîn pe lume, pentru ca să se înnoiască și întărească în întregime ca om, nu ajunge numai ajutorul sufletului propriu sau al altuia, oferit prin cuvînt, ci are nevoie și de un ajutor superior, dat trupului și de o lucrare superioară asupra elementelor cosmice cu care omul este legat în viața lui prin trup. Trebuie sfințită și legătura trupului cu elementele cosmice. În acest scop puterea lui Hristos lucrează în săvîrșirea Tainelor și prin gesturile preotului și prin materiile indicate chiar de Hristos, ca materii esențiale în viața omului și legate cu întregul cosmos. Dacă cosmosul este făcut pentru a fi deplin umanizat, pentru ca omul să devină deplin stăpîn asupra lui, această umanizare, această stăpînire deplină asupra lui are nevoie de ajutorul Celui ce ca Persoană atotputernică a făcut lumea și o guvernează pentru om.

O astfel de putere așezată în trupul lui Hristos ca rezervă de putere durabilă i se dă omului prin Taina Botezului, prin scufundarea întreită în apă și prin ridicarea din ea. Botezul este astfel o naștere din nou pentru o viață reînnoită din Dumnezeu, superioară celei ce o poate trăi în baza nașterii naturale, întrucît prin el intră în ambianța bisericii plină de Hristos, sau a unei comunități care trăiește întreagă călăuzită de învățătura dreptei vieți a lui Hristos și întărită de puterea dumnezeiască din trupul Lui. În Taina Mirungerii organele principale ale trupului omului botezat sînt unse cu mir sfințit, prin care primesc puterea pentru folosirea curată a lor, din Duhul lui Hristos. Sf. Efrem Sirul zice: „În sinul apei (Botezului) ne-a strîns Hristos într-una, într-un mod nou. Să nu fim mădule despărțite, care nu observă că se luptă cu iubirea lor”⁴². În Taina Căsătoriei și a Hirotoniei i se dau creștinului puterea pentru o viață de răspunderi speciale. În prima i se dau prin cununi puteri de biruință în jertfirea de sine, în a doua prin cuvintele Arhierelui se transmit puterea arhieriei lui Hristos lucrătoare prin jertfă.

Iar întrucît aceste planuri noi de viață, din puterea lui Dumnezeu, nu se pot trăi fără o pocăință pentru greșeli dese și grave și fără o hrănire continuă din puterea lui Hristos, creștinul primește adeseori și

⁴¹ Walter Kasper, o. c., p. 275.

⁴² O. c., p. 51.

Taina dezlegării de păcate tot prin mîna preotului pusă pe capul lui, și trupul și singele lui Hristos sub chipul pîinii și vinului, prefăcute în acelea.

Puterile durabile date prin Botez, și prin celelalte Taine și hrănirea continuă a vieții celei noi prin trupul și singele lui Hristos, dau apoi celor ce le-au primit sau le primesc, puterea rugăciunii sporite, care poate ridica și mai sus în lumina conștiinței lor legătura în care au intrat cu Dumnezeu prin Taine și se pot adînci tot mai mult în ea și în treptele de trăire a ei.

Din acestea s-a văzut că toate Tainele au legătură cu jertfa și învierea lui Hristos, cu care ne unim în modul cel mai deplin în Euharistie. De aceea prin Euharistie se desăvîrșește unitatea bisericii. Cel botezat și întărit în Duhul lui Hristos prin ungerea cu Sf. Mir, primește îndată pentru desăvîrșirea încadrării lui în biserică Sf. Împărtaşanie. Cel ce primește dezlegarea de păcate și hirotonia se împărtaşește de asemenea de trupul și singele lui Hristos. Și în general unirea credinciosului cu biserica își găsește ultima întărire în împărtaşirea de Hristos, care nu trebuie să fie prea rară.

Ca urmare în toate Tainele omul se înnoiește murind omului vechi și înviind la viața nouă, cea din Hristos, murind egoismul și înviind unei vieți de autodăruire. Aceasta are loc în Botez, în Mărturisirea păcatelor, de asemenea în căsătorie, în care cei doi soți primesc puterea unei iubiri permanente, prin care depășesc egoismul lor individual; în Hirotonie, în care se asumă răspunderea pentru propovăduirea jertfei și învierii lui Hristos și a transmițerii puterii lor asimilată de cel hirotonit celor ce cred în Hristos.

Și dacă toate Tainele prin sfințirea ce o aduc omului întreg, legat prin trup de natura cosmică, anticipează transfigurarea trupului și a cosmosului întreg în viața viitoare, cu atît mai mult anticipează acest nou cosmos taina Euharistiei. Dacă orice Taină e cerul sălășluit în cosmos ca mediu de viață al omului, pentru a pătrunde în om, cu atît mai mult este aceasta Taina Euharistiei, ca trup înviat și înălțat al lui Hristos, luat din trupurile noastre, prezent invizibil sub chipurile pîinii și vinului, pentru a se uni cu trupul nostru. Numele de „Taină” arată această așezare prezentă în cosmos și în ființa noastră a Fiului lui Dumnezeu cel întrupat.

Apa e cugetată și își are fundamentul spiritual în Dumnezeu Cuvîntul, în legătură organică cu trupul cugetat al omului, ca element de băut și de spălat. Nu poate fi cugetat omul fără apă. Folosirea ei înnoitoare de putere și de curăție cu mulțumirea dusă lui Dumnezeu e ca un fel de anticipare și simbol al Botezului. Omul și apa își au rădăcine îmbinate în cugetarea creației de către Dumnezeu. Prin scufundarea omului în apă în numele Sf. Treimi, cu credința în Hristos, acesta ajunge la rădăcina apei în Dumnezeu, la deplina ei putere ce o are de la Dumnezeu, dar prin aceasta și la rădăcina sa proprie în Treimea izvoritoare de comuniune, în baza faptului că Hristos însuși

ca om a sfințit apa în Sine, unind la ultima adîncime umanitatea Sa cu Treimea, prin această afundare a ei la rădăcina apei în Dumnezeu și arătînd apa ca legată de om în gîndirea și în puterea lui Dumnezeu.

10. Piinea euharistică.

Dar omul își hrănește trupul în modul cel mai esențial prin piine, care nu are alt rost decît să fie mîncată, cîtă vreme apa are și rostul de a spăla pe om. De aceea piinea e cugetată de Dumnezeu într-o legătură mai organică cu trupul omenesc. Piinea e ceea ce va deveni trup și trupul e ceea ce a devenit piinea mîncată. De aceea, piinea e simbolul reprezentativ a toată hrana trupească și sufletească. Insuși Fiul lui Dumnezeu e numit piinea care s-a coborît din cer, ca să dea viață lumii (Ioan 6, 33). Este „piinea vieții” (Ioan 6, 35). În El ca piine a sufletului se află virtual piinea ca hrană a trupului. Fiind în primul rînd piinea sufletului nostru, piinea care îi dă lui viață veșnică, cînd omul se realizează ca chip adevărat al lui Dumnezeu, e „bun ca piinea”. Dumnezeu, mai precis Dumnezeu Cuvîntul, e piinea prin excelență, întrucît hrănește toate în toate felurile. De aceea piinea trupului, hrana principală, ca simbol al întregii hrane a trupului, îl reprezintă în mod deosebit.

Dar piinea e în mod special hrana omului, a trupului și a sufletului lui. Animalele nu se hrănesc nici cu piinea trupească, nici cu cea sufletească, cu conștiință, cu putere spirituală. De aceea animalele nici nu se străduiesc să o pregătească. Dumnezeu Cuvîntul e piine în mod deosebit pentru om. Omul a fost creat ca să se hrănească cu Dumnezeu după suflet și cu piinea materială după trup. Între Dumnezeu Cuvîntul ca piine sufletească a omului și piinea materială pentru trupul lui e o legătură specială. Cînd se întrupează, El devine piinea spirituală pentru sufletul omenesc pe care l-a asumat, dar se folosește și piinea trupului Lui, arătînd că ea își are temeiul în El ca piine spirituală. Trupul Lui e hrănit din piinea materială, dar aceasta își are structura și e penetrat de sufletul Lui, pe care-L hrănește cu piine spirituală. Prin aceasta El umple toată piinea materială de Duhul Lui, care hrănește ca piine spirituală sufletul Lui. El preface prin aceasta piinea materială în piine plină de Duhul Lui pentru viața trupului Lui destinat eternității: „Trupul Lui este Duh de viață. Iar aceasta o spun nu ca să desființez firea trupului, ci ca să arăt că s-a făcut de viață făcător și îndumnezeit”⁴³.

Cu Duhul dumnezeirii Lui, ca piine cerească, umple, de aceea și piinea materială pe care o primim noi în Taina Sf. Împărtășanii pentru viața noastră veșnică. Piinea materială e repusă prin această în legătura ei intimă cu ipostasul Lui dumnezeiesc, ca piine cerească. Ea își recîștigă rostul de piine ca simplu chip cu fundamentul în El ca piine cerească. Prin acest chip al pîinii ne hrănim cu dumnezeirea Lui prin

⁴³ Calist și Ignatie, cap. 92; *Filocalia rom.* VIII, p. 287.

Duhul Său cel Sfânt, dar prin trupul Său, hrănit și el prin chipul piinii cu Duhul Său dumnezeiesc. Cele spuse despre piine se pot spune și despre vinul prefăcut în singele Lui, întrucît așa cum piinea e constitutivă pentru trup, vinul e constitutiv pentru tăria singelui.

Preotul se roagă după prefacerea piinii și vinului în trupul și singele lui Hristos, rostind : „Pentru ca să fie celor ce se vor împărtăși spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtășirea cu Sfîntul Tău Duh, spre primirea Împărăției cerurilor spre îndrăznirea cea către Tine”. Iar Sf. Efrem Sirul spune : „Piinea este duhovnicească, precum e și Dătătorul ei, Ea dă viață duhovnicească în mod duhovnicesc”⁴⁴. Piinea e plină de Duhul lui Hristos, deci de Hristos însuși, de aceea e prefăcută, nemaifiind piinea naturală simplă. Tot Sf. Efrem Sirul zice : „În piinea Ta este ascuns Duhul ce nu poate fi mîncat. În vinul Tău locuiește focul ce nu poate fi băut, Duh în piinea Ta, foc în vinul Tău, minune înaltă pe care au primit-o buzele noastre”⁴⁵.

În Euharistie se depășește succesiunea timpului, pentru că ea e depășită în Hristos. Nu mai este „acum” și „în viitor”. Piinea care va hrăni trupul meu, prin prefacerea în trupul meu, este de pe acum trup, dar nu trupul meu, ci trupul lui Hristos, ce mi se va da mie, în baza faptului că El a repus și repune piinea materială prin trupul Său în rădăcina ei dumnezeiască, în ipostasul ei dumnezeiesc, întrucît a mîncat-o cu trupul Său și ne-o dă ca mîncată de trupul Său. Iar vinul care va întări singele meu e de pe acum singe, dar nu al meu ci al lui Hristos ce mă se va da mie. Prin piine ne vom hrăni cu trupul Său luminos, prin vin cu tăria și cu curăția singelui Său umplut și copleșit de Duhul.

Dar această depășire este plasarea noastră, prin arvună, în eshatologie, în viața noastră veșnică viitoare transfigurată prin Duhul dumnezeiesc. Atunci prin piine va fi transparent trupul lui Hristos, cum va fi prin toate. În toate se va vedea Hristos, cum nu se vede acum ; dar toate se vor păstra în chipul lor devenit transparent pentru Hristos. Prin toate ne vom împărtăși în chip conștient și într-un fel „vizibil” cu trupul lui Hristos devenit numai lumină. Toate vor deveni luminoase, dar își vor păstra în lumina copleșitoare a lui Hristos chipurile lor și Hristos însuși se va cunoaște în mod clar prin toate. Euharistia este arvuna vieții depline sau eshatologice în Hristos. Prin liturghie ne pregătim pentru împărtășirea de ea și înaintăm spre ea ; este pregătire pentru viața eshatologică și înaintare spre ea și în ea. Căci prin chipul piinii materiale ne împărtășim de fundamentul ei cel spiritual și nemărginit, deocamdată nevăzut, dar atunci „văzut”.

Prin chipul mărginit al piinii ajungem în fundamentul ei nemărginit, aflat în trupul lui Hristos, cum ajungem prin apa văzută în sinul ei dumnezeiesc, nemărginit, care întreține, înnoiește și curățește viața.

⁴⁴ *Lobgesang der Wüste*, p. 31.

⁴⁵ O. c., p. 84.

Deosebirea este că în Euharistie găsim acest fundament în trupul lui Hristos pe care-l mâncăm prin chipul pîinii, pe cînd prin apa Botezului ajungem în acest fundament fără să mâncăm chipul pîinii, trupul Lui.

„Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine mai cu adevărat în ziua cea neînserată a împărăției Tale”, spune preotul după ce s-a împărtășit. Iar Sf. Efrem Sirul, arătînd caracterul de arvună al sf. Împărtășaniei, zice: „Cine mănîncă din pîinea cerească, se face, fără îndoială, cerească”⁴⁶. Sau: „Băutura paharului pe care a dat-o a fost puțină, dar puterea ei este uriașă, nemărginită”⁴⁷. Sau: „Pîinea cea una pe care a frînt-o, e nemărginită; paharul cel unul, pe care l-a amestecat, nu se poate isprăvi”⁴⁸. Sau: „Iarăși a frînt El o pîine nouă, pe care nu o vor isprăvi de mîncat toate neamurile și semințiile”⁴⁹. Locul de pe altar pe care este așezat trupul Domnului cuprinde în el toată creațiunea: „Fericit este locul a cărui micime e ridicată în fața Întregei creațiuni. Toată creațiunea e plină de ceea ce s-a petrecut în Tine. Ba ea e prea mică față de aceasta. Fericit este locul în care a fost frîntă pîinea aceea din snopul binecuvîntat. Pe el a fost stors strugurele din Maria, în paharul mîntuirii”⁵⁰.

Pîinea nevăzută, sau fundamentul dumnezeiesc al pîinii, chiar dacă e primită prin chipul pîinii materiale, învinge toate legile creației. Căci dacă cele cinci pîini s-au sfîrșit (Matei 14, 17), „pîinea cea una pe care a frînt-o a covîrșit creațiunea, căci oricît de mult e împărțită, ea se înmulțește mereu”⁵¹. „Un singur spic, cel adevărat, a dat pîinea cerească, nemărginită”⁵².

Numele de pîine se dă alternativ atît trupului lui Hristos, cît și ipostasului dumnezeiesc al Lui. Numai ipostasul Lui este nemărginit. Dar pe El îl găsim în trupul Lui, iar pe acesta în chipul pîinii. Ele sînt strîns unite. Trupul e constituit din pîine, pîinea e trupul în devenire, iar trupul e pîinea care și-a împlinit destinația ei. Pentru Hristos care a depășit distanțele temporale, pîinea e deja trup și trupul pîine⁵³.

Ipostasul dumnezeiesc, pîinea cea cerească, e transparent ca lumina prin trupul Lui, devenit și el lumină; și aceasta prin chipul pîinii. Dar această transparență ne va fi deplin vădită în viața viitoare. Însă pentru cei cu o credință tare care se curățesc de păcatul prin care cele văzute devin opace această transparență ni se face vădită într-un anumit grad încă în viața aceasta. Căci chipurile lucrurilor ni se fac în

⁴⁶ O. c., p. 31.

⁴⁷ O. c., p. 30.

⁴⁸ O. c., p. cit.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ O. c., p. 51.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*

⁵³ Poeta Lidia Stăniloae vede de aceea deja în spicele secerate purtătoare ale boabelor grîului din care se va face pîinea, singele fierbinte al pîinii trupului: „Grînele cad secerate. Cîntare sună din spicele ude de singele fierbinte al pîinii” (poezia „Duhul culorilor”, București, 1978, p. 58).

general transparente celor măcar într-o anumită măsură înduhovniciți, pentru trupul lui Hristos, care e după înviere lumină, pentru că ipostașul Lui dumnezeiesc este izvorul luminii. Sf. Simeon Noul Teolog zice: „Cînd Cuvîntul întrupat al lui Dumnezeu s-a sălăsluit în noi ca lumină prin împărtășirea de trupul și sîngele Lui, am văzut slava Lui, slavă ca a unuia născut din Tatăl” iar aceasta s-a întîmplat pentru că prin ele am primit pe Duhul Său cel Sfînt. „Dar dacă n-a luat cineva Duhul Sfînt..., nici nu vede descoperirea, căci nu se luminează în Duhul”⁵⁴.

Iar explicînd cuvintele Domnului: „Căci pîinea lui Dumnezeu este cea care s-a coborît din cer și care dăruiește lumii viață” (Ioan 6, 33), zice: „Cel ce s-a coborît din cer și dă viață. Ce înseamnă aceasta? Să nu o socotești trupească, nici ceva pămîntese, ci chiar și puțina pîine, mica pîrticică îndumnezeită, să o vezi cu ochii minții, devenită în treagă asemeni pîinii care s-a coborît din cer, care este Dumnezeu cel adevărat și pîine și băutură a vieții nemuritoare, ca nu cumva, rămî-nînd în necredință și numai la pîinea văzută prin simțuri, să mîncîci nu pîinea cerească, ci numai pe cea pămîntească, și să te lipsești de viață, ca unul ce nu mîncîci pîinea duhovnicească”⁵⁵. De aceea liturgia îndeamnă pe credincioși nu numai să-și mărturisească dreapta credință ci și-i conduce în creșterea lor duhovnicească. Invitîndu-i pe credincioși să se apropie de sfîntul potir preotul spune: „Sfintele sfîntilor”, adică celor curățiți de păcate.

Pîinea, care ea însăși dă viață duhovnicească, este o pîine ca Persoană. Ea e hrana cea bună în Persoană, e bunătatea supremă personificată. Numai persoana e bună în înțelesul spiritual. Ca atare cel ce o primește trebuie să se deschidă ei tot cu bunătate, tot cu iubire, adică tot duhovnicește, sau cel puțin în silința de a deveni el însuși bun, „bun ca pîinea”. Atunci devine „pîinea lui Dumnezeu”, după modelul pîinii cerești.

11. Pîinea și Mielul euharistic.

Dar în viața duhovnicească nu înaintează credincioșii fără rugăciune prin care cer ajutorul lui Dumnezeu. Pe de altă parte cei ce înaintează duhovnicește prin rugăciune, primind pe Hristos în ei, îl văd în ei nu în mod simplu, ci ca pe Mielul înjunghiat. Căci în calitatea aceasta L-au primit, și îl văd așa nu numai scurt timp după ce L-au primit prin sf. Împărtășanie, ci în orice vreme a scufundării în inima lor prin rugăciune. Lucrul acesta îl spune Sf. Grigore Sinaitul: „Ierurgia duhovnicească, înainte de bucuria vieții viitoare mai presus de minte, este lucrarea minții care jertfește tainic și se împărtășește de Mielul lui Dumnezeu în altarul sufletului. Iar a mîncă Mielul lui Dumnezeu în

⁵⁴ *Traité éthique*, în: „*Traité théologique et éthiques, II, Sources chrétiennes*, nr. 129, p. 292—4.

⁵⁵ *Traité éthique*, III, în: *Traité théologiques et éthiques, Sources chrétiennes*, nr. 122, pp. 427, 428.

altarul înțelegător al sufletului, înseamnă nu numai a-L înțelege sau a ne împărtăși de El ca atare, ci și a ne face ca Mielul, luînd chipul lui (jertfit n. n.) în viitor. Căci aici luăm rațiunile, dar acolo nădăjduim să luăm însăși realitățile Tainelor⁵⁶.

Între înțelesul lui Hristos ca pîine ce se frînge și se dă spre mîncare și ca Miel ce se junghie, pentru a se da de asemenea ca mîncare, este o mare înrudire. Amîndouă sînt bune și se dau spre mîncare. Amîndouă întrețin viața trupului jertfindu-și existența lor. Amîndouă sînt trupul nostru virtual. Dar în creștinism pe de o parte s-a trecut de la sacrificiul mielului la sacrificiul pîinii (ascetica creștină evită și ea carnea ca mîncare) pe de altă la autosacrificarea Mielului suprem, sau al trupului Lui, ca chip al jertfirii de sine a noastre, din bunătate. Ambele simboale sînt folosite mai des în Evanghelia lui Ioan (1, 29, 36; 6, 33, 35). Simbolul Mielului e folosit cel mai frecvent în Apocalipsă. Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat, ca să ridice păcatele lumii. El e prefigurat în Vechiul Testament de mielul care se junghia și se mîncea în case pentru a scăpa de moarte pe întii născuți ai lui Israel. Dumnezeu se mulțumea cu o substituie a celor întii născuți de către mielul inconștient, jertfit fără voia lui. În Hristos a venit Însuși întiiul născut al Tatălui ceresc al tuturor să se lase junghiat și mîncat de toți oamenii, făcuți totodată frați ai Săi mai mici, ca să scape de moarte. În El e viața veșnică. În El ca persoană se realizează mielul care în El nu mai e numai un tip. De aceea Sinodul Trulan, în can. 82, oprește să se mai zăgrăvească în biserici Hristos ca miel fără conștiință, care nu e Mielul deplin realizat. Acum persoana lui Hristos însăși e mielul, care ridică de fapt păcatul lumii: „Deși noi primim vechile umbre și chipuri cu iubire ca chipuri și umbre ale adevărului, preferăm totuși harul și adevărul, întrucît le recunoaștem ca împlinire a legii. Pentru ca această împlinire să fie înfățișată înaintea ochilor cel puțin în icoană, poruncim ca de aici înainte să fie zăgrăvit pe icoane în loc de mielul de odinioară, Mielul care a luat asupra Sa păcatele lumii: Hristos, Dumnezeul nostru, în înfățișarea omenească”.

Dar simbolul Mielului e folosit mai departe în liturghie, îmbinat cu simbolul pîinii. La proscomidie se scoate „agnețul”, sau mielul din pîine. Iar în preajma împărtășirii se spune: „Se sfarmă și se împarte Mielul lui Dumnezeu”. Pentru că reprezentarea actului de jertfă se face mai propriu prin chipul mielului decît al pîinii. Mielul e viu, și poate suferi, cum e viu și suferă Hristos. Totuși biserica nu ne dă să mîncăm pe Hristos sub chipul mielului, ci sub chipul pîinii, pentru că a-L mîncea sub chipul mielului ar însemna să se verse la liturghie sîngele în mod văzut. Simbolul mielului s-a interzis, numai în pictură, pentru că El și-a găsit împlinirea. Biserica vede și după interzicerea aceasta în Hristos mielul ca Persoană. De altfel ea nu redă în icoană nici pîinea euharistică. Dar în Euharistie s-a folosit mai departe mielul ca sim-

⁵⁶ Capete foarte folosite în acostih, cap. 112; *Filocalia* rom. VII, p. 132.

bol verbal, însă nu și real. Am văzut aceasta din citatul menționat al Sf. Grigore Sinaitul.

Dar Hristos fie că e simbolizat ca piine, fie ca miel, reprezintă prin amîndouă bunătatea supremă personificată. El este izvorul vieții, pentru că este izvorul bunătății. Și Binele personificat are pornirea de a se dăruia. Pentru că Fiul, ca Mielul deplin realizat, se dăruiește Tatălui, poate să se dăruiască și oamenilor, după ce sînt creați. Aceasta ca să primească de la El puterea de a fi buni ca Mielul, de a se jertfi lui Dumnezeu și unii altora pentru a spori în bunătate, pentru a conviețui în pace și iubire.

O spun aceasta și alți Părinți, afară de Grigore Sinaitul. Amintim printre ei pe Sf. Ciril din Alexandria, care dedică folosirii mielului ca simbol al lui Hristos ce se jertfește în Euharistie întreaga carte a 17-a (ultimă) a scrierii sale: „Închinare în duh și adevăr”. Între altele el spune, comentînd porunca lui Dumnezeu din Vechiul Testament de a se jertfi în cort (apoi în templu) în fiecare dimineață și seara un miel (Numeri 28, 1—9). „Căci în toată vremea și fără încetare răspindim în Hristos buna mireasmă (evodiazomen) prin toată virtutea (ca renunțare la sine, ca jertfire și dăruire de sine, n.n.) în cortul sfînt, adică în biserică. Pentru că fumul ce se ridică din miei dimineața și către seară, e iarăși un chip al Celui ce pentru noi se înalță la Tatăl întru miros de bună mireasmă, aducînd împreună cu Sine și viața celor ce au crezut în El, care au întru nădejde strălucirea slavei și a Împărăției sigure și a bucuriei de desfătările veșnice”. Această interpretare a asimilării personale a jertfei Mielului, arătată în virtute se apropie de mîncarea interioară a Mielului descrisă de Sf. Grigore Sinaitul.

Dar Sf. Ciril din Alexandria vorbește și de jertfirea nesîngeroasă a Mielului pe altarul bisericii și de asimilarea ei de către noi: „Iar jertfă și ardere de tot neîncetată numește mielul ce se junghie în cortul sfînt dimineața și către seară. Prin aceasta iarăși se poate înțelege că multă este buna mireasmă a cortului sfînt și fără de sfîrșit cu adevărat bunul miros al bisericilor și al sfinților din ele. Pentru că răspîndesc buna mireasmă a lui Emanuel (evodiazusi ton Emmanuel) și săvîrșesc taina lui Hristos, aducînd lui Dumnezeu jertfa cea nesîngeroasă. Căci aceasta socotesc că înseamnă a aduce miei spre ardere de tot dimineața și către seară. Prin aceasta se înțelege la începutul, la sfîrșitul și la mijlocul (timpului istoric n.n.). Așadar de la început pînă la sfîrșit stăruiește buna mireasmă în biserici, prin Mielul Hristos”.

Din biserică și din credincioși se răspîndește buna mireasmă a bunătății și duhul de jertfă al lui Hristos, cu care se unește, din puterea Lui bunătatea și duhul de jertfă al lor. În jertfa Mielului Hristos, în moartea Sa ca om din puterea bunătății și dărnicii ipostasului dumnezeiesc al Fiului, e uriașa putere din care sorb toți cei ce cred în El, puterea bunătății și a jertfei de sine, a morții lor pentru o viață de sine: „Căci dacă nu murea Hristos pentru noi, n-am fi fost primiți noi spre miros de bună mireasmă lui Dumnezeu și

Tatăl. Dar odată ce s-a desăvîrșit El prin patimi, venim după El îndată și noi ca dar sfințit (hieroprepis anatima) lui Dumnezeu și Tatăl și ne oferim pe noi înșine jertfă cu adevărat duhovnicească".

Dar așa cum în Vechiul Testament nu se putea aduce jertfe decât în templul din Ierusalim, așa „socotesc — zice sf. Ciril — că nu e îngăduită cuiva împlinirea tainei lui Hristos în orice mod ar vrea, adică în orice loc. Căci singurul loc cuvenit ei și cu adevărat potrivit este sfânta cetate, adică biserica în care este și preotul legiuit; și prin mâini sfințite se săvîrșesc cele sfinte și se aduce tîmîie lui Dumnezeu Atotștiutorul și jertfă curată, după cuvîntul proorocesc (Maleahi, 1,11). Așadar ereticii care strîmbă cele drepte ale legii, nu aduc jertfă adevărată".

Mielul Hristos poate fi aflat ca jertfă în suflet de cel ce voiește să se silească să-și facă sufletul un altar, pe care să se jertfească Mielul ceresc, din care să se împărtășească, jertfindu-se Tatălui împreună cu El, devenit și el miel blind și bun de jertfă, după chipul Mielului ceresc. Dar aceasta nu o pot ajunge cei ce nu se împărtășesc și împreună de acelaș Miel ceresc jertfit pe jertfelnicul comun, al bisericii, sau al comunității, printr-un preot comun, rînduit din voia și cu puterea lui Dumnezeu; numai așa pot avea în ei pe același Miel care-i poate uni în blîndețea și în jertfa Lui pentru toți.

Dar de trupul Mielului Hristos, aflat în stare de jertfă pe altar, se împărtășesc sub chipul pîinii, iar de sîngele Lui, sau de viața Lui prea curată ce se varsă în alții cu generozitate, sub chipul vinului.

SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR ȘI UNITATEA BISERICII

de : arhid. prof. dr. CONSTANTIN VOICU

Biserica lui Hristos a fost din totdeauna amenințată în unitatea ei, atât din partea adversarilor externi, cât și mai ales acelor interni, prin aceștia din urmă adevărându-se cuvintele profetice ale Mîntuitorului „Mulți vor veni în numele meu, zicînd Eu sînt Hristos, și pe mulți îi vor amăgi... Iar din pricina înmulțirii fărădelegii, iubirea multora se va răci” (Matei 24, 5, 12), provocînd dezbinări între creștini.

Ereziile și sectele, dușmanii interni ai Bisericii, sînt tot atât de vechi ca și creștinismul, tulburînd adesea Biserica, rupîndu-se de la sînul ei, părăsind învățătura apostolică și afectînd astfel unitatea lăuntrică a Bisericii¹.

Sfînta Scriptură și apoi Sfîntii Părinți au subliniat importanța unității Bisericii și necesitatea păstrării ei, arătînd că în ființa ei, Biserica este unică sau una, că există adică o singură Biserică adevărată în raport cu orice alt așezămînt, care și-ar lua tot numele de Biserică. Pe de altă parte, Biserica este unitară, în sensul că ea alcătuiește un întreg organic prin conținutul și structura ei².

Mîntuitorul cerea tuturor celor care voiau să intre în „Biserica Sa” (Matei 16, 18), să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-i urmeze Lui (Luca 9, 23), renunțări și abnegații grele pentru omul de rînd. Cînosînd, însă, slăbiciunea omenească și prevăzînd disidențele ce se vor ivi între cei înmănușiați în Biserica Sa, El se roagă Tatălui ceresc „ca toți să fie una” (Ioan 17, 21), făgăduind că va fi mereu în mijlocul celor adunați în numele Lui (Matei 18, 20)³.

Sfîntii Apostoli fundamentează unitatea Bisericii pe unitatea trupului lui Hristos, pe „unitatea Duhului” (Efeseni 4, 3), și pe unitatea

¹ *Istoria Bisericească Universală*. Manual pentru uzul studenților Institutelor Teologice, Vol. I, București, 1956, p. 109.

² Pr. Prof. Dr. Isidor Todoran, *Unitatea Bisericii în perspectiva ecumenică*, în „Ortodoxia”, XXII (1973) nr. 3, p. 339.

³ Gustave Bardy, *En lisant les Pères*, Paris, 1933, pp. 57—58.

lui Dumnezeu, „Tatăl tuturor, care este peste toate și prin toate și între noi toți” (Efeseni 4, 6). Iar prin faptul că Biserica este „în Hristos”, ea se deosebește de toate celelalte creații omenești. Ca atare, Biserica este noua făptură a lui Dumnezeu (Efeseni 2, 10), în care dispar deosebirile existente în lume (Galateni 3, 28).

Sf. Apostol Pavel a ilustrat ființa Bisericii prin imaginea trupului. Între Hristos și credincioși, există o comuniune de viață și de ființă, definind raportul dintre trupul unul și membrele multe (I Corinteni 10, 17; 12, 12; Romani 12, 4), purtătoare ale harismelor (Romani 12, 6); totodată face analogie între raportul dintre Biserică și Hristos și cel dintre trup și cap (Coloseni 1, 18; Efeseni 1, 22). Trupul unul al Domnului unul îl alcătuiesc membrii comunității (Efeseni 4, 45; 5, 30; Romani 12, 5; I. Corinteni 6, 15; 12, 27), iar ca persoană globală, trupul lui Hristos acționează, împreună cu diferitele sale membre și cu darurile și puterile lor, deoarece Hristos îl conduce, în calitate de cap al trupului, și-l pătrunde în întregime și ființial, în virtutea prezenței Sale în Duhul Sfânt (Efeseni 1, 22; 4, 15; Coloseni 1, 18). În acest sens trupul lui Hristos este împlinirea capului. (Efeseni 1, 23). La toate acestea se mai adaugă imaginea despre „casa duhovnicească” întemeiată de apostoli și prooroci (Efeseni 2, 20; I Petru 2, 5). Învățăturile acestea, Sfinții Apostoli le-au tradus în practică prin legăturile de unire, prin rugăciunile, dragostea și ajutorarea reciprocă.

Unitatea Bisericii se manifestă, deci, în unitatea creștinilor, a credinței, a cultului și a structurii canonice principal unitare în creștinismul primar⁴.

Credincioșii creștini alcătuiau, pe atunci, pretutindeni unde se aflau, un corp unitar, botezul și fringerea pîinii creind între ei legături indisolubile și acestea întăreau — sub conducerea apostolilor și a reprezentanților lor — unitatea credinței și a dragostei. Știind însă cât de greu se păstrează unitatea spiritului și legătura dragostei, apostolii insistau asupra necesității de a se păstra intact depozitul și unitatea credinței și de a se duce lupta împotriva ereziilor. Căci, încă din timpurile cele mai vechi, mulți s-au dovedit infideli față de tradiție, preferînd subtilitățile înțelepciunii omenești, gnoza elenică, facilă, plăcută, atrăgătoare, în locul misterului creștin cu nebunia divină a crucii.

Biserica a trebuit să-i combată pe acești învățători noi, înlăturîndu-i din sinul ei, ca fiind nevrednici să mai rămînă în ea⁵.

În grija sa pentru păstrarea unității creștine, Sf. *Ignație al Antiohiei*, îi îndeamnă pe credincioșii din Asia Mică, să rămînă în sinul Bisericii, alături de episcopii lor, în jurul altarului unic și să se ferească de cei care nu-l propovăduiesc pe Iisus, prevenindu-i

⁴ I. Todoran, *op. cit.*, p. 339, *Calwer Bibellektion*, Stuttgart, 1967, col. 732—733, 810.

⁵ G. Bardy, *op. cit.*, pp. 60, 69, 70.

că acei care urmează pe unul care face dezbinare în Biserică, nu vor moștenii împărăția cerurilor ⁶.

Sf. Iustin Martirul și Filozoful, precizează că marea Biserică nu are alt nume decât acela al lui Hristos, în timp ce acei care, deși se prezintă în numele lui Iisus, sînt numiți după numele unor oameni de la care au primit învățăturile: marcioniți, valentinienii, bazilidienii, etc. ⁷.

Sf. Irineu consideră Biserica drept comunitatea lui Dumnezeu pe care acesta, adică Fiul însuși, a alcătuit-o prin Sine însuși. El stăruiește asupra unității duhului, a tradiției, a credinței, îndemnîndu-i pe credincioși să asculte de preoții care sînt în Biserică, urmași ai apostolilor, avînd harisma adevărului. Ceilalți care se adună prin unele locuri, trebuie, dimpotrivă, suspectați ca eretici, care sfîșie unitatea Bisericii, minăți fiind de setea de cîștig și de slavă deșartă. Însă acolo unde este Biserica, este și Duhul lui Dumnezeu, și unde este Duhul lui Dumnezeu, acolo este Biserica și tot harul, iar Duhul este adevărul ⁸.

Clement Alexandrinul, fundamentînd unitatea Bisericii pe unitatea tainică a sfintei Treimi, consideră Biserica de „mamă”, plină de iubire față de creștini, fiii ei. La rîndul lor, creștinii dobîndesc desăvîrșirea, atunci cînd alcătuiesc Biserica, avînd drept cap pe Hristos ⁹.

Sfîntul Ciprian, se întreabă cum poate socoti cineva că mai are credință, atunci cînd nu ține la unitatea Bisericii? Cum poate cineva să creadă cu toată convingerea că mai este în Biserică, atunci cînd se revoltă și se împotrivesc Bisericii? Căci, cine nu are ca mamă Biserica, acela nu-l mai are ca Tată pe Dumnezeu. Unitatea Bisericii este, după Sf. Ciprian, un semn al unității interioare a fiecărei comunități locale, care trebuie să asculte de episcopul ei, dar și al unității întregii Biserici, însuflețită de același duh și atașat aceleiași credințe. Însă această unitate spirituală trebuie să se manifeste vizibil prin consensul înțelistătorilor comunităților sau prin sinoade, care-i unește pe toți aceștia, învederînd astfel unirea în inimi și suflet ¹⁰.

Aceste citate sumare din scrierile unor Sfinți Părinți, la care se pot adăuga și altele, ilustrează esența, rostul și importanța unității Bisericii, precum și îndatorirea credincioșilor de a o păstra și apăra împotriva dușmanilor ei.

⁶ *Ibidem*, pp. 72—74.

⁷ *Ibidem*, p. 79.

⁸ *Ibidem*, pp 74—75; Karl Schütz, *Das Zeugnis der Urkirche*, Leipzig, 1936, pp. 15, 16.

⁹ K. Schlütz, *op. cit.*, pp. 17, 19; G. Bardy, *op. cit.*, p. 80,

¹⁰ K. Schlütz, *op. cit.*, pp. 17, 19; G. Bardy, *op. cit.*, p. 89,

Religia creștină este de la începuturile ei, bisericească, iar adevărul creștin este unul și același. Dar credincioșii se deosebesc între ei după neam, limbă, cultură, tradiții și structură sufletească. Prin botez, însă, toți se încorporează în Hristos și în același timp, în Biserică, în care se roagă, cred și acționează împreună, însă ceea ce unea credința și dragostea creștină, au dezbinat părerile și slăbiciunile omenești.

Dacă în primele trei veacuri creștinismul îi înfrățise pe credincioși într-o unitate a credinței și dragostei, ereziile i-au împărțit în comunități separate, iar sectarismul a tulburat unitatea și armonia Bisericii ¹¹.

Epoca Sfântului Ioan Gură de Aur n-a fost nici ea scutită de astfel de vicisitudini pentru Biserică. Erezia se infipsea ca un ghimpe în trupul Bisericii biruitoare, provocând tulburare și dezbinare în sinul ei. În confuzia generală provocată de schimbările politice și de crizele interne, tabere rivale agitate de ereziarhi subminau unitatea Bisericii. Deși legile statului nu-i favorizau pe eretici, împărații erau uneori nehotărâți și incosecvenți, acordind unora dintre eretici drepturi refuzate mai înainte.

Ereticii profitară de această situație confuză și, îndeosebi arienii, eunomienii și donatiștii se dedară la acte provocatoare pentru ortodocși ¹².

Dacă în tinerețea sa, Sfântul Ioan Gură de Aur a asistat la cele mai acerbe asalturi arianiste și la pasionatele lupte între partide, care s-au abătut și asupra Antiohiei, după ce s-a preoțit și începe să-și desfășoare activitatea de păstor-învățător, vechile erezii erau în esență lichidate, iar cele noi încă nu se afirmaseră. Sf. Ioan n-a participat, deci în mod deosebit la controversele dogmatice ale sec. IV, decât în măsura în care o cerea lămurirea ocazională și edificarea necesară a ascultătorilor săi ¹³.

De aceea în cuvântările, comentariile și epistolele sale, nu vom găsi o expunere dogmatică sau polemică, sistematizând problema unității Bisericii. Cu atât mai virtuos, însă, ca un înflăcărat păstor suflesc, preocupat de mântuirea păstoriiților săi, el a luptat și apărât, cu cuvântul și cu fapta sa, pe cât i-au permis împrejurările timpului, unitatea Bisericii, amenințată de partidele religioase rivale ortodoxiei.

Ardoarea Sfântului Ioan Gură de Aur, pentru apărarea unității și drepturilor Bisericii, împotriva ereticilor arieni s-a văzut în opo-

¹¹ G. Bardy, *op. cit.*, p. 89; Prof. Teodor M. Popescu, *Schisma de la 1054 văzută azi*, în „Mitropolia Olteniei”, VI. (1954) nr. 9—10, pp. 448—449.

¹² Prof. Teodor M. Popescu, „Epoca Sfântului Ioan Gură de Aur”, în „Ortodoxia” IX (1957), nr. 4, pp. 538—539.

¹³ Dr. P. Joh. Chrysostomus Saur, *Des Heiligen Kirchenlehrers Johannes Chrysostomus... Kommentar zum Evangelium des Hl. Mathäus, I. Band*, München, 1915, pp. XLI, XLII.

ziția sa față de pretențiile comandantului Cainas, un got cu influență la curtea împăratului Arcadiu, de a le reda arienilor o Biserică ortodoxă în Constantinopol. La întâmpinarea episcopului, că arienii au Biserica lor în afara zidurilor capitalei, puternicul barbar a răspuns că după ce a adus atâtea servicii imperiului nu poate fi silit să caute pe Dumnezeu afară din oraș. Replica episcopului a fost o lecție de modestie pentru îngîmfatul erez, căruia i-a amintit cât de mult datorește imperiului, care l-a ridicat la înalta situație. Pînă la urmă arienii nu au mai primit biserica cerută, iar manifestările ostile care au urmat i-au produs episcopului și bucurii dar și multe întristări ¹⁴.

Problema unității Bisericii îl preocupă, după cum am arătat, doar ocazional și tangențial pe Sfîntul Ioan Gură de Aur; totuși din bogata sa operă literară se poate desprinde unele idei-teoretice și practice — legate de această problemă ¹⁵.

Simțul răspunderii față de păstrarea unității Bisericii izvorește în concepția Sfîntului Părinte, din sentimentul de adîncă venerație față de însăși ființa Bisericii.

El numește Biserica „mamă” nu pentru că a fost clădită de multă vreme, ci pentru că a fost întemeiată de Apostoli și înălțată prin puterea lui Hristos ¹⁶, care iubește Biserica mai mult decît cerul, luînd nu trup ceresc, ci trupul Bisericii ¹⁷.

• Sf. Ioan Gură de Aur aseamănă Biserica cu un munte, exprimînd prin aceasta stabilitatea, înălțimea și puterea neclintită a ei. În fiecare zi Biserica își deschide sinul ei și îmbrățișează toate neamurile ¹⁸.

În măreția Bisericii constă și tăria ei. Măreția Bisericii zice Ioan Gură de Aur, constă în faptul că luptele ei sînt tot atîtea biruinți, primejdiile pe care le înfruntă, tot atîtea triumfuri, ultragiile îi măresc slava, iar rănile o lasă neînduplecată ¹⁹, căci nimic nu este mai puternic decît Biserica. Dacă lupti împotriva unui om, ori biruești, ori vei fi răpus, însă dacă lupti împotriva Bisericii, nu e cu putință să învingi, căci Dumnezeu este totdeauna cel mai tare, iar Biserica este mai puternică chiar decît cerul, după cuvintele Mîntuitorului „Cerul și pămîntul vor trece, dar cuvintele mele nu vor trece” (Matei 24, 35).

Biserica strălucește mai luminos decît soarele, în timp ce dușmanii ei s-au stins împreună cu puterea lor, pentru că Biserica este

¹⁴ T. M. Popescu, *Epoca*... p. 539.

¹⁵ Redăm în cele ce urmează pasajele principale la această temă din operele Sf. Ioan Gură de Aur, în traducerea liberă a textelor din Migne.

¹⁶ *La inscripția Faptele Apostolilor*, P. G. LI col. 77.

¹⁷ *Cuvînt înainte de exil*, P. G. LII, col. 429.

¹⁸ *Comentar la Isaia*, P. G. LVI col. 129.

¹⁹ *Omîile la dizgrațierea lui Eutropiu*, P. G. LII. col. 397.

nemuritoare²⁰. Ea este mai măreață decât cerul, care a fost făcut de dragul lui, după cum și cerul este pentru om, nu omul pentru cer²¹.

După ce „muntele casei Domnului va fi întărit peste virfurile munților și se va ridica deasupra dealurilor, toate popoarele vor curge acolo” (Isaia 2, 2), Biserica, întărită, statornicită și neclintită, va așeza o pace trainică în toată lumea necunoscută până atunci²². Însă pacea nu atîrnă numai de virtutea slujitorilor lui Dumnezeu, ci și de sfințenia oamenilor, iar aceștia trebuie să se bucure de această pace atît de prețioasă, care este oferită tuturor oamenilor, după exemplul celei date de Iisus apostolilor săi²³.

Pacea și armonia între oameni este temelia principală a unității Bisericii și solidarității creștinilor întreolaltă. Biserica, pe care Pavel o numește Biserica lui Dumnezeu, trebuie după Sf. Ioan Gură de Aur, să fie într-adevăr una, căci numele Bisericii nu este acela de dezbinare, ci de unire și armonie. Biserica, deși separată prin distanțe, trebuie să fie totuși una și dacă locurile îi separă pe creștini, Domnul, stăpînul lor comun îi unește. Unitatea în Domnul este mai puternică decât unitatea de loc pentru înfăptuirea unirii. De aceea, acei care trăiesc în locuri diferite, dar dacă nu au stăpîni diferiți, ci unul și același stăpîn, nu pierd nimic pentru concordie, deoarece același stăpîn îi unește întreolaltă²⁴. Și îmbărbătîndu-i pe păstoriții săi înainte de plecarea sa în exil, Sf. Ioan Gură de Aur se întreabă cum să nu fie mai tare decât puterea focului, un popor atît de numeros, unit prin dragoste. Căci, îi mîngîie el pe credincioșii săi, unde sînt eu, acolo sînteți și voi, și unde sînteți voi, acolo sînt și eu. Noi alcătuim un singur trup și trupul nu poate fi despărțit de cap și nici capul de trup, chiar dacă sîntem despărțiți prin distanță, noi totuși rămînem uniți prin dragoste și nici moartea nu ne va putea despărți²⁵.

Imaginea Bisericii ca trup tainic a lui Hristos o dezvoltă Sf. Ioan Gură de Aur adeseori. Astfel constată că unitatea credinței constă în faptul că noi toți alcătuim un singur trup, că ne recunoaștem ca fiind toți uniți între noi²⁶. Altă dată comentînd cuvintele Apostolului Pavel, despre Hristos, capul Bisericii, care este trupul lui „Împlinirea celui ce plinește toate întru toți” (Efeseni 1, 23) Sf. Ioan Gură de Aur adaugă că într-adevăr Biserica este împlinirea lui Hristos, în sensul că trupul este împlinirea capului, iar capul împlinirea trupului.

²⁰ Cuvînt înainte de exil, P. G. LII col. 429.

²¹ Omilia IV la Ozees, P. G. LVI col. 122.

²² Contra Iudeilor și păgînilor, P. G. XLVIII, col. 821.

²³ Omilia XXXII la Matei, P. G. LVII, col. 384.

²⁴ Omilia I la I Corinteni, P. G. LXI, col. 15.

²⁵ Cuvînt înainte de exil, P. G. LII, col. 430.

²⁶ Omilia XI la Efeseni, P. G. LXII, col. 83.

Această „împlinire” este asemenea celei care alcătuiește trupul față de cap, căci reunirea membrilor alcătuiește trupul, fără să-i fie ceva de lipsă. Apoi arătând această necesitate a tuturor membrilor, Sf. Ioan Gură de Aur observă că dacă unul n-ar fi mîna, altul piciorul, altul alt organ, atunci, trupul nu ar fi deplin. De aceea pentru ca trupul să fie deplin, nu trebuie să-i lipsească nimic.

Capul își are împlinirea, în trup, iar trupul este desăvîrșit numai atunci cînd sîntem reuniți și adunați toți împreună²⁷.

Dezvoltînd în continuare analogia dintre Biserică și trup, Sf. Ioan Gură de Aur, precizează că trupul unul este alcătuit din credincioșii din lumea întreagă, din cei care sînt credincioși acum și din cei care vor veni, dar și din cei care au fost primiți chiar înainte de venirea lui Hristos, deoarece și aceia l-au cunoscut pe Hristos. În felul acesta noi alcătuim, în unire, un trup pentru un cap, iar dacă nu există decît un trup și un cap, trupul e alcătuit din membre alese și din altele mai puțin alese. Dar pentru că toate sînt necesare și servesc la diferite trebuințe, toate sînt egale în demnitate.

Există în Biserică un mare număr de oameni care sînt înălțați asemenea capului, și care contemplează lucrurile cerești, asemenea ochilor capului, pe care o distanță vastă îi separă de pămînt, și care nu are nimic comun cu pămîntul; și există alții care au rolul de picioare, picioare oricum de sfinți, care calcă pe pămînt. Ceea ce e rușinos pentru picioare nu este faptul că ele calcă pe pămînt, ci aceea de a se deda viciului. De aceea ochii nu trebuie să disprețuiască picioarele, după cum nici picioarele să nu invidieze ochii, căci astfel fiecare dintre acestea își pierde frumusețea proprie și-și pun singure piedici în îndeplinirea rosturilor proprii și dăunînd semenilor își dăunează lor înșile²⁸.

Pentru menținerea și apărarea unității Bisericii, Sfîntul Ioan Gură de Aur nu ostenește făcîndu-i pe credincioși, prin povățuiri și îndemnuri, să cultive legătura păcii și unirea dragostei întreolaltă. Nu-i insultați îndeamnă Sfîntul nostru, dacă sinteți mai mări, pe cei care sînt mai mici. Feriți-vă să vă jigniți pe voi, înainte de a-i jigni pe aceștia. Fiecare să aibe grijă egală de toți ceilalți, fiecare veghind asupra mîntuirii aproapelui²⁹.

Căci, zice Sfîntul Ioan, dacă ați primit darul de a-i zidi pe ceilalți, trebuie să lucrați pînă ce vom alcătui toți un singur trup. Luați seama să nu vă înjosiți, invidiindu-i pe alții.

Dumnezeu v-a învrednicit cu privilegiul de a vă lua sarcina să-i desăvîrșiți pe alții³⁰.

²⁷ *Ibidem*, col. 84, 85.

²⁸ *Omilia X la Efezeni*, P. G. LXII, col. 75—76.

²⁹ *Omilia XXXI la I Corinteni*, P. G. LXI, col. 260.

³⁰ *Omilia XI la Efezeni*, P. G. LXII, col. 83.

Căci, zice Sf. Ioan Gură de Aur, aceasta depinde de voi toți, cei care purtați de grijă fraților voștri, că nu-i îndemnați și nu-i sfătuiți, și nu-i siliți și nu-i stărniți în nepăsarea lor. Căci, nu este de ajuns să fi folositor numai ție, ci și multor, rușinați-i, tăiați în carnea membrilor corupte, adică în sufletele fraților voștri, nepăsători și lași; smulgeți-i din lincezeala care este un fel de putreziciune și aduceți-i la restul trupului, la Biserică³¹.

Cuvîntările Sf. Ioan Gură de Aur nu sînt destinate numai celor care sînt de față, ci și pentru ceilalți pe care cei prezenți trebuie să-i învețe. Căci, zice el, trupul Bisericii se hrănește tocmai din coeziunea membrilor ei. Și după cum un membru care reține toată hrana numai pentru sine, fără să o împartă cu celelalte membre vecine, își face rău nu numai sieși, ci va ruina și restul trupului. La fel și voi, de nu împărtășiți învățătura și celorlalți credincioși veți înmulți lașitatea și invidia³².

Să nu vă închipuiți, le amintește Sf. Ioan, că-i siliți pe frații voștri, atunci cînd îi vedeți că se dedau la lucruri necuviincioase, dacă nu-i muștrați cu cea mai mare asprime. Atunci cînd vă pierdeți mantaua, socotiți ca dușman al vostru nu numai pe acel care a furat-o, ci și pe cel care-l cunoaște pe fur. Dacă maica noastră și-a pierdut nu mantaua, ci un fiu al ei, pe care l-a răpit diavolul, voi îl cunoașteți pe fur, dar tăceți și nu-l denunțați. Ce iertare nădăduiți atunci să aveți? Cum nu vă va socoti Biserica printre cei mai mari dușmani ai ei și cum nu vă va primi ca pe un potrivnic și un flagel? Ferească Dumnezeu că unul care ascultă acest sfat, să săvîrșească greșeala de a-și părăsi fratele, pentru care a murit Iisus Hristos³³.

Căci, după cum remarcă Sf. Ioan, s-a întimplat ca fiii care vrem îndelungată au văzut cum maica lor, Biserica, i-a copleșit cu daruri, iar ei s-au depărtat de ea și nici nu s-au mai gîndit să se reîntoarcă la ea; aceștia n-au făcut ca porumbelul lui Noe, ci au imitat exemplul corbului, chiar în timp ce mai ținea potopul, cînd furtuna, vijelia se întărita tot mai furios, la fel cum sfînta arcă ne cheamă, în mijlocul valurilor, pe noi, atrăgîndu-ne, strunindu-ne, arătîndu-ne nouă, naufragațiilor limanul unde nu trebuie să ne mai ținem de nimic³⁴.

Ca să te desparți de Biserică, există, după Sf. Ioan Gură de Aur, două căi: una care constă în răcirea iubirii, cealaltă în purtarea care ne face nevrednici de a fi ai trupului Bisericii. Prin amîndouă căile ne rupem din adunarea credincioșilor. Nimic nu dezbină Biserica mai mult decît pofta de stăpînire, și nimic nu-l supă-

³¹ Pentru cei care au venit la adorare, P. G. LI, col. 174.

³² Cuvîntul XI la Geneză, P. G. LIV, col. 623.

³³ *Contra iudeilor*, P. G. XLVIII, col. 856.

³⁴ *Omilia la St. Lucian*, P. G. —L., col. 521.

ră pe Dumnezeu ca dezbinarea Bisericii, căci chiar de vom săvârși lucrurile cele mai desăvârșite, atunci când sfișiem unitatea noastră, vom fi pedepsiți ca și cum am sfișia trupul Domnului³⁵. Căci a face dezbinare în Biserică este un păcat la fel de mare ca acela de a îmbrățișa erezia³⁶.

Cît de chinuit este sufletul Sfintului Ierarh, la gîndul cîți dintre frații săi pier și că astfel cea mai mare parte a trupului Bisericii seamănă cu un trup lipsit de mișcare și de viață³⁷, constatînd că noi sîntem dezbinați întreolaltă, noi pe care Hristos, ne-a legat prin atitea noduri și lanțuri atît de sfinte, pe noi care locuim în același oraș și în aceeași casă noi care umblăm pe aceeași cale, care intrăm pe aceeași poartă, care sîntem mlădițe a-aceleiași tulpine, care sîntem membrele aceluiași cap și conducător, și, în sfîrșit, care avem aceeași viață, același creator, același părinte, același păstor și același judecător³⁸.

Este adevărat că Biserica este alcătuită din cele mai contrastante elemente, constituind o singură turmă: pe lîngă oameni delicăți, blînzi și buni, ea cuprinde și oameni sălbatici, inumani, care prin moravurile lor se aseamănă cu lupii, cu leii și cu taurii³⁹.

Și dacă în Biserică există oameni care se bucură de un renume bun, întreg trupul Bisericii culege roadele acestei cinstiri; dacă cineva minuieste bine talantul elocinței, lumea nu-l sărbătorește prin laude numai pe el, ci întreaga Biserică. Dar ceea ce-i unește pe păgîni, voi dezbinați și vă războiți cu propriul vostru trup, cu propriile voastre membre, fără să vă dați seama că prin aceasta răsturnați totul. Mîntuitorul remarcase, însă, că „orice împărăție care se dezbină în sine se pustiește” (Matei 12, 25). Ori, adaugă Sf. Ioan Gură de Aur, nimic nu produce dezbinare, separare mai mult ca invidia și ura pizmașă, această boală funestă care nu are scuză, o boală mai dăunătoare decît însăși rădăcina tuturor relelor⁴⁰.

De aceea, Sf. Ioan le arată credincioșilor săi că nu este de ajuns să fii numai unit în trupul Bisericii, ci trebuie să rămîi pe locul tău, căci altfel nu este unire, îndemnîndu-i totodată ca fiecare să rămînă în domeniul său și să se abțină de a întreprinde ceva în domeniul altuia⁴¹.

Anarhia, conchide Sf. Ioan, este peste tot un rău, un izvor de nenumărate calamități, un principiu al dezordinei și tulburărilor; dar cu atît mai dăunătoare este în Biserică îndeosebi, cu cît în ea puterea este mai mare și mai sublimă. Anarhia este o nenorocire pentru că produce pustiire și răul nu este mai mic, atunci cînd su-

³⁵ Omilia XI la Efeseni, P. G. LXII, col. 85.

³⁶ *Ibidem*, col. 87.

³⁷ Pentru cei care nu au venit la adorare, P. G. LI, col. 174.

³⁸ Omilia XXXII la Matei, P. G. LVII, col. 387.

³⁹ *Contra iudeilor și păgînilor*, P. G. XLVIII, col. 821.

⁴⁰ Omilia XXXI la I Corinteni, P. G. LXI, col. 262.

⁴¹ Omilia XI la Efeseni, P. G. LXII, col. 84.

pușii nu sînt ascultători sau cînd conducătorii însăși sînt răi. Dacă un conducător este rău sub raportul credinței, fugiți de el, ocoliți-l, chiar dacă ar fi un inger coborît din cer. Dar, dacă este rău sub raportul purtării, însă nu propovăduiește răul, atunci nu poate pricinui nimănui nici o pagubă spirituală⁴².

Sf. Ioan Gură de Aur ajunge, în sfîrșit să identifice cauzele care determină ivirea dezbinării și felurile în care se manifestă aceasta. Comentînd fenomenul dezbinării partidelor din Corint, el socotește că diavolul a fost acela care le-a dezbinat sufletele; bogăția și înțelepciunea lumească a corintenilor i-a împărțit pe aceștia în mai multe fracțiuni. Unii s-au erijat în căpetenii, punîndu-se în fruntea mulțimii, astfel încît unii s-au atașat de unul, alții de altul. Noii dascăli se laudau în fața adepților lor că-i vor învăța lucruri mai multe decît Apostolul. Însă nu este lucru mărunț să sfișii Biserica și nimic nu poate fi mai păgubitor decît aceasta. Sf. Ioan mai arată că, la Corint unul dintre frați a creat altă sectă, însuflindu-le adepților săi simțămîntul trufiei. Alții, mai puțini răi, se lasă seduși de lăcomie într-atît, încît mîncau pînă și căraurile aduse idolilor, șezînd la mesele din templele zeilor mincinoși. Mai erau, apoi, alții, care se plimbau arătîndu-se spre a fi admirați pentru părul lor lung, ca la femei. La aceasta se adaugă și abuzul celor bogați, care mîncau singuri la agape, fără să împartă și celor săraci.

Alți creștini din Corint se mîndreau și cu darurile primite de la Duhul Sfînt, stîrnînd astfel invidii dăunătoare pentru concordia Bisericii. În afară de aceste fracțiuni, creștinii s-au dezbinat și pe chestiuni de credință, imitîndu-i pe filozofii greci în dorința lor deșartă de a apărea celebri și superiori, combăteau părerile tuturor celorlalți filozofi. De la acești filozofi au împrumutat și creștinii corintenii modul de a se dezmina în secte.

Rușinîndu-se să pară drept niște oameni ambițioși, ei scoreneau diferite pretexte, numai pentru a-și ascunde patima care-i stăpînea, susținînd că învățătura lor este cea mai desăvîrșită și că înțelepciunea lor este mai adîncă decît aceea a altora⁴³.

Denunțînd primejdiile pe care sectele și ereziile le prezintă pentru unitatea Bisericii, Sfîntul Ioan Gură de Aur nu se oprește numai la acestea, ci caută să-i întărească pe păstoriții săi în statornicia și fidelitatea lor față de Biserica.

El precizează, însă, că, în acest scop, puterea bisericească nu folosește constrîngerea, ci persuasiunea, săvîrșind binele în mod liber, poruncind aceasta cu blîndețe părintească⁴⁴, căci Dumnezeu nu a vrut numai să nu existe dezbinare, ci să prisosească iubirea și să fie concordie deplină⁴⁵.

⁴² Omilia IV la Evrei, P. G. LXIII, col. 231.

⁴³ Omilia I la I Corinteni, P. G. LXI, col. 11—12.

⁴⁴ Omilia XV la 2 Corinteni, P. G. LXI, col. 508.

⁴⁵ Omilia XXXI la I Corinteni, P. G. LXI, col. 260.

Dar, constată Sf. Ioan, ținând seama că unii credincioși se dezbină, având învățători rivali întreolaltă, ei nu cîștigă nimic, pentru concordia lor, căci nu pot sluji și lui Dumnezeu și lui Mamona⁴⁶. Și atunci îl întreabă pe cel care părăsește Biserica; Ai vrut să fii salvat? Nu trebuia să te îndepărtezi de altar. Rămîneți, deci, în Biserică, și nu veți fi trădați de ea⁴⁷.

Este adevărat că proorocul îi cheamă pe toți oamenii să fie împreună, dar nu îngăduie nici ca unii să se trufească, nici ca alții să se umilească. Și-l întreabă pe cel care are o părere atît de bună despre el, de unde îi vine aceasta, încît să-și închipuie că este capabil să-i cheme la sine pe toți oamenii de la marginile pămîntului?⁴⁸

Alt prooroc, făcînd o comparație între Biserică și adunarea ereticilor, observă că ambele sînt ca niște corăbii care navighează în timpul acestei vieți, prin încercările veacului acestuia, dar în timp ce una este Biserica lui Dumnezeu, cealaltă, deși revendică pentru sine numele de Biserică, este a veacului acestuia și a mării, care se pare doar că deține propovăduirea crucii Domnului, însă lemnul acestei cruci este fără putere, deoarece acolo unde nu este adevărul credinței, invocarea crucii este lipsită de valoare⁴⁹.

Și Sf. Ioan Gură de Aur le amintește credincioșilor ortodocși că unitatea domnește numai atunci cînd credem în același lucru. De aceea, îi îndeamnă să păstreze cu multă grijă și cu stăruință neclintită învățătura pe care au primit-o și să nu se lase clătinați de toate fluctuațiile învățăturilor, născute din răutatea oamenilor și din viclenia care-i împinge în capcana rătăcirii, la care sînt expuse sufletele celor dezbinați și separați între ei. Căci, așa se poartă cei ce strică credința față de cei de bună credință, ei tulbură și răstoarnă toate⁵⁰.

Ceea ce le cere Sf. Ioan creștinilor este doar o inimă caldă și un suflet plin de virtute pentru ca rugăciunea lor să fie desăvîrșită. Nici măcar nu-i îndeamnă să frecventeze regulat bisericile, ci numai să se roage liniștit la ei acasă⁵¹. Căci dacă întreg poporul ar fi în iubire desăvîrșită, nu mai are nevoie de altă casă, deoarece trăiesc în biserica lor, care este casa comună a tuturor⁵², iar termenul de biserică include în sine nu numai numărul mare, ci mai ales unirea bine încheiată a membrilor ei⁵³.

⁴⁶ Omilia la I Corinteni, P. G. LXI, col. 15.

⁴⁷ Omilia la dizgrațierea lui Eutropiu, P. G. LII, col. 397.

⁴⁸ Comentariu la Psalmul 48, P. G. LV, col. 224.

⁴⁹ Omilia XXIV la Matei (operă nedefinitivă), P. G. LVI, col. 756.

⁵⁰ Omilia XI la Efeseni, P. G. LXII, col. 83, 84.

⁵¹ Cuvîntul IV la Ana, P. G. LIV, col. 668.

⁵² Omilia XXXII la Matei, P. G. LVII, col. 384.

⁵³ Omilia I la Tesaloniceni, P. G. LXII, ocl. 393.

Iată în câteva linii — ce e drept, dispartă în scrierile sale — concepția Sfintului Ioan Gură de Aur despre unitatea Bisericii.

În principiu această concepție se afirmă și se fundamentează pe învățătura Sfintei Scripturi a Vechiului și a Noului Testament și pe dezvoltarea în teorie și pe aplicarea în practică a acestei învățături de către Sfinții Părinți ai Bisericii, predecesori ai Sfintului Ioan Gură de Aur. Nu interesează nici în ce măsură contribuția personală a Sf. Ioan Gură de Aur are o notă originală, inedită față de ceilalți Sfinți Părinți. Ceea ce este, însă, vrednic de remarcat, chiar din puținele citate din opera sa, este stilul său pasionant, vioi, sincer și colorat, oglindă a unui temperament înflăcărat de rivnă apostolică, de dragoste nețărnută față de păstoriți, de mîntuirea lor. Sf. Ioan Gură de Aur, este un cucernic de măreția sublimă a Bisericii lui Hristos și stăpînit de zelul pastoral de a-i apăra unitatea. Ca un adînc cunoscător al sufletului omenesc, detectează slăbiciunile și șovăielile acestuia, identificînd cauzele care-l îndepărtează de adevărul și disciplina Bisericii. Cu simțul de răspundere al păstorului de suflete, el se străduiește să-i readucă pe cei rătăciți la sinul Bisericii și să apere, prin sfaturi părintești, ideea de unitate a Bisericii, accentuînd temeliile divine ale acesteia.

Prin acestea, atitudinea și concepția sa se integrează firesc în învățătura și practica Bisericii dreptmăritoare a lui Hristos, cheazășie a veșniciei și inexpugnabilității ei și a mîntuirii tuturor credincioșilor creștini.

DIN ISTORIA EPARHIEI ARADULUI ȘI HUNEDOAREI DE LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XV-LEA

de : EUGEN ARĂDEANUL

Una din problemele cele mai agitate ale istoriei bisericești transilvănene a fost expunerea evenimentelor legate de activitatea episcopului Ioan de Katta, care a păstorit la mijlocul secolului al XV-lea¹.

Deși s-au întocmit numeroase lucrări, problema pînă astăzi poate fi abordată numai pe baza documentelor păstrate în biserica franciscană din Capestrano (Italia), care au fost parțial reproduse de Luca Wadding (1735) și apoi mai complet de istoricul maghiar Béla Pettko (1901)². Documentele sînt intrucîtva întregite de unele memorii, mai mult sau mai puțin contemporane, dar fără un rol major în definirea problemelor.

Documentele amintite au fost de mai multe ori republicate, mai ales după L. Wadding sau copii făcute de pe ediția lui de către A. D. Xenopol, Ștefan Lupșa, I. D. Suciu — R. Constantinescu și alții³. Trebuie însă să constatăm că nici unul dintre autori sau edi-

¹ N. Iorga: *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902, p. 316, I. Boross: *Relațiunile eclesiastice ale românilor din Ungaria și Transilvania în veacul al XV-lea*, Unirea, anul 7, nr. 29 din 10 iulie 1897, pp. 226—227, I. D. Suciu: *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara 1977, pp. 61, 65—66, Iohannes Hofer: *Biblioteca Franciscană*, vol. II, Roma, 1965, pp. 356—361, Iuhász István: *A Középkori nyugati misszió és a románság* (Misiunea occidentală medievală și românească) Erdély Tudományos: *Intézet Evkönyve*, Cluj, 1943, pp. 194—195, Mircea Păcurariu: *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Sibiu, 1972, p. 68.

² *Annales Minorum seu Trium Ordinum*, a. S. Francisco institutorum, ed. Luca Wadding, ed. III, tom. XII, Quaracchi, 1932, (în cont Wadding); Pettko Béla: *Kapisztrán János levelezése a magyarokkal* (Correspondența lui Ioan Capestrano cu ungurii), Történelmi Tár, anul II, (seria nouă), 1901 (în continuare Pettko). Giovanni Capestrano (numit greșit Capistran) a fost un renumit predicator franciscan, organizator al cruciadei din 1455—1456 și totodată inchiizitor, iar Mihai Zeke a fost un ajutor al călugărului.

³ A. D. Xenopol: *Cel mai vechi episcop român din Transilvania*. Revista pentru istorie, arheologie și filologie, vol. 7 (1893), pp. 386—389, St. Lupșa, *Catolicismul și românii din Ardeal și Ungaria, pînă la anul 1556*; Cernăuți 1929 Anexa; I. D. Suciu — R. Constantinescu: *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1981, vol. I, pp. 93—99.

tori nu s-a folosit simultan de totalitatea documentelor cunoscute, ceea ce ne îndeamnă la reluarea problemei.

Documentele dovedesc faptul că pe teritoriul sud-vestic al patriei noastre în epoca respectivă continua să predomine populația românească, nu numai în mediul rural ci și în mediul urban. Scrisoarea capitolului din Arad din 5 octombrie 1455 subliniază rolul dominant crescând al „schismaticilor” în orașul Arad, care suferise daune de pe urma unei incursiuni otomane⁴. O scrisoare similară expediată aproape simultan de conducerea orașului Lipova arată că în jurul lor predomină „păgînii, schismaticii și necredincioșii”.

În raportul său pe care trimisul papal Giovanni Capestrano îl adresase papei Calixt al III-lea, se menționează că regiunile din „părțile de jos” ale regatului Ungariei erau aproape totalmente locuite de schismatici. Vorbind mai tirziu de episcopul Ioan de Kaffa, tot Giovanni Capestrano subliniază că acesta a păstorit printre români, ceea ce se referă în primul rînd la domeniile Huniadeștilor de la Șimoș, Deva, și Hunedoara⁵. Trebuie să avem în vedere că autorul raportului cunoaște bine regiunea pe care o străbătuse personal, poposind la Cenad, Timișoara, Lipova, Caransebeș, Hunedoara, Alb-Iulia, și Hațeg. De asemenea Giovanni Capestrano era așteptat și de episcopul de la Alba Iulia pentru stîrpirea „schismaticilor”.

Desigur cuvîntul de schismatic definea în esență pe români, iar în Banat chiar și pe sîrbi⁶.

La mijlocul secolului al XV-lea biserica răsăritului, dispunea de rădăcini adînci în Transilvania și mai ales în partea ei de sud-vest. Biserica se baza pe atașamentul maselor largi populare și se temelua în mare măsură pe organizațiile voievodale și cneziale românești, care s-au menținut într-o măsură considerabilă pe teritoriul amintit. Dovada acestei poziții constituie și existența bisericilor de piatră de la Streisîngeorgiu, Sîntamaria-Orlea, Ostrovul Mare, Peșteana, Nucșora, Gurasada, Hălmagiu etc., care erau în funcțiune ca lăcașuri de cult ortodoxe. Mai mult, despre unele dintre aceste biserici știm precis că își datoresc în mare măsură existența sau înfrumusețarea lor dărniciilor cnezilor și voievozilor. Astfel vechea biserică de la Densuș, a fost pictată în 1443 de zugravul Ștefan. Ribița a fost ctitorită de jupînul Vladislav în 1416—1417, iar biserica de la Crîșcior a fost ridicată prin grija voievodului Bilea și a soției sale.

Alte date ne relatează că la Hunedoara se ridica în epoca dată o biserică demnă de catedrală. În jurul anului 1400 a avut loc restaurarea mănăstirii Hodoș-Bodrog, iar în 1444 Iancu de Hunedoara era în posesia

⁴ Pettkó, p. 184.

⁵ Wadding, pp. 302, 367.

⁶ Pettkó, pp. 186—188.

dreptului de patronat asupra bisericilor și capelelor românești de pe domeniul Șiriei⁷.

Bisericile au posedat un inventar prețios, din moment ce Lațcu Cîndea din Hunedoara putea oferi mănăstirii Neamț un splendid tetraevangeliar (1435—1436).

Datele de care dispunem vorbesc de existența unui cler bine organizat. În acest sens ne referim la cunoscutul document provenit din 1360 care vorbește de întâlnirea unui scaun de judecată, constituit pe baza dreptului cutumiar românesc convocat de vicevoievodul Transilvaniei și castelanul de Hațeg, la care participă printre alții și șase preoți. Unul dintre clerici îndeplinea funcția de protopop, definit cu termenul indubitabil de arhidiacon.

Permanența acestei organizații ortodoxe românești se constată și în decenile următoare cînd apare protopopul Dobrotă din Rîu — Bărbat (1411) și apoi Petre de Hunedoara, ajutor al episcopului Ioan de Kaffa⁸.

Viabilitatea acestui sistem din actuala eparhie a Aradului și Hunedoarei a fost favorizată și de faptul că feudalitatea alogenă s-a întins în regiunile deluroase și muntoase cu întârziere și zeciuala bisericească precum și alte dări nu s-au aplicat o vreme iobagilor români. Acest fapt a fost sesizat și de Sigismund de Luxemburg (1412), oferind românilor condiții mai bune pentru susținerea bisericilor și clerului propriu. Plecînd de la aceste realități în 1456 unul dintre colaboratorii lui Giovanni Capestrano pleda în sensul ca iobagii români să nu fie impuși cu zeciuală, îndată ce ar accepta unirea.

Nu putem pierde din vedere nici eficiența apropierii Țării Românești, care stăpînise o vreme teritorii situate la nord de Carpați. Astfel mănăstirea Prislop a fost ridicată ca metoc al Tismanei, găzduind probabil și pe cuviosul Nicodim, care a reorganizat monahismul în Țara Românească. Ni se pare probabil faptul că amintitul scaun protopopesco din părțile Hunedoarei a fost în legătură, cel puțin temporal, cu calitatea de exarh a Transilvaniei, obținută de mitropoliții Ungro-Vlahiei din partea patriarhului de la Constantinopol, deoarece în condițiile istorice date existența unui scaun vlădicesc permanent întîmpina greutăți la nord de Carpați.

Descoperirea unei inscripții datată din 1377 la mănăstirea Rimet, care vorbește despre arhiepiscopul Ghelasie, dovedește la fel

⁷ M. Păcurariu: *o. c.*, pp. 66—67, Virgil Vătășeanu: *Vechile biserici de piatră românești în județul Hunedoara*, Cluj, 1930, passim, I. D. Suciu — R. Constantinescu: *o. c.*, pp. 92—93, E. Arădeanu, T. Bodogae, L. Emandi: *Mănăstirea Hodoș-Bodrog*, Arad, 1980, pp. 40—41.

⁸ Ioan Lupaș: *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Sibiu, 1918, p. 23, V., și articolele lui I. Dragomir în *Revista teologică*, anul V, (1911) p. 531, Pettkó: pp. 194—195.

că autoritatea superioară bisericească ortodoxă în Transilvania a putut exista doar temporar și însărcinarea dată întîistătorului bisericii din Țara Românească a fost pe deplin justificată.

Această situație mai favorabilă constatată la mijlocul secolului al XV-lea s-a putut menține doar în luptă cu feudalitatea alogenă. Astfel în anul 1428 preotul Vilcu și cnejii Costa și Stanciu au preferat să părăsească regiunea Hunedoarei și să plece în Moldova decît să renunțe la credința ortodoxă⁹.

Viața românilor ortodocși de pe teritoriul actual al eparhiei Aradului și Hunedoarei la mijlocul secolului al XV-lea a fost supusă unor zguduiri importante.

În preajma răscoalei țăranilor români și maghiari din 1437 a început să pătrundă husitismul, mai ales în diecezele catolice Cenad, Oradea și Transilvania.

Pînă în prezent nu dispunem de documente care să ateste o adeziune masivă a românilor la cultul husit, dar aceasta a determinat intrarea în acțiune a unor inchișitori, care apoi și-au extins acțiunea și asupra „schismaticilor”. Astfel la 29 iunie 1436 Iacob de Marchia a obținut jurisdicția deplină în dieceza Cenadului. La fel a fost invitat de celelalte două dieceze în cauză.

Răscoala țăranilor din 1437 a dovedit gravele nemulțumiri ale maselor populare ale cărei cauze nu au putut fi soluționate de răsculați.

În prima jumătate a secolului al XV-lea sinoadele ecumenice ale bisericii occidentale de la Constanța (1415) și Ferrara — Florența (1438—1439), mai ales aceasta din urmă, au căutat să realizeze unitatea creștină, reclamată imperios de creșterea pericolului otoman. La ambele sinoade găsim delegați de peste Carpați, dar hotărîrile unioniste, cu acceptarea poziției dogmatice occidentale, au fost recunoscute doar de Moldova pentru scurt timp¹⁰.

În stadiul actual al cercetărilor putem constata că ortodocșii din Transilvania nu au fost reprezentați. Cert este că în anul 1455 odată cu sosirea lui Giovanni Capestano se constată existența unei mase compacte românești „schismatice”, de sub păstoria episcopului Ioan de Kaffa¹¹.

În ceea ce privește originea episcopului amintit știm foarte puțin. Numele lui ne trimite la orașul Kaffa, care pînă în anul 1475

⁹ Ștefan Lupșa: *Biserica Ortodoxă Română din Ardeal și Ungaria în veacul lui Iancu de Hunedoara XV*, Mitropolia Ardealului, anul 1, (1956), nr. 3—4, p. 275. Iuhász I.: o. c., p. 193, 196, 197, Wadding: pp. 367—368.

¹⁰ *Călători străini despre Țările Române* (îngrijită de M. Holban), vol. I, București 1968, p. 68, *Monumenta Slavorum Meridionalium* vol. 23, pp. 151—153, Tóth — Szabó Pál: *A cseh-husza mozgalomnak és uralom története Magyarországon* (Istoria mișcărilor și dominației Ceho-husite în Ungaria) Budapesta, 1911, pp. 153, 294, M. Păcurariu: o. c., pp. 80—81.

¹¹ Wadding, pp. 365—366, I. Hofer: o. c., p. 358.

a constituit o factorie genoveză. Ea avea legături strinse nu totdeauna pacifice, cu țările române. Documentele atestă că în serviciul ei se găseau o mulțime de români (Stanchus, Rados, Demetrius, Stoicha etc.), unii cu adaosul „ungarus”, ceea ce pare să dovedească proveniența lor din Transilvania. De altfel știm că în 1475 în apropierea Bistriței a fost ucis un cetățean din Kaffa, care plecase cu 14 persoane spre Crimeea, urmînd să intre acolo în serviciu¹².

Aceste împrejurări ne fac să nu excludem nici ipoteza potrivit căreia Ioan de Kaffa era descendentul unei familii românești, iar el însuși plecase din orașul Crimean, grav periclitat de turci, după căderea Constantinopolului (1453), căutînd adăpost printre cei de același neam cu el. L. Wadding crede a ști pe baza izvoarelor sale, inaccesibile nouă, că în ultima parte a vieții sale s-a întors în Țara Românească. Aceeași părere împărtășește recent și istoricul I. Hofer, vorbind despre reîntoarcerea lui în patrie¹³.

Din documentele care ne stau la dispoziție reiese că Ioan de Kaffa începuse păstoria înaintea de anul 1456. Din contextul activității sale deducem că acesta a avut o anumită durată, fără să putem accepta anul 1453, ca dată „post-quem”, care nu se temeluiește pe nici un document cunoscut de noi.

Reședința lui a fost la Hunedoara, iar biserica locală i-a servit drept catedrală. Aici avea o casă și anumite bunuri¹⁴.

Aria jurisdicției sale este nedefinită, dar cuprindea oricum domeniile Huniadiștilor de la Șoimoș (jud. Arad), Deva și Hunedoara, deci avea o extindere considerabilă. În același timp, se pare că jurisdicția lui a fost limitată, deoarece imensul domeniu al Șiriei, tot proprietatea Huniadiștilor, nu figurează în discuție.

Ulterior s-a dovedit că a fost hirotonit în conformitate cu rînduiele bisericii creștine, hirotonind la rîndu-i preoți pentru eparhia lui. În general el se comporta ca un adevărat episcop. În privința ritului specific pe care îl practica, fapt menționat de izvoare, se va putea face lumină numai dacă se va lămuri precis unde și în ce condiții a fost promovat el însuși la ordine¹⁵.

În nici un caz nu putem admite afirmația istoricului Ștefan Juhász, care îl declară partizan al unei erezii nedefinite, temeluind părerea lui doar pe faptul că el practica un rit specific și că Iancu de Hunedoara s-a limitat la măsuri represive față de dînsul și presbiterii pe care i-a promovat la ordine.

¹² Petre I. Năsturel: *Din legăturile dintre Moldova și Crimeea în secolul al XV-lea. Omagiu lui P. Constantinescu* — Iași, București, 1965, pp. 261—262. N. Iorga: *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, vol. III, 1, București, 1897, pp. 41, 45—47, 51—52.

¹³ Wadding, p. 368, I. Hofer: o. c., p. 359.

¹⁴ Ștefan Meteș: *Istoria bisericii și a vieții religioase din Ardeal și Ungaria pînă la 1700*, vol. I, Arad 1918, p. 54.

¹⁵ Wadding, pp. 367—368.

Este neîndoios că aceste măsuri represive se leagă de sosirea lui Giovanni Capestrano care a pus în actualitate trei probleme majore. În anii 1455—1456 se aştepta un atac otoman împotriva Belgradului, considerat un pilon în apărarea Europei de sud-vest. Drept urmare s-a lansat o cruciadă antiotomană, mobilizându-se contingente importante în Polonia, Cehia şi Germania, rolul principal revenind maselor de producători direcţi din Transilvania şi Ungaria, în mare parte români. Ori, în organizarea cruciadei, pe teritoriile cu populaţie catolică un rol de netăgăduit a jucat Giovanni Capestrano, el însuşi găsim în final sfârşitul în epidemia de ciumă izbucnită după victoria creştinilor de la Belgrad (1456). Pe de altă parte poziţia lui Giovanni Capestrano se lega indisolubil de velleităţile sale de a valida hotărârile sinoadelor din 1438—1439 şi lichidarea schismei şi a husitismului. În acest scop el recurse la două mijloace, una paşnică şi apoi de forţă domnilor de pământ. Este neîndoios că el şi-a concentrat atenţia asupra populaţiei româneşti majoritare în Transilvania.

Izvoarele cunoscute de noi, mai ales memoriile lui Scarga, Taglicazzo Fara, Varese, etc., îi atribuie meritul de a fi convertit 10—11 000 de ortodocşi. În realitate, este sigur doar faptul că un număr de oameni au păstrat la Caransebeş peste 60 de ani Unirea, fără să aibe preoţi¹⁶.

Intrucît în mod vizibil, aşteptările sale nu s-au realizat la 6 ianuarie 1456 lansează din Haţeg o chemare către „baronii Transilvaniei”, în care cere incendierea lăcaşurilor de cult ale „schismaticilor”, iar preoţii să fie puşi în faţa unei alternative de a se supune sau de a fi expulzaţi. Totodată el se referă la pilda lui Iancu de Hunedoara care ar fi luat o hotărîre în acest sens pe domeniile sale.

În realitate, Iancu de Hunedoara ordonă doar deţinerea episcopului Ioan de Kaffa, şi care era dus la 16 ianuarie la Timişoara, declarînd că nu-l mai tolerează în ţară şi-l trimite lui Giovanni Capestrano. În sfîrşit, el este convertit şi trimis la Roma¹⁷.

În ceea ce priveşte adoptarea unor măsuri mai largi Iancu de Hunedoara şi ceilalţi feudali aveau serioase ezitări. Ei vedeau limpede pericolul unor noi frămîntări sau chiar răscoale populare, cu atît mai mult cu cît protopopul român Petru acţiona pe teren, rostind cuvîntări de mare răsunset. Din scrisoarea adresată de franciscanul Ioan Zekel către Giovanni Capestrano la 6 februarie 1456 se

¹⁶ *Ibidem*, p. 368, I. Hofer o. c., p. 359, Lupşa I: *Catolicismul...* pp. 228—229, Veress A.: *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Țării Româneşti*, vol. IX, Bucureşti, 1937, p. 272, Theodorian — Carada: *Sf. Ioan Capestrano*. Extras din *Revista catolică* (Bucureşti) anul 1914, p. 37.

¹⁷ Wadding, p. 366, Pettkó, pp. 187—188, Z. Păcliseanu: *În jurul ierarhiei românilor ardeleni în secolul XV*. *Revista istorică română* vol. XIII, (1943) fasc. 2, p. 13.

arată că vorbise la Lipova cu Iancu de Hunedoara, stăruind să satisfacă promisiunea verbală anterioară, dar acesta nu s-a angajat ferm la nimic. Ori fără acțiunea lui nu pot exista speranțe că regele și feudații în general să promoveze Unirea românilor, care astfel devine imposibilă¹⁸.

La 7 februarie 1456 Iancu de Hunedoara cedează parțial și emite ordinul în care comunică castelanilor săi din Hunedoara, Deva și Șoimoș cele două alternative care stau în fața prezbiterilor hirotoniți de Ioan de Kaffa. Convertirea sau expulzarea de pe domeniile sale. O anumită lumină ne oferă scrisoarea lui Iancu de Hunedoara datată tot din Lipova în 8 februarie 1456, în care comunică lui Giovanni Capestrano că va face tot ce îi stă în putință și aneaxează două scrisori sosite de la Roma¹⁹.

Cu două zile mai târziu, raportează și Mihai Zekel, arătând că a reușit să înduplece pe Iancu de Hunedoara să dea în scris promisiunea lui anterioară. În consecință, putem bănuși că în zilele respective evenimentele au luat o asemenea turnură încât Iancu de Hunedoara a fost nevoit să țină cont, într-o măsură sporită, de dorința inchișitorilor. Este posibil că măsurile lui Iancu de Hunedoara împotriva episcopului Ioan să fie în legătură cu dezacordul existent între dînsul și Vladislav Dan, domnul Țării Românești (1447—1456). Această idee pare să sugereze și mențiunea lui Iancu de Hunedoara care declară că nu-l mai suferă pe episcop în țară („regnum”), întrucît el intruchipa relațiile bisericești strînse dintre Transilvania și Țara Românească. Se pare totuși că — ordinul nu a fost aplicat cu prea mare zel și pilda lui Iancu de Hunedoara nu a avut un răsunet apreciabil printre ceilalți feudali.

Nu putem uita că nu cunoaștem urme documentare care să ateste persecuții masive împotriva ortodocșilor în 1456, dăunătoare frontului antiotoman, cu atît mai mult cu cît românii transilvăneni participă eroic la istorica bătălie de la Belgrad. De asemenea nu va trece mult și biserica ruinată de la Hunedoara, cu ocazia arestării episcopului Ioan, este restaurată²⁰.

Desigur problematica evenimentelor amintite necesită încă cercetări minuțioase, mai ales în arhivele de la Roma și Genova.

¹⁸ Pettkó, pp. 191—192.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 192—193; Wadding, p. 366, I. Hofer: o. c., pp. 359—360.

²⁰ Pettkó, pp. 194—195, I. Lupșa: *Biserica ortodoxă* ... p. 275.

INDEMN LA DESĂVÎRȘIRE ȘI SFINȚENIE

1 ianuarie

Mare este iubirea lui Dumnezeu față de noi, făpturile Sale cele mai alese! De la început am căzut în păcat; generații după generații în cursul a mii de ani au „umblat în întuneric și în umbra morții”, dar, în dragostea Sa părintească, Dumnezeu nu ne-a părăsit ci, „cînd a venit plinirea vremii” (Galateni 4, 4), ne-a trecut din nou din întuneric la lumină.

Lumina care a strălucit lumii este Hristos Domnul care a venit pe pămînt ca să înalțe pe omul căzut în păcat iarăși în demnitatea de fiu al lui Dumnezeu și să-l mîntuiască.

Trimiterea în lume a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, trebuie înțeleasă ca fiind dovada cea mai grăitoare a iubirii lui Dumnezeu pentru lumea pe care El a creat-o, după cuvîntul Sfintei Scripturi care zice: „...a iubit atît de mult Dumnezeu lumea, că a dat pe singurul Său Fiu, pentru ca oricine crede în El să nu piară ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16).

Așadar, după ce săptămîna trecută noi creștinii, și împreună cu noi întreaga Biserică creștină, am prăznuit Nașterea Domnului Iisus, astăzi, la opt zile, vedem cum El este adus în biserică de Preacurata Fecioară Maria și de dreptul Iosif ca să se taie împrejur și să primească „nume mai presus de orice nume, pentru ca în numele lui Iisus Hristos să se plece tot genunchiul” (Filipeni 2, 9—10).

Tot astăzi Biserica noastră, ca pe o bună mireasmă a lui Hristos cinstește pe Sfîntul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadochiei, și totodată Anul Nou.

Ziua de astăzi fiind pentru noi o întreită sărbătoare, se cade să o facem și o zi de adînci meditații și de însemnate hotărîri pentru viața noastră spirituală.

Legea Vechiului Testament poruncește să se taie împrejur orice prunc de parte bărbătească în a opta zi de la naștere. Această rînduială întărește legămîntul lui Dumnezeu încheiat cu patriarhul

Avraam, după cuvîntul Domnului: „legămîntul dintre Mine și tine și urmașii tăi de după tine, din neam, este acesta: toți cei de parte bărbătească să se taie împrejur...” (Facerea 17, 10—12). Mîntuitorul, deși se naște fără de păcat se supune acestei rînduiei pentru ca să ne dea nouă pildă de ascultare față de legile dumnezeiești. „Nu S-a rușinat prea bunul Dumnezeu, cu trupească tăiere împrejur a se tăia, ci S-a dat pe Sine chip și pildă tuturor spre mîntuire. Că făcătorul legii, cele ce sînt ale legii plinind, toate profetiile prorocilor ce au fost pentru Dinsul Le-a plinit”, cîntă Biserica.

Sărbătoarea tăierii împrejur a Domnului este și ziua numelui Său, cum ne spune Sfînta Scriptură: „Cînd s-a împlinit opt zile și a fost să-l taie împrejur, i-au pus numele Iisus, cum a fost numit de înger mai înainte ca să se zămislească în pîntece” (Luca 2, 21).

Numele „Iisus” înseamnă Mîntuitor, pentru că în numele Lui ne putem mîntui, cum citim în Faptele Apostolilor: „și întru nimeni altul nu este mîntuire, căci nu este sub cer nici un alt nume, dat nouă oamenilor, întru care să ne mîntuim” (4, 12). Sau cum grăiește marele Pavel: „Pentru aceea și Dumnezeu L-a prea înălțat și L-a dăruit numele care este mai presus de orice nume; ca, întru numele Lui Iisus, tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pămîntești și al celor dedesubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl” (Filipeni 2, 9—12). Iisus este Mîntuitorul lumii, Învățătorul lumii, Arhiereul veșnic, Împăratul lumii, Judecătorul lumii, Fiul Omului și Fiul lui Dumnezeu, „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”. Întru numele Lui „se binecuvîntează neamurile pămîntului” (Facerea 12, 3). El pătîmește pentru mîntuirea oamenilor și dă iertare păcatelor, cum mărturisește Sf. Apostol Petru în fața sinedriului iudaic: „Pe Acesta, Dumnezeu cu dreapta Sa L-a înălțat Începător și Mîntuitor, ca să dea lui Israel pocăință și iertare păcatelor” (Fapte 5, 31).

Numele lui Iisus, Fiul lui Dumnezeu, este cel mai de preț nume pentru noi creștinii. Ori de cîte ori îl rostim avem certitudinea că Dumnezeu este cu noi, că nu ne părăsește, ci ne ajută. Pentru aceasta numele Mîntuitorului Hristos este astăzi pronunțat de milioane de credincioși și este cunoscut pe aproape întreaga suprafață a pămîntului. Bunii creștini rostesc cu multă pietate numele Mîntuitorului Iisus Hristos, care este „minunat între sfinții Săi”, care este plinătatea dumnezeirii.

Am amintit că Biserica, mai prăznuiește azi și pe Sfîntul Vasile cel Mare, mărgăritar de mare preț al Bisericii creștine, braț puternic în apărarea credinței.

Acesta se naște în cetatea Cezareea din ținutul Capodociei în anul 329, din părinți evlavioși, de la care învață credința și dragostea de știință. De altfel, în familia mare a Sf. Vasile au fost șase sfinți, bunica, mama, sora lui și încă doi frați.

După studii strălucite făcute la școlile și profesorii vestiți ai timpului, Sf. Vasile cel Mare se consacră unei vieți ascelice, cugețind mereu asupra învățăturilor dumnezeiești ale Sfintei Scripturi. După ce se călugărește, renunțând la lume și tentațiile ei, face prima împărțire a averii sale la săraci. Ales episcop-mitropolit al Cezareei Capadociei în anul 370, el reorganizează radical viața bisericească și socială a eparhiei sale. Înființează cel dintâi așezământ de asistență socială creștină — vestita sa Vasiliadă, — cuprinzând case de primire, ospătărie pentru cei săraci, spitale, școli tehnice, școli pentru reeducarea fetelor. Duce o luptă aprigă împotriva ereziilor și în special împotriva ereziei lui Arie care tăgăduia nașterea din veci a Fiului lui Dumnezeu, și împotriva ereziei lui Macedonie care nega dumnezeirea Sfintului Duh. De asemenea îndeamnă tineretul creștin că odată cu învățătura Bisericii să-și însușească și floarea culturii profane, în vestita sa „Omilie către tineri”. În predicile sale strigă cu putere împotriva nedreptăților comise de bogații timpului său, înfierează pe cămătarul care, pentru ciștigul său necinstit, jefuiește fără milă pe cel lipsit zicînd: „Cum nu va merita un astfel de om să fie numărat în rîndul celor mai cumplite fiare și considerat ca un criminal și ucigaș?” Cu aceeași vigoare, combate războiul și arată cât de plăcute sînt roadele unei vieți trăite în deplină pace și armonie creștinească. El a lăsat Bisericii creștine o sfîntă Liturghie, care se oficiază și astăzi în cultul nostru.

Ca o neobosită albină, ierarhul lui Hristos, Sfîntul Vasile cel Mare s-a înțarmat cu *acul* dumnezeiescului *dar*, surpînd eresurile cele urite de Dumnezeu și cu dulceața învățăturilor bune credințe a întărit sufletul credincioșilor de pretutindenți. De aceea Biserica, în cîntările ei, îl laudă zicînd: „Vărsatu-s-a darul în buzele tale Părinte și ai fost păstor Bisericii lui Hristos, învățînd oile cele cuvîntătoare să creadă în Treimea cea de o ființă, întru o dumnezeire”. Ca o îngerească trîmbiță răsună glasul lui în propovăduirea divinei învățături și ca o făclie cerească strălucește în lume exemplul vieții lui pline de sfințenie, abnegație și devotament pentru binele obștesc. Exemplul vieții sale ne convinge că chemarea pe care ne-o face sfînta noastră Biserică de a urca pe treptele desăvîșirii este posibilă, poate fi împlinită dacă ne străduim spre aceasta și dacă chemăm în ajutor pe Dumnezeu, dătătorul tuturor bunătăților.

Tot astăzi, întîmpinăm un Nou An. Sintem pe granița demarcată de anul care pleacă în veșnicie și de anul nou care vine din veșnicie. În pragul acestui An Nou, să ne rugăm, cerînd Bunului Dumnezeu să binecuvînteze cununa anului sosit, cu darul Său dumnezeiesc.

Ziua de astăzi constituie pentru Biserica noastră creștină un felicit prilej să amintească credincioșilor ei îndemnul la înnoirea vieții, la realizarea omului nou, sfințit prin taina Sfîntului Botez.

Numai în numele lui Iisus Hristos ne putem înnoi viața noastră religioasă și morală. Numai El restabilește în noi chipul lui Dumnezeu și ne dă garanția că putem dobîndi asemenea cu Dumnezeu. Prin credință și fapte bune „ne curățim de toată întinăciunea trupului și a duhului” (II Corinteni 7, 1) „ne îmbrăcăm în omul cel nou, care este făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreapta și sfințenia adevărului” (Efeseni 4, 24), creștem în Hristos pînă la „starea bărbatului desăvîrșit” (v. 13), făcîndu-ne „făptură nouă” (II Corinteni, 5, 17). Acestea sînt căile prin care noi putem urca spre împărăția lui Dumnezeu și pe aceasta putem s-o coborîm în realitatea vieții.

La început de an nou simțim chemarea meditației. Chiar dacă, furați de fluxul întîmplărilor vieții, al preocupărilor și al grijilor nu am ținut întotdeauna seamă de calea lor, totuși pentru anul destinat trecutului gîndul este mai exigent, *îmbrăcînd ținuta bilanțului*. Ne cere să facem un examen de conștiință, să ne îndreptăm gîndul spre ceea ce am săvîrșit și să vedem în ce măsură am împlinit cele bune, după voia lui Dumnezeu și după realizarea lui ni se cere orînduirea vieții în așa fel, încît toate gîndurile și faptele noastre să fie o oglindă a adevărului, bunătății și frumuseții divine. În acest sens, Sfîntul Apostol Pavel ne îndeamnă: „... iubiților, să ne curățim pe noi de toată întinarea trupului și a duhului, desăvîrșind sfințenia în frica lui Dumnezeu” (II Corinteni, 7, 1). Și tot Sfîntul Pavel ne îndeamnă: „... bucurați-vă fraților! Desăvîrșiți-vă, mîngîiați-vă, fiți uniți în cuget, trăiți în pace și Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu voi” (II Corinteni 13, 11).

Să întîmpinăm noul an cu credință tare în apărarea convingerii și nădejzii neclintite că Domnul, pe care-l numim „Dumnezeul păcii” (Romani 15, 33) „Stăpînul păcii” (Isaia, 6), va binecuvînta neobositele strădanii ale tuturor acelor care luptă pentru apărarea păcii și nu ne va lipsi de fericirea unei vieți pașnice pe pămînt.

Să întîmpinăm anul nou cu un sentiment de mulțumire Domnului pentru tot ce ne-a trimis în anul care *pleacă*, pentru pacea dăruită țării și pe care o așteptăm și în anul care începe și în care credem, hotărîți să depunem noi eforturi, la locurile noastre de muncă, pentru ca alături de întregul popor român, într-o unitate deplină, să construim o viață tot mai îmbelsugată și fericită.

Să ne rugăm Domnului să ne trimită în noul an sănătate, spor în toate cele ce vom întreprinde, împlinirea dorințelor, binecuvîntări, asupra familiilor noastre și asupra noastră a tuturor. Dar mai întîi să ne rugăm pentru mîntuirea sufletelor noastre, pentru împodobirea lor cu cele mai sfînte virtuți creștine și cu cele mai alese fapte ale iubirii.

„BOTEZUL CU APĂ” ȘI „BOTEZUL CU APĂ ȘI CU DUHUL SFÎNT”

Duminica dinaintea Botezului Domnului

Sfânta Scriptură este izvor nesecat de învățături religioase și morale, necesare mântuirii noastre. Citirea ei aduce mângâiere sufletului credinciosului și dezvăluie ⁴ la fiecare ispitire a ei — din tainele credinței celei adevărate, cu osebire cele în legătură cu persoana divino-umană a Mântuitorului și dumnezeiască. Sa activitate. Sf. Evanghelist Ioan își începe Evanghelia cu nașterea din veșnicie a lui Dumnezeu-Fiul; Sf. Evanghelist Matei o începe cu genealogia neamului după trup a Maicii Domnului; Sf. Evanghelist Luca o începe cu zămislirea Sf. Ioan Botezătorul; Sf. Evanghelist Marcu — din care s-a citit textul Sf. Evanghelii a zilei — și-o începe cu cele ce s-au proorocit despre Sf. Ioan Botezătorul și s-au realizat în persoana lui. Astfel, Sf. Evanghelist Marcu reproduce profețiile: „*Iată Eu trimit pe îngerul Meu înaintea feței Tale, care va pregăti calea Ta înaintea Ta*” (Maleahi, 3, 1). „*Un glas strigă: „În pustie gătiți calea Domnului, drepte faceți în loc neumbelat căările Dumnezeului nostru*”. (Isaia, 40, 3). Însuși Sf. Ioan Botezătorul, când au venit la el trimișii iudeilor din Ierusalim să-l întrebe cine este, mărturisește, reproducând profeția lui Isaia, zicând: „*Eu sînt glasul Celui ce strigă în pustie: Îndreptați calea Domnului, precum a zis Isaia proorocul*” (Ioan 1, 23; Marcu 1, 3; Matei 3, 8; Luca 1, 17).

În Sf. Evanghelie a zilei, după ce arată împlinirea profețiilor în persoana Sf. Ioan Botezătorul și-i face succint portretul, Evanghelistul se oprește cu osebire asupra „*botezului, pocăinței*” săvârșit de profet — celor ce-și „mărturiseau păcatele”. În versetul ultim (V. 8) al Sf. Evanghelii a Duminicii dinaintea Bobotezii, ni se arată de către însuși Sf. Ioan Botezătorul deosebirea între botezul săvârșit de el și cel creștin — instituit de Mântuitorul mai târziu, prin „*apă și Duh Sfânt*”. Aici, el spune: „*Eu v-am botezat pe voi cu apă, iar El va boteza cu Duh Sfânt*”.

*
* *
*

Este necesar a zăbovi asupra deosebirii dintre „botezul pocăinței”, practicat de Sf. Ioan Botezătorul, și Botezul creștin întemeiat de Mântuitorul, fiindcă adeseori, prin tălmăcirea greșită a textelor scripturistice, se face confuzie între ele, pînă la identificare.

Plecînd de la învățatura dreptei credințe, așternută pe paginile Sf. Scripturi — cu osebire a Noului Testament —, Sf. Taine, ca

mijlocitoare a harului, au fost întemeiate de Mîntuitorul în diferite momente ale activității Sale pămîntești, dar lucrarea lor efectivă a început deodată cu întemeierea Bisericii creștine, în ziua Pogorîrii Duhului Sfînt, Deci, despre Sf. Taine, nu putem vorbi decît în Biserică, ea fiind depozitarea și distribuitoarea harului.

Taina Sf. Botez a fost instituită de Mîntuitorul după Învierea Sa din morți, cînd s-a arătat Sf. Apostoli și i-a trimis la propovăduire, zicîndu-le „Mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-i în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, învățîndu-i să păzească toate cîte am poruncit vouă și iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacurilor” (Matei, 28, 19—20). „Cel ce va crede și se va boteza, se va mîntui, iar cel ce nu va crede se va osîndi” (Marcu, 16, 16). Din cuvintele Mîntuitorului, rezultă că Botezul creștin este instituit pentru toți oamenii, nu numai pentru evrei, — cum era botezul lui Ioan — pentru toate timpurile, fiind absolut necesar pentru mîntuire. Botezul creștin a fost prefigurat prin circumciziune (Coloseni, 2, 11), prin corabia lui Noe (I. Petru, 3, 20—21), prin trecerea iudeilor prin Marea Roșie (I. Corinteni, 10, 2), prin botezul lui Ioan, ș. a. . . Trebuie accentuat — însă — că botezul lui Ioan preînchipuia Botezul creștin, dar nu avea în el nimic harismatic, era un ritual pentru primirea lui Mesia de către iudei (Matei, 3, 11). Este adevărat, că botezul lui Ioan era de la Dumnezeu, se săvîrșea prin cufundarea în apă, dar inferior celui creștin, prin inexistența harului în acțiunea sa. Se știe că Mîntuitorul și ucenicii Săi săvîrșeau botezul lui Ioan, precum și unul asemănător, cu rol pregătitor, ca să atragă mulțimea la învățătura mîntuirii, cum se exprimă Sf. Ioan Gură de Aur într-o omilie a sa. Însuși Mîntuitorul s-a botezat cu botezul lui Ioan; a făcut-o nu din nevoie de curățire, ci ca să împlinească legea, ca să descopere taina Sf. Treimi și să ne dea nouă pildă de a ne boteza. (Sf. Ioan Damaschin: Dogmatica, trad. de D. Fecioru, București, 1938, p. 251).

Mai de aproape, deosebirea dintre cele două botezuri este adevărată în următoarele împrejurări :

a) O arată Sf. Ioan Botezătorul, cînd spune : „Eu unul vă botez cu apă spre pocîință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decît mine . . . Acesta vă va boteza cu Duh Sfînt și cu foc” (Matei, 3 11). „Și eu unul nu-l știam pe El, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis : Peste care vei vedea Duhul coborîndu-se și rămînînd peste El, Acela este cel ce botează cu Duh Sfînt (Ioan 1, 33 ; vezi : Marcu, 1, 8 ; Luca, 3, 16).

b) Mărturie puternică în legătură cu deosebirea dintre cele două Botezuri, avem de la Mîntuitorul. După ce a săvîrșit minunea Învierii Sale, S-a arătat Apostolilor și le-a zis : „Ioan a botezat cu apă, iar voi veți fi botezați cu Duhul Sfînt” (Fapte 1, 5). Acest Bo-

tez, cu „Duhul Sfînt”, este Botezul creștin, care a intrat în lucrare în ziua pogoririi Duhului Sfînt. Sf. Apostol Petru, acest Botez îl propovăduiește — la scurtă vreme — spunînd ascultătorilor săi: „Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre” (Fapte, 2, 38). Acest fel de a lucra, presupune o poruncă a Mîntuitorului dată expres după Înviere (Matei, 28, 19; Marcu 16, 16).

c) Sf. Apostoli încă au făcut precizări referitoare la Talna Sf. Botez, arătînd deosebirea dintre Botezul creștin și a lui Ioan. Citim în Faptele Apostolilor, că Sf. Ap. Pavel a ajuns la Efes, unde a găsit cîțiva ucenici, pe care i-a întrebă: „Primit-ați voi Duhul Sfînt cînd ați crezut? Iar ei au zis către el: Dar nici n-am auzit dacă este Duh Sfînt. Și el a zis: deci în ce v-ați botezat? Ei au zis: În botezul lui Ioan. Iar Pavel a zis: Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunînd poporului să creadă în Cel ce avea să vină după el, adică în Iisus Hristos. Și auzind ei, s-au botezat în numele Domnului Iisus. Și punîndu-și Pavel mîinile peste ei, Duhul Sfînt a venit asupra lor și vorbeau în limbi și prooroceau” (19, 1—6). Din discuția purtată de Sf. Ap. Pavel, cu cei din Efes, rezultă că botezul lui Ioan purta numele de „Botezul pocăinței”, avînd rol pregătitor pentru primirea Botezului creștin; botezul lui Ioan era săvîrșit numai cu apă, pe cînd cel creștin cu apă și cu Duh Sfînt.

d) În Sf. Scriptură pot fi întîlnite des expresiile „A se boteza în Hristos” sau „A se boteza în numele lui Iisus”. „Cîți în Hristos v-ați botezat în Hristos v-ați îmbrăcat” (Galateni 3, 27). „Au nu știți că toți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea lui ne-am botezat” (Romani 6, 3). „Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos...” (Fapte 2, 38). Botezul lui Ioan se aplica exclusiv iudeilor, poporului iudeu întreg, nu numai păcătoșilor și prozelitilor, pe cînd Botezul creștin oricui și săvîrșit așa cum a rînduit Iisus, în numele Sfintei Treimi (Matei, 28, 19). Pocăința care însoțesc botezul lui Ioan era cîința pentru un păcat săvîrșit și hotărîrea de a-l evita în viitor.

e) Cele două Botezuri n-au fost instituite deodată. Cel creștin a început în ziua Cincizecimii; a fost doar anunțat de către Mîntuitorul și Sf. Ioan Botezătorul (Fapte, 1, 5; Matei, 3, 11; Ioan, 1, 33; Marcu, 1, 8; Luca, 3, 16). Dealtfel, Iisus a trimis pe Sf. Apostoli — întîi — să predice; abia după Învierea Sa, le-a dat poruncă să boteze (Matei, 28, 19), dar și aceasta s-o facă numai după ce vor fi îmbrăcați cu Duhul Sfînt.

* * *

Botezul creștin este ușa de intrare în împărăția lui Hristos, care este Biserica creștină. El nu este numai simbol, o lucrare văzută care închipuie curățirea de păcate, prin credința și pocăința pe

care omul le are, ci o *Taină*, o „naștere din nou”, „naștere de sus”. Botezul creștin curățește de păcate și sfințește (Ioan, 3, 3—7). Sf. Apostol Pavel numește Botezul „înnoire” a vieții (Romani 6, 3—5), aduce prefacere a ființei noastre, o trecere din starea de păcat în starea de har. Botezul se face în numele lui Iisus Hristos (I. Corinteni, 1, 13), și este legat de moartea și îngroparea Mântuitorului (Romani 6, 3 și urm.; Col. 2, 12). Cufundarea în apă reprezintă moartea și îngroparea Mântuitorului; ieșirea din apă simbolizează învierea noastră în unire cu El, pentru viața cea nouă cu El. Curățindu-ne de păcate, prin Botez ne facem părtași morții și învierii lui Hristos, intrăm într-o viață nouă, sintem morți pentru păcat și viem pentru Dumnezeu (Romani 6, 3—11). Pe drept cuvânt s-a spus că Botezul este o taină pascală, o comuniune cu Paștele lui Hristos; cel botezat s-a răstignit împreună cu Hristos și Hristos trăiește în el (Galateni, 2, 20; Filipeni 1, 21).

Duminica dinaintea Bobotezii se mai numește și „Duminica lumii”. De ce? Fiindcă Iisus cel întrupat la Betleemul Iudeii, va împărtăși lumina harului Său prin Sf. Duh. „El... vă va boteza cu Duh Sfânt (Luca, 3 16). După lucrarea mântuitoare a Fiului, urmează lucrarea sfințitoare a Duhului Sfânt, grație căreia cei botezați devin fii ai lui Dumnezeu și moștenitori ai împărăției Sale.

Este adevărat că Iisus s-a botezat la 30 de ani, cu „botezul pocăinței”. Prin acel botez — însă — Iisus, în loc să se curețe, s-a încărcat de păcate, a luat asupra Sa păcatele întregii omeniri. El n-a stabilit nici o limită de vîrstă la Botez, a vorbit — însă — despre Botezul pe care-l va așeza, a arătat marea lui importanță, necesitatea lui, tuturor, inclusiv copiilor. „De nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu. Ce este din trup, trup este; și ce este din Duh, duh este”. (Ioan, 3, 5—6). „Botezul ne mîntuiește și astăzi nu ca ștergerea necurăției trupului, ci ca deschiderea cugetului bun către Dumnezeu, prin învierea lui Iisus Hristos” (I. Petru, 3, 21).

Împărăția lui Dumnezeu este deschisă celor ce au lepădat pe „omul cel vechi”, „rob păcatului”, și s-au îmbrăcat în „Omul cel nou”, „botezîndu-se într-un singur Duh” (I. Corinteni, 12, 13). De ce să închidem intrarea în această împărăție? Este de neapărată trebuință să dăm adeziune dreptei credințe, îndemnînd și pe alții, care au părăsit-o, prin răstălmăcirea Scripturilor, „spre a lor pierzare” (II Petru, 3, 16), să mărturisească deopotrivă cu noi „Un Domn, o credință, un Botez” (Efeseni 4, 5).

CATEHEZĂ DESPRE DUHUL SFÎNT

I. *Ascultarea : Învățătura Ortodoxă despre Iisus Mîntuitorul.*

II. *Introducere — Pregătirea aperseptivă.*

Care este formula cu care creștinii încep și sfîrșesc orice rugăciune? „În numele (Mărire) Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh...” Din punct de vedere dogmatic, ce credință mărturisesc ei prin această formulă? Credința într-un singur Dumnezeu, unul după ființă și întreit după persoane... În ce „Mărturisire de credință” este cuprinsă această învățătură? În Simbolul credinței (Niceo-Constantinopolitan), pe care îl rostesc îndeosebi la Sfînta liturghie... Cîte articole are? 12 articole. În care articol se vorbește despre Dumnezeu-Tatăl? În articolul 1. În care articol se vorbește despre Dumnezeu-Fiul? În articolele 2—7. Dar despre Sfîntul Duh? În articolul 8...

III. *Anunțarea subiectului.* Astăzi vom zăbovi asupra persoanei a treia a Sfîntei Treimi, asupra Sfîntului Duh, spre a fi zidiți sufletește și asupra acestei învățături, necesare creștinului în drumul mîntuirii sale.

IV. *Tratarea...* În articolul al VIII-lea al Simbolului credinței, noi, creștinii, mărturisim astfel: (Cred): „Și întru Duhul Sfînt, Domnul de viață făcătorul, care din Tatăl purcede; Cea ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit, care a grăit prin proroci”.

Acest articol cuprinde — în esență — învățătura ortodoxă despre Duhul Sfînt, a treia persoană a Sfîntei Treimi; despre purcederea Lui numai din Tatăl, despre închinarea, mărirea ce i se cuvine, împreună cu Tatăl și cu Fiul și lucrarea de luminare a profesorilor în prorocirea exactă a venirii Mîntuitorului în lume, pentru mîntuirea omului...

1. Potrivit învățăturii Bisericii, revelate, Dumnezeu este unul după ființă și întreit după persoane. Persoanele dumnezeiești sînt de aceeași ființă, adică *consubstanțiale*, nu este una mai mare decît alta, deci și Duhul Sfînt este egal, de o ființă cu Tatăl și cu Fiul, este Dumnezeu adevărat...

Avem numeroase dovezi în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție despre personalitatea și dumnezeirea Sfîntului Duh. Astfel: a) *Sfînta Scriptură* numește pe Sfîntul Duh Dumnezeu; Fapte 5, 3—4; Ioan 15, 26 I. Corinteni 2, 10—11. I se atribuie însușiri dumnezeiești: *atotștiința*: Ioan, 16, 13; 14, 26; *Mărire dumnezeiască*: Marcu 3, 28—29; *atotputernicie*; posedă tot felul de daruri care se revarsă asupra credincioșilor, ca spre exemplu darul înțelepciunii,

al facerii de minuni, al profeției... I se atribuie lucrări dumnezeiești, spre exemplu: participarea la crearea lumii și renașterea spirituală (Psalm 32, 6, „Cu cuvîntul Domnului...; Ioan 3, 5)... Duhul Sfînt posedă și putere providențiatoare și mai ales împărțirea harului. „Trimite-vei duhul și se vor zidi și vei înnoi fața pămîntului...” (Psalm 103, 31). „Luați Duh Sfînt cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține vor fi ținute” (Ioan, 20, 22—23; Fapte 20, 28).

b) *Sfînta Tradiție* ne dă — de asemenea — mărturii despre dumnezeirea Sfîntului Duh, ca spre exemplu: practica Botezului, Doxologia cea mică, Lumină lină, Simboalele de credință, rugăciuni, ca Împărate ceresc (La Rusalii) ș. a.

2. În articolul al VIII-lea din Simbolul credinței se spune că *Duhul Sfînt purcede din Tatăl*. Sfinții Părinți consideră purcederea mai presus de puterea noastră de înțelegere. Astfel, Sf. Ioan Damaschinul spune: „Fiul este din Tatăl prin naștere, iar Sfîntul Duh, deși tot din Tatăl, dar nu prin naștere, ci prin purcedere. Și deși știm că este deosebire între naștere și purcedere, totuși în ce constă această deosebire și ce este nașterea Fiului și purcederea Sfîntului Duh, nu știm”...

Scripturistic, purcederea Sfîntului Duh din Tatăl rezultă din cuvintele Mîntuitorului: „Iar cînd va veni Mîngîietorul, pe care Eu îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine”. (Ioan 15, 26). Această învățătură a mărturisit-o Biserica întregă — în primele veacuri... Învățătura despre purcederea Sf. Duh „și de la Fiul”, cunoscută sub numele de *Filioque*, s-a introdus în Biserica Apuseană abia în secolul al IX-lea, ca urmare a încercării întoarcerii vizigoților, de la arianism la ortodoxie... Se vor arăta împrejurările istorice în care s-a produs această inovație doctrinară... E necesară o precizare: purcederea e veșnică din Tatăl, trimiterea Sfîntului Duh se face în timp de către Fiul, prin Sfintele Taine...

3. De ce e pomenit Sfîntul Duh, în rîndul al treilea după Tatăl și după Fiul? Desigur, nu fiindcă ar fi inferior celorlalte persoane ale Sfîntei Treimi, ci fiindcă orice lucrare săvîrșită de Sfîntul Duh în lume, e săvîrșită de cele trei persoane dumnezeiești în această ordine: pornește din Tatăl, e înfăptuită de Fiul și e desăvîrșită de Duhul Sfînt. „Pentru că de la El și prin El și întru El sînt toate” (Romani 11, 36).

a) Sfîntul Duh se numește „de viață făcătorul”, pentru că El este ocrotitorul vieții în lume. Lumea e făcută de Dumnezeu-Tatăl, Sfîntul Duh a umplut-o și o umple de viață: „Și pămîntul era netocmit și gol. Întunec era deasupra adîncului și Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor” (Facerea 1, 2). Duhul Sfînt continuă lucrarea Mîntuitorului; i-a mîngîiat pe Apostoli că să nu creadă că sînt părăsiți de Dumnezeu, prin Înălțarea la cer a Mîntuitorului, a-

poi prin iluminare și prin sfințire. Această acțiune de iluminare s-a văzut la Cincizecime, când Duhul Sfânt s-a pogorât asupra lor în limbi de foc și toți au vorbit felurite limbi, propovăduind pe Iisus, „Cel răstignit și înviat”... Atunci s-a întemeiat Biserica creștină... Sfântul Duh îndeosebi — este izvorul vieții duhovnicești.

b) „A grăit prin prooroci...”, a pregătit omenirea pentru primirea Mântuitorului, vestind de mai înainte venirea Lui în lume. Proorocia este un dar al Sfântului Duh, „*Niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați de Duhul Sfânt*” (II. Petru, 1, 21). Duhul Sfânt i-a inspirat să spună adevărul, El fiind Duhul Adevărului (Ioan, 16, 13).

4. Cum desăvârșește Sfântul Duh mântuirea? Nu era de ajuns lucrarea lui Iisus Hristos? Ne deschide ochii ca să vedem că Iisus e Dumnezeu, ne deschide inima ca să primim pe Iisus Hristos, cu firea omenească desăvârșită prin jertfa de pe Golgota, și făcută prin Înviere nemuritoare, ca să treacă și firii noastre curăția, desăvârșirea și nemurirea ei. Hristos este viața, iar Cel ce o sădește în noi Duhul Sfânt.

Desigur, nu e vorba de persoana Duhului Sfânt, ci de lucrarea lui. Dar unde e lucrarea e și cel ce lucrează, fără ca lucrarea să fie însăși persoana lui. Lucrarea aceasta nu-i ceva creat, nu-i o făptură, ci pornește din ființa lui și ne unește nemijlocit cu Dumnezeu. Ea se numește *harul divin*. Harul divin e comun tuturor persoanelor Sfintei Treimi, Sfântul Duh e acela care îl leagă de noi, cu osebire prin Sfintele Taine, prin cele 7 daruri ale sale, „*înțelepciunii, înțelegerii, sfatului, tăriei, cunoștiinței, temerii de Dumnezeu, și duhul buneii credințe*” (Isaia, 11, 2—3), și prin darurile extraordinare, care poartă numele de *harisme*.

Harul este o bogăție nesfârșită, asemănătoare cu razele soarelui, luminează care fecundează sufletul și-i dă putere de creștere. „Eu am sădit, Apolo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească...” (I. Corinteni 3, 6—7). Sfântul Apostol Pavel enumără roadele îmbelșugate ale harului: „*Dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, făcerea de bine, credința, blindețea, înfrinarea, curăția*” (Galateni 5, 22—23). Afirmăm, ca Sfinții Părinți, că noi ne îndumnezeim prin har... Omul duhovnicesc se doesebește de cel natural prin faptele sale.

V. *Recapitularea*: Sfântul Duh — împreună cu celelalte persoane ale Sfintei Treimi — formează o singură ființă infinită, fiindcă de îndată ce atributul infinității se dă la mai multe ființe, acelea încetează de a mai fi infinite, fiindcă una mărginește pe cealaltă. Mântuitorul îi spune învățătorului de lege, care îl întrebase care e cea mai mare poruncă din lege: „*Ascultă Israele, Domnul Dumnezeu nostru este singurul Dumnezeu*” (Marcu, 12, 29). „*Aceasta-i viața de veci; să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis*” (Ioan, 17, 3)... Aceste pre-

cizări sînt necesare, spre a preîntîmpina ereziile antitrinitare, ca aceea a pnevmatomahilor, combătută în Sinodul I ecumenic de la Constantinopol (381).

VI. *Asocierea*. Ce au comun persoanele Sfintei Treimi? Ființa lor, însușirile: atotștiința, atotputernicia ș. a... Trinitatea persoanelor Sfintei Treimi este exprimată în *perihoreza* lor, locuirea lor una în alta, consecință a unității de ființă. Ce au specific, personal, deosebitor? Insușiri interne și externe. Interne: Tatăl, fără de început și nenăscut sau necauzat; Fiul, născut din veșnicie din Tatăl; Sfîntul Duh, purces din veșnicie din Tatăl. Externe: Tatăl are creațiunea, Fiul, mîntuirea, Duhul Sfînt, desăvîrșirea sau sfințirea.

VII. *Generalizarea* — Mărturisirea credinței în Duhul Sfînt — ca Dumnezeu adevărat — este datorită oricărui creștin adevărat. Pe credința în Dumnezeu Tatăl, Fiul și *Sfîntul Duh* s-a întemeiat Biserica. O mărturisim la Botez, precum și de-a lungul vieții, altfel încetăm de a mai fi creștini.

VIII. *Aplicarea*. Sfîntul Duh, a fost și este prezent în predania Bisericii, veghind la păstrarea intactă a învățaturii ei. Sfîntul Duh a fost prezent la formularea învățaturii de credință în sinoadele ecumenice. El este garanția infailibilității Bisericii. Această infailibilitate e garantată de Capul ei, Iisus, „Iată Eu sînt cu voi în toate zilele, ... pînă la sfîrșitul veacului” (Matei, 28, 29) și de Duhul Sfînt, potrivit cuvintelor Mîntuitorului: „Și eu voi ruga pe Tatăl și alt Mîngietor va da vouă, ca să fie cu voi în veac” (Ioan, 14, 16) Este prezent în toate lucrările Bisericii, și astăzi, inclusiv pe linie ecumenică. În articolul al VIII-lea se spune că este „*încîlnat și mîrit, împreună cu Tatăl și cu Fiul*”, deci i se cuvine adorație, ceea ce facem prin cultul nostru, îndeosebi la Pogorîrea Duhului Sfînt, cînd avem cîntarea „*Împărate ceresc*” (Se cîntă).

Preot ION BUNEA

MARGINALII LA ÎNȚIETATEA ÎN SOBOR

Acum aproape patru decenii, preotul Nichifor (pseudonimul fostului episcop al Caransebeșului Veniamin Nistor) pune în discuție problema „întîietății în sobor a clericilor de rang egal” (Altarul Banatului, an. I, nr. 3—4, martie—aprilie 1944, pp. 118—121). Articolul semnat de preotul Nichifor se încheia cu o invitație la dezbateri mai largi: „Am fi bucuroși dacă și alții și-ar spune părerea în această chestiune” (p. 121).

La dezbaterile acestei probleme a participat și semnatarul acestor rânduri, dar revista amintită și-a sistat apariția și dezbaterile s-au întrerupt.

Am reluat problema văzînd că... nu și-a pierdut cu totul actualitatea. Se mai ivesc, din cînd în cînd, discuții, controverse, pentru dreptul la întîietate în sobor. Nu urmăresc, aici, o expunere exhaustivă a problemei (cum încercasem acum patru decenii), ci doar expunerea citorva repere, pentru meditația celor interesați, puncte de sprijin pentru formularea altor eventuale opinii. Sigur că există și vor exista opinii divergente și e bine să existe, dar să nu depășească limitele deontologiei în dezbateri. Însăși problematizarea „locului” în sobor este efectul divergențelor de păreri. Unanimitatea nu crează probleme.

Devenită astfel „problemă”, protia în sobor este ceva mai variată și mai complexă decît prezentarea pe care i-o face părintele Nichifor în Altarul Banatului sau, mai recent, excepționalul manual de „Tiplc bisericesc”, tipărit cu aprobarea Sfîntului Sinod, ediția 1976, pp. 92—93.

Judecînd în spiritul învățăturii Domnului nostru Iisus Hristos, protia în sobor n-ar trebui să provoace discuții sau să genereze „probleme”. Întreaga viață a Domnului nostru Iisus Hristos, petrecută între oameni pe pămînt, este un model de smerenie, de modestie, mai ales pentru slujitorii altarelor. „Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre”, zice Iisus (Matei 11, 29; cf. și Matei 21, 5, etc.). Pilda vieții Sale ar trebui să fie suficientă pen-

tru a exclude discuțiile cu privire la întâietate. Și mai răspicat, într-unul din dialogurile Sale cu apostolii, Iisus muștră pe cei ce rivnesc ranguri și întâietăți. Într-o atmosferă încărcată de tristețe, după ce Iisus își vestește pentru a treia oară patimile (cf. Marcu 10, 33—34⁴⁾) fiii lui Zevedeu, Iacob și Ioan, cer favoarea de a sta unul la dreapta și altul la stînga Domnului întru mărirea Sa (Marcu 10, 35—37). „Nu știți ce cereți, le-a răspuns Iisus, adăugînd o intuitivă metaforă: ... „cel care vrea să fie mai mare între voi, să vă fie slugă, și care vrea să fie între voi întii, să fie tuturor slugă” (Marcu 10, 43—44).

Totuși... Rîvnim locuri de frunte!

Este inutil să analizăm motivele, inerente naturii umane, care generează discuții cu privire la întâietate. Ele sînt prea bine cunoscute și au dat bătaie de cap chiar sinoadelor ecumenice. Bine-înțelese, nu urmărim problema întâietății la nivelul ierarhiei suferitoare a Bisericii. Amintim doar aceste lucruri fiindcă, oricum, sînt fapte istorice, consemnate și comentate ca atare. Astfel sinodul al II-lea ecumenic de la Constantinopol (381), după ce condamnă ereziile vremii și completează simbolul de credință de la primul sinod ecumenic (de la Niceia Bitiniei), se ocupă și de întâietatea de onoare a scaunelor episcopale. Canonul al III-lea stabilește ca „episcopul Constantinopolului să aibă precăderea onorurilor după episcopul Romei, pentru că acela este Roma nouă”. „Constantinopolul, zicea Sozomen, avea nu numai senat, administrație civilă și magistrat, în-tocmai ca Roma veche, ci și raporturile cetățenești din Constantinopol erau administrate după legile romane, care erau în vigoare în Italia, scurt zis, Constantinopolul se bucura de aceleași drepturi și prerogative ca și Roma veche” (ap. Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, trad. de Uroș Covincici și dr. Nicolae Popovici, Arad, 1930, vol. I, partea a II-a, pp. 98—99).

Canonul amintit consfințește o întâietate de onoare față de ceilalți episcopi, dar Părinții sinodului al II-lea ecumenic, emițînd acest canon, nu vorbește despre oarecare prerogative preoțești sau bisericesti ale scaunului constantinopolitan, de pildă despre întâietatea apostolică sau despre ceva similar, ci numai despre importanța externă de stat a acestei poziții...” (*idem*, p. 100). Totuși prin această întâietate se pune temelia jurisdicției patriarhale, (canonul 28 al sinodului al IV-lea — Calcedon, 451 — și canonul 36 al sinodului al VI-lea ecumenic trulan — cvini-sext, 692 —, reafirmă prerogativele scaunelor episcopale, ridicate, între timp, la rangul de patriarhate).

Din cele expuse reținem un amănunt semnificativ pentru problema pe care o urmărim. Părinții întruniți în sinoadele ecumenice dau întâietate scaunului constantinopolitan față de altele mai vechi (apostolice). Disputele și prerogativele acordate scaunelor episco-

pale și, mai târziu, patriarhale, își au obârșile în rațiuni politice, de stat. Ele însă au și alte fețe, cu alte justificări.

În rîndurile care urmează voi pune în discuție numai protia cînd servește împreună, cu sau fără diacon, clerici de rang, egal, cu referire specială la parohiile-cu doi sau mai mulți preoți.

Cînd servește arhiereul nu se nasc probleme. Cum precizează și manualul de tipic citat mai sus, arhiereul este de drept proestosul și are dreptul a dispune atît asupra ordinii preoților coliturghisitori, cît și acelor amănunte din rînduiala slujbei, pe care tipicul sau tradiția le lasă la voia celui mai mare (p. 92).

Dar cînd servește numai preoți fără distincții și fără funcții administrative sau cu distincții și funcții administrative egale, care deține protia? Care conduce soborul?

Sigur că liturgia în sobor, practică rămasă numai în Biserica Ortodoxă de rit bizantin, nu este un serviciu special. Ea nu se deosebește, în structura ei, de cea săvîrșită de un singur preot, dar proestosul împlinește actele cele mai importante din serviciul liturgic. El este în centrul atenției asistenților.

Norma canonică e bine precizată și generalizată. „Întîietatea e determinată numai de vechimea hirotoniei sau hirotesiei” (Pr. Nichifor, o. c., p. 118). Aceeași normă, dar amplificată, o accentuează tipicul bisericesc pe care l-am citat deja. „Cînd slujesc numai preoți (cu sau fără diaconi) pentru stabilirea protiei, adică a-preotului care va fi conducătorul soborului și al ordinii în care se vor așeza ceilalți preoți, se au în vedere trei criterii și anume: vechimea în hirotonia de preot, funcțiile administrative și rangurile (distincțiile) onorifice” (p. 92). Păr. Nichifor se bazează pe concluziile canonistului Nicodim Milaș, după care „asupra întîietății, cînd e vorba de același grad, fie în ierarhia ordinis, fie în ierarhia jurisdictionis, decide timpul hirotoniei sau hirotesiei, fără a se avea în vedere că respectivul ocupă cutare sau cutare slujbă în administrația bisericească... căci, după canonul 7 al sinodului trulan, demnitățile spirituale sînt mult mai înalte ca cele civile.

Deci după opinia canonistului Milaș funcțiile administrative nu constituie criteriu (nici de gradul al doilea) pentru stabilirea protiei.

Pentru o mai deplină lămurire, păriatele Nichifor apelează și la opinia regretatului preot dr. Liviu Stan, profesor de drept canonic, întîi la Sibiu și apoi la Institutul teologic din București. Redăm o parte din această opinie, considerînd că reactualizarea ei va folosi unora care mai au nedumeriri sau atitudini veleitare. „În ce privește raporturile dintre membrii clerului care au același grad al hirotoniei și al hirotesiei, pe lîngă cele cuprinse la Milaș (*Drept bis.*, trad. rom. pp. 206—207) a se vedea tot la el, în Comentarii la canoane (vol. II, partea I, pp. 249—251, can. 86 Cartagina și pp. 252—3, can. 89 Cart.); Apoi Șaguna în *Enchiridion* (pp. 329—330, la can. 95 și 97 Cartag., care corespund în numerotarea lui Șaguna canoanelor 86 și 89 din numerotarea lui Milaș”).

Foarte importantă dovadă, care sprijină tilcurile lui Milas și Șaguna ne servește canonistul cel mai de seamă al Bis. ort. mai vechi Teodor Valsamon, fost patr. de Antiohia la finea sec. XII, care în comentariu la Can. 86 al sin. din Cartagina, zice textual că „Dreptul vechimii, care s-a afirmat de la acest canon (86 Cart.), este în vigoare în rindurile clericilor, căci se cinstește fiecare după vechimea timpului hirotoniei” (*Sintagma Ateniană*, edit. Ralli și Potli, vol. 3, Atena 1853, p. 516).

E adevărat că numitele canoane 86 și 89 Cart. se ocupă de raportul dintre ierarhi, însă aceleași dispoziții sînt valabile și pentru clerul subordonat ierarhiei, neexistînd temei pentru care să se măsoare cinstea preoților și a protopopilor cu altă măsură decît aceea cu care se măsoară cinstea vlădicilor.

În afară de acestea, trebuie să se considere ca lege uzul străvechi, obiceiul de drept bisericesc, care consfințește regula că, în raporturile gradelor egale, înainte-sedere și cinstire mai mare i se dă celui mai vechi în hirotonie sau hirotiesie. Tradiția aceasta e mai veche decît sinodul din Cartagina, pentru că la acest sinod se face amintire de ea ca de un obicei străvechi pe care unii vor să-l schimbe.

Ea e consfințită de practica multiseculară a Bisericii, e mărturisită expres de Valsamon (locul citat), și observată pretutindeni și totdeauna pînă azi în toate Bisericile ortodoxe.

Chiar dacă această tradiție, transformată în lege prin consensul Bisericii ortodoxe și prin practicarea ei unanimă, n-ar avea aici un temei canonic, ea are valoare deplină de orînduire sau de dispoziție canonică, pentru că e unanim acceptată de bisericile ortodoxe, a fost observată totdeauna, cel puțin din secolul IV încoace, este rațională, nu este potrivnică nici sf. canoane, nici doctrinei Bisericii ort., este cunoscută autorității bisericești legiferatoare și nu numai că n-a fost interzisă sau schimbată, ci a fost respectată cu sfințenie” (Pr. Nichifor, o. c., p. 120).

Aceasta este, deci, regula generală, clară, binecunoscută și insurmontabilă. Tipicul bisericesc oferă suficiente îndrumări pentru respectarea normei. Practica însă nu este totdeauna în conformitate cu regula generală. „În unele locuri se face abatere de la această normă canonică”, după cum constata și pînă. Nichifor acum patru decenii. (o. c., p. 119).

Întîiul episcop al eparhiei Caransebeșului, după despărțirea ierarhică (1865) a dat o altă interpretare dreptului de întîietate în sobor. Este vorba de o rezoluție pe care episcopul Ioan Popasu a pus-o pe cererea istoricului Nicolae Tincu-Velia. Numit administrator al protopopiatului Vîrșet, Nicolae Tincu-Velia cere să fie hirotosit protopresbiter, pentru a-i „ridica vaza” care, zice el, „în sfera ofiiciului e neapărat de lipsă”. Episcopul îi răspunde că cererea „la timpul său se va lua în mai deaproape băgare de seamă”, adăugînd că

„întîietatea sau rangul între nou denumiții protopresbiteri nu se va determina după ziua hirotesiei întru protopresbiter, ci după ziua hirotonirii întru diacon s-au preot” (Cererea lui Nicolae Tincu-Velia și rezoluția episcopului, au fost publicate de prot. dr. Gh. Cotoșman în altarul Banatului, an. I. nr. 11—12, noiembrie-decembrie 1944, pp. 478—481).

Fiind în contradicere cu tradiția Bisericii noastre, rezoluția nu s-a generalizat. La catedrale, unde servesc mai mulți preoți (trei, cinci, șapte ș. a. m. d.), norma generală se respectă fără îndoială. Practici deosebite se mai află în parohii (urbane sau rurale).

Se obișnuiește, de pildă, în unele parohii cu doi sau trei preoți de grad egal, ca întîietatea la serviciul liturgic să fie pretinsă de conducătorul oficiului parohial, chiar dacă are mai puțini ani de preoție decît coliturghisitorii săi. Credem, după cele expuse, că practica este greșită.

În unele parohii preoții parohi dețin întîietatea, prin bună înțelegere, cu rîndul (preotul de săptămînă) indiferent de vechimea în preoție. Este o abatere de la normă? Credem că nu. Judecînd în spiritul recomandării Domnului nostru Iisus Hristos (Marcu 10, 43—44), nu se degradează un preot mai bătrîn dacă, ascultînd glasul inimii, antrenată de dragostea frățească, cedează, din cînd în cînd, întîietatea confratelui mai tînăr și nu pierde nimic preotul mai tînăr dacă, ascultînd același glas, lasă întîietatea fratelui mai bătrîn. Preoția o au în mod egal. Esențial este faptul că se înțeleg bine, ascultînd cuvintele Sfintei Scripturi: „...toți, unii față de alții, îmbrăcați-vă în smerenie, pentru că Dumnezeu celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har” (I Petru 5, 5). Important este ca „sărutarea frățească”, a păcii sau a iubirii, să se facă cu cele mai curate și sincere gînduri și să nu fie numai o formalitate impusă de rînduială slujbei.

Aceasta este și o chestiune de bun-simț și simț pastoral sau, mai precis, autopastoral, despre care am mai scris în coloanele acestei reviste.

Mi-a fost dat să cunosc multe cazuri ieșite din comun, care au solicitat în mod deosebit grija conducerii eparhiale. Așa spre pildă: la aceeași biserică serveau doi parohi. Amîndoi aveau hirotesia de protopop onorific. Unul avea 35 ani de preoție, dar numai doi ani de la hirotesie. Al doilea avea numai 22 ani de preoție și patru ani de la hirotesie. Între ei s-au iscat discuții pentru dreptul de întîietate la serviciul liturgic săvîrșit împreună. După care criteriu trebuia să se atribuie acest drept? După rezoluția episcopului Ioan Popasu (vechimea hirotonirii) sau după practica generală a Bisericii (vechimea hirotesiei)? Sigur că aceasta din urmă trebuia luată în considerare la aplanarea dezacordului dintre cei doi protopopi. Conducerea eparhială însă i-a îndrumat, avînd în vedere meritele amîndurora, să mediteze asupra textelor Sfintei Scripturi, subliniate

și în aceste pagini, să apeleze fiecare la bunul simț și să-și autoanalizeze poziția. Ascultînd acest sfat, cei doi protopopi au înlăturat, cu bun simț și simț de răspundere preotească, diferendul și au găsit calea de a servi în deplină armonie.

Mai sînt, desigur, și alte aspecte ale problemei. Toate însă se pot rezolva în același spirit.

Prot. dr. MARCU BĂNESCU

ACADEMICIANUL DR. PAVEL VASICI-UNGUREANU (1806—1881)

Activitatea medicală, științifică, gazetărească și de scriitor a lui dr. Pavel Vasici este binecunoscută. S-a publicat pînă acum multe studii și lucrări în această privință, dar totuși insuficient față de imensa și valoroasă contribuție pe care a adus-o prin munca sa plină de însuflețită dăruire în toate domeniile de strădanii pentru cuceriri de drepturi românești, pentru propășirea poporului din care a făcut parte și pentru cultivarea națiunii sale. Prieten și colaborator al lui George Barițiu, el a întreținut o permanentă legătură între românii din Ardeal și Banat, mai ales în lupta comună pentru dreptate națională și socială.

Rolul important pe care l-a jucat dr. Pavel Vasici-Ungureanu în folosul progresului învățămîntului românesc din fostul imperiu habsburgic a lăsat urme adînci pe drumul înaintării culturale în viața școlară a românilor din Transilvania. El a stat multă vreme în fruntea conducerii, de înțeleaptă îndrumare, a învățămîntului românesc, încredințîndu-i-se funcții oficiale. În calitate de „consilier cezaro-crăiesc” al școlilor românești, a luat parte în anii 1860—1862 și la lucrările comisiei filologice transilvane, alături de Timotei Cipariu, de George Barițiu și de alții, care a stabilit regulile ortografice ale limbii române în vederea introducerii alfabetului latin la tipărirea manualelor școlare.

Pe lîngă munca sa profesională de medic, a desfășurat o multilaterală și enciclopedică activitate de scriitor, publicînd numeroase cărți și lucrări, articole și studii, în special scrieri de popularizare culturală. A fost remarcabilă vasta sa activitate ziaristică. La început, ca cel dintîi redactor al gazetei „Telegraful Român” din Sibiu, în primii ani de apariție (1853—1856); mai tîrziu, ca bănățean, născut în cartierul „Maiere nemțesc” al Timișoarei (azi sectorul III), a scos la Timișoara revista „Higiena și școala” (1876—1880), care a fost prima publicație periodică românească din Banat. Prin săptămînalul „Higiena și școala” dr. Pavel Vasici-Ungureanu a vrut, — după cum indica și subtitlul de „foaie pentru sănătate, educațiune și instrucțiune” — să popularizeze printre români sfaturi pentru a se îngriji de sănătatea lor, de a propaga învățături la nivelul celor

cunoscute de popoarele civilizate și de a informa publicul cititor în diversele domenii ale culturii. Primul număr din această revistă, în format octav, a apărut cu data de 5 februarie 1876. „Higiena și școala” a apărut la Timișoara timp de doi ani, iar în perioada 1878—1880 la Gherla, unde semnează ca redactor, iar ca editor Nicolae F. Negruțiu, acesta scoțind concomitent revista „Amicul familiei”.

După aceste câteva date de ansamblu, mă voi referi la unele amănunte biografice privind pe dr. Pavel Vasici-Ungureanu, pentru a elucida anumite nedumeriri și controverse în legătură cu viața sa. Iată o serie de elemente oferite de gazeta „Luminătorul” a lui Pavel Rotariu din Timișoara, cu prilejul morții academicianului: „... Dr. P. Vasici este fiul lui Vasile (Vasa pe serbie) Ungureanu, fost caprariu peste pandurii comitatului Timiș. Vasile Ungureanu avea doi fii, pe Andrei și pe Pavel, și dorea să-i învețe carte românească, văzînd el, ca pandur, cît de bine trăiesc „domnii cu carte”, din care cauză și-a ales de locuință stabilă pentru familia sa suburbială Timișorii: „Maierile”, unde era pe atunci, unica școală românească din Timișoara. Casa lui Vasa Ungureanu este vecină cu casa în care reposa Pavel. Mergînd copiii în școală românească, au învățat bine, iar tatăl lor bucurîndu-se de aceasta, dori să-i dea și la „școlile nemțești”. Andrei era mai bătrîn decît Pavel, deci el ajunse mai întîi la „școala nemțească”. Pe atunci însă exista ordină-țiunea către toate direcțiunile de școli, prin care se oprea ca „nici un prunc de lege pravoslavnică, carele nu avea nume de „vici” să nu fie primit în școală”. Asta se și respecta cu rigoare, deci „Vasa” Ungureanu boteză copiii săi „Vasici” și ambii închepură în școli... Studentul Pavel Vasici a absolvit gimnaziul din Timișoara, pe urmă, îndemnat și ajutorat de fratele său Andrei, a studiat facultatea de medicină la universitatea din Pesta, iar în anul 1831 a primit diploma de medic. În anii 1832—1833 a practicat medicina la Timișoara, unde își cîștigase în chemarea sa un renume frumos și general în „aleopathie”. La anul 1834 se căsătorii cu fiica proprietarului Baniczky din Budapesta, iar după aceasta deveni denumit de medic contumațional la Jupalnic (lîngă Orșova); la anul 1840 fu denumit de director de contumațiune la Timișul de Sus, în Ardeal (vis-à-vis de Predeal). În această calitate deveni văduv, după aceea se căsătorii a doua oară cu magnifica soție de acum. În timpul revoluțiunii din 1848 era la numita carantină pe unde se strecurau „revoluționari” de la 48 din România; la mulți dintre dînsii le-a făcut mult bine. Încetînd revoluțiunea deveni denumit inspector c.r. pentru școli. Pe urmă consilier, tot în Ardeal, iar după intrarea în viață a erei constituționale de acum, deveni pensionat, și el atunci veni să moară în locul natal”.

Informațiile acestea au valoare documentară, întrucît redactorul ziarului timișorean era prieten și l-a cunoscut bine pe savantul pe

care l-a evocat. Mai departe voi cita necrologul publicat atunci, din care rezultă date despre familia sa :

„† Iulia Vasici născută Jancso, în numele ei și precum și în numele fiicelor ei : Aurelia mărit. Ficke, Isabela mărit. Dr. Szalay, Iulia mărit. Hinghofer și Carolina, apoi în numele ginerilor, nepoților și a tuturor rudelor, face jalnica încunoștiințare despre decedarea neuitatului ei soț : dr. Pavel Vasici, consilieru școl. c. reg. în pensiuine, membru ordinariu al Academiei Române de Științe din București, al Asociațiunii pentru științele naturale din Timișoara, deputat congresual al sinodului eparhial din Arad, ș.a.s.a. carele astăzi înainte de m. la ora 10, în al 75-lea an al vieții sale, și-a dat blindul său suflet în miinile Creatorului. Rămășițele pămîntesti ale defunctului se vor înmormînta poimîine, în 4 iulie după m. la ora 4, după ritul gr. or. român, începînd conductul de la locuința casa nr. 49 în Maierile nemțești, strada Pelican. Timișoara 2 iulie st. n. 1881. Fie-i țărîna ușoară” (ziarul „Luminătorul” din Timișoara, nr. 50 miercuri 6 iulie 1881).

„Temesvarer Zeitung” nr. 149 de duminică 3 iulie 1881 a publicat următoarea informație : „Consilierul școlar în pensiuine dr. Pavel Vasici a murit ieri, în vîrstă de 75 ani, după lungi suferințe. Decedatul, care odinioară a îndeplinit numeroase funcțiuni privind dezvoltarea învățămîntului în Banat și chiar în ultimele zile a desfășurat ca reprezentant municipal o activitate publică, s-a bucurat de o stimă generală, datorită caracterului său de înaltă prețuire. Funeraliile vor avea loc, luni, după amiază la orele 4, în suburbiul „Maierie germane”, Schwanengasse. Odihnă rămășițelor sale”.

Dr. Pavel Vasici și-a scris testamentul înainte de moarte, la 11/23 iunie 1881, cu următorul text : „Atacat de boală grea, simțind debilitatea puterilor, cu conștiința și mintea întreagă, dispun următoarele ca voia mea cea de pe urmă : 1. Ai mei vor îngriji ca să nu fiu îngropat de viu. 2. Să fiu îmbrăcat în un „șlafroc” de stofă neagră. 3. Paradă multă să nu mi se facă. 4. Priveghiu să nu se îngăduie. 5. Să fiu îngropat în mormîntul părinților mei. 6. Ceremoniile funerare să fie cît se poate de scurte. 7. Sărac m-am născut, sărac mor. Leafa și accedențiile legale de abia mi-au ajuns a-mi crește copiii și a-mi ține caracterul. Așadar nu am nimica, afară de cele ce se află în casă, care toate rămîn soției mele cu care le-am agonisit. 8. Fiicele mele, celor măritate, și ginerilor mei, recomand pe văduva mea și pe orfana Cornelia, și îi rog să le stea întru ajutor, cu sfat și cu fapte. În fine, poftind tuturor amicilor mei și națiunii mele prosperitate și progres, mor cu liniște, că în cît s-a putut cere de la un individ ca mine, în sfera sa, mi-am făcut datoria. Mergi dar suflete unde vei afla odihnă. Amin. Am scris cu mîna mea proprie în Timișoara, în 11/23 iunie 1881. Dr. Paul Vasiciu m.p.c.r.cons. de școale în pensiuine” (Acest testament a fost pu-

blicat de gazeta „Luminătorul” din Timișoara, nr. 50 miercuri 24 iunie 1881 stil vechi, 6 iulie 1881 stil nou).

Dorința ultimă a lui dr. Pavel Vasici a fost îndeplinită. El a fost înmormântat în locul unde se afla mormântul părinților săi și unde se mai află și azi în cimitirul parohial ortodox român din strada Cosminului, pe aleea laterală, la stînga celei principale de la intrarea în cimitir, lingă mormîntul lui Petru Anca, preotul parohiei și fost profesor de limba română la gimnaziul piarist din localitate. Presa locală a informat publicul, publicînd și textul de pe crucea funerară ce i-a fost ulterior ridicată pe mormînt: „Crucea de la mormîntul lui Vasici este de marmoră albă, în formă de obelisc, foarte cu gust, cam de doi metri de înaltă, poartă următoarea inscripțiune: Aici odihnește dr. Paul Vasiciu c.r. consilier de școale, membrul Academiei Române din București, decedat în 20 iunie 1881 st. v. în etate de 75 ani. Bărbat devotat națiunii și Bisericei sale române gr.ort., meritat pentru educațiunea poporală și pentru științele medicale etc. Deplîns de soția și de familia. Fie-i țărîna ușoară și memoria eternă” (Gazeta „Luminătorul” din Timișoara, nr. 78 miercuri 12 octombrie 1881 st.n.).

Registrul pentru morți al parohiei ortodoxe române din „Elisabetin”, actualul sector III, pe anii 1855—1915, la „Arhivele de stat” din Timișoara, arată că decesul a fost înmatriculat la poziția 23 din 1881, cu indicarea că decedatul a fost consilier de școală în pensiune, iar preotul Petru Anca, care a oficiat „prohodul”, l-a împărțit în prealabil cu sfințele taine.

La un an după moartea lui dr. Pavel Vasici, a decedat și soția acestuia Iulia, născută Jancso, care a fost înmormîntată alături de fostul ei soț. Registrul bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din cartierul III al Timișoarei care se află în depozitul „Arhivelor de stat”, arată că preotul Petru Anca, după ce a împărțit-o cu sfințele taine, a înmormîntat-o vineri 15/27 octombrie 1882, după ce Iuliana dr. Vasici, în vîrstă de 61 ani, născută în Timișoara, decedase în „Maiere” la 13/25 octombrie 1882 (poziția nr. 50 din 1882).

Casa în care au trăit și murit soții Vasici se află azi în strada Odobescu nr. 27 al sectorului III Timișoara, care în timpul vieții lor se numea „Schwanengasse” (strada Pelican), iar după aceea „Hollo utca” în limba maghiară, cînd autoritățile ungurești le-a dat străzilor municipiului denumiri noi. După Unirea de la 1918, primăria i-a schimbat denumirea în „strada Odobescu” care se menține și în prezent.

Este interesant din punct de vedere istoric că această casă a cumpărat-o ulterior publicistul Teodor V. Păcățian, autorul „Cărții de Aur”, care a locuit aici în anii cînd a scos gazeta „Timișiana” (1885).

Am cercetat la „Arhivele de stat” din Timișoara registrele li-ceului piarist și am constatat că amîndoi fiii lui Vasile Ungureanu,

Andrei și Pavel Vasici, au urmat studiile secundare aici cu rezultate eminente. Am mai găsit în registrul de evidență la rubrica părinților, în 1818—1819, numele de „mater Anna ruricola“, ceea ce însemna că atunci tatăl era deja mort. Pavel Vasici a urmat la acest liceu piarist în anii 1818—1822, secția gramatică (cursul inferior) și după aceea, în anii 1822—1824, cele două clase superioare la secția umanistă. În vremea aceea au urmat la acest liceu studiile și alți elevi români, ca de pildă Petru Cermena, Meletie Dreghici, etc.

Dr. Pvel Vasici, ca medic-scriitor, a publicat ulterior mai multe cărți, dintre care voi aminti pe acelea care i-au deschis noi și largi perspective de afirmare ca savant. Astfel în anul 1830 au apărut „Dietetica“ și „Antropologia“, care tratează despre funcțiunile trupului și ale sufletului. În anul 1844 a apărut la Brașov „Macrobio-tica“ sau în subtitlu „Măestria de a lungi viața după Hufeland, tradusă și întocmită pentru orice român cultivat“. La anul 1846 a apărut „Neputința și a ei vindecare“, o carte foarte căutată și cu largă difuzare. În cartea aceasta este vorba de impotența bărbatului. Cărțile „Macrobio-tica“ și „Neputința“ au fost difuzate și vândute în număr mare la Timișoara de prietenul său Petru Cermena, căpit-anul suprem al orașului.

În anul 1870 a publicat două manuale pentru școlile elementare, apărute la Timișoara și imprimate la tipografia Ernest Steger. Le-a scris după întoarcerea sa la Timișoara, fiind trecut la pensie în anul 1869. Primul manual este: „Catehismul sănătății“, iar al doilea „Catehismul antropologic“. În această carte, la capitolul I, tratează despre originea omului, scriind: „De care împărăție a naturii se ține omul? Omul după materile din care e compus, se ține de împărăția animală. Se distinge de animal prin minte și facultatea de a vorbi“.

În anul 1877 a apărut cartea cu titlul: „Difteria și vindecarea ei naturală“. „Despre vegetarism“ este titlul discursului său de recepțiune la Academia Română, ținut la 28 martie 1879 în fața academicienilor români, care l-au ales ca membru (Analele Academiei vol. XIII, 16.). Dr. Pavel Vasici mai fusese ales anterior ca membru corespondent al Asociației literare a României din București în anul 1845, funcționând în această calitate până în 1847.

Dr. Pavel Vasici s-a dovedit prin lucrările sale de specialitate un valoros om de știință, naturalist și botanist, atît pe plan național, cit și european. El a fost un permanent colaborator al revistei „Familia“ scoasă de Iosif Vulcan la Oradea care i-a publicat portretul și numeroase articole de popularizare culturală și științifică.

Dr. Aurel Cosma

DASCĂLUL VIRGIL AMANDIA (1865—1941)

Începînd cu secolul al XIX-lea, nevoia de culturalizare a neamului a fost una din preocupările de seamă a intelectualilor români de la orașe și sate, fiecare încercînd să desfășoare această activitate cît mai diversificat, incluzînd în sfera preocupărilor personale toate posibilitățile în vederea realizării idealului rîvnit. Între acești promotori de cultură și civilizație națională se cuvine a fi amintit neobositul dascăl de altădată din părțile Banatului Virgil Amandia.

Virgil Amandia a văzut lumina zilei în localitatea Bucovăț din fostul comitat Timiș, districtul Receaș, actualmente, aparținătoare comunei Remetea Mare, județul Timiș, la data de 28 noiembrie 1865.

Școala primară a făcut-o în localitatea natală iar cea secundară la Lipova, după care se înscrie la Preparandia din Arad, ale cărei cursuri le sfîrșește în anul 1882. Primind adeviziunea la candidatură din partea sătenilor din Ictar se stabilește aci, începîndu-și din toamna aceluiași an (1882) activitatea profesională. Căsătorindu-se un an mai tîrziu (1883) cu una din fiicele satului, tînăra Ana Martin, se simte direct legat de locul și oamenii întîlniți, punîndu-și toată energia creatoare în slujba acestora. În cele ce urmează ne vom referi la preocupările culturale, sociale și gospodărești care l-au făcut neuitat în amintirea tuturor.

Prima acțiune de ordin cultural inițiată de Virgil Amandia a fost legată de implicarea în procesul de învățămînt a unui număr însemnat de copii și permanentizarea frecventării de către aceștia a școlii. Așa se face că statisticile anului 1900 indică 63 de înscriși, față de numai 35 cîți erau în 1885, dintre care 57 urmau cu regularitate orele de curs.

Metoda pedagogică și condițiile de școlarizare găsite la fața locului lăsau mult de dorit. În colaborare cu preotul locului Romulus Secoșan (funcționează între anii 1872—1933), noul dascăl trece la reorganizarea învățămîntului în mod sistematic, consultînd după cum se poate constata din biblioteca lăsată urmașilor, multe lucrări de specialitate. Pentru a avea la-ndemină materialul intuitiv necesar desfășurării programului de studiu, înființează în cadrul școlii o microcolecție de plante și animale.

Dar activitatea culturală nu și-a limitat-o numai la preocupări profesionale. Cum în Ictar ființa un cor bărbătesc constituit încă din anul 1875, Virgil Amandia îi devine dirijor din iarna anului 1883, calitate ce și-o menține pînă în 1932 în mod activ, după care timp de patru ani onorific (1932—1936). Corul dirijat de el participă la „Adunarea generală a fondului de teatru” din Lugoj (1888), la „Serbările Astrei” din Lugoj (1896) cînd i se atribuie premiul III, la „A-

dunarea generală a Astrei", din Timișoara, la jubileul de 50 de ani al „Societății culturale române” din Timișoara, la „Olimpiadele” de la Chizătău (1922—1926) când obține premiul I...

Viața artistică oferea un mijloc dintre cele mai eficiente de antrenare a unui număr sporit de inși la întâlnirea cu cartea, așa încît în anul 1902 V. Amandia alătură societății corale, societatea locală de teatru destinat amatorilor care a funcționat timp de 68 ani (1902—1970).

Între anii 1904—1914 realizează o strînsă colaborare cu titularul postului de învățător din Budinț, Nicolae Raicu (funcționează între anii 1904—1914), procedînd la un permanent dialog cultural interesant cu un vădit scop educativ de masă.

Dorința lui Virgil Amandia în ultimii ani de activitate (1905—1909) viza extinderea ciclului de învățămînt primar prin înființarea cursurilor secundare în localitate, însă sorții izbinzi nu s-au arătat de partea bunelor sale intenții, demersurile lui întîmpinînd opoziția autorităților timpului.

În perioada anilor 1920—1930 se dedică inițierii multor tineri din Ictar și satele învecinate în arta interpretativă a pieselor corale, precum și în cunoașterea frumuseților cîntării bisericești.

Urmînd parcă rîvna lui Țichindeal de „a vedea neamul cît mai sus”, V. Amandia mijlocește pe lîngă forurile culturale de la Timișoara înzestrarea bibliotecii înființate în cadrul Casei naționale cu o colecție de cărți. Acest lucru se realizează în anul 1930, cînd pe seama Casei naționale din Ictar sînt donate peste 1500 de lucrări din biblioteca G. I. Bibicesu din Turnu Severin, la îndemnul dascălului — pensionar acum — îmbogățindu-se mulți din tinerii și vîrstnicii satului din aurul comorilor scrise.

Neobosita-i activitate culturală îl face cunoscut forurilor ierarhice din acea vreme încît, cu prilejul înălțării bisericii din Ictar, la 20 septembrie 1909, e răsplătit cu o diplomă de merit de episcopul Ignatie Papp, fapt repetat în 23 aprilie 1934, de data aceasta recunoștiința venind din partea episcopului Grigorie Comșa al Aradului.

Virgil Amandia și-a dobîndit merite nepieritoare și pe plan național. Datorită lui creații de mare angajament patriotic ca „Preste deal”, „Răsunetul Ardealului”, „Răsunet de la Grișana” ale compozitorului și prietenului său apropiat Ion Vidu sînt introduse în rîndul lucrărilor ce au alcătuit repertoriul corului din Ictar. La aceasta se adaugă acțiunile întreprinse împreună cu Nicolae Raicu în perioada anilor 1904—1908, toate la un loc ducînd la retragerea statutului de funcționare a ansamblului în 1906. V. Amandia a continuat totuși să regroupeze corul în ascuns, ceea ce i-a adus destule neajunsuri, inclusiv punerea sub supraveghere. Lucrurile au luat o întorsătură gravă în 1909, cînd este nevoit să ceară pensionarea.

Momentul cel mai fericit al vieții se leagă de evenimentele de la 1918 când visul său, împreună cu a milioanelor de români, s-a împlinit. Deși împovărat de greul anilor, V. Amandia se așează în fruntea a două mici delegații din satele Ictar și Budinț, înfățișându-se la Alba Iulia și participând astfel la memorabilul act al Unirii.

O altă direcție în care entuziasta dăruire a dascălului Virgil Amandia s-a făcut cunoscută și trăiește în vreme, este activitatea lui gospodărească. Când ajunse el la Ictar, localul școlii nu corespundea condițiilor normale de desfășurare a cursurilor. Inițiază deci demersurile necesare către autoritățile vremii și primind sprijinul entuziast al localnicilor, în anul 1892 se încep lucrările de construcție a noului edificiu destinat învățămîntului, care se sfîrșesc peste un an.

Biserica satului nu se prezenta cu nimic mai strălucit. Preotul Romulus Secoșan, destul de înaintat în vîrstă, nu mai avea elanul necesar să pornească o acțiune de amploare. În aceste circumstanțe, V. Amandia se așează în fruntea obștii reușind ca numai în doi ani (1907—1909) să ridice un nou lăcaș ce va fi tîrnosit la 20 septembrie 1909.

În anul 1922, la 15 august s-a pus piatra fundamentală a căminului cultural, V. Amandia fiind secretarul comitetului de organizare a lucrărilor. Urmărind atent desfășurarea acestora și stimulînd consătenii la contribuțiile necesare, într-un an de zile edificiul este construit și dat în folosință. Dascălul de odinioară din spatele catedrei devine regizorul exigent din dosul cortinei...

Arborii ornamentali ce străjuiesc ulițele satului sînt tot un rod al stăruințelor sale. De la el a rămas apoi pasiunea sericicolă și apicolă la mulți dintre locuitorii din Ictar și Budinț, menținîndu-se de-a lungul anilor pînă azi.

Prin întreaga activitate desfășurată pe parcursul a peste cinci decenii, prin patriotismul său luminat și prin eforturile depuse în scopul luminării consătenilor și ridicării localității de care și-a legat viața, Virgil Amandia și-a atras recunoștiința contemporanilor și cinstirea noastră a celor de azi.

Preot NICOLAE MORAR

LEGĂTURILE DOMNULUI TUDOR CU BANATUL

Prietenia cu Nicolae Stoica de Hațeg.

Despre activitatea eroului român din Vladimirii Gorjului s-a scris mult¹ și încă se va mai scrie. Lupta lui pentru intronarea „dreptăților poporului” a dus-o conștient că odată cu începutul acesteia a „îmbrăcat cămașa morții”, după cum însuși scrie cu „litere de aur”. Au trecut o sută șazeci de ani de la moartea lui — un „asasinat” mirșav — așa cum o caracterizează Karl Marx.

Lecturând *Cronica Banatului*², operă a lui Nicolae Stoica de Hațeg, protopopul Mehadii (1805—1820), avem prilejul să subliniem legăturile lui Tudor cu Banatul românesc.

Damaschin Mioc, prezentatorul operei protopresbiterului Nicolae Stoica, subliniază faptul că ea „prezintă interes și pentru referirile la activitatea unor personalități politice, culturale contemporane autorului, multe dintre ele cunoștințe personale... O puternică impresie i-a făcut Tudor Vladimirescu, despre care dă de asemenea, unele știri noi, necunoscute și neutilizate de istoriografia noastră până la apariția primei ediții a *Cronicii* (1969)”. Din citatele ce vom da mai jos se va observa că această lucrare este numai o „urzeală” pe care alții vor trebui „să o țasă (...) Și de-ar fi pe poftă lucrată, / ar putea fi și în tipariu dată”.

Vîrsta nu i-a permis ca să dezvolte această „hronică în scurt” scrisă. Am stăruit asupra acestui fapt pentru ca să nu fie surprins cititorul de laconismul informațiilor ce ne oferă această cronică deosebit de valoroasă.

Protopopul Nicolae Stoica era căsătorit cu Natalia, fiica protopopului de Caransebeș. A fost „o femeie foarte frumoasă” și cu

¹ Ultima discuție la Dan Berindei, *Despre convenția dintre, Vladimirescu și Eterie și alte probleme ale Revoluției din 1821*, în „Revista de istorie”, 1981, 8, pp. 1555—1559.

² Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului* (cu un studiu introductiv, ediție, glosar și indice de Damaschin Mioc), ediția a doua, Editura „Facla”, Timișoara, 1981, 370 pp.

ea a avut 14 copii. Domiciliul lor era Mehadia, lângă Băile Herculane (p. 15).

Cea dintii informație pe care ne-o dă autorul, cu privire la Tudor Vladimirescu, este din toiul conflictului armat dintre turci, austrieci și ruși (1805—1808). Cum am spus, știrile excelează prin laco-nism: „*Thudor la ruși, cozac, lăitnant, comandir în Cerneți*”. În 1805, august 15, protopopul terminase „*besearica de la băi*” și a tîrnosit-o. Tot atunci s-au construit „*12 cabinete, băi mici*”. Revărsările Cernei, au ruinat biserica și „*în alți 3 ani, a 2-a biserică făcui*” spune protopopul Stoica. A doua informație tot pe scurt redată are următorul cuprins: „*Thudor Vladimirescu de la Cerneți, ce era vătav (sic) de plai, lăsînd fraține-său (Papa) plaiu, la roși în București să dusă. Acolo, pre el ghegeneralu graf Miloradovici în slujbă la cozaci porucic (: oberlăitnant) îl lu-o și dîndu-i Vladimir ordean, îl iubi. Și trimi-țîndu-l cu un reghiment de cozaci către Cerneți, cu polcovnic (: oberșter), pre Thudor îl numi comandir la ei. Boieri mulți, din Cerneți și alte județe, își trimisă femeile în țara noastră, la Rușava și în Ardeal. Și Thudor 5 ani comandir la roși sluji (p. 303)”.*

În 1808 informația referitoare la Tudor este reluată. Aci lămu-rește că a cerut „*slujbă*” la ruși „și-l făcură porucic (: oberlăitnant) la cozaci”. Regimentul din care făcea parte era de „*călăreți*”. Tudor „și de oameni și de cai, mîncări, notreți, grijă au purtat. Și la stur-mul (= asediul) cetății Cladovii turcești a luat parte. Aci au pierit mulți ruși, iar Tudor scăpă (p. 306)”.

Urmează Congresul de la Viena (Beci), la care și „*boieru Thu-dor să dusă; de la mine — scrie cronicarul — pe poștă să pusă*”. În 1815 a plecat „*de la Beci la București și de acolo la Rușava*. În Mehadia cvartir 6 săptămîni șezu, la mine în toate zilele venea, bi-ne să păzea; cuminte. Și iar la București să dusă. În 1816, în Sim-băta Mare, de dimineață iată-l în biserică. În întreb: «ce-i»? — «Iar nu mă lasă în Rușava. Mă duc la ghegeneral comanda pentru sloboze-nie de Rușava». Și căpătă. Șezu. Și iar la București s-au dus. Toam-na, în septembrie, călare din Ardeal la mine veni, cu o slugă călare. Cai în grajdii băgară. Am prînzit — spune protopopul — ceru Isto-ria Rumânească, Calendare, c-o să șadă la băi, să cetească, să-și pe-treacă. Și pîn în noembrie, 9 săptămîni, la băi șezu. Venea, ne înțil-neam aici (în Mehadia) și la Băi. Tot cuminte” (pp. 308—309; vezi și p. 34). Nu ne sînt consemnate discuțiile purtate între autorul cro-nicii și Tudor Vladimirescu. Caracterizarea „*cuminte*” și „*tot cu-minte*”, ca și petrecerea lui Tudor, citind *Istoria Rumânească* și *Calendarele* românești ne arată orizontul cultural și preocupările marelui erou.

Băile Herculane au constituit un centru românesc în care s-au înțilnit cei mai buni români de sub stăpîniri diferite și aci s-au fă-cut planuri pentru viitoarea luptă de eliberare națională. În 1820, cronicarul Nicolae Stoica de Hațeg, scrie: „*Mulți boiari din Vala-*

hia — Boiaria fără de-a fi în lăzăret venită aci la băi. Mulți vorbea franțuzește. Din care prorociră că Țara Românească iară românii vor s-o domnească, iar grecii în cea grecească, însă în una și alta sîngele va cură baltă". Reiese de aci că Ipsilanti cu eteriști plănui-seră să se ducă în Grecia să domnească, iar nu în Țara Românească.

Tot aci la Băi era episcopul Constantie de la Buzău, generalul Alexandru Varlaam, boier din București și alții. Aceștia au ajutat pe protopresbiterul Stoica cu 596 de florinți „și strînși ajutoriu de zo-grăvii biserica noastră de la băi (p. 310)".

Evenimentele dintre 1821 și 1825, cronicarul le consemnează la fel de lapidar: Ipsilanti „boieria grecească” vru să o oprească în Țara Românească, „pre Thudor să-l prăpădească”. După o frază lapidară, cronicarul detaliază, oarecum, faptele:

„Ianuarie 26, sună vorba că boiaru Thudor comandu cu 30 de feciori, asupra boiarilor Țării Românești s-au ridicat și-i fugărește rău. Rebelie și tirănia începu. Toate 15 județe sparsă, în București ajunsă, unde vodă murisă. El să așeză aci. Însă iată de la Roșia ghe-neral Ipsilandi, fecioru lui vodă, cu mîna tăiată la Laipsig, grec, cu oberșteru Cantacuzeno din Roșia, grec, cu un corp mic de greci (și roși”, asupra lui Thudor porniră pe motiv că „el spange (sic) boia-ria grecească. Că grecii, mari boiari, Ardealu, Bucovina umplușă, și Banatu. Și-ntr-o noapte Thudor pieri. Și oaste mare turcească asupra rebelanților ajunsă... Multă vărsare de sînge să făcu în Valahia și Moldova, cît românii începuse a să turci”. În continuare, croni-carul arată că sultanul a chemat „din Valahia și din Moldova” cite 6 deputați la Tarigrad și a ales doi domni români: Ghica vodă în București și Balcea vodă în Moldova, la Iași (pp. 310—311; vezi și p. 29)".

Cu acestea informațiile cu privire la domnul Tudor, pe cît de scurte pe atît de interesante, ale protopopului de Mehadia, se în-cheie.

Vîrsta înaintată, de 76 de ani, nu i-a oferit posibilitatea de a trece la descrierea amănunțită a faptelor. El a făcut numai „urzeala” la această cronică a evenimentelor și „alții să o țeasă” și să o dea în tipar.

Reținem din cele citate mai sus, legăturile lui Tudor cu autorul cronicii, protopresbiterul Nicolae Stoica de Hațeg, sprijinul acordat la zugrăvirea bisericii (din Băile Herculane), precum și faptul că eroul din Vladimiri Gorjului, a găsit adăpost și sprijin la oamenii Bisericii din Banat. Prin truda cercetătorului Damaschin Mioc, cro-nica a fost tipărită din nou anul acesta, la Timișoara, în editura „Facla”.

Cronica Banatului este o carte de mare valoare și trebuie să stea la loc de cinste în biblioteca noastră. Cele trei sute șaptezeci de pagini, care cuprind studiul introductiv, textul integral al cronicii,

glosarul și indicele alcătuite de cercetătorul amintit, oferă cititorilor un bogat și variat material informativ, cu privire la cunoașterea mult frământatului nostru-trecut românesc.

Pr. D. BĂLAȘA

NOI CONTRIBUȚII PRIVIND „TABLA DE LA LUGOJ”

Regăsirea de curind¹ a așa-numitei „Table de la Lugoj”, ne-a oferit prilejul de a reconsidera aspectele mai însemnate ale problemei, totodată de-a aduce câteva precizări în vederea elucidării definitive a ei.

Ce este, în fond, Tabla de la Lugoj? Tăblița cu pricina nu este altceva decât o xilografie — xilogravură, lungă de 36.5 cm, lată de 21,5 și groasă de 2,6 cm².

Îndată după prima descoperire a acestui „prețios monument literar-istoric”, în 1903, publicistul dr. Valeriu Braniște îi dedică mai multe articole în ziarul „Drapelul” din Lugoj, ajungând la concluzia că tăblița a fost făcută în 1450 pentru exorcizare sau, mai degrabă, este „o parte constitutivă a vreunei cruci”³. În același an, dr. Petru Barbu scria în „Foaia diecezană” din Caransebeș că respectiva *tablă* nu-i decît „un clișeu de pe care s-au tipărit sau care a fost menită să tipărească hîrțile din baierile cunoscute prin „Bănat”, baieri ori săculețe ce se purtau la piept spre păzirea de rele⁴.

„La cumpăna lui 1903 și 1904, profesorul Iosif Popovici susținea, în revista „Luceafărul” din Budapesta, că tabla în cauză e o matriță de tipar, fiind vorba „de un mijloc de țîștig, de exploatare a pros-

¹ Pentru circulația piesei pînă în 1903, a se vedea dr. V. Braniște, *Tabla de la Lugoj. Un monument prețios literar-istoric* (retipărire din „Drapelul”), Lugoj, 1903, p. 90 și urm. Mulțumim și pe această cale d-lui Dimitrie C. Lupea pentru amabilitatea de-a ne fi pus la dispoziție o copie tipografică a grafiei de pe ambele părți ale tablei (copii realizate în 1903 prin grija lui V. Braniște). Tabla, actualmente, se află în posesia familiei, Xenia Mămăligă, fiind primită de la matusa lor Veturia Terfeloagă — singura moștenitoare a d-nei Elena Boeriu de care aminteste și Braniște. Am primit promisiunea că în curînd acest prețios obiect să fie încredințat Colecției muzeale a protopopiatului ort. rom. din Lugoj.

² Față de dimensiunile inexacte (38 / 21,5 / 3,5 cm) date de unii cercetători (cf. V. Braniște, o. c., p. 4.; dr. I. G. Sbiera, *Contribuiri pentru o istorie socială cetățenească, religioasă bisericească și culturală literară a românilor dela originea lor încoace pînă în iuliu 1504*, vol. I, Cernăuți, 1906, p. 739).

³ V. Braniște, o. c., pp. 19, 26, 78.

⁴ *Foaia diecezană*, anul 18, nr. 50—52 (1903); cf. I. Sbiera, o. c., p. 740.

tiei multitudini superstițioase", că datează „din suta a 17-a și nu a 15-a", că textul românesc e probabil adăugat „cînd tabla, înstrăinată fiind din fabrica de rugăciuni pentru scoaterea dracilor, a ajuns la loc sigur". Despre autor zicea că știa bine românește, nu însă și „bulgaro-slăvenește", conchizînd următoarele: „Avem un text sculptat în două limbi. Ductul scrierii merge românește bine, fiindcă tabla a fost clișeu, și slavonește rău. Ce motiv a putut servi această greșală? Considerînd că scrisoarea din mijloc e mai regulată, deși are și ea multe erori, e mai mare și ținută mai bine, și văzînd că scrierea de pe margini e mai mică, mai neregulată și mai bogată în greșeli, n-a fost decît logic, cînd ne-am pus întrebarea, ce raport poate exista între ambele scrieri. O greșală de atare natură n-am mai întîlnit. Și mi s-a părut sau că scrisorile sînt din epoci diferite neanalizînd din punct de vedere comparativ cu alte texte apocrife, cuprinsul, sau că scriitorul n-a înțeles ce-a sculptat. Azi putem accepta părerea din urmă, fiind sprijinită pe mai multe fapte. Scrierea ei de la stînga la dreapta, rău pentru clișeu, pare a se putea explica numai din acest fapt, și deloc nu din combinațiuni curioase, — fie măcar și efemere —, cu rune!"⁵.

La scurt timp, prof. Ioan Sbiera de la Cernăuți își expunea propria părere în această „chestiune homerică" a literaturii bănățene. După „socotința" sa, tabla lugojană datează din 1418⁶.

Acestea sînt, în rezumat, principalele referiri la „Tabla de la Lugoj". Comentariile noastre vor fi, de asemenea, scurte.

Cum s-a precizat, textul central — scris normal, de la stînga la dreapta, dar greșit pentru tipar — aparține slavonei bisericești, cuprinzînd cele 72 nume ale lui Hristos, dealtfel o însiruire de 72 atribute acordate Mîntuitorului. Încă *Rujdenița*, copiată de preotul Ion Românul la 1620, în localitatea Sinpetru din Ardeal (după un text mai „bătrîn"), recomandă ca fata născută în octombrie (Brumar) „să poarte la ea 72 de nume a lui Hristos scrise să nu se apropie duhul necurat de ea"⁷.

Confruntînd textul reprodus de B. P. Hașdeu — care a așezat în paralelă o versiune slavonească și alta franceză, amîndouă din secolul XVII — cu textul tablei noastre, am constatat că ele sînt aproape identice, cu cîteva infime excepții. Așa, locul termenului *ivet* e deplasat în textul lugojan, pe cînd în copia lui Hașdeu sînt omise (pare-se involuntar prin sărirea unui rînd după toată probabilitatea) cinci cuvinte (țar vișnij, Iisus hleb nebesnii), lipsă ce credem că nu există în originalul slavon publicat de Tihonravov

⁵ Citatele le-am luat după I. Sbiera, o. c. p., 741. E vorba de *Luceafărul*, anul II, nr. 24, 1903, pp. 400—402; anul III, nr. 1 și 3—5, 1904, pp. 42—43, 85—86, 98—100 și 116—117.

⁶ I. Sbiera, o. c., p. 742 (cu o greșală de tipar: 800 în loc de 400) și 749.

⁷ N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, vol. II, ed. II, București, 1974, p. 135.

în 1863⁸. Mai mult, *Bogoutrobnî* este redat în tabela lugojană prin *Blagoutrobnîi*. În rest, neînsemnate deosebiri (în ce privește folosirea iusului, unele inadvertențe gramaticale etc.).

Pentru importanța lui, vom reproduce — în tălmăcire nouă — textul respectiv (de pe aversul tablei):

„Și aceste nume ale Domnului în număr de 72, dacă le are cineva și le poartă la el cu cinste, va fi mintuit de tot răul.

„Stăpînire. Putere. Cuvînt. Viață. Îndurare. Iubire. Înțelepciune. Mîntuitor. Atotîitor (Atotstăpînitor). Mingîietor. Lumină. Masă. Păstor. Oaie. Piatră. Cale. Casă. Veșmînt. Floare. Temeliu. Cap. Curat. Mire. Stăpîn. Adevăr. Fiul omului. Emanuil. Început. Întîiul născut. Mesia. Împăratul cel de sus. Iisus. Pîinea cea cerească. Părinte. Creator. Savaot. Domn. Sfînt. Duh. Milostiv. Apărător. Conducător. Soare. Hristos. Tămăduitor. Binefăcător. Îndurător. Cel mai înainte de veci. Nemuritor. Ziditor. Miel. Leu. Vițel. Chip. Mărire. Eu sînt Cel ce sînt. Dreptate. Izvor. Gura adevărului. Bucurie. Începător. Cel Preaînalt.⁹ Preot. Prooroc. Ușă. Veșnic. Îndreptare. Dumnezeu. Treime nedespărțită. Împărat. Împăratul împăraților”¹⁰.

M. Gaster a demonstrat că acest talisman, menționat și de un cîntec popular german din veacul XIV, are un arhetip în vechea literatură iudaică. Evreii socoteau numele lui Dumnezeu ca tabu: nu era rostit decît o dată pe an de către marele preot în templul din Ierusalim. În locul numelui autentic, foloseau însușirile care de la 22 au ajuns la 42. Cabala adaugă încă 30 și iată format numărul de 72. După acest model s-au alcătuit cele 72 nume ale lui Hristos, fiind extrase din Biblie și din scrierile Sfinților Părinți — cum a sesizat just J. F. Boissonade¹¹. Din Răsărit, prin intermediul Bizanțului, textul a circulat la slavi, ca și la popoarele romanice și germanice din Occident. Cu toate că textul a suferit transformări, încît versiunile nu concordă, totuși prototipul grecesc care se găsește la bază lor se observă ușor. Astfel, spre pildă, versiunea franceză reprodușă de Hașdeu după Nisard, a conservat nu puține reminiscențe de limbă grecească: *Agios, Sother, Athanatos*, etc. pe lîngă une-

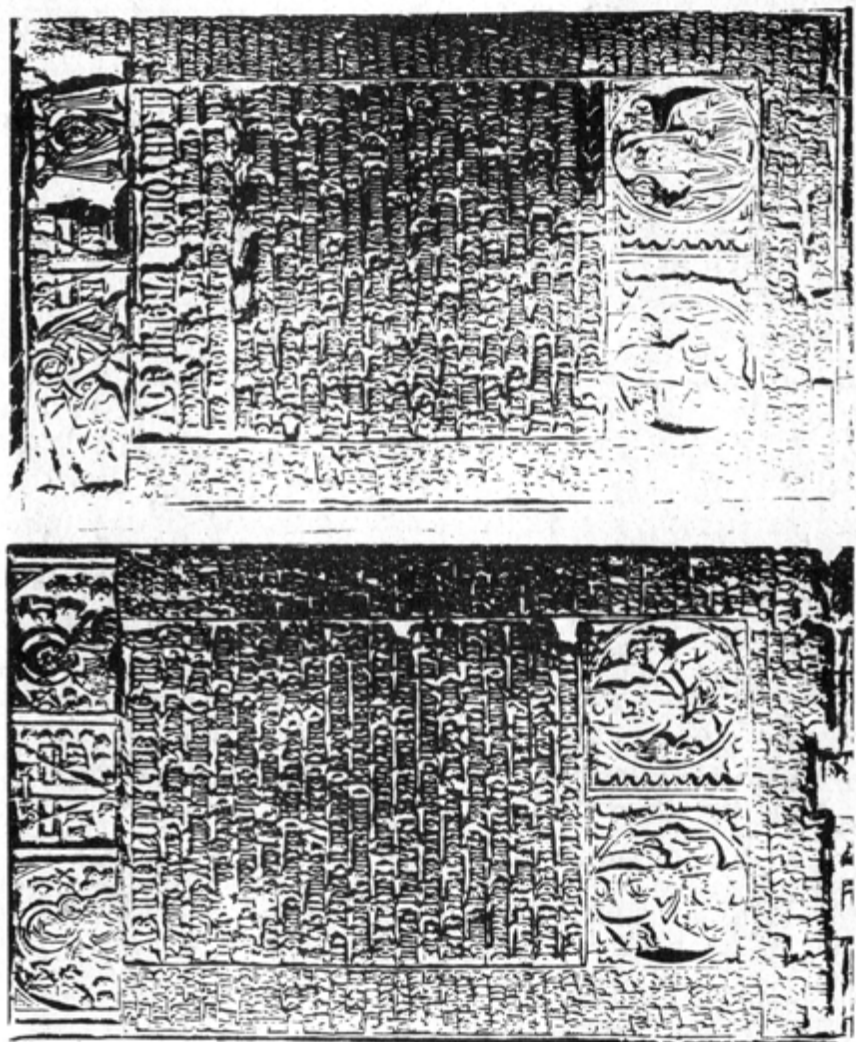
⁸ B. P. Hașdeu, *Cuvente den bătrîni*, vol. II, pp. 33—34. Hașdeu a folosit cartea lui Tihonravov, *Pamiatniki starinnoi russkoj literaturj*, vol. II, Moscova, 1863, pp. 339—44, inaccesibilă nouă.

⁹ v. *Lexicon hebraicum et chaldaicum in libros Veteris Testamenti ordine etymologico compositum in usum scholarum*, Lipsiae, 1920, p. 282; provine din caldăică — summus, Deus summus, numen supremum.

¹⁰ Vom da cîteva trimîteri biblice, renunțînd deocamdată la unele paralele din Sfinții Părinți; ne conformăm ordinii stabilite de Tablă: Coloseni 2, 10; Efeseni 1, 21—22; Matei 6, 13; Ioan 1, 14; 1, 4; 11, 25; 14, 6; Iacob 3, 17; Luca 21, 15; Ioan 4, 42; I Timotei 4, 10; Psalm 24, 5; Tit 3, 4—6; II Corinteni 6, 18; I Timotei 6, 15; Ioan 14, 16—26; 15, 26; 16, 7; etc. etc. Accentuăm că toate apelativele au corespondențe scripturistice. Mai amintim că autorul nostru, spre a-i ieși cifra de 72 a divizat forțat, nu odată, expresii consacrate.

¹¹ N. Cartoian, o. c., pp. 135—136.

2. Fotografia originalului — 1980 (avers și revers).

le din arhetipul ebraic. Însuși textul lugojan are netraduși cîteva termeni grecești: O Sotir, Pantocrator, Paraclit, Trapeza, Kirios, Athanatos.

Relativ la expresiile ebraice, amintim: Emanuil, Mesia, Eleon. Ultimul apelativ, precizăm, nu înseamnă *olivét*, nici *charité*, cum s-a înțeles de către unii, ci Dumnezeu Cel Preainalt (Deus summus) (cf. Facere 14, 18; Psalm 90, 1; Luca 1, 32).

În ce privește cele 72 nume ale Precestei, punctul de plecare îl constituie tot originalul bizantin — cum a remarcat la vremea sa N. Cartoian¹². De notat că în textul slavon lugojan se întâlnesc numeroase denumiri ale Fecioarei Maria netraduse precum: Ilitron (chihlimbar), Plinthos (cărămidă), Pantanassa (Împărăteasa lumii), Vlaherniotisa (Maica Domnului de la Vlaherne, adică Rugătoarea), Episkepsis (cercetare) și altele¹³.

Referitor la textele marginale (Evangelhia' III de la Maslu; Lau-da și puterea crucii ș.a.), vom observa că prezintă unele deosebiri față de textul din mijloc. Mai curînd putem adopta părerea lui I. Popovici care aprecia că este vorba de 2 epoci de compunere a scrierii, decît opinia aceluiași (a doua) că xilografal nu a știut slavonește. Diferența de „direcție” a grafiei (slavone și românești) s-ar putea explica prin aceea că inițial nu s-a intenționat a se multiplica conținutul „scrisorii”, ci abia în 1777, în împrejurări speciale pe care le vom evoca mai jos, s-a completat spațiul tablei cu scrierea românească și cu xilografurile din partea inferioară. S-ar putea așadar, ca „sculpturile” din partea superioară (frontispiciul) lucrate cu mai multă finețe sau acuratețe, să nu fie contemporane cu cele 4 medalioane din partea de jos.

Din comparația pericopei evanghelice de la Matei (10, 1, 5—8) ce este inclusă în textul marginal, la început, cu Evangelhierul de la București (1775) se vede o sensibilă apropiere, exceptînd cîteva cazuri: „morți înviați” — lipsă; „de la oameni” — adăugat; „vin-dece” înlocuit cu „tămăduiască”; și lucru semnificativ, în ambele pasaje, în loc de „leproși” „pre cei stricați curățiți”¹⁴. Menționăm, totuși, că autorul nostru putea folosi și altă ediție.

În anul 1777, anul confecționării tablei, după descifrarea noastră¹⁵, împărăteasa Maria Tereza a emis un decret privind pericolul epidemic. De acest fapt se leagă probabil, și buna-intenție a xilografului nostru de-a oferi credincioșilor un mijloc de a invoca mila

¹² Ibidem.

¹³ Cele 72 nume ale Precestei se află reproduse aproape fidel de I. Sbiera, o. c., p. 745. Însă termenilor grecești nu le-a dat echivalențe românești.

¹⁴ Am utilizat exemplarul ce se găsește în Colecția mitropolitană din Timișoara, cu nr. inv. 86 (91).

¹⁵ Este adevărat că însuși Braniste a adus în discuție și acest an, dar s-a oprit asupra altei date.

și ajutorul lui Dumnezeu. Specificarea, în finalul textului, a cuvintului *leac*, socotim că este un indiciu în acest sens.

În legătură cu xilogravura, trebuie subliniat că medalionul din partea inferioară (revers) nu reprezintă încă odată pe Aaron¹⁶, ci pe Antonie cel Mare, chipul lui de monah fiind bine conturat (a se vedea fotocopia anexată).

În încheiere, putem spune că Tabla de la Lugoj prin forma și conținutul ei nu este altceva decât o matriță de stereotipie, un fel de amulet creștin. Cum s-a anticipat, toate atributele date Mintuitorului și Maicii Domnului se regăsesc în Sfînta Scriptură, în scrierile Părinților Bisericii și în acatistiere. Deci nu este o scriere apocrifă.

Întărim, în al doilea rînd, supoziția mai veche¹⁷ că alcătuitoarea tablei este un călugăr „mult răbdătoriu” și cu oarecare talent.

De relevat, în fine, că această scurtă expunere nu se vrea decât o modestă contribuție la rezolvarea, chiar și incompletă a chestiunii legate de faimoasa „Tablă de la Lugoj” care n-a meritat nici „atîta laudă”, dar nici totala uitare de aproximativ trei sferturi de veac. Cercetări ulterioare sperăm să aducă noi elemente în sprijinul aserțiunilor noastre.

Prot. BORIS ȚURCAN și preot VASILE MUNTEAN

¹⁶ I. Sbiera, o. c., pp. 746—747.

¹⁷ V. Braniște, o. c., p. 77.

TESTAMENTUL LUI MIHAIL DE TRAPȘA ÎN SLUJBA ȘCOLII ROMÂNEȘTI

Școlile confesionale ortodoxe au constituit un puternic factor de păstare și cultivare a limbii și unității naționale a poporului român din părțile Transilvaniei și ale Banatului. Mai ales după constituirea statului dualist Austro-Ungar (1867), care a dus o politică susținută de desnaționalizare a românilor, ele au promovat cu multă însuflețire tradiția învățămîntului în limba maternă.

Un document de remarcabilă valoare, pentru interesul acordat acestor școli de către unele personalități animate de profunde sentimente patriotice, este și *Testamentul* lui Mihail de Trapșa. În el, este manifestată dorința lui fierbinte, „ca fiu credincios al națiunii române, pentru înființarea unei școli confesionale române de fete în Caransebeș”.

Caransebeșul avea deja o bogată activitate desfășurată în domeniul învățămîntului în limba română. Aici luase ființă către sfîrșitul secolului al XVII-lea prima școală, deși de confesiune calvină, cu limba de predare română¹. Apoi, în urma patentei de înființare pentru copiii de români a școlilor grănicerești, emis de Maria Tereza la 16 martie 1764, se organizează în anul 1766 o școală grănicerească².

După apariția *Statutului organic al învățămîntului* (1869), întocmit de mitropolitul Andrei Șaguna (1809-1873), prin care stabilea o reglementare specială pentru școlile primare ortodoxe române,³ învățătorii din eparhia Caransebeșului se constituie într-o Reuniune a învățătorilor greco-ortodocși. Prima lor adunare generală a avut loc la Lugoj, în 27 septembrie 1869, unde s-a ales Comitetul de conducere, format din 123 membri, sub președinția lui Vasile Nicolaescu⁴. În anul următor, Reuniunea și-a ținut adunarea la Oravița. Cu această ocazie, s-a prezentat dizertația: *Cum poate învățătorul să-și câștige iubirea și res-*

¹ Ion Gh. Stanciu, *O istorie a pedagogiei universale și românești pînă la 1900*, București, 1977, p. 160.

² Mihail Bordeianu — Petru Vladcovschi, *Învățămîntul românesc în date*, Iași, 1979, pp. 41, 43.

³ Ion Gh. Stanciu, *o. c.*, p. 339.

⁴ Mihail Bordeianu — Petru Vladcovschi, *o. c.*, p. 221.

pectul poporului⁵. În anul 1871, adunarea generală a învățătorilor greco-ortodocși s-a întrunit la Caransebeș, unde s-au discutat toate aspectele majore ale învățămîntului: îmbunătățirea manualelor, a metodicii predării, a orientării învățămîntului către practică și viață, promovînd o legătură mai strînsă între școală și familie⁶.

Întreaga suflare românească trăia în atmosfera de promovare a școlilor confesionale și de întărire a națiunii române. Acum iau naștere primele școli de fete în Banat⁷. În această perioadă își redactează Testamentul și Mihail de Trapșa.

Se crede că Mihail de Trapșa este de origine macedo-română, ca și alte personalități ale istoriei noastre, care au ilustrat viața poporului român în diferite domenii de activitate. S-a născut la anul 1838, în comuna Lăpușnicel, din județul Caraș-Severin. Era fiul sublocotenentului Mihai Trapșa și al Anei, născută Bodrilă. Școala elementară și cea de matematică le urmează la Caransebeș. Apoi, trei ani, începînd din 1851, frecventează cursurile de educație (Erziehungshaus) din Casovia, iar alții doi, la Școala superioară din Mährischweisskirchen. După absolvirea cu succes a acestor două școli, a fost numit comandant la corpul de flotile. Dovedind calități militare remarcabile, peste un an, este primit la Academia de artilerie din Viena, față de care armă manifestase încă de tînră o deosebită aplicație.

La sfîrșitul celor doi ani de studii academice, Mihail a fost înaintat la gradul de locotenent (1864). Se căsătorește la Viena, cu Aurelia Kron, fiica unui profesor universitar cu largi vederi umanitare și preocupat de cunoașterea valorilor culturale ale popoarelor romanice. Soții Trapșa, în timpul petrecut la Viena, frecventează serbările și balurile date de studenții români de aici, unde susțineau reușite cîntece și dansuri populare, îmbrăcați în costume naționale, care impresionau adînc publicul participant. Ei au sprijinit permanent aceste manifestări de cultură și de sentimente patriotice. De aceea, Societatea România Jună, în adunarea generală din anul 1883, atribuie titlul de membru de onoare Aureliei Trapșa-Kron, alături de Iosif Vulcan, Andrei Mureșan ș. a.⁸

În anul 1866, în timpul războiului austro-italian. Mihail de Trapșa obține o strălucită victorie la Custozza, respingînd cu succes puternicul atac al inamicului⁹.

În calitate de căpitan al Statului major, Mihail de Trapșa petrece vara anului 1868 în Munții Apuseni, avînd misiune din partea Coman-

⁵ *Idem*, p. 224.

⁶ *Idem*, p. 227.

⁷ Pr. Traian Pelea, *Din trecutul școlii confesionale românești bîndățene*, în „Mitropolia Banatului” XXIX (1979), nr. 10—12, p. 738—741.

⁸ *Raportul anual al Societății României Jună, pe anii 1883—1884*, Viena, 1884.

⁹ Dr. C. Diaconovici, *Mihail cav. de Trapșa*, în „Enciclopedia Română”, Sibiu, 1904, t. III, p. 1121, col. II.

damentului suprem militar din Buda de a face o descriere amănunțită a acestei zone și de a elabora un memoriu strategic. La Vidra de Sus, a avut ocazia să cunoască pe Avram Iancu, eroul transilvănean de la 1848. Căpitanul i se recomandă ca „român de la granița militară a Banatului”. După ce s-a convins de sentimentele sale românești, Avram Iancu își destăinuie durerea, vorbind despre promisiunile împăratului și despre felul cum a fost înșelat cu privire la dobândirea drepturilor naționale ale românilor. Acest episod era, de multe ori, relatat de Mihail de Trapșa, mulțumit în sufletul său că l-a cunoscut pe Iancu ¹⁰.

Deși avansat permanent în ierarhia militară, fiind înaintat la gradul de maior în Budapesta (1873), de comandant de regiment de artilerie la Olmütz (1879), Mihail de Trapșa rămâne statornic atașat de sufletul românului. Activitatea depusă cu abnegație, pentru ridicarea culturală a poporului român, o ilustrează și ajutorul bănesc de 30 florini acordat Gimnaziului din Beiuș, în anul 1881, când, la cinci decenii de la înființarea lui (1828), era amenințat să-și închidă porțile ¹¹.

Mai tîrziu (1883), în calitate de colonel, Mihail de Trapșa este transferat la Sibiu, unde i se încredințează conducerea corpului de artilerie al armatei. Aici intră în strînse legături cu cercurile românești, făcînd cunoștință cu personalitățile lor de frunte. În perioada petrecută la Sibiu, a luat parte la toate manifestările cu caracter românesc. Se împrietenește cu istoricul George Barițiu căruia îi destăinuiește greutățile întîmpinate în armata austro-ungară de către soldații români, lipsindu-le un îndreptar în limba națională. De aceea, împreună cu venerabilul istoric, traduce *Regulamentul de artilerie*, insistînd să apară ca publicație oficială la tipografia de stat din Viena. După îndelungi stăruințe, reușește să-l scoată la lumină, dovedind încă odată eforturile sale de afirmație românească.

Împlinind în anul 1892, respectabila vîrstă de 80 ani, Barițiu a fost sărbătorit de întregul neam românesc. Iată ce-i scrie cu acest prilej Mihail de Trapșa: „Cu mult înainte de jumătate de secol ați aprins lumina în întunecul nopții ca să arătați poporului cărarea pe care să purceadă, ca să-i răsără steaua, și iată a răsărit steaua și pentru poporul român. Ziua s-a făcut. Aceste ați văzut, la aceste ați ținut, pentru aceste ați lucrat. Cu bucurie și cu însuflețire puteți privi pe urmele lăsate și către generația crescîndă puteți exclama: Folosiți-vă de lumina zilei și păziți-vă de a nu cădea în întunec, căci numai astfel vă puteți asigura viitorul” ¹².

¹⁰ O întîlnire duiosă: Avram Iancu și M. Trapșa, în „Dacia”, nr. 97, din 28 aprilie 1940.

¹¹ P. Mihut, *Raport despre Gimnaziul superior din Beiuș pe anul școlar 1880—1881*, Gherla, 1882.

¹² O prietenie rodnică: G. Barițiu — generalul M. Trapșa, în „Dacia”, din 20 octombrie 1939.

Toate aceste sentimente de simpatie pentru națiunea română și pentru valorile ei au fost apreciate negativ de către superiorii săi. Astfel, după un an și jumătate, este transferat de la Sibiu la Lemberg, cu gradul de general, apoi la Gratz. Aici activează pînă în anul 1890, fiind pensionat la cerere (1893), acordindu-i-se titlul onorific de locotenent de mareșal campestru. A murit în anul 1896, cînd „Foaia Diecezană” din Caransebeș anunță tristul eveniment: „Mihail cavaler de Trapșa (n. 1838 — m. 1896), locotenent campestru în retragere (cavaler al Ordinului Leopoldin și al Ordinului Coroanei de fier cu decorațiune de război) a trecut la cele eterne, duminică 21 aprilie/3 mai în Gratz, în etate de 58 de ani. Rămășițele pămîntești se vor transporta din Gratz la Caransebeș, unde se vor depune, spre odihna veșnică — joi — în cimitirul gr(eco)-or(todox) r(omân). Aurelia de Trapșa, soție”¹³.

Slujba funebă a fost oficiată de Arhim. Filaret Musta, asistat de patru preoți și doi diaconi, răspunsurile fiind executate de corul studenților de la Institutul teologic-pedagogic din localitate. Au asistat episcopul Nicolae Popea și Mareșalul Teodor cavaler de Seracin, înconjurat de un imens public întrunit în strada Episcopiei, pentru a-și manifesta sentimentele de prețuire față de vrednicul defunct, pe care îl întîlnise în fiecare vară, deoarece își petrecea regulat concediul la locuința din Caransebeș. În cuvîntarea rostită, Arhim. Filaret a subliniat în termeni convingători activitatea și genialitatea militară a celui dispărut, precum și înflăcărata lui iubire față de neamul din sinul căruia s-a născut.

Dorința exprimată în Testamentul său, de-a fi „înmormîntat în cimitirul ortodox din Caransebeș”, i s-a împlinit. Aici se poate vedea crucea funerară a lui Mihail cavaler de Trapșa, cu data nașterii și a morții, însoțite de cuvintele: „Dedicată de către soția sa Aurelia”.

Deși crescut în școli străine de duhul național, în pieptul lui Mihail de Trapșa ardea o adevărată inimă românească, motiv pentru care a trebuit să sufere amărăciunea de-a se vedea mereu privit cu ochi bănuitori de către guvernânții timpului. O parte din sentimentele sale sînt expuse în Testamentul său — considerat un document istoric cu valoare națională — pe care îl redăm aici:

„Testamentul meu,¹⁴

Cu mintea curată, și după o matură chibzuință, dispun următoarele:

Doresc să fiu înmormîntat în cimitirul ortodox (greco-oriental), în Caransebeș, din Banatul timișan, în mormînt propriu, deci separat de al părinților mei.

Actul înmormîntării să fie pe cît cu putință mai simplu. Conductul militar să fie organizat în Caransebeș. Ordinul coronar, cu decorațiile

¹³ „Foaie Diecezană”, nr. 18, din 28 aprilie 1896.

¹⁴ Originalul, redactat în limba germană, se găsește în posesia dlui avocat N. Ștefanigă din Caransebeș și a soției sale Lucia, nepoată a Aureliei Trapșa. Domniile lor ne-au oferit și unele date inedite, pentru care le mulțumim și pe această cale.

de război pe care le-am obținut pentru merite în bătălia de la Custozza, în 24 iunie 1866, cf. statutelor, să se dea ordinului.

Moștenitoare a tuturor mobilelor, institui pe iubita mea soție. În afară de aceasta, las soției mele Aurelia (intravilanele) proprietatea mea cf. nr. 182-183 în Caransebeș; mai departe, tot soției să-i aparțină jumătate din proprietatea intravilanului nr. 176.

150 mp. quadrati clafteriat mărimea intravilanului nr. 182, cu limitrof la partea stăzii (8) opt clafteri în lungime atașat la intravilanul nr. 182. Apoi restul de jumătate din proprietatea intravilanului nr. 176 și jumătate din casă și intravilanul nr. 175 din Caransebeș să le moștenească nepoții mei, Aurel și Adriana Moacă, în părți succesoriale egale.

Terenul ce-mi aparține în Teiuș (Caransebeș), îl testez nepotului meu.

Rog pe buna mea soție ca, din obiectele mobile, să predea o amin-tire iubitului meu nepot Otto von Demeter.

Tuturor rudenilor și prietenilor, salutul meu de despărțire.

În sfârșit mai am eu o dorință fierbinte, ca fiu credincios al națiunii române, pentru înființarea unei școli confesionale române de fete în Caransebeș, să contribui însuflețitor, și destinez aceasta 5.000 (cinci mii) florini v. a., pentru formarea unui fond pe seama școlii românești de fete.

Principiile pentru înființarea școlii sînt următoarele:

1. Instrucția să fie bazată pe temei religios-moral și să urmărească țelul de a pregăti gospodine practice, cu suficiente cunoștințe din științele naturale, ale istoriei, ale literaturii românești, lucru de mîină și, de sine înțeles, muzica.

2. Limba de predare să fie numai cea română. Asupra acestei condiții stărui cu o pondere de căpetenie și rog pe fiecare român iubitor al națiunii sale să promoveze realizarea ei.

3. La conducerea școlii, angajarea puteriilor didactice, onorarea aceluiași, primirea elevelor, supravegherea școlii, apoi gospodărirea școlii școlii românești de fete, să fie chemat a o îndeplini senoriile Consistoriului episcopal român, separat de bunurile Bisericii, ca „fond al școlii românești de fete”.

Acest lucru îl rog insistent ca, în chip creștinesc, să se îndeplinească această administrare spre binele națiunii române.

Rog pe iubita mea soție Aurelia ca legatul acesta de 5.000 florini să-l predea cu o decopiere a părții respective din testament Consistoriului episcopesc român din Caransebeș.

Sînt deplin conștient că, pentru realizarea acestei școli de fete, este necesar un fond înalt și pentru aceea rog Sinodul ca, pe această parte a Testamentului meu, să o popularizeze și astfel să stimuleze pentru contribuiri în convingerea că națiunea română mai are mulți fii cre-

dincioși, care sînt pătrunși de adevărul că o națiune numai prin limba sa maternă se poate emancipa.

Pînă la posibila deschidere a școlii respective, realizarea acestei arzătoare dorințe a mele, fondul să fie depus sigur într-un institut românesc de bani, iar dobînzile să fie adăugate la capital.

Acest testament al meu l-am compus și redactat cu propria mină.

Gratz, în 3 iunie 1893
Mihail cavaler de Trapșa

Semnat și declarat ca testament
al său, Iulius cavaler de Pemca,
Leopold Ritzberzei, Rudolf Ritter
von Friesz.

Maior căpitan

Martori

În ședința Consistoriului episcopiei din Caransebeș, din 18 aprilie 1907, s-au discutat problemele înființării școlii proiectate de Mihail de Trapșa, aducîndu-se unele informații noi referitoare la alte donații făcute de soția sa. Atunci s-au stabilit :

„Literile fundaționale

ale fundației Școlii de fete confesionale gr. or. române, create de mareșalul Mihail cavaler de Trapșa și soția sa Aurelia, născută Kron.

1. În Domnul răposatul M. Trapșa, domiciliat mai în urmă în Gratz (de origine din Caransebeș) cu Testamentul său din 3 iunie 1893 a destinat suma de 5.000 (cinci mii florini) 10.000 cor., pentru crearea unei fundații pe seama unei școli de fete, ce va avea să se înființeze în Caransebeș, iar soția sa de origine din Viena, încă pînă ce a fost în viață, a donat cu contractul din 13 mai 1897, spre același scop, casa de sub nr. 182, împreună cu intravilanele în extensiune de 126 stînjeni pătrați, care realități valorează 160.000 coroane.

Starea fundației la finea anului 1906 a fost :

În bani gata 165,44 cor.,

În realități 16.000 „ .

2. Fundațiunea aceasta va purta totdeauna numirea : „Fundația școlii de fete confesionale ortodoxe române creată de mareșalul Trapșa și soția sa”.

3. Scopul fundației este zidirea unui edificiu școlar, apoi înființarea și susținerea unei școli de fete în Caransebeș, cu limba de propunere română, între marginile legilor în vigoare.

4. Conducerea acestei școli, numirea puterilor didactice, ridicarea lor din posturi, primirea elevelor, supravegherea școlii, administrarea fundației cade în competența Consistoriului diecezan gr. or. din Caransebeș.

5. Școala are să fie cu 4 (patru) clase, observîndu-se ca în clasa prima se pot primi eleve care au împlinit vîrsta de 10 (zece) ani.

Instrucțiunea să aibă de bază principiile religios-morale.

Fundația se declară între marginile regulamentului prezent, proprietate nealterabilă și nedivizibilă a diocezei rom. Caransebeș.

Caransebeș, din ședința Consistorului ținută în 18 aprilie 1907, Episcop N. Popea".

Cu toate stăruințele depuse de episcopul Nicolae Popea, pentru înființarea Școlii confesionale ortodoxe de fete, ea n-a luat ființă. Totuși, Mihail de Trapșa rămîne în istoria neamului nostru unul din funcționarii imperiului austro-ungar, care a contribuit la trezirea și întărirea conștiinței naționale românești.

Arhim. VENIAMIN MICLE și preot TRAIAN MAGOȘ

UN DOCUMENT DIN ANUL 1861 ÎN SPRIJINUL DREPTURILOR POLITICE ALE ROMÂNILOR DIN HAȚEG

După anul 1859 în imperiul habsburgic, datorită înfrîngerilor suferite în războiul italo-franco-austriac și pierderii unor teritorii, situația politică și economică s-a înrăutățit considerabil. În aceste împrejurări naționalitățile din cuprinsul imperiului căutau să-și îplinească dezideratele lor.

Pentru românii ardeleni și bănățeni Unirea Principatelor Române din ianuarie 1859 a fost un puternic îmbold în lupta pentru emancipare națională¹.

În fața acestei situații dificile, guvernul austriac a fost nevoit să schimbe sistemul de guvernare absolutist-centralist. În acest scop, în 5/17 martie 1860, împăratul printr-o patentă, convocă senatul imperial lărgit din care vor face parte și reprezentanți ai naționalităților.

Odată cu noua etapă, inaugurată prin diploma din 20 octombrie 1860 în politica imperiului austriac apare o nouă orientare înspre liberalism și constituționalism². Prin această diplomă, Transilvania devine autonomă, iar celelalte naționalități ale imperiului vor dispune de un anumit grad de libertate politică și legislativă.³

Popoarele monarhiei nu au primit cu prea multă încredere această diplomă avînd experiența anterioară cînd asemenea diplome, după

¹ Nicolae Popea, *Vechea metropolie a Transilvaniei, suprimarea și restaurarea ei*, Sibiu, 1870, p. 180; I. D. Suciu, *Revoluția de la 1848—1849*, în *Timișoara 700*, sub redacția lui Ștefan Pascu, Timișoara, 1969, p. 111.

² Nicolae Popea, *o. c.*, p. 180; George Barițiu, *Părți alese din Istoria Transilvaniei*, vol. III, Sibiu, 1891, p. 37.

³ George Barițiu, *o. c.*, p. 41.

scurt timp erau anulate, cum s-a întâmplat și cu cele din anii 1848 și 1849⁴.

Din senatul imperial lărgit au făcut parte trei români și anume: episcopul Andrei Șaguna pentru Ardeal, Andrei Mocioni pentru Banat, și Nicolae Petrino pentru Bucovina⁵. În urma apariției acestei diplome fruntașii poporului român au continuat cu mai multă amploare să facă diferite demersuri la curtea imperială de la Viena pentru obținerea unor drepturi politice, bisericești și culturale, pentru deplina egalitate politică, națională și confesională a românilor cu celelalte naționalități din imperiu⁶.

Împlinirea dezideratelor politice românești a fost urmărită cu deosebit interes și de românii din districtul Hațegului fără deosebire de confesiune. În contextul celor arătate, în 19 decembrie 1860 românii din Hațeg au înaintat Curții imperiale de la Viena o petiție cuprinzând 13 paragrafe în care cer cu hotărâre și pentru românii transilvăneni egalitate deplină în drepturi cu toate celelalte naționalități ale imperiului.

În sus-numita petiție se solicită în primul rând respectarea autonomiei Transilvaniei, în conformitate cu diploma din 20 octombrie 1860 și nealipirea ei la Ungaria prin anularea hotărârii ilegale din 1848. De asemenea se cere ca Transilvania să aibă dietă proprie și cancelar deosebit de cel al Ungariei⁷.

La punctul 4 se stipulează ca limba română să fie socotită limbă oficială, pe temeiul firesc că populația românească este majoritară în Transilvania. Mai mult decât atât la punctul 10 petiționarii cer ca limba română „să aibă valoare și în locurile unde preponderează maghiarii, secuii și sașii.” Punctul central, coordonator al petiției românilor din Țara Hațegului îl constituie, desigur pretenția legitimă ca națiunea română majoritară să fie egală cu celelalte națiuni din Transilvania⁸. La sfârșit sînt date numele petenților.

În 27 decembrie 1860 preoții din vicariatul Hațegului înaintează un memoriu împăratului, austriac cuprinzînd aceleași cereri ca cele din petiția mai sus-amintită. Acest memoriu nu are semnături⁹.

Un document datat din 1861, aflat în Arhiva Mitropoliei Banatului vine să completeze cu date noi lupta în plină ascensiune a românilor la începutul „epocii liberale”, document întocmit de către vicarul Ha-

⁴ *Idem*, p. 42.

⁵ Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice-naționale ale românilor de sub coroana ungară*, vol. II, Sibiu, 1902, p. 6.

⁶ *Idem*, p. 70; Ioana Botezan, *Un document din anul 1861 privind strădanile românilor din Transilvania, de a cuceri drepturi politice*, în *Acta, M.N.*, XV, 1978, p. 489.

⁷ Teodor V. Păcățian, *o.c.*, p. 172.

⁸ *Idem*, p. 174 ș.u.

⁹ Iosif E. Naghiu, *Un memoriu din Hațeg*, în *Revista arhivelor*, 1944—1945, VI, nr. 2, pp. 316—319.

tegului Gavril Pop, ca un răspuns la acuzele aduse românilor de către comitele Hunedoarei, pe care autorul îl înaintează episcopului Lugojului.

Iată conținutul acestui document :

„Nr. 136

Prea Luminat Doamne Episcoape !

În urma provocării Episcopiei din 31 Mai a. c. nr. 446 dată în privința delațiunii Supremului Comite al Comitatului Hunedoarei așternute Prezidiului Gubernial Transilvan asupra preoției române din Comitatul Hunedoarei, cu cea mai mare umilință fac cunoscut Ilustrității Voastre în privința acelei delațiuni următoarele :

a) Cumcă eu știu și sum convins, că preoțimea română din decanatul Hațiegului e pacifică, respectă legile și Constituțiunea țării Ardealului în sensul diplomei împărătești din 20 October (1)860 și în sensul altor manuscrise și ordinațiuni împărătești și între marginile legilor aprobate de Sacralitate : C(esaro) R(egească) și Apost(olică) Maiestate veneroasă, dreptul legal de proprietate a tuturor.

b) Cumcă știu și sum convins că preoțimea română din acest decanat, poporul ei încredințat îl învață să respecteze legile țării, aprobate de Maiestate, să nu calce ordinațiunile împărătești și se silește a custodi poporul să nu-l seducă acei oficiali cari fără știrea membrilor români, Comisiunea provizorie comitatensă de pe aci de curind să adunase la Deva cu știrea Supremului Comite, și să consulte despre denegarea contribuțiunii și nu respectează manuscrisele și ordinațiunile împărătești.

c) Cumcă nu știu și nici nu mi s-au făcut cunoscut că ar fi cineva dintre preoții români din Vicariatul Hațiegului, care ar aduna protopopii și curatorii bisericilor spre scopuri rele, cari ar agita cari s-ar amesteca în trebile administrative politice, cari ar fi cauza la ceva nerespectare la dreptul legal de proprietate, ori la ceva abuz comis în pădurile proprietarilor, fără aceea știu că în mai multe comune în acest Vicariat și anume unde Măria Sa B(a)r(on) Nopcea a avut iobagi, din cauză că unii foști domni pămînteni nu respectează patenta împărătească din 1834 în privința pădurilor și a pășunatului se nasc multe nemulțumiri, abuzuri și maltractări scandaloase cu oamenii.

d) Cumcă nu știu nici am auzit că poporul de pre aici ar fi început cu glota a tăia pădurile altora, acestea toate mărturisindu-le în conștiința mea cea preoțească înaintea lui D-zeu, serios le declar : cumcă delațiunea Supremului Comite așternută prezidiului Gubernial Transilvan asupra preoției române din Comitatul Hunedoarei de cumva în aceea toată preoțimea rom(ână) din acest Comitat se acuză de falsă în genere considerată simplă și nedemnă de a se lua la meritoriu, iară de cumva în aceea delațiune numai unii dintră preoții români să înțeleagă de supremul Comite, atunci declar că această delațiune e făcută fără de cale din cauză căci dacă Ilustritatea Sa D(omnul) Comite cum scrie

În delatiune a observat că unii preoți români agitează, că concedează că poporul cu gloata taie pădurile proprietarilor și că se (a)mestecă în treburile administrative politice, a trebuit însuși cu putere legală pe calea legilor să pedepsească pe preotul dovedit de vinovat și așa să împiedice rău(l) fără de-a recurge la (l)naltul R(egesc) Prezidiul Gubernial cu delatiune asupra preoției române din Comitat.

După toate acestea adaug: a) cumcă mare parte dintră officialii comitatensi mag(h)iari nu știu scrie românește și nu pricep destul limba română, limba poporului, și așa sînt neapți spre a putea lumina poporul român fără erori, b) cumcă mai toți officiali(i) comitatensi mag(h)iari de pe aici cele officioasă le scriu în limba mag(h)iară care poporul român nu o pricepe, c) cumcă unii dintre officiali mag(h)iari, și renegați nu respectează manuscisele și ordinațiunile Împărătești, și vreau ca poporul să nu plătească contribuțiunea, în aceste giurstări grele, critice, poporul român să ajută cu preoții săi să țină întră marginele legilor prin preoți, și dacă după cererea supremului nostru Comite preoțimea română s-ar opri dela ajutorințele poporului și dela luminarea lui, precum și dela expunerea rezoluțiunilor și ordinațiunilor officioasă scrisă în limba mag(h)iară nepricepută de popor, atunci de o parte se va vătămă dreptul preoților cari au dreptul de a învăța poporul și a-l feri de infidelitate și de erori și a-l conduce între marginile legilor să fie credincios patriei și împăratului, iar de altă parte poporul român mizer lipsit de învățătură va fi expus lupilor arbitriului seducătorilor, și afară de acestea guvernul țiarăi oprind preoțimea română de la deșteptarea și luminarea poporului, ușor poate cădea în aceea suspiciune rușinatoare că vrea: ca poporul român să fie în rătăcire și în întunec.

În urmă, fiindcă prin delatiunea supremului nostru Comite așternută Prezidiului Gubernial Transilvan toată preoțimea română din vicariatul mie încredințat pre nedrept se vătămă, fiindcă în aceea delatiune preoțimea română din Comitatul Hunedoarei prin epitetele de Supremul Comite date, ignorantă și inexpertă (tudatlan és topaszta latlan papsagnak) se dehonestează și se batjocorește prea urit, fiindcă în aceea delatiune nu se numesc persoane, nici se aduc înainte cazuri speciali și fiindcă aceea nu e făcută pre cale și are și scop pernicios în privinția bietului popor român care e expus seducătorilor, avînd eu înainte onoarea cea nemaculată a preoțimii române Pr. Catsa din Vicariatul Hațiegului și binele poporului român și totdeodată considerînd eu și următoarele cele neplăcute, ce le poate produce delatiunea Supremului nostru Comite, umilit mă rog să binevoiți Ilustr(itatea) Voastră a exopera la În(altul) C(esaro) R(egesc) Prezidiu Gubernial Transilvan ca delatiunea așternută asupra preoțimii române din Comitatul Hunedoarei să nu aibe alt rezultat fără numai aceea ca Înaltul C(esaro) R(egesc) Prezidiul Gubernial să binevoiască a dispune ca Ilustr(itatea) Sa D(omnul) Comite Suprem a(l) Hunedoarei pe calea legilor să pedepsească în sensul Concordatului Pontificesc pe acei preoți cari se vor

dovedi de vinovați, ca cu delațiuni generale să nu compromită altu preoțimea română, ca Supremul Comite să nu batjocorească preoțimea română din Comitatul Hunedoarei înfierîndu-o cu epitete : de preoțime ignorantă și inexpertă, și să binevoiască a vorbi cu onoare despre preoțimea română cum se cuvine unui Comite Suprem care trebuie să să fie de exemplu supușilor săi în venerarea preoțimei române. Așteptînd rezultatul la această a mea rugare și rezervîndu-mi rezervandele cu cea mai mare ...

Hațieg 12 Iunie 1861

Gavril mp
vicariu" ¹⁰

Din parcurgerea acestui document putem observa înaltul patriotism de care a dat dovadă Gavril Pop, precum și puternicul lui atașament față de neamul său asuprit și lipsit de drepturi. În prima parte a acestui act, Gavril Pop apără preoțimea română prin dovezi temeinice, iar în cea de-a doua parte el se transformă în acuzator al autorităților, care nici măcar nu cunosc limba poporului și deci nu îl pot conduce. De asemenea el intuiește foarte clar scopul pe care îl are această acuză adusă românilor și anume defăimarea lor pentru a-i compromite în fața autorității de stat și a celorlalte națiuni conlocuitoare.

Vicarul Gavril Pop nu ezită nici un moment în apărarea românilor. El ceré pedepsirea legală a preoților vinovați fiind ferm convins, în baza informațiilor ce le deține că acuzele aduse de Comitele Hunedoarei sînt pure calomnii la adresa poporului și a preoților români, tocmai de aceea cere autorităților pedepsirea celor vinovați, fiind convins că între români nu se va găsi nici unul.

Deși știa că se expune unui pericol prin apărarea românilor și acuzarea autorităților vicarul Gavril Pop nu pregetă a apăra pe cei din neamul său, fiind conștient că se expune pentru o cauză dreaptă.

Preot IOAN DURAC

¹⁰ Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Lugoj, nr. 446, 1861.

75 DE ANI DE LA RĂSCOALA DIN 1907

Zilele acestea fiecare dintre noi le închină cu pietate și recunoștință bravilor înaintași, pe care țărîna i-a acoperit întru nedreptăți, întru crucea suferințelor cu 75 de ani în urmă. Atunci a răzbătut ca sclipirea unui meteor, pe cerul istoriei noastre, din adîncul negurei de silnicii îndurate de țărani, semnul de hotar al răbdării: 1907.

Orice alt fapt din acel an rămîne în umbră, acoperit de evenimentul Răscoalei. E greu de înțeles puterea oprimaților plugari de a răbda atît de îndelung și pînă dincolo de limitele demnității umane, dar încă mai sînt în viață, printre noi, dintre acei care au văzut cu ochii lor și au simțit vitregia acelor vremuri. Atunci, în 1907 și înainte de acest an, strivitoarea mizerie a celor ce trăiau în bordeie, a plugarilor ce-și cerșeau puținele lor drepturi, ori zgîrcita arvună a învoielilor, la poarta și inima zăvorîtă a celor bogați, a ajuns la culme. Flămînd și asuprit, prizonier al supunerii cumînți și împingînd nădejdea spre mai bine, dar cu fiecare an în zadar, țăranul nu a mai putut răbda.

Gospodăriile țărănești căpătaseră aspecte dintre cele mai mizere. Locuințele erau mici, construite din pămînt sau gard de nuiele, acoperite cu paie sau coceni. În casă nici o mobilă în afară de un pat de scînduri și o masă mică cu trei picioare.

Hrana era slabă și puțină iar pelagra făcea ravagii. Astfel robii albi ai pămîntului au fost nevoiți să strîngă briul în jurul mijlocului flămînd. Într-o astfel de situație grea pentru cei căzuți în deznadejde, unele măsuri de îmbunătățire se impuneau cu strigăță.

Secularizarea averilor care au fost dăruite unor mănăstiri din orient a fost primul pas în marea acțiune de îmbunătățire a vieții țăranilor. Acest act de importanță socială și națională a deschis calea care avea să ducă la împroprietărirea celor ce trudeau din greu pe ogoare.

Țăranii au fost împroprietăriți prin Legea rurală din 1864, dar lipsa de echitate în care s-a făcut a generat cu timpul mișcările populare de mai tîrziu.

La începutul secolului al XIX-lea însă, situația țăranilor se înrăutățește la disperare. Din conflictul dintre țărani și arendași s-a aprins scînteia răscoalei în satul Flămînzii în februarie 1907; flacăra răscoalei s-a extins cu repeziciune. După 10 martie răscoala a cuprins Muntenia, județele Rîmnicu Sărat, Buzău, Teleorman, Vlașca, Olt, Dimbovița, Prahova, ajungînd pînă pe malurile Dunării, acolo unde pămînturile erau mai roditoare și asupra țăranilor mai nemiloasă. Intervalul 11—15 martie a reprezentat punctul maxim al acestei mișcări țărănești. Ecurile răscoalei au fost puternic simțite și în Transilvania, ca de altfel în toate țările din jur, fiind numită pe bună dreptate de presa vremii „Plevna internă”.

Răsculații purtau în piept mesajul marelui Coșbuc și dorința lor de veacuri: „Noi vrem pămînt”!

Guvernul a înțeles pericolul răscoalei și ar fi existat un singur mijloc pentru împiedicarea izbucnirii: satisfacerea cerințelor majore ale țărănimii, dar, s-au căutat, alte căi.

Promisiunile făcute n-au astîmpărat nici foamea nici pornirile maselor țărănești. Pentru țărani vorbele nu mai aveau nici o valoare. De acum venise vremea faptelor.

Răbdarea a avut și ea o limită și dincolo de orice stăpînire de sine disperarea a hotărît calea evoluției evenimentelor. Foamea i-a răsculat pe țărani, sosind sorocul prevestit „cînd nu vom mai putea răbda, cînd foamea ne va răzbuna”. Țăranii cereau dirz ca pămîntul să fie al lor, pe temeiul sacrificiilor făcute de ei, cu jertfe de sînge. Acum „cel flămînd și fără-adăpost” și-a transformat uneltele de lucru în arme de luptă; pămîntul cerea să fie stropit cu sînge ca o ispășire a nedreptății sociale. Pentru țăran pămîntul avea o semnificație mult mai profundă decît un simplu mijloc de producție. Pentru el pămîntul era leagănul vieții și locul odihnitor al sfîrșitului vieții.

„Pămîntul nostru-i scump și sfînt,
Că el ni-e leagăn și mormînt,
Cu sînge cald l-am apărat, ...
Și numai lacrimi ce-am vărsat,
Dar vrem pămînt!”

Drama aceasta a celor mulți și răzvrătirile lor nu a rămas neînțeleasă decît de cei puțini „stăpîni luați din drum”, profitori ai unei nedrepte rînduiri pe care aceștia o legitimau că este din veac și pentru toți vecii.

Dreptatea însă, Sfînta și Marea Dreptate a aflat ecouri largi în cugetele intelectualilor români: preoți, învățători, scriitori, istorici, cercetători și artiști dintre cei mai de seamă s-au alăturat idealurilor celor nevoiași. Astfel, în arzătorul foc al revoltei eroicul țăran român nu a fost niciodată singur.

Ca și, mai înainte, ca și după aceea, ca și întotdeauna slujitorii altarelor s-au identificat cu masa țărănească.

La începutul secolului nostru, preoții în majoritate erau fii de țărani și trăiau în mediul rural, fiind în cea mai mare parte supuși acelorași condiții de viață ca și țărani. Ei înțelegeau bine revolta țăranilor fiind convinși că misiunea lor bisericească și uman-socială le impunea sprijinul celor oropsiți. Erau trup și suflet cu poporul și părtași la viață, la nevoile și la necazurile lui de fiecare zi. Cunoșcând prea bine toate aspectele vieții țăranilor, preoții cunoșteau și adevăratele cauze ale răscoalei.

În acest an, 1907, numeroși slujitori ai Bisericii noastre de pe întreg cuprinsul țării, au împărtășit soarta țăranilor. Ei au sperat în dreptatea cuvenită celor asupriți, dar nu au rămas numai cu speranța ci au luat și atitudini. Apărind drepturile legitime ale țăranului, preoții invocau argumentele credinței ai cărei slujitori erau; invocau principiile de umanitate de dragoste față de aproapele subliniind sensul, adevărat al cuvântului sacru despre obligațiile celor tari față de cei slabi. Citeau în auzul tuturor, cu voce clară și răspicată „Parabola bogatului nemilostiv”, cerind celor ce trebuiau să audă, respectarea repaosului duminical pentru enoriașii lor care, ziua și noaptea, vara și iarna, în duminici și sărbători ca și în zilele lucrătoare, trudeau din greu pe țarina sau în curtea boierului.

Era firesc ca preoții să se afle alături de țărani când aceștia trăiau ceasuri de grea cumpană. Ei au îndurat alături de frații lor schingiuri și arestări, batjocoriri și osîndiri fără judecată. Numeroase documente stau mărturie că în timpul desfășurării răscoalei mulți preoți au adus o prețioasă contribuție la lupta dreaptă a robilor pămintului.

Istoria poporului nostru a înscris la loc de cinste contribuția pe care mulți dintre slujitorii Bisericii Ortodoxe au dus-o pentru cauza dreptății. Bucurîndu-se de ascultarea cuvenită din partea săteniilor, preoții, chiar de la începutul răscoalelor erau solicitați de autoritățile bisericești și cele politice să tempereze înflăcărarea credincioșilor lor.

Fără îndoială că ierarhii acelor vremuri întvedeau consecințele dramatice ale răscoalelor și de aceea spre a înlătura crimele și spre a evita situațiile dureroase, îndemnau pe oameni la așteptare și răbdare. Mulți preoți au oprit prin influența lor devastările, au împiedicat vărsările de sînge avînd uneori roluri decisive în potolirea răsculaților dar nici un preot n-a aprobat represaliile și acțiunile sîngeroase împotriva țăranilor. Pentru această slujire devotată a cauzei drepte a poporului și a secularelor lui răzuițe, mulți dintre preoți au intrat în rîndul celor 11 000.

Atît prin slujitorii care s-au alăturat țăranilor cit și prin cei care au făcut apeluri spre a stăvili devastările și crimele, Biserica Ortodoxă Română și-a îndeplinit dumnezeiescul ei mesaj. Ea a slujit poporu-

lui român în ceasurile de durere din 1907 așa cum l-a slujit totdeauna, cu demnitate și smerenie, cu devotament și dreaptă cumpănire.

Cele ce s-au întâmplat în acele „zile fierbinți” ale lui 1907 nu au fost în nici un chip din vina țăranilor.

Inspăimântați de avântul răscoalei, cei puțini și nedrepti au făcut apel la armată. Armele, care au pus la grea încercare sufletul țăranului soldat, au putut face să amuțescă suspinele victimelor, au putut să nimicească sate întregi, dar nu au putut opri protestul conștiințelor curate.

„Se ucide românul cu pușca ostașilor Români. Ce blestem, Doamne, ce nenorocire, ce catastrofă”, scria Nicolae Iorga. S-au stins repede flăcările de prin conace, ca și cele din ogrăzi, dar s-a ridicat văpaia nebiruită a conștiinței treze, sensibilă față de adevăr și dreptate. Cînd pămîntul „leagăn și mormînt” a acoperit pe cei 11 000. de pătimitori, tot cugetul drept a fost la un gînd cu protestul energic și curajos strigat în zilele acelei atmosfere încărcate cu aburii singelui.

Rana socială de la 1907 s-a adîncit de patru decenii. Abia acum, suferințele, nedreptățile și umilințele de tot felul au dispărut, pămîntul devenind bun al întregului popor.

A le păstra amintirea, a evoca nefericitul lor trai sub opririle și nedreptățile îndurate de ei, a le cinsti memoria pentru toată inumană asuprire, pentru monumentală lor jertfă ajunsă la capătul neînchipuit al răbdării, a le înălța monumente de recunoștință spre respectuoasă și neîncetată pomenire, este și o datorie sfîntă pentru toți.

Recunoștința posterității — un giulgiu de aur pe trupul celor căzuți și adormiți în Domnul cu degetele împreunate pentru rugăciune.

Jertfa celor căzuți în 1907 nu a fost în zadar.

TREPT E ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

FORUMUL MONDIAL AL ISTORIEI ȘTIINȚEI

Legat de creșterea tot mai puternică a prestigiului României Socialiste în lume, Bucureștiul a devenit, cu deosebire în ultimii ani, locul preferat a numeroase reuniuni internaționale de înaltă ținută. Istoria, cea dintâi carte a fiecărei nații, capătă în condițiile dezvoltării societății contemporane, noi valențe nu numai pe planul cunoașterii, dar și al colaborării și înțelegerii dintre popoare. După desfășurarea cu succes a lucrărilor celui de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice din vara anului trecut, țara noastră s-a situat din nou în atenția oamenilor de știință din întreaga lume prin găzduirea, între 27 august și 3 septembrie, a celui de-al XVI-lea Congres internațional de istoria științei, forum științific de mare amploare și cu profunde semnificații și pe planul vieții social-politice, având înaltul patronaj al Doamnei academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

Prin tema sa „Știință și tehnologie, umanism și progres” Congresul de la București a adus o contribuție de primă mărime la dezvoltarea cercetărilor din domeniul științei și tehnicii, evoluției în perspectivă a acestei discipline în plină ascendență, la mobilizarea oamenilor de știință pentru a-și consacra în mai mare măsură eforturile în vederea progresului științei și tehnologiei în folosul umanității, a idealurilor de pace și progres social, împotriva folosirii științei ca mijloc de distrugere a civilizației. El a constituit, în același timp, un larg și fructuos amfiteatru al schimburilor de informații și opinii contribuind la o mai bună cunoaștere, la extinderea colaborării între savanți și foruri științifice din diferite țări. Comunicările prezentate de oamenii de știință din țara noastră au reliefat în mod concludent gradul înalt atins de cercetarea științifică românească, al gândirii creatoare proprii, politica de încurajare a folosirii cercetării în domeniile practicii productive, politică pe care România o aplică cu consecvență, îndeosebi în perioada de cînd la conducerea țării se află Domnul Nicolae Ceaușescu, proeminență personalitate a vieții politice internaționale.

Bogatul conținut de idei al comunicărilor și referatelor susținute în secțiunile de fizică și astronomie, matematică și mecanică, științe biologice, medicale și farmaceutice, tehnologie și inginerie, științe agricole, problemelor metodologice ale istoriei și filozofiei științei, al simpozioanelor cu titluri sugestive ca „Tehnologie, umanism și pace — aspecte istorice”, „Rolul instrumentelor științifice în dezvoltarea științei”, „Promovarea cercetării științifice și învățămîntului în istoria științei și tehnicii”, din seria comemorărilor unor personalități de seamă ale științei și tehnicii universale, între care românul George (Gogu) Constantinescu — 100 de ani de la naștere, precum și din celelalte manifestări ale Congresului au demonstrat adevărată pasiune a oamenilor de știință la idealurile lumii de azi, la propășirea științei și culturii, în folosul păcii, înțelegerii și securității tuturor popoarelor. Cei 1200 de savanți din peste 50 de țări, prezenți în forumul mondial al istoriei științei de la București, prin atitudinea lor responsabilă și angajată, au polarizat atenția întregii lumi științifice. Pe bună dreptate, la deschiderea lucrărilor, Doamna academician doctor inginer Elena Ceaușescu sublinia că: „Prin problematica pe care o abordează — ce cuprinde, practic, toate domeniile știin-

țelor tehnice și umaniste — Congresul este menit să se înscrie ca un eveniment de seamă în viața științifică mondială și, în același timp, ca o contribuție pozitivă la întărirea conlucrării între oamenii de știință, la mai buna cunoaștere și apropiere dintre popoare, la cauza înțelegerii și păcii în lume".

În același context al desfășurării celui de-al XVI-lea Congres internațional de istoria științei s-au înscris și lucrările mesei rotunde internaționale cu tema „Tendințe viitoare în dezvoltarea științei și tehnologiei vizind o dezvoltare socială și umană”, reuniunea înscrisă în program din inițiativa României, organizată de Academia de Științe Sociale și Politice și Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, în colaborare cu U. N. E. S. C., O. și cu Federația Mondială pentru studierea viitorului. Timp de două zile participanții — reprezentanți ai unor prestigioase organizații și instituții științifice, naționale și internaționale, oameni de știință, specialiști și cercetători din 20 de țări — au dezbătut un mare număr de teme și probleme menite să contribuie la reliefaarea actualității și importanței laturii prospective a istoriei și filozofiei științei, a necesității creșterii solidarității internaționale a oamenilor de știință în apărarea celor mai nobile țeluri ale gândirii umane.

Prin aceste teme generoase, printr-o participare activă și efectivă la toate problemele puse în dezbateră prin realismul propunerilor făcute, Congresul internațional de istoria științei desfășurat la București a demonstrat necesitatea unirii tuturor eforturilor oamenilor de bine în salvarea civilizației contemporane. Cu toate că știința a fost legată întotdeauna de realitatea lucrurilor înconjurătoare, ca și în poezie, unii creatori își făureau propriul turn de fildes, ignorând realitățile sau izolându-se de preocupările celorlalți; or, astăzi și cei mai sceptici au înțeles că numai conlucrarea activă, coborîrea în mijlocul cetății, unirea în acțiune, pot fi de folos umanității. În acest sens, „Mesajul participanților la cel de-al XVI-lea Congres internațional de istoria științei” dă un răspuns clar, edificator, asupra preocupărilor oamenilor de știință contemporani atunci când a firmă că: „...oamenii de știință indiferent de concepțiile ideologice, politice sau de altă natură ce ne călăuzesc, adresăm o vibrantă chemare slujitorilor științei și culturii, oamenilor politici, guvernelor, parlamentelor, popoarelor de a face totul pentru salvagardarea păcii, bunul cel mai de preț al omînirii, pentru asigurarea dreptului fundamental al omului și al omînirii întregi — dreptul la viață”.

Congresul de la București a fost o mare împlinire pentru toți participanții, un forum mondial de prestigiu care s-a arătat plin de înțelegere pentru evoluția științei în general și a istoriei și filozofiei științei în special, contribuind la o mai bună cunoaștere și înțelegere a rolului științei în lumea de azi.

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL „GEORGE ENESCU”

Pe data de 16 septembrie a. c., a început la București a IX-a ediție a Festivalului internațional „George Enescu”, manifestare care a reunit artiști din țară și de peste hotare.

Concertul inaugural, care a cuprins, în interpretarea Orchestrei simfonice și corul Filarmonicii bucureștene, sub bagheta dirijorului Mircea Cristescu, Simfonia a III-a în do major opus 21 de George Enescu, piesa „Omagiu lui George Enescu” de Theodor Grigoriu și Concert în si bemol minor pentru pian și orchestră de Ceaikovski, încredințat celebrului pianist american Byron Janis, a avut loc la Ateneul Român. Cu acest prilej, Suzana Gâdea, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, a adresat participanților un călduros salut și a evocat viața și activitatea lui George Enescu. „Opera lui George Enescu, a spus vorbitoarea, este unanim considerată ca o mărturie strălucită a muzicalității cu care e înzestrat poporul român, înscriindu-se în ansamblul culturii universale cu atribute distincte, originale”.

Programul festivalului, desfășurat timp de 11 zile, a cuprins 44 concerte simfonice camerale, spectacole de operă și balet, recitaluri, un simpozion al muzicologilor.

CEL MAI MARE TRANSFORMATOR DIN ȚARĂ

În stația Constanța Nord a fost pus în funcțiune noul transformator de 250 M. V. A. cel mai mare din țară purtând marca cunoscutei uzine „Electroputere” — Craiova. Odată cu montarea și racordarea la sistemul energetic național a acestui transformator pentru prima dată în Dobrogea se introduce tensiunea de 400 KV ceea ce va determina reducerea substanțială a pierderilor de energie din rețea. Acest nou transformator va fi utilizat pentru mai buna distribuție și alimentare cu energie electrică a unor mari obiective industriale și sociale aflate în construcție în această parte a țării.

UN NOU SPITAL

Recent a fost dat în folosință noul spital din Hațeg. El dispune de o frumoasă policlinică, aparatură modernă, diverse anexe și bineînțeles de personal specializat cu o înaltă pregătire. Acest spital completează șirul unor măsuri care au fost luate pentru dezvoltarea rețelei medico-sanitare din județul Hunedoara.

În ultimii ani au fost construite complexe spitalicești din Hunedoara și Călan, diverse policlinici și mai multe dispensare rurale. În zilele acestea se fac ultimele pregătiri pentru darea în folosință a noii policlinici din Brad.

A VII-A EDIȚIE A TIRGULUI INTERNAȚIONAL BUCUREȘTI

Eveniment de seamă al vieții economice și comerciale românești, Tîrgul Internațional București '81 a prilejuit o sintetică și elocventă expresie a rezultatelor dobândite pe toate planurile de dezvoltare, a noilor și largilor perspective ale viitorului luminos al României, continuării consecvente a dezvoltării economico-sociale a țării.

Ultima ediție a acestui tîrg, a constituit, fără îndoială una dintre cele mai de seamă manifestări expoziționale internaționale organizate pînă acum de România, reunind pe o suprafață totală de peste 38 000 mp. mii de produse, în mare parte noi, veritabile premii industriale, create de circa 400 unități productive, centrale industriale, institute de cercetări și proiectări din România. Numeroase dintre acestea au îmbogățit nomenclatorul de export al celor 45 de întreprinderi românești de comerț exterior, prezent la T. I. B., expresie strălucită a energiei și a capacității creatoare a specialiștilor și producătorilor români. Exponatele românești s-au bucurat de un deosebit interes din partea specialiștilor și oamenilor de afaceri aflați la tîrg și au constituit obiectul a numeroase și importante contracte comerciale. Este semnificativ în acest sens de subliniat că în cele nouă zile de desfășurare a tîrgului bucureștean a fost realizat de partea română, împreună cu firme de peste hotare, un important volum de contracte — atît la export cit și la import — pentru anii 1981, 1982 și în continuare, volum ce se ridică la o valoare de peste 35 miliarde lei.

VIZITE ALE ÎNȚĂLĂTURĂTORULUI BISERICII, NOASTRE ÎN STRĂINĂTATE

La invitația Sanctității Sale Patriarhul Gherman, Prea Fericitul Patriarh Iustin, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Sîrbe între 1—7 octombrie 1981. Din delegație au făcut parte: I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, P. S. Episcop Epifanie Tomitanul, vicarul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, P. C. Arhidiacon Ion Bănățeanu, secretarul cabinetului patriarhal și P. C. Arhidiacon Laurențiu Movileanu de la catedrala patriarhală.

Delegația a călătorit de la București la Belgrad cu trenul. În dimineața zilei de 1 octombrie, în gara din Virșeț a ieșit în întâmpinare P. S. Episcop Sava al Șumadiiei și locțiitor de episcop al Virșețului înconjurat de preoți și credincioși sîrbi și ortodocși-români din cuprinsul Vicariatului ortodox român cu sediul la Virșeț avînd în frunte pe P. C. Părinte Moise Ianăș, conducătorul Vicariatului. Prea Fericirea Sa a coborît din tren pentru a se întîlni cu preoții și credincioșii care l-au așteptat cu nerăbdare.

În gara din Belgrad apoi, delegația noastră în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, a fost întâmpinată de Sanctitatea Sa Gherman, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe, însoțit de I. P. S. Daniil, Mitropolitul Muntenegrului, P. S. Episcop Nicolae al Dalmației, P. S. Episcop Milutin al Timocului, prof. dr. Stojan Goșevici de la Facultatea de Teologie din Belgrad, P. C. Ierom. Mitrofan, directorul Seminarului teologic Crîca, P. C. Prot. Mircea Iancovici, secretarul Sf. Sinod, P. C. Protodiacon Momir Lecić, șeful cabinetului patriarhal și alte persoane oficiale. Au mai fost de față dl. Alexandr Fira, președintele Comisiei federale pentru problemele religioase însoțit de Jivomir Stanovici și Vlada Stanoevici.

A fost prezent de asemenea dl. Nicolae Mihai, ambasadorul Republicii Socialiste România la Belgrad.

După rostirea cuvintelor tradiționale de bun venit și exprimarea bucuriei reîntîlnirii, după ce Întîlălătătorii celor două Biserici s-au îmbrățișat frățește, coloana de mașini s-a îndreptat spre catedrala patriarhală, unde delegația a fost așteptată de preoți și diaconi înveșmîntați, studenți teologi și elevi seminariști în stihare, fete și băieți îmbrăcați în costume naționale care au oferit flori oaspeților, precum și o mare mulțime de credincioși. Întîlălătătorii celor două Biserici Ortodoxe fiind întâmpinați în sunetul clopotelor și în acordurile imnului patriarhal tradițional, au fost înveșmîntați în mantii arhieresti. S-a oficiat un Te-Deum, după care conducătorii celor două Biserici surori au ținut cuvîntări.

Conform programului, în aceeași zi după amiază, delegația Bisericii Ortodoxe Române însoțită de ierarhii sîrbi în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, a vizitat monumentala biserică cu hramul „Sf. Gheorghe” de pe colina Oplenac din orașul Topola, important monument istoric și de artă, construit în anii 1908—1912.

În ziua de 2 octombrie, la ora 9 dimineața, în palatul patriarhal au avut loc convorbiri între conducătorii celor două Biserici și ierarhii români și sîrbi, în legătură cu diferite probleme bisericești de actualitate.

În aceeași dimineață, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin împreună cu I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, însoțiți de Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și I. P. S. Daniil, Mitropolitul Muntenegrului, au făcut o vizită la autoritățile de stat din Belgrad.

Oaspeții români au fost primiți de Dobrivoi Vidici, președintele Prezidiului R. S. Serbia și Dušan Cicrebici, președintele skupștinei R. S. Sîrbe.

În aceeași zi, înalții oaspeți români au fost primiți la Consiliul Vecei Executive a R. S. F. Iugoslavia unde au fost salutați de vicepreședintele Dragoliub Stavrev. Cu ambele aceste ocazii au fost abordate aspecte ale strînsei prietenii și colaborări româno-iugoslave.

La ora 12 delegația Bisericii Ortodoxe Române, a făcut o vizită protocolară la Ambasadă română din Belgrad.

În aceeași zi, după amiază Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin și însoțitorii împreună cu Intîistătorul și ierarhii Bisericii Ortodoxe Sîrbe amintiți s-au întîlnit cu profesorii Facultății de Teologie și ai Seminarului teologic din Belgrad. Din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, I. P. S. Mitropolit Teoctist a vorbit profesorilor despre învățămîntul din Biserica Ortodoxă Română.

În ziua de 3 octombrie delegația noastră a plecat la Novi Sad, unde mai întîi a vizitat „Matița Srpska” veche instituție de cultură sîrbă. Apoi, s-a făcut o vizită la conducerea Regiunii Autonome Voivodina reprezentată prin președintele Nicola Knezici. Cu acest prilej s-a vorbit despre relațiile frățești dintre români și sîrbi din Banatul sîrbesc și cel românesc, care sînt loiali țărilor respective și faptul că și unii și alții ca ortodocși trebuie să se numere printre cei mai buni cetățeni.

Spre prînz, delegația a ajuns la catedrala Episcopiei Sremului din Karloviț, unde a fost așteptată în sunetul clopotelor și în acordurile imnului patriarhal executat de corul preoților, de către preoți și diaconi înveșmîntați, în frunte cu chiriarhul locului P. S. Episcop Andrei și credincioși. După oficierea Te-Deumului tradițional, P. S. Sa a rostit un cuvînt în care și-a exprimat marea bucurie de a fi vizitat de Intîistătorul Bisericii Ortodoxe Române.

În continuare s-a vizitat vechea reședință a fostei mitropolii și patriarhii a Karlovițului precum și Seminarul teologic din apropiere. La Seminar, unde au așteptat profesorii și elevii, directorul acestei școli a rostit un cuvînt de bun venit. Aici, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a rostit un cuvînt ocazional I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

În aceeași zi după amiază, s-au vizitat mănăstirile Kruședol și Grgeteg unde, în cuvîntările rostite de gazde, s-au scos în evidență danile făcute la aceste locașuri de voievozii români, precum și de faptul că marele mitropolit al Ardealului, Andrei Șaguna, a fost călugărit la Kruședol unde a devenit și stareț.

Duminică 4 octombrie, în catedrala patriarhală din Belgrad, s-a oficiat sf. liturghie solemnă de către membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, ierarhi, preoți și diaconi sîrbi, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, la sfîrșitul căreia Intîistătorii celor două Biserici au rostit cuvîntări, fiind de față mulți clerici și credincioși.

În ziua de 5 octombrie s-a plecat spre orașul Kraguevaț. Aici, în apropiere, s-a vizitat monumentul și cimitirul din Șumarița, unde în anul 1941 au fost uciși de fasciști un număr mare de persoane, între care elevii unui liceu împreună cu profesorii lor.

Apoi s-a făcut o vizită la Uzina de automobile din Kraguevaț, după care, coloana mașinilor s-a îndreptat spre catedrala episcopală, unde oaspeții au fost așteptați de chiriarhul locului, P. S. Episcop Sava al Șumadiiei, preoți și diaconi înveșmîntați și credincioși, în sunetul clopotelor și al cîntării imnului patriarhal tradițional. După oficierea Te-Deumului, P. S. Episcop Sava, într-un scurt cuvînt,

a salutat pe înalții oaspeți. A răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, exprimându-și bucuria că se află în această frumoasă catedrală, care se împodobește acum cu o pictură nouă. Apoi a adresat îndrumări duhovnicești credincioșilor prezenți.

După-masă, delegația Bisericii Ortodoxe Române, însoțită de ierarhii Bisericii Ortodoxe Sîrbe, în frunte cu Sanctitatea Sa patriarhul Gherman, a plecat spre orașul Kralievo, unde în apropiere a poposit la străvechea și frumoasa mănăstire Jicea.

Aici oaspeții au fost așteptați de către P. S. Episcop Ștefan, înconjurat de preoții din împrejurimi și de soborul de călugăriți și de credincioși din apropiere. După oficierea Te-Deumului tradițional, P. S. Episcop Ștefan, într-un scurt cuvînt a salutat prezența înalților oaspeți. A răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care printre altele, a apreciat trecutul istoric și frumusețea acestui important așezămint monahal.

În ziua de 6 octombrie, delegația însoțită și de chiriariul locului, a plecat pe valea riului Ibăr, spre mănăstirea Studenița, tot din Eparhia Jicea, mănăstire înființată în a doua jumătate a secolului al XII-lea.

Revenind la Belgrad, în seara zilei de 6 octombrie, Sanctitatea Sa Gherman a dat o recepție în saloanele palatului patriarhal în cinstea Prea Fericitului Patriarh Iustin și a însoțitorilor săi. La această recepție au luat parte Dobrovi Vidici Viciđici, președintele Prezidiului R. S. Sîrbe și alte persoane oficiale din conducere, Dragutin Tešici, președintele Comisiei pentru problemele religioase al R. S. Sîrbe, Alexandăr Fira, președintele Comisiei federale pentru problemele religioase, Nicolae Mihai, ambasadorul României la Belgrad, alți ambasadori și reprezentanți ai corpului diplomatic, personalități din societatea Belgradului, ierarhi ortodocși sîrbi, arhiepiscopul catolic din Belgrad, profesori de la școlile teologice superioare și medii, consilieri, protopopi, preoți și alte persoane oficiale.

În ziua de 7 octombrie, ultima zi a șederii pe pămîntul Iugoslaviei, în cursul dimineții au avut loc discuții între Întîistătătorii celor două Biserici, în prezența ierarhilor români și sîrbi.

În aceeași zi delegația Bisericii Ortodoxe Române însoțită de Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a părăsit Belgradul, îndreptîndu-se spre comuna Alibunar, unde a făcut o vizită la biserica ortodoxă română, fiind așteptată în sunetul clopotelor și a cîntării imnului patriarhal, de preoții Vicariatului ortodox român și de credincioși, care și-au manifestat marea lor bucurie prin aplauze îndelungate. După tradiționalul Te-Deum, P. C. Părinte Adam Măran parohul locului a ținut un scurt cuvînt, în care a prezentat cîteva date istorice mai importante în legătură cu această biserică și a exprimat bucuria sa și a credincioșilor ortodocși români din această mare localitate, de a avea în mijlocul lor pe Întîistătătorii celor două Biserici surori. A răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care după ce și-a exprimat bucuria întîlnirii cu preoții și credincioșii din cadrul Vicariatului ortodox român, a dat înțelepte și prețioase îndrumări credincioșilor prezenți, pentru păstrarea credinței ortodoxe, a obiceiurilor străbune, pentru unitate și viețuire frățească cu credincioșii sîrbi.

În continuare, în semn de frățietate, Prea Fericirea Sa a vizitat și biserica ortodoxă sîrbă de alături, iar în evanghelia de pe sfînta masă a scris următoarele: „După cum cele două biserici, română și sîrbă, se află una lîngă alta, tot așa și credincioșii lor, români și sîrbi, să trăiască în unitate și bună înțelegere unii cu alții”.

La masa de prînz oferită de parohia română din Alibunar în numele autorităților locale, a ținut un cuvînt primarul acestei comune.

Din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care a arătat mai întîi legăturile de veacuri dintre români și sîrbi prin artă și ajutor reciproc, menționînd mănăstirile Krusedol, Jicea și Studenița din Iugoslavia și mănăstirile Neamț, Putna, Voroneț, Bodrog și Prislop din România.

Ultimul popas al delegației pe pământul iugoslav a fost făcută în orașul Vrșet, înfrățit cu orașul Lugoj din România, unde la catedrala Episcopiei aștepta P. S. Episcop Sava, locțiitor de episcop al acestei eparhii, cu preoți și diaconi înveșmînțați și un mare număr de credincioși din oraș și din împrejurimi, care în semn de dragoste, cu entuziasm, au aplaudat îndelung. După oficierea Te-Deumului, P. S. Episcop Sava a salutat pe oaspeții, trecînd în revistă, legăturile din veacuri între cele două Biserici și popoare. A răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin care, după ce și-a exprimat bucuria și admirația pentru această monumentală catedrală, corul minunat și mulțimea credincioșilor, a adresat credincioșilor îndemnul de a trăi ei în dragoste creștină, care trebuie să-l unească pe toți, în rugăciune, în desăvîrșirea faptelor bune și în slujirea binelui obștesc. Apoi a fost vizitată biserica română din acest oraș. Zidirea acestei biserici s-a început în anul 1912 și s-a terminat în 1913. Pictura a fost executată de către pictorul român Simonescu. Sfințirea a avut loc în anul 1913 și s-a oficiat de către episcopul Miron Cristea.

Seara a fost petrecută la reședința Episcopiei ortodoxe sîrbe. După servirea cinei, la gara din Vrșet, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a mulțumit încă odată Sanctității Sale Patriarhului Gherman pentru excepționala ospitalitate și dragostea frățească arătată în tot timpul vizitei pe pământul Iugoslaviei.

Continuîndu-și solia de frățietate față de alte Biserici și organizații religioase, grija față de comunitățile ortodoxe române de peste hotare, între 14—20 octombrie 1981 Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, însoțit de Înalt Prea Sfințitul Teoclist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Prea Sfințitul Antonie Plămădeală, Episcopul Buzăului, P. C. Pr. Prof. Alexandru Ciurea și P. C. Părinte Gheorghe Bogdan, redactor al revistei Arhiepiscopiei Bucureștilor, a făcut o vizită oficială în Suedia, la invitația Eminenței Sale Olof Sundby, Arhiepiscop de Uppsala și Primat al Bisericii Luterane a Suediei.

După o primă escală la Viena și alta la Copenhaga, delegația Bisericii Ortodoxe Române a ajuns pe aeroportul Arlanda, de lângă Stockholm, în ziua de 14 octombrie 1981, fiind întâmpinată de Eminența Sa Olof Sundby, Arhiepiscopul Bisericii Luterane din Suedia, episcopul de Stockholm, Lars Carlzon, Înalt Prea Sfințitul Pavlos, Mitropolitul grec din Suedia, R. P. George Perry, vicarul arhiepiscopului Olof Sundby și secretar cu relațiile externe bisericești, etc.

La scurt timp după sosire, gazdele au oferit un dineu în cinstea oaspeților.

În timpul dineului, Eminența Sa Olof Sundby a rostit o scurtă cuvîntare, exprimîndu-și bucuria de a primi această vizită mult așteptată, atît de Eminența Sa cît și de întreaga Biserică suedeză.

A luat apoi cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin care, exprimîndu-și satisfacția de a fi putut răspunde invitației Eminenței Sale Arhiepiscopului Olof Sundby de a vizita Biserica Suediei, a făcut o trecere în revistă a legăturilor frățesti dintre cele două Biserici, de-a lungul veacurilor, remarcînd rolul și importanța schimbului de vizite, atît în viața celor două Biserici cît și în viața celor două popoare.

A doua zi, 15 octombrie, delegația Bisericii Ortodoxe Române, a vizitat, în cursul dimineții, orașul Uppsala Veche.

Un prim popas a fost făcut la Universitatea Carolina Rediviva, unde dr. Carl-Otto von Sydow, șeful departamentului manuscrite, a prezentat cele mai valoroase manuscrite pe care le posedă biblioteca, precum și diferite lucrări de valoare dintre care se remarcă Codex Argenteus, aparținînd episcopului Ulfilas al Goților legat de istoria primelor veacuri de creștinism pe teritoriul patriei noastre.

Seara, la reședința arhiepiscopală, a avut loc o întrunire în care gazdele au prezentat pe scurt situația Bisericii suedeze și legăturile ei cu lumea contempo-

rană. Au luat cuvîntul Torsten Källemark, director de sector în cadrul relațiilor externe bisericești, pastorul Tore Bergman, directorul organizației „Misiune și evanghelizare”, care se ocupă de activitatea misionară a Bisericii suedeze și dr. Tord Harlin, directorul Comitetului național al „diaconiei”, al cărui scop este conlucrarea dintre Biserici prin slujire.

La sfîrșitul întrunirii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a mulțumit vorbitorilor exprimîndu-și nădejdea unei trainice colaborări a tuturor Bisericilor și creștinilor de astăzi.

În ziua de 15 octombrie 1981, delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost primită în audiență de regele Carl al XVI-lea Gustaf. Cu acest prilej Prea Fericitul Patriarh Iustin a transmis din partea conducerii statului, a poporului român, a Bisericii Ortodoxe Române și a tuturor credincioșilor ei, urări de bine și sănătate conducerii statului suedez iar poporului suedez de prosperitate.

A răspuns regele Carl XVI Gustaf care a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru frumoasele cuvinte adresate, remarcînd că vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române în Suedia se datorește relațiilor de prietenie și colaborare dintre cele două Biserici și popoare, care în ultimii ani au fost într-un continuu progres.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost primită apoi de Karl Boo, ministrul Cultelor și al Afacerilor Religioase, care a oferit dejun oficial.

A fost vizitat de asemenea sediul Consiliului liber al Bisericilor din Suedia. Pastorul P. A. Aglert, secretarul general, a rostit un cuvînt de întîmpinare, în care a făcut o descriere a rolului pe care îl are Consiliul liber al Bisericilor în Suedia.

În seara zilei de 15 octombrie s-a servit dineul la Excelența Sa Lars Carlzon, Episcopul Stockholmului, care a vizitat de mai multe ori țara noastră. S-au rostit cuvîntări în care s-au elogiat relațiile frățești dintre cele două Biserici și popoare.

La 17. octombrie s-a vizitat Centrul cultural Sigtuna. Este un institut care primește studenți din toată lumea, indiferent de convingerile lor religioase sau politice. Se studiază: teologie, filozofie, medicină, științe sociale, istoria artelor etc. Există o secție specială consacrată problemei dezarmării, înființată de cîțiva ani.

La masa de prînz oaspeții au fost invitații d-lui Carl Gustaf von Ehrenheim, trezorerul Federației Luterane Mondiale. Cuvîntările rostite de gazdă și de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin au remarcat frumoasele rezultate la care s-a ajuns pînă acum prin dialogul dintre Biserica Ortodoxă Română și Federația Luterană Mondială pe plan economic.

Seara, la orele 18, s-a săvîrșit slujba vecerniei în catedrala greacă din Stockholm, după care a urmat întîlnirea delegației Bisericii Ortodoxe Române cu credincioșii ortodocși români din Stockholm.

Cuvîntarea adresată de Prea Fericirea Sa credincioșilor români din Stockholm prezenți în catedrală s-a remarcat prin caldele îndemnuri pe care întîlștătorul Bisericii noastre le-a adresat credincioșilor privind dragostea de Biserica și țara mamă, precum și respectul și prețuirea față de țara adoptivă.

În ziua de 18 octombrie, la orele 11, în catedrala din Uppsala a avut loc slujba solemnă oficiată de Eminența Sa Arhiepiscopul Olof Sundby, înconjurat de un sobor de pastori, în cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Române.

În cadrul slujbei, conducătorul Bisericii luterane suedeze a ținut o cuvîntare, în care a făcut o expunere a legăturilor tradiționale dintre Biserica sa și Biserica Ortodoxă Română.

Răspunzînd, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a rostit o amplă cuvîntare, subliniînd responsabilitatea Bisericilor creștine față de împlinirea aspirațiilor omnirii contemporane de apropiere, cooperare și pace, aspirații care-și au izvorul în porunca Mîntuitorului privind iubirea față de aproapele și indemnul ca toți să fie una (Ioan 17, 21).

Seara, la orele 19, a avut loc dineul oficial dat de arhiepiscopul Olof Sundby în cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Române. Au participat personalități ale vieții sociale, culturale, politice și bisericești din Suedia.

Cu acest prilej arhiepiscopul Olof Sundby a vorbit despre contribuția Bisericii Ortodoxe Române în Mișcarea ecumenică de-a lungul anilor, apreciind frumoasele rezultate la care s-a ajuns în dialogul dintre Federația Luterană Mondială și Biserica Ortodoxă Română.

Mulțumind Eminenței Sale Olof Sundby pentru alesele aprecieri făcute la adresa Bisericii Ortodoxe Române și a poporului român, în cuvîntarea de răspuns, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a vorbit, despre datorită pe care o au Bisericile și popoarele astăzi, mai mult ca oricînd, în căutarea unității și comunității spirituale, spre a se putea angaja împreună în rezolvarea problemelor complicate cu care este confruntată lumea.

În după-amiaza zilei de 20 octombrie s-a plecat spre Geneva.

Vizita în Suedia a delegației Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, s-a bucurat de un succes deosebit.

De la televiziune și din presă poporul suedez a avut posibilitatea să cunoască activitatea Bisericii Ortodoxe Române, atât pe plan intern cît și pe plan extern, ceea ce va contribui la o colaborare mult mai apropiată dintre cele două Biserici și popoare, în lupta lor comună pentru pace și binele omenirii.

*

În Elveția vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române s-a desfășurat în zilele de 20—25 octombrie.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost întîmpinată la aeroport de Rev. dr. Philip Potter, secretar general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, prof. Th. Sabev, secretar adjunct, pr. prof. Ioan Bria, pr. prof. Dumitru Popescu și alții. A fost de față și dl. Mircea Malița, ambasadorul Republicii Socialiste România în Elveția.

Miercuri 21 octombrie delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Cu acest prilej, la orele 9,30 a avut loc un serviciu religios la capelă, iar la orele 10 o reuniune cu personalul Centrului ecumenic.

În cadrul acestei reuniuni a avut loc schimbul de mesaje între Rev. Philip Potter și Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

La orele 11, Prea Fericitul Patriarh Iustin a avut o întîlnire cu „grupul de lucru” al Comisiei Bisericilor pentru afacerile internaționale și al Comisiei de ajutor reciproc și de asistență socială pentru refugiați.

Masa de prînz a fost oferită de Rev. Philip Potter la orele 12,30, iar seara, tot el, la orele 19,30 a oferit un dineu oficial la care au participat reprezentanți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ai Federației Luterane Mondiale, ai Conferinței Bisericilor Europene și ai Alianței Reformate Mondiale.

La dineul oficial a participat și dl. André Chavanne, președintele Consiliului de Stat al Republicii și al Cantonului Geneva.

Discursul oficial ținut de Rev. Philip Potter a remarcat prețuirea și respectul de care se bucură Biserica Ortodoxă Română în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, precum și contribuția pozitivă a Bisericii Ortodoxe Române la defrișarea celor mai spinoase probleme cu care Consiliul Ecumenic s-a confruntat de-a lungul anilor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a relevat preocuparea Bisericii Ortodoxe Române față de problemele care frămîntă astăzi omenirea și anume: pacea, dezarmarea, noua ordine economică, drepturile omului etc.

Ziua de 22 octombrie a fost consacrată dialogului cu Federația Mondială, al cărei secretar general este Rev. Carl Mau.

La orele 12,30 Biserica națională protestantă din Geneva a oferit masa de prînz în cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Române la Centrul de întîlniri de la Cartigny.

Cu acest prilej, doamna Nicole Fisher, președinta Bisericii naționale din Geneva, a expus situația acesteia.

În cuvîntarea de răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a făcut o trecere în revistă a organizării și activității Bisericii Ortodoxe Române, atât pe plan intern cît și pe plan extern.

La orele 15,30, Consiliul de Stat al Republicii și Cantonului Geneva a oferit o recepție în onoarea delegației Bisericii Ortodoxe Române.

În cuvîntarea rostită cu acest prilej, dl. André Chavanne, președintele Consiliului de Stat al Republicii, a făcut un scurt istoric al relațiilor culturale și politice dintre cele două țări și popoare, apreciind lupta lor comună pentru pace, prietenie și cooperare.

Răspunzînd, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a vorbit despre lupta poporului român pentru pace și dezarmare, cunoscător al dezastrului celor două războaie mondiale și alături de care Biserica a fost mereu prezentă.

Ziua de vineri 23 octombrie a fost consacrată convorbirilor cu reprezentanții Conferinței Bisericii Europene, avînd ca secretar general pe Rev. dr. G. G. Williams.

Sîmbătă 24 octombrie, delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat Institutul Ecumenic de la Bossey, unde a fost întîmpinat de directorul dr. Karl Hertz, de personalul Institutului printre care dl. dr. prof. Dan Ilie Ciobotea, fiul suflătesc al Mitropoliei Banatului și de studenți.

La orele 12,30, ambasadorul Mircea Malița a oferit masa de prînz. Cu acest prilej, Domnia Sa a rostit un discurs în care a apreciat efortul pe care îl fac Bisericele creștine pentru pace, cooperare și prietenie între oameni și popoare.

A răspuns Prea Fericitul Patriarh Iustin, mulțumind pentru ospitalitate și pentru simpatia arătată față de preocupările lumii creștine de astăzi.

Programul zilei de sîmbătă s-a încheiat cu slujba vecerniei la parohia ortodoxă română din Geneva în cadrul căreia Prea Fericitul Părinte Patriarh s-a întîlnit cu credincioșii prezenți la serviciul religios.

În cadrul slujbei vecerniei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a rostit o cuvîntare, dînd sfaturi credincioșilor de a iubi Biserica și țara mamă, de a rămîne statornici în credința strămoșească, păstrînd tradițiile și întreaga spiritualitate a poporului din care s-au născut.

Duminică 25 octombrie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin și membrii delegației au luat parte la liturghia solemnă de la Centrul ortodox de la Chambésy.

Prea Fericea Sa și Înalăt Prea Sfințitul Mitropolit Damaskinos de Tranoupolis, directorul Centrului ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Geneva, au rostit cuvîntări care au evidențiat bunele raporturi dintre Biserica Ortodoxă Română și Patriarhia Ecumenică.

În după-amiaza zilei, delegația Bisericii noastre s-a întors la București.

Și această vizită s-a încheiat cu rezultate pozitive, ceea ce confirmă prestigiul de care se bucură astăzi Biserica Ortodoxă Română în lumea creștină, precum și contribuția pe care Biserica și țara noastră o aduc pentru pace, dezarmare, înțelegerea și colaborarea dintre toate țările și popoarele lumii.

SFÎNTUL SINOD LA ATITUDINE FAȚĂ DE ACTUALA PRIMEJDIE ATOMICĂ

Dovedind atașamentul de totdeauna față de mărețele idealuri ale poporului nostru, pentru care cauza păcii și propășirii reprezintă o continuitate spirituală susținută cu întreaga ființă de fiecare fiu al patriei, Biserica Ortodoxă Română prin slujitorii și închinătorii sfințelor altare și-a exprimat cu hotărîre deplină a-deziune la noua inițiativă a conducătorului iubit al statului Domnul Nicolae Ceaușescu pentru săvîrșirea unei vieți pașnice și fericite în lume.

Atunci cînd pretutindeni în țară în consonanță cu ce se întreprinde pe tot globul din partea oamenilor de bine, au avut loc manifestări, entuziaste, sub diverse forme, prin care s-a dat răspuns Apelului pentru pace și dezarmare al Frontului Democrației și Unității Socialiste, Biserica Ortodoxă Română a arătat încă odată că membrii ei nutresc cu sporită rivnă conștiința de cetățeni și patrioți, de asemenea de trăitori pe o planetă pe care viața nu poate exista și oamenii nu pot progresa decît în condițiile păcii și concurenței.

Astfel Sfântul Sinod s-a întrunit în ședință extraordinară la data de 10 noiembrie 1981, avînd înscrisă pe ordinea de zi punerea din nou în lumina și prin eforturile de totdeauna ale umanității a învățaturii Mîntuitorului despre pace și frățietate. Ședința a fost deschisă prin cuvîntul Prea Fericitului Patriarh Iustin, care a făcut o privire de ansamblu asupra problemei apărării păcii în contextul actual. Prea Sfîntul Episcop vicar patriarhal Vasile Tîrgovîșteanul a dat apoi citire vibrantului Apel pentru pace și dezarmare al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Ca răspuns la acesta au luat cuvîntul toți înalt Prea Sfîntii Mitropoliți și Arhiepiscopi, Prea Sfîntii Episcopi, Episcopi și Arhieriei Vicari, membrii ai Sfîntului Sinod, dînd glas simțămîntelor de solidaritate cu toții fiii poporului nostru ce azi mai mult ca orîcînd afirmă voința de a trăi, în pace pentru construirea viitorului fericit al României și ocrotirea, tinerelor generații de flagelul războiului nuclear. Totodată s-au evidențiat mijloacele practice prin care fiecare eparhie poate contribui la eficiența celor ce se realizează ca operă a păcii.

La sfîrșit Prea Fericitul Patriarh a exprimat recunoștința față de conducerea statului pentru strădaniile mereu crescînde ce se desfășoară pentru ca viața noastră a tuturor să se desfășoare în cele mai bune condiții, în climat de des-tindere, pace și dezvoltare.

La propunerea Prea Fericitului și cu deosebită însuflețire a fost adoptat textul următoarei telegramme adresate Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu.

„În această vreme de mare cumpănă pentru destinele omenirii, cînd nori negri și grei se ridică amenințatori la adresa păcii și a vieții pe planeta noastră, ierarhii, clerul și credincioșii BISERICII ORTODOXE ROMÂNE au luat cunoștință, cu viu interes și satisfacție, de Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste pentru dezarmare și pace, adresat tuturor locuitorilor pămîntului României precum și popoarelor din toate țările lumii.

„Document izvorît dintr-o apreciere lucidă și realistă a situației din lumea de azi, în care cursa înarmărilor face ca pe glob să se acumulezeze forțe uriașe de distrugere, inițiativa lansată de Domnia Voastră vine să stimuleze în noi toți, voința de pace și hotărîrea de a contribui prin toate mijloacele la păstrarea și apărarea ei. Înțelegem inițiativa Domniei Voastre ca pe un act de înflăcărât patriotism, ca pe un act de iubire față de patria noastră, pentru a cărei liniște, pace, independență, suveranitate și libertate sînteți un exemplu de luptător pentru noi toți.

„Inițiativa Domniei Voastre este în același timp un act de înalt umanism, de preocupare pentru întreaga lume, pentru toți oamenii de pe pămînt care, ca și noi, vor să trăiască în pace, să creeze, să muncească și să se bucure în tihnă de roadele muncii lor.

„Păstrători ai învățaturii despre pace a bisericii noastre, continuatori ai tradițiilor și idealurilor de pace ale poporului român și solidari cu toți oamenii doritori de bine de pretutindeni, cu lupta legitimă a acestora pentru apărarea vieții, spunem un NU hotărît războiului și cursei înarmărilor, manifestîndu-ne în același timp încrederea în viitorul luminos al păcii și înfrățirii dintre oameni și popoare.

„Profund legați de interesele superioare ale patriei, vă încredințăm de devotamentul nostru desăvîrșit, precum și de sprijinul nostru statornic pentru acțiunile pe care le inițiați și înfăptuiți neobosit, pentru fericirea poporului nostru și pentru apărarea păcii în lume“.

ECUMENISMUL NOSTRU LOCAL

Sub acest generic, s-au desfășurat lucrările celei de-a 38-a conferințe teologice interconfesionale ce a avut loc la Institutul universitar din București în 23 noiembrie 1981. Prezidiul conferinței a fost constituit, ca de obicei din rectorii institutelor teologice universitare din țară: ortodox, romano-catolic și protestant.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a fost reprezentat de către Prea Sfințitul Episcop Vasile Țirgovîșteanul, vicar patriarhal.

La conferință au participat pe lângă cei de mai sus, prorectorii și profesorii celor patru institute teologice universitare, ierarhi ai Bisericilor Ortodoxe Române, conducători ai celorlalte Biserici, directori ai Seminarilor teologice ortodoxe, vicari și consilieri eparhiali, redactori ai revistelor bisericești precum și studenți și doctoranzi ai institutului gazdă.

Referatul principal, „*Ecumenismul local al cultelor religioase din România — contribuție la unitatea poporului român*”, a fost susținut de P. C. Diacon conf. dr. Petru I. David de la Institutul teologic universitar din București care, între altele, sublinia că: „Ecumenismul nostru local este o strădanie și o dorință permanentă cu un scop precis: teologic, unitatea în Hristos sub diferite slujiri și național, contribuția cu mijloace specifice fiecărui cult la edificarea noi societăți”.

Au urmat apoi două referate secundare, unul susținut de conf. dr. Herman Pitters de la Institutul teologic protestant unic — secția Sibiu și intitulat „*Contribuția teologilor din România, la promovarea ecumenismului contemporan*”, iar celălalt, susținut de P. C. Părinte prof. dr. Grigorie Marcu de la Institutul teologic universitar din Sibiu și intitulat „*Ecumenismul practic local*”.

Au urmat apoi luări de cuvânt pe marginea referatelor și la ele s-au înscris ierarhii și profesorii de teologie prezenți înregistrându-se, în limita timpului disponibil, 17 intervenții. Nota dominantă a acestora a fost o adevărată mărturisire a dragostei pe care vorbitorii au dat-o prin fiecare intervenție a lor, fiecare cu experiența sa personală în slujirea lui Dumnezeu și a poporului din care face parte. Remarcăm între aceste valoroase participări la discuții pe cea a preotului prof. dr. Ioan Bria, reprezentant al Consiliului Ecumenic al Bisericilor care, evocând recenta vizită a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin la sediul Consiliului din Geneva, a apreciat că aceasta s-a constituit într-un adevărat mesaj mărturisind despre experiența ecumenică a cultelor din România cu o valoare aparte și unică în felul ei întrucât s-a născut și dezvoltat într-un real climat de libertate religioasă existent în țara noastră.

Lucrările conferinței teologice interconfesionale s-au încheiat cu concluzile redactate de comisia rectorilor institutelor teologice universitare din țară și în care se spune:

„1. Ecumenismul local al Bisericilor și cultelor religioase din România este o realitate vie, cu rădăcini în trecutul poporului nostru: conviețuirea pașnică și frățească a românilor cu naționalitățile conlocuitoare bazată pe respectul reciproc al specificului confesional și etnic.

„2. Ecumenismul local a îmbrățișat trei forme: la nivelul conducătorilor de Biserici, la nivelul teologilor și la nivelul comunităților parohiale. Spiritul ecumenist preexistent epocii noastre s-a adâncit și a căpătat o formă organizatorică după 1948, cunoscând un progres atît pe linia slujirii poporului nostru și a societății românești actuale, cît și pe linia teologic-doctrinară, prin dezbaterile unor teme doctrinare cu evidențierea unor convergențe și puncte de apropiere, datorită climatului de totală libertate religioasă din țara noastră.”

„3. Participanții la această conferință constată că s-a realizat o mai bună cunoaștere reciprocă a Bisericilor, o apropiere și o împreunălucrare a acestora pe tărîm social și în toate problemele de interes general privind edificarea vieții noi din țara noastră. Această cunoaștere și apropiere reciprocă se manifestă și printr-un limbaj comun, ecumenic, în spiritul iubirii creștine.

„4. La nivelul parohiilor s-a constatat că ecumenismul local este o realitate și pentru credincioșii Bisericilor noastre prin: participare comună la slujbe religioase; intrajutorare reciprocă pentru construcția, repararea și întreținerea locașurilor de cult; consfătuiri teologice și vizite reciproce ale slujitorilor; intrajutorarea reciprocă între credincioșii Bisericilor noastre; îmbogățirea spirituală reciprocă a credincioșilor; împreună lucrare a slujitorilor și credincioșilor Bisericilor noastre pentru binele comun al întregii obști locale și, astfel, al patriei noastre.

„5. Referatele și intervențiile au indicat necesitatea continuării activității de promovare a ecumenismului nostru local, o contribuție de valoare la promovarea ecumenismului universal vizând refacerea unității creștine iar pe plan local contribuind la adâncirea și întărirea unității morale — spirituale a poporului nostru”.

În partea a doua a zilei participanții reuniți în plen, au luat cunoștință de textul *Apelului pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste* prezentat de P. C. Preot prof. dr. Dumitru Radu, prorectorul Institutului teologic universitar din București. A urmat apoi exprimarea adevărilor la textul *Apelului*, fiecare intervenție a participanților constituindu-se într-o vibrantă mărturie a dorinței de pace a lor personală și a celor pe care îi reprezintă, a fiecărei Biserici și fiecărui cult din țara noastră.

Gîndurile lor de prețuire și atașament s-au îndreptat către inspiratorul acestui *Apel*, către Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, căruia au hotărît să-i trimită o telegramă în care se spune:

„Profesorii celor două institute teologice ortodoxe, ai Institutului teologic protestant unic și ai Institutului teologic romano-catolic, întruniți în a treizeci și opta Conferință teologică interconfesională, ținută la Institutul teologic universitar din București, își exprimă profunda satisfacție și deplină adeziune față de noua și strălucită Dumneavoastră inițiativă de pace, care reprezintă încă o dovadă a concepției clarvăzătoare, profund umanitară, ce vă este proprie, a activității neobosite ce o desfășurați în slujba dezvoltării României socialiste, pentru dezarmare și destindere, pentru înlăturarea pericolului unei conflagrații mondiale nimicitoare, pentru edificarea unei lumi a păcii și colaborării pe planeta noastră.

„*Apelul pentru pace și dezarmare al F. D. U. S.*, elaborat din inițiativa și sub îndrumarea Dumneavoastră nemijlocită, mult stimată Domnule Președinte, reflectă voința fermă a poporului nostru de a-și intensifica acțiunile de luptă pentru pace, de a se pronunța cu hotărîre împotriva cursei aberante a înarmărilor, împotriva amplasării de noi rachete în Europa, a fabricării și stocării bombei cu neutroni. Inițiativele de pace, de instaurare a unui climat de încredere și respect reciproc între popoare, exprimată prin glasul și autoritatea Dumneavoastră internațională, ne umplu inimile de încredere și speranță că rațiunea va învinge, că factorii de răspundere din lume vor fi receptivi la glasul păcii.

„Ca teologi ai diferitelor confesiuni creștine din țară nu putem fi decît alături de Dumneavoastră, ca apărători ai păcii, ai frățietății și colaborării dintre oameni și popoare, pe care religia creștină le-a propovăduit de la început.

Ca educatori ai viitorilor preoți, cadrele didactice ale institutelor teologice întrunite vom face totul pentru a sădi în conștiința studenților dragostea față de pace — cel mai prețios bun al omenirii — ca ei să devină cetățeni conștienți, angajați ferm în edificarea noii societăți în patria noastră scumpă — Republica Socialistă România”.

Aplauzele îndelungi ale celor prezenți au exprimat pe deplin acordul lor unanim cu textul acestei telegrame adresate celui mai iubit fiu al poporului român, conducătorul și călăuzitorul său neobosit pe drumul păcii și înțelegerii cu toate popoarele și națiunile lumii.

INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI LA UN SECOL DE EXISTENȚĂ

Marti 24 noiembrie 1981, în aula Institutului teologic universitar din București a avut loc festivitatea prilejuită de aniversarea centenarului acestui vechi așezămînt de formare teologică și clericală.

Au participat ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, profesori de la institutele teologice ortodoxe, romano-catolice și protestante, conducători ai celorlalte culte din țară, directorii seminarilor teologice, reprezentanți ai Centrelor epar-

hiale, redactorii revistelor, studenți și doctoranzi în teologie români și bursieri străini. Au fost de asemenea prezenți ierarhi din străinătate, profesori de la alte facultăți teologice din Apus și Răsărit, reprezentanți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor și ai Conferinței Bisericilor Europene, etc.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de P. C. Părinte prof. dr. Ene Braniste, rectorul institutului aniversat, care a făcut un succint istoric al așezămîntului pornind de la însăși imobilul acestuia și continuînd cu succesiunea unor ilustre cadre didactice care au ridicat prin activitatea lor nivelul școlii românești de Teologie ortodoxă — pînă la constituirea corpului profesoral actual.

A făcut apoi bilanțul primei sute de ani de existență a Institutului menționînd că dintre licențiații acestuia, în număr de 5653 și 114 doctori în Teologie, unii au devenit profesori la rîndul lor și chiar ierarhi ai Bisericii noastre. S-a referit de asemenea la bursierii străini care au studiat aici dintre care, unii, au devenit ulterior profesori de teologie sau ierarhi în țările lor.

Au luat apoi cuvîntul, aducînd salutul și omagiul colegilor de catedră, rectorii celorlalte institute teologice din țară și directorul Seminarului teologic din București în numele tuturor seminarilor teologice ortodoxe din Patriarhia Română. În numele Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului și al Sanctității Sale Patriarhul Demetrios — a vorbit înalt Prea Sfințitul Mitropolit Meliton al Calcedonului care a apreciat în mod deosebit faptul că Teologia românească nu este separată de altar, cea mai mare parte a profesorilor fiind clerici. Au adus apoi omagiul instituțiilor în cadrul cărora activează preotul prof. dr. Ioan Bria din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor; prof. dr. Keith Ward, decanul Trinity College Cambridge — Anglia; dr. Albert Rauch, directorul Institutului pentru Bisericile răsăritene din Regensburg — R. F. Germania; prof. dr. Nicolae Zabolotsky, reprezentantul școlilor teologice din Patriarhia Moscovei; prof. dr. Sava Agouridis din partea Facultății de teologie din Atena — Grecia; mons. Franco Pizzagalli, reprezentantul Arhiepiscopiei romano-catolice din Milano — Italia; prof. dr. Jürgen Moltmann de la Universitatea din Tübingen — R. F. Germania și mulți alții.

Prezent la aceste festivități jubiliare, domnul director Eugen Muntean a prezentat felicitările conducerii Departamentului Cultelor apreciînd acest eveniment cu deosebite semnificații pentru viața Bisericii Ortodoxe Române — mai ales prin rolul important pe care îl are institutul teologic pentru educarea tinerilor preoți în spiritul de dragoste față de Biserică și patrie, în spiritul iubirii și înțelegerii între culte. Domnia Sa și-a exprimat prețuirea pentru contribuția Bisericii Ortodoxe Române și a celorlalte culte la strădania pentru pacea lumii exprimată prin adăziunea lor deplină la Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

A vorbit apoi Prea Fericitul Părinte Patriarh IUSTIN care s-a referit la istoricul învățămîntului teologic în țara noastră subliniînd că Biserica a vut în toate timpurile o preocupare permanentă pentru instrucția teologică. Prea Fericirea Sa a evocat în acest context școala de la Cenad unde călugării ortodocși — înainte de anul 1000 — se pregăteau în limba latină. În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh, s-a referit la înalta calitate a învățămîntului superior teologic din trecut ale cărui rezultate au fost, ca și cele de astăzi, excepționale. Clerul ortodox a fost mereu foarte bine pregătit și nu au apărut abateri de la dreapta credință. Acestea toate Prea Fericirea Sa le-a legat de un prim moment al învățămîntului nostru teologic în general și de Institutul teologic universitar din București în special. Al doilea se referă la anul 1948 cînd școlile teologice și institutul aniversat au trecut sub conducerea Bisericii iar „al treilea moment — a spus Prea Fericirea Sa — este ziua de azi, pentru că azi punem piatra de temelie a construcției noului institut, lucrare ce a găsit întregul sprijin și înțelegerea conducerii de stat”.

În continuare Prea Fericirea Sa a precizat că odată cu înnoirea materială, este necesară și o înnoire spirituală pentru a avea un cler bine pregătit care să-și lu-bească Biserica și patria... o înnoire în „duh” și să ne aducem cu toții contribuția în opera de înnoire a țării, de propășire a patriei și păcii în lume... rolul

Bisericii, inima misiunii noastre în lume, fiind acela de a milita permanent pentru pace, strînși uniți în jurul președintelui nostru Domnul Nicolae Ceaușescu.

Aplauzele îndelungi ale asistenței au dovedit cu evidență faptul că intervenția Prea Fericirii Sale și-a găsit locul potrivit în inimile tuturor participanților la acest important jubileu.

În după-amiaza aceleiași zile și în același cadru festiv a avut loc ceremonia decernării titlului academic de „doctor honoris causa” unor personalități teologice străine. P. C. Preot prof. dr. Dumitru Radu, prorectorul Institutului teologic universitar din București a arătat că, în ședința din 15 octombrie 1981, consiliul profesoral a propus, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh a aprobat ca acest titlu să fie acordat Prea Fericitului Patriarh Vaschen, catolicos și patriarh al Bisericii Armene, Eminenței Sale Episcop Herman Kunst — Biserica Evanghelică din R. F. Germania, Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis, directorul Centrului Ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy — Geneva și pastorului dr. Glen Garfield Williams, secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene. Întrucât primii doi nu au putut fi prezenți la această ceremonie, s-a decis ca înminarea titlurilor să se facă cu un alt prilej.

A urmat apoi prezentarea activității Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Damaschinos de Tranoupolis, de către P. C. Părinte prof. dr. Dumitru Stăniloae iar P. C. Părinte prof. dr. Dumitru Radu a prezentat activitatea Rev. Glen Garfield Williams, secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene. Prezentările făcute au evidențiat atât activitatea științifică, teologică a celor distinși cu înaltul titlu academic de „doctor honoris causa” cât și contribuția lor deosebită la promovarea ecumenismului contemporan, a unității creștine și a păcii în lume.

Proaspeții doctori honoris causa au luat apoi cuvîntul mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și Institutului teologic din București pentru înalta distincție ce li s-a acordat — evocînd totodată personalitățile ecumenice ortodoxe române, ierarhi și teologi, care au activat și activează în cadrul ecumenismului contemporan, adevărate contribuții la unitatea creștină și lupta pentru promovarea păcii în Europa și în lume.

Întreaga asistență a înnotat apoi cunoscutul imn studentesc „Gaudeamus igitur” după care, în frunte cu Prea Fericirea Sa, s-au deplasat în curtea institutului unde, un sobor condus de Prea Sfințitul Roman Ialomițeanul, episcop vicar, a oficiat slujba de sfințire a pietrei de temelie a noului institut și unui centru ecumenic.

CONSĂTUIRE A CADRELOR DIDACTICE DIN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÎNT TEOLOGIC

Sub președinția Prea Fericitului Patriarh Iustin și cu participarea ierarhilor în cuprinsul eparhiilor cărora funcționează institute și seminarii teologice, a avut loc la București între 11—12 septembrie 1981 o consfătuire a tuturor cadrelor didactice din instituțiile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Române.

A fost de față Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor însoțit de colaboratori apropiați.

După deschiderea lucrărilor printr-un cuvînt ocazional al Prea Fericitului Părinte Patriarh în care a subliniat importanța consfătuirii ținută în preajma încheperii noului an școlar, P. S. Episcop-vicar patriarhal Vasile Tîrgovișteanul a prezentat referatul Cancelariei Sfințitului Sinod privind învățămîntul teologic. Vorbitoarea a subliniat atît rezultatele obținute pe parcursul anilor din urmă, cît și unele neîmpliniri necesare a fi corectate.

Pe marginea referatului au intervenit ierarhi, rectori, directori și profesori de la Institutele teologice din București și Sibiu, de la Seminarile teologice din București, Buzău, mănăstirea Neamț, Craiova-Mofleni, Cluj și Caransebeș. Ei s-au referit la:

- a) formația viitorilor slujitori bisericești sub raport intelectual, duhovnicesc și patriotic-cetățenesc;
- b) disciplina în școlile de învățământ teologic;
- c) idealurile tineretului teologic astăzi;
- d) responsabilitatea școlilor de învățământ teologic și a factorilor de instrucție și educație;
- e) sarcinile Bisericii pentru pregătirea și educarea candidaților la preoție.

Intervențiile fiecăruia marcate de pronunțat simț critic și autocritic, propunerile formulate și dezideratele exprimate s-au împărtășit de observațiile și îndemnurile Prea Fericitului Patriarh Iustin tinzând toate la îmbunătățirea activității școlilor teologice astfel încât să ofere Bisericii cadre de slujitori devotați misiunii pastorale iar țării cetățeni conștienți de îndatoririle ce le au față de societate și națiune.

Concluziile au fost trase de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei.

La rugămintea Prea Fericitului Patriarh Iustin adresată în numele tuturor participanților, la sfârșit a luat cuvântul Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor care a apreciat strădaniile în cadrul școlilor pentru pregătirea clerului ortodox din patria noastră și a dat asigurări cu privire la sprijinul pe care statul îl va acorda și în viitor instituțiilor de învățământ teologic ale Patriarhiei Române.

Mulțumind pentru cuvântul rostit și exprimând sentimente de grațitudine față de conducerea statului, Prea Fericea Sa a declarat închise lucrările consfătuirii, deodată cu indemnul adresat cadrelor didactice din instituțiile de învățământ teologic să răspundă cu dăruire și mereu îmbunătățită competență la sarcină de mare responsabilitate ce le revine în formarea viitorilor preoți.

UNITATEA BISERICII ȘI PACEA LUMII

Între 16—26 august a. c. s-au desfășurat la Dresda — R. D. G. lucrările Comitetului central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și de P. S. Episcop Antonie al Buzăului. A participat de asemenea dl. Hans Hermanstädter prim-curator al Episcopiei evanghelice C. A. din Sibiu, înlocuitorul Eminenței Sale Episcopului Adalbert Klein.

După un cult divin oficiat la „Kreuzkirche” în prezența unei numeroase asistențe, sesiunea a fost inaugurată prin cuvântul de salut rostit din partea gazdelor, de episcopul evanghelic Albrecht Schönherr al Berlin-Brandenburgului și de dl. Klaus Gysi, secretar de stat pentru problemele bisericești, în numele guvernului R. D. G.

Au urmat rapoartele președintelui Edward F. Scott, primatul Bisericii anglicane din Canada, asupra activității din anul scurs, și al secretarului general Philip Potter care a insistat asupra conceptului biblic de „vindecare” ca putere divină de recreare și înviere pus în legătură cu multele „boli” de care suferă lumea (sărăcie, inegalități sociale, rasism, militarism, cursa înarmărilor, conflicte armate, etc.) și creștinismul (ex. lipsa de unitate).

Pe agendă au figurat pregătirile viitoarei Adunări generale ce se va ține în 1983 la Vancouver — Canada, concluziile colocviului asupra „comunității femeilor și bărbaților în Biserică”, rezultatele activității Comisiei medicale cu referire specială la persoanele handicapate, studiul asupra situației copiilor în lume.

Obiectul dezbaterilor în ședințe plenare și în grupe l-au format în continuare diferite alte preocupări ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor ca spre pildă situația internațională actuală, rasismul și lupta contra apartheidului, inegalitățile sociale care dăinuie în anumite zone geografice ale globului... De atenție spe-

cială s-au împărtășit relațiile dintre religii și dintre Biserici, raporturile Mișcării ecumenice cu Biserica Romano-Catolică, contribuția Ortodoxiei la promovarea dialogului ecumenic.

În fine s-au analizat activitățile curente ale organelor Consiliului Ecumenic al Bisericilor, celor trei mari „unități” și subîmpărțirilor acestora, bugetul Consiliului, unele probleme administrative și de personal. S-a luat cunoștință de retragerea „Armatei mântuirii” din sinul Consiliului și s-a acceptat aderarea a trei noi Biserici membre: Biserica presbiteriană din Africa cu sediul la Durban — Africa de Sud, Biserica presbiteriană din Ruanda și Biserica presbiteriană din Mozambic.

Pe parcursul sesiunii Comitetului central au avut loc întâlniri ale participanților aparținând diferitelor continente și confesiuni. În plus duminică 23 august toți cei prezenți au fost invitații parohiilor din Dresda și împrejurimi când au asistat la serviciile religioase și s-au întreținut cu preoții, pastorii și credincioșii respectivelor comunități.

O excursie cu vaporul pe Elba pînă la Bad Schandau, vizitarea celebrei Gallerii de artă, o scenetă plină de umor și autocritică referitor la mentalitatea autohtonilor, o pantomimă ce punea în evidență necesitatea unității dintre oameni, au oferit momente plăcute și instructive totodată.

Participarea delegaților ortodocși români constînd din obișnuitele luări de cuvînt la punctele înscrise pe ordinea de zi, a fost marcată de privilegiul ce li s-a oferit de a purta cu ei un mesaj scris al Prea Fericitului Patriarh Iustin în care se atrăgea atenția asupra pericolului ce-l prezintă pentru omenire cursa înarmărilor, mai ales proliferarea armelor atomice și, în ultima vreme, anunțul fabricării bombeii cu neutroni. Citit în ședință plenară, mesajul s-a bucurat de aprobare unanimă.

Hotărîrea reprezentanților Bisericilor întruniți la Dresda de a se opune amenințării războiului, primejdiei atomice, și-a găsit dealtfel un puternic suport în chiar aspectul ce li se îmbia zilnic al unui oraș în care, deși s-au scurs 36 ani de la încheierea ultimului război mondial, poartă încă foarte evident urmele bombardamentelor. Văzînd și acum ruine afumate de case și biserici, locuri virane odinioară acoperite de clădiri, plăci comemorative care evocă pîrjolul ce a distrus vieți și bunuri, fiecare a înțeles că năzuința spre unitatea Bisericii trebuie să meargă mîină în mîină cu sprijinirea efortului de așezare a lumii pe temeiuri de pace, dreptate, colaborare și bunăînțelegere.

SESIUNEA SECRETARIATULUI INTERNAȚIONAL AL CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

La invitația Prea Fericitului Patriarh Iustin, s-au desfășurat între 7—10 septembrie 1981, în localul Institutului teologic din București, lucrările Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace.

Deschiderea festivă a sesiunii a avut loc în după-amiaza zilei de 7 septembrie, printr-un serviciu religios oficiat în biserica Sf. Ecaterina a Institutului teologic de către P. S. Episcop Vasile Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. A fost de față I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, membru în Comitetul de lucru al Conferinței. De asemenea au fost prezenți la serviciul religios de deschidere, ca și la ședințele de lucru, reprezentanți ai Bisericilor Reformată, Evanghelică C. A. și Evanghelică S. P. din România, membre ale Conferinței Creștine pentru Pace, profesori și studenți al Institutului teologic din București.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Arhim. Serghei Fomin (Biserica Ortodoxă Rusă), secretar general adjunct al Conferinței, care a scos în evidență aportul adus în cei peste 20 de ani de existență a acestei organizații creștine pacifiste de către Biserica Ortodoxă Română, membră fondatoare a Conferinței, care totdeauna a abordat cu seriozitate, prin reprezentanții săi, problemele puse în discuție

și a elaborat materiale care au contribuit la mersul înainte al activității acestei organizații. În încheiere, a exprimat convingerea că și de data aceasta Conferința va găsi în partenerii români suportul necesar și ajutorul sperat pentru buna desfășurare a lucrărilor incluse pe agenda sesiunii.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, care a spus printre altele: „Cu deosebită dragoste frățească salutăm această adunare de apărători și binevestitori ai păcii întruniți la București... Vă întîmpinăm cu toată căldura noastră sufletească în numele Prea Fericitului Patriarh Iustin, al membrilor Sfîntului Sinod, al clerului și al tuturor fiilor Bisericii Ortodoxe Române, ca unii care știm cît de „frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc cele bune” (Isaia, 52, 7; Romani 10, 15)... Acțiunile stăruitoare depuse pînă acum de întreaga omenire, inclusiv de Conferința Creștină pentru Pace, au fost incununate cu roade bogate de-a lungul multor ani. Aceasta este una din marile realizări ale epocii contemporane: evitarea de catastrofe sîcote adeseori de neînălțurat. Pentru a consolida aceste realizări trebuie să perseverăm și să ne sporim strădaniile noastre în toate acțiunile de apărare a păcii, cu atît mai mult astăzi cînd se profilează noi amenințări la adresa păcii și omenirii... Alături de celelalte popoare iubitoare de pace, poporul român luptă cu fermitate pentru edificarea unei lumi a înțelegerii între toate națiunile, pentru o dezarmare reală, pentru înlăturarea amenințării nucleare, pentru dreptul sînt al tuturor oamenilor la viață liberă și independentă. El consideră un lucru firesc de a menține bune relații cu toate țările lumii în baza deplinei egalități în drepturi, a respectului independenței și suveranității naționale, a neamestecului în treburile interne și al avantajului reciproc, al nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța. Problema păcii una din coordonatele principale care călăuzește activitatea clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române în relațiile interne cu clerul și credincioșii celorlalte culte religioase din țară, în afară, relațiile și activitatea reprezentanților Bisericii noastre în organizațiile creștine mondiale care se preocupă de problemele ce privesc înfrățirea, colaborarea și cooperarea creștinilor din întreaga lume, pacea și buna înțelegere”.

În continuare, programul sesiunii Secretariatului Internațional a cuprins înfărmări, rapoarte și dări de seamă asupra activității și acțiunilor întreprinse de Conferință în perioada martie-august 1981.

Un interes aparte a suscitat raportul prezentat de secretarul general al Conferinței dr. Lubomir Mirejovski. Din cuvîntul său menționăm următoarea apreciere: „...Sînt sigur că lunga și bogata tradiție religioasă a Bisericii Ortodoxe Române care este strîns legată de moștenirea culturală a acestei națiuni și cu lupta sa pentru suveranitate națională va contribui eficace și într-o măsură mare la dezbaterile noastre (de la București). În același timp, experiența Republicii Socialiste România în construirea unei societăți socialiste cuprinzînd toate avantajele pentru drepturile sociale și economice, servește ca un admirabil și incurajator exemplu pentru orice persoană interesată în cunoașterea mecanismelor unei societăți în plin avînt”.

În continuare, secretarul general al C.C.P. a trecut în revistă situația internațională din ultima vreme. În mod special s-a oprit asupra aspectului alarmant pe care îl manifestă în lunile din urmă tendința de creștere a tensiunii, prin intensificarea cursei înarmărilor, prin hotărîrea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în unele țări vest-europene și prin inițiativa producerii și stocării bombeii cu neutroni.

În ceea ce privește acțiunile viitoare pentru care se angajează Conferința, secretarul general a amintit sprijinul ce trebuie acordat de toți creștinii pentru reușita celei de a 2-a sesiuni speciale pentru dezarmare organizată de O. N. U. ale căror rezultate urmăază a fi analizate și evaluate de conferința N. G. O. ce este programată a se ține la Praga în septembrie 1982. De asemenea, a menționat seriozitatea cu care au început încă de pe acum, pregătirile pentru cea de a VI-a Adunare Generală Creștină pentru Pace, programată la Praga în luna iunie 1984.

Raportul secretarului general a fost urmat de ample discuții.

În ultima parte a lucrărilor, s-au examinat acțiunile viitoare pe care Confecția Creștină pentru Pace și le-a propus până la sfârșitul acestui an și în anul următor, o atenție deosebită acordându-se pregătirilor pentru viitoarea sesiune a Tezidiului lărgit al C. C. P. care urmează să aibă loc în Olanda, în ultima săptămână a lunii octombrie curent.

În ziua de 9 septembrie, pr. prof. Ene Braniște, rectorul Institutului teologic din București a prezentat o expunere privind „Aspecte ale activității Bisericii Ortodoxe Române, pe plan ecumenic, în anii din urmă”. Expunerea, urmărită cu interes de toți cei prezenți, a fost urmată de discuții.

Tot în ziua de 9 septembrie, Prea Fericitul Patriarh Iustin a primit o delegație a Secretariatului Internațional al C. C. P., condusă de Past. Dr. Lubomir Jirejovski, secretarul general. Prea Fericirea Sa a fost informat asupra modului în care se desfășoară lucrările, reprezentanții Conferinței exprimându-și mulțumirea pentru contribuția rodnică adusă de Biserica Ortodoxă Română la întreaga activitate a acestei organizații.

Prea Fericitul Patriarh a făcut aprecieri asupra necesității înmulțirii eforturilor pentru pace, declarând printre altele: „Acțiunea pentru pace este dificilă, dar absolut necesară. În lumea de astăzi domnește neliniștea. Bisericele sînt obligate, prin doctrina lor, să sprijine pacea și orice acțiune dusă de oameni în favoarea păcii. Împreună cu alte Biserici creștine, Biserica noastră a fost printre primele militante pentru pace. Sintem hotărâți a continua această activitate... Este necesar ca Bisericele să se unească și mai mult pentru a-și aduce contribuția în favoarea păcii... Asistăm azi la o intensificare a cursei înarmării, la o agravare a propagandei militariste, de aceea este necesar ca să se strângă rîndurile în vederea apărării păcii”. În încheiere Prea Fericirea Sa a urât succes deplin conferinței în activitatea sa.

În timpul șederii în țara noastră, membrii Secretariatului Internațional au vizitat mănăstirile Tigănești, Căldărușani, Cernica.

În ziua de 10 septembrie, s-a oferit o recepție în cinstea oaspeților la Mănăstirea Cernica. Au participat, pe lângă delegații la lucrări, ierarhi ai Bisericii Ortodoxe, reprezentanți ai altor culte din București, profesori de la Institutul teologic și alți invitați.

În încheierea lucrărilor, a fost adoptat un Comunicat oficial privind cele discutate mai sus.

SESIUNEA COMISIEI MIXTE DE DIALOG ORTODOXO-ANGLICAN

Între 20—27 iulie 1981, la Chambésy-Geneva, au avut loc lucrările Comisiei Mixte de dialog ortodoxo-anglican.

În Comisia ortodoxă de dialog au fost de față reprezentanți a 12 Biserici Ortodoxe. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de prof. Nicolae Chiriacu, profesor onorar la Institutul teologic universitar din București și de pr. Ilie Petre Pufolete, parohul Parohiei Ortodoxe române din Londra.

Lucrările s-au desfășurat în trei secții care au tratat următoarele teme: secția I — „Misterul Bisericii”; secția II — „Participarea la harul Sf. Treimi” și secția III — „Reflecții asupra sensului ortodox al Tradiției”.

Delegații Bisericii Ortodoxe Române au activat în subcomisiile I și a II-a și au participat la elaborarea Comunicatului final.

Aflându-se la Geneva, participanții la dialog au fost primiți de Rev. Philip Potter, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și de Rev. G. G. Williams, secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene.

În ziua de 26 iulie, la Centrul Ortodox de la Chambésy s-a săvîrșit sf. liturghie, de către clerici ortodocși, după care a avut loc o recepție oferită de P. S. Mitropolit Damaschin de Tranoupolis.

DIALOGUL TEOLOGIC DINTRE BISERICILE ORTODOXE ȘI BISERICILE LUTERANE

Între 28 august — 4 septembrie a. c., la Helsinki s-au desfășurat lucrările dialogului teologic general dintre Bisericele Ortodoxe și Bisericele Luterane.

Acest dialog reprezintă un eveniment important în viața celor două Biserici prin faptul că este primul dialog oficial general din sec. XVI până în prezent.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de o delegație formată din P. S. Episcop Vasile Coman al Oradiei și pr. prof. Ioan Ică de la Institutul teologic universitar din Sibiu.

În cadrul lucrărilor ținute în ședințe separate și comune au fost dezbătute în principal trei teme:

1. Evaluarea dialogului dintre Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului și teologii din Tübingen în sec. XVI, precum și rezultatele dialogurilor bilaterale dintre Bisericele autocefale Ortodoxe și Luteranism;

2. Importanța Sinodului al II-lea Ecumenic și a simbolului niceo-constantinopolitan în viața Bisericilor;

3. Participarea la Ministerul Bisericii.

Delegații Bisericii Ortodoxe Române au participat activ la dezbateri, contribuind și la redactarea unui comunicat final.

P. S. Episcop Vasile Coman al Oradiei a fost ales membru al unei sub-comisii comune, care are drept sarcină să aprofundeze tema „Ființa Bisericii”, să evalueze rezultatele dialogului de până acum.

CONSILIUL ECUMENIC AL BISERICILOR ȘI BISERICA ROMANO-CATOLICĂ

Reprezentanții ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor și ai Bisericii Romano-Catolice s-au întrunit la Roma între 17 și 18 septembrie 1981 pentru a discuta cu privire la continuarea cooperării și colaborării în problemele sociale. În acest scop s-a hotărât crearea unui „Grup Consultativ Mixt pentru Gîndirea și Acțiunea Socială”.

Au fost luate în considerare posibilele acțiuni comune și s-a apreciat că în domeniul în care mai ales se impune o strînsă colaborare este acela al promovării păcii și dezarmării.

De asemenea s-au abordat alte puncte ca spre exemplu activitățile de ajutor și asistență a Bisericilor, preocuparea comună de formare spirituală și de educație pentru angajamentul creștin în domeniul social, modul de a clarifica anumite probleme morale și etice în domeniul social în care creștinii sînt chemați să ducă o mărturie comună.

Participanții la întrunire au reprezentat, din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor: Comisia pentru afacerile internaționale, Comisia pentru participarea Bisericilor la dezvoltare, Comisia medicală creștină, Comisia de înțelegere, Programul de luptă contra rasismului, Comisia pentru educație, Programul pentru educație și reinnoire; din partea Bisericii Romano-Catolice: Comisia pontificală pentru dreptate și pace, Consiliul pontifical pentru laici, Consiliul pontifical Cor Unus și Secretariatul pentru unitatea creștinilor. Cei doi co-presedinți ai întrunirii au fost dr. Julio de Santa Ana, directorul Comisiei Bisericilor pentru participarea Bisericilor la dezvoltare și preotul Pierre Duprey, sub-secretar al Secretariatului pentru unitatea creștinilor.

ENCICLICĂ PAPALĂ DEDICATĂ MUNCII

La 14 septembrie 1981 Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea a emis o nouă enciclică dedicată de astă dată muncii („*Laborem exercens*”, după primele cuvinte ale scrisorii) care, pe de-o parte continuă doctrina romano-catolică expusă în enciclica „*Revum novarum*” din 15 mai 1891 a papei Leon al XIII-lea și în alte documente ale Vaticanului, pe de altă parte aduce și unele elemente inedite. Astfel este evocată munca muncitorilor propriu-ziși, a agricultorilor și a intelectualilor, se fac referiri la tehnicile noi cum sînt electronica și microprocesoarele, nu sînt ocolite dreptul la recompensă și exploatare, se vorbește despre dreptul la odihnă, la asistență sanitară și la pensie, se tratează despre femei, despre handicapați, despre muncitorii migranți și despre problema șomajului, este pus în lumină rolul familiei, al națiunii și al organizațiilor internaționale ca de exemplu O. N. U., etc.

Este a treia enciclică a actualului papă (după „*Redemptor hominis*” din 4 martie 1979 și „*Diversa in misericordia*” din 30 noiembrie 1980). Era pe cale de apariție în momentul cînd autorul a fost rănit în încercarea de asasinat din 13 mai 1981, așa că acest fapt a determinat întîrzierea definitivării și semnării textului.

Meritul enciclicii „*Laborem exercens*” constă în aceea că încearcă să trateze munca din toate punctele de vedere, neomițînd, formal, nici unul din aspectele ei, chiar cele mai recente. Evident, n-au întîrziat nici reflecțiile critice. Fără a intra în amănunte, vom nota doar titlul unui comentariu publicat de revista protestantă italiană „*Com—Nuovi tempi*” (Roma, nr. 22 din 11 octombrie 1981, p. 1): „Prea multe adevăruri abstracte, dar puține fapte concrete”.

EPISCOPII BELGIENI ÎMPOTRIVA RACHETELOR NUCLEARE

Pe linia luării de atitudine împotriva cursei înarmărilor și a luptei pentru apărarea și menținerea păcii, care oglindește rolul sporit pe care îl joacă astăzi popoarele în determinarea cursului evoluției istorice, presa vremii a făcut numeroase apeluri arătînd dezastrul de nedescris pe care l-ar putea aduce un nou război.

Revista protestantă italiană „*Com—Nuovi tempi*” (Roma, an VIII, nr. 36, 1 nov. 1981, p. 3) în articolul intitulat „Episcopii belgieni împotriva rachetelor europene” ne vorbește despre succesul marii manifestări pentru dezarmare din 25 octombrie, 1981, ce a avut loc la Bruxelles și căreia o decisivă contribuție i-a fost dată de pozițiile ferme asumate în acești ani de către Bisericele creștine. Cuvîntul de ordine al acestei manifestații la care au participat 23 de organizații creștine a fost „renunțarea la misilele nucleare în Europa”, condamnîndu-se sever cursa înarmărilor care a devenit întocmai unui monstru cu mai multe capete, ce ține omenirea în suspensie cu riscul unei explozii care poate însemna sfîrșitul lumii.

În întregime, participanții, au condamnat instalarea rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa, care ar accentua cursa înarmărilor.

Potrivit unui sondaj, 48% din populație e împotriva instalării rachetelor, iar în Flandra, zonă cu majoritate catolică, acest procent este de 53%.

PREZENȚĂ A ARTEI BISERICEȘTI ROMÂNEȘTI PESTE HOTARE

În cadrul bunelor relații pe care Biserica Ortodoxă Română le întreține cu alte Biserici Ortodoxe surori, ca o ilustrare a într-ajutorării practice la care Biserica noastră participă activ se înscrie printre alte acțiuni concrete și pictarea de biserici de către pictori români la solicitarea unor Biserici Ortodoxe.

Astfel, la solicitarea Mitropoliei din Hama-Siria, un grup de pictori bisericești români conduși de arhim. Sofian Boghiu, membru al Comisiei de pictură bisericească a Patriarhiei Române și starețul mănăstirii Antim din București, au lucrat la pictarea catedralei ortodoxe din orașul Hama-Siria, începând din luna mai 1979 până în luna mai 1981.

Pictura a fost executat în frescă, programul iconografic cuprinzând pe lângă scenele tradiționale ale erminiei ortodoxe și scene reprezentând sfinți români.

După terminarea picturii deasupra ușii de la intrare în catedrală a fost fixată o pisanie în limba arabă unde sînt menționate în primul rînd numele Prea Fericitului Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române cu a cărui înaltă binecuvîntare a lucrat grupul de pictori și numele pictorilor.

Pictura catedralei de la Hama s-a bucurat de o deosebită apreciere din partea I. P. S. Athanasios Skaff de Hama, precum și de aprecierile unor înalți ierarhi și alte personalități din Siria și Liban, care au vizitat această biserică.

I. P. S. Mitropolit Athanasios a înmînat pictorilor români un document în care este exprimată satisfacția și mulțumirile pentru munca desfășurată de aceștia.

Lucrările executate de pictorii români pe zidurile catedralei din Hama se înscriu în bogata tradiție a legăturilor existente, între Biserica Ortodoxă Română și Patriarhia Antiohiei.

UNITATE, PACE ŞI BUNĂ-ÎNTELEGERE

În cadrul ultimei sesiuni a Comitetului central al Consiliului Ecumenic al Bisericii (Dresda — R. D. G., august 1981), programul pregătit de secția „educație” aparținând Unității a III-a („Educație și înnoire”) pe tema „pietrele vii” (I Petru 2, 4—10) și „Să învățăm împreună să fim parteneri în viață”, a inclus o pantomimă interpretată de copii intitulată „Pietre în Țara celor patru sferturi”. Cei mici au imitat textul rostit de un recitator, însoțit din timp de melodii corale.

Întregul spectacol avea menirea nu să distreze, ci să întruchipeze ideea necesității unirii tuturor prin renunțarea la ceea ce fiecare consideră a fi esențial în viața proprie sau în Biserică, dar care până la urmă se dovedește piedică în calea împreunării efortului spre realizarea mai binelui. Cum arătam, punctul de plecare l-a constituit textul din I Petru 2, 4—8: „Aproiați-vă de El, piatra cea vie... Și voi înșivă, ca pietre vii, să fiți zidiți casă duhovnicească... Pentru că scris este în Scriptură: Iată, pun în Sion Piatra din capul unghiului, aleasă, de mare preț, și cel ce va crede în ea nu se va rușina. Pentru voi, deci, care credeți, Piatra e de mare preț; pentru cei ce nu cred este: piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii; aceasta a ajuns să fie în capul unghiului...”.

Vom reda acum scenariul pantomimei:

„Iată oameni, mulți oameni. Iată unde locuiesc, foarte aproape unii de alții și totuși despărțiți unii de alții. Între ei sînt pietre, pietre care îi despart. Și pentru că pietrele despart țara în patru, se numește Țara celor patru sferturi.

„În primul sfert, totul este verde: telefoanele, baloanele și copiii. În al doilea sfert, totul este galben: trenurile, elefanții și copiii. În al treilea sfert, totul este roșu: pomii, pădurile și copiii. În al patrulea sfert, totul este albastru: stopurile de la întretăierea străzilor, florile și copiii. Când copiii vin pe lume în Țara celor patru sferturi, ei sînt de toate culorile. Și așa este în întreaga Țară. În Țara verde sînt priviți cu ochi verzi, în Țara albastră cu ochi albaştri. În Țara galbenă pruncii sînt mîngiați cu mîini galbene, în Țara roșie cu mîini roșii, pînă cînd copiii ajung de o singură culoare, cea considerată bună. Și cele mai adesea, aceasta merge foarte repede.

„În Țara celor patru sferturi, copiii, n-au nevoie să meargă la școală. La drept vorbind nu prea au ce învăța pentru că în Țara verde, verdele este adevărat; în Țara galbenă, galbenul; în Țara roșie, roșul; în Țara albastră, albastrul. În Țara verde, copiii se dedau jocului verde. Peste tot se poate citi: verdele este adevărat; galbenul, roșul și albastrul sînt minciuni. Zilnic se cîntă verdele fasolei. Este imnul național: Verdele este bun, Lumea este verde. Jos dușmanii verdelui.

„În Țara galbenă se joacă marele joc galben. Se cîntă cîntece galbene în biserici galbene și copiii îmbrăcați în haine galbene fură păsări galbene. Zilnic se cîntă în galben cîntecul lămiilor. Imnul național este acesta: Galbenul este bun, Lumea este galbenă. Jos dușmanii galbenului.

„În Țara roșie copiii se joacă seara, cînd soarele roșu apune, marele joc roșu. Aici toate autoturismele seamănă cu mașinile pompierilor. Oamenii se îmbracă cu haine roșii, ei văd roșu și simt roșu, iar noaptea visează roșu. Zilnic

ei cîntă în roșu cîntecul roșiilor (scil. tomatelor) care este imnul lor național: Roșul este bun. Lumea este roșie. Jos dușmanii roșului.

„În Țara albastră copiii se joacă sub cerul albastru marele joc albastru. În stradă se vinde ziarul albastru. Noaptea se visează în albastru, se fac rugăciuni adresate unui Dumnezeu albastru în rugăciuni albastre. Zilnic se cîntă în albastru cîntecul prunelor. Acesta este imnul național: Albastrul este bun. Lumea este albastră. Jos dușmanii albastrului.

„În Țara celor patru sferturi unii au măhuri mari cu care mătură zilnic pietrele. La nevoie se servesc de măhuri pentru a izbi, spre exemplu atunci cînd cineva pronunță cuvîntul „roșu” în Țara albastră sau cînd cineva spune că „Dumnezeu este galben” în Țara verde. Și așa domnește ordinea în Țara celor patru sferturi.

„Într-o zi, în Țara verde, copiii au găsit jucîndu-se o mare piatră albă. Ei n-au mai văzut pînă acum piatră albă. Ei discută întreolaltă pentru a ști ce e mai bine de făcut. Numai că o piatră albă nu slujește la nimic. Albul este primejdios. Atunci ei aruncă piatra albă peste granița verde. Acum piatra albă se găsește în Țara roșie. Dar nici în Țara roșie n-a mai fost văzută o piatră asemănătoare. Însăpămîntați copiii de aici o iau la goană: o piatră albă nu există. Drept urmare o aruncă peste granița roșie. În Țara albastră se încearcă vopsirea pietrelor albe în albastru. Dar se spetesc zadarnic căci piatra rămîne albă. Albul este interzis, o știe toată lumea. Atunci piatra este aruncată peste granița albastră. În Țara galbenă se petrece același lucru: piatra albă nu este dorită producînd doar confuzie. Pentru că în Țara celor patru sferturi să nu se schimbe nimic, nenrocita piatră albă este luată și dusă departe, cît mai departe de Țara celor patru sferturi. În Țara celor patru sferturi totul revine acum la normal. Fiecare, atît verzi, cît și galbenii, roșii și albaștrii își au pietrele proprii.

„Într-o bună zi în Țara celor patru sferturi se întîmplă ceva extraordinar. Obosiți de marile lor jocuri verzi, galbene, roșii și albastre, copii adorm. Copii din Țara verde visează în galben, roșu și albastru. Copii din Țara galbenă visează în verde, roșu și albastru. Copii din Țara roșie visează în galben, verde și albastru. Copii din Țara albastră visează în galben, verde și roșu. Niciodată așa ceva nu s-a mai petrecut în Țara celor patru sferturi. Cînd se trezesc, copiii își povestesc visul și toți sînt bucuroși că nu sînt singuri, fiecare cu visul lor. Fiecare aleargă spre ceilalți și caută în celelalte sferturi de țară culorile visului lor. Măturătorii nu știu ce să mai facă deoarece în regulamentul lor nu se spune nimic despre vise, iar cu măturile lor nu pot să alunge visele.

„Cînd copiii descoperă în celelalte sferturi de țară culorile viselor lor, aleargă unii spre alții și încep să se joace împreună, verzi cu albaștrii, galbenii cu roșii. Albaștrii au acum un tren galben, verzii au flori albastre și roșii se joacă cu baloane verzi. Totul aparține tuturor, păsările, autoturismele și bisericile. Și cum măturătorii nu mai au ce să facă, învață pe copii marele joc al măturilor. Doar pietrele sînt triste: Ele rămîn absolut singure și nu mai slujesc la nimic. Dar copiii descoperă că ele pot fi amuzante dacă se face ceva nou. În felul acesta pietrele se regăsesc împreună, cele verzi cu cele galbene, cele roșii cu cele albastre... Iar copiii construiesc, construiesc... Ce construiesc ei? Un turn? O poartă mare? O casă?...

„Piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta a ajuns să fie în capul unghiului”.

„Iată însă piatra pe care n-au băgat-o în seamă. Ei au uitat-o; acum merg s-o caute. Ea va da sens construcției pe care au început-o, care va încheia construcția: o poartă pentru toți, o casă pentru toți, o biserică pentru toți. Acum se instalează aici lăsînd afară imnurile lor vechi. Toți se apucă să cînte un cîntec nou...”.

Toți ce am relatat pînă aici reprezintă o alegorie, o parabolă, la aparență naivă, chiar foarte naivă, dar cît de profund îi este înțelesul. În povestire apar copii; ei ne reprezintă însă pe noi, fiecare regăsindu-ne în ei, în felul lor de a gîndi, de a simți, de a acționa. Și noi socotim nu o dată că doar ceea ce cre-

om noi e bun și adevărat, că nimic din a altora nu este decît rău și fals. Așa a ajuns la despărțirea creștinilor și Bisericii, așa s-a ajuns la atîtea alte di-ziuni și disensiuni. Evident, situația va rămîne neschimbată dacă ne învîrtoșim pozițiile proprii, neacceptîndu-ne semenii sau nevăzînd în ei decît potrivnici, iar vrăjmași. Trebuie să ajungem însă la momentul cînd să începem a privi crurile și din altă perspectivă, să înțelegem adică necesitatea de a folosi e-rgia pe care deocamdată o cheltuim în permanentizare trecutului, pentru spri-rirea, în unitate cu ceilalți semeni ai noștri, a edificării unei lumi a prieteniei, laborării și buneî înțelegeri.

Copiii din pantomima citată sugerează pe deasupra și altă analogie: în jocul r de-a pietrele și culorile ei au ajuns, după ce vreme îndelungată s-au tot fruntat, să-și dea seama de inutilitatea continuării certurilor. De fapt așa se petrec lucrurile cu disensiunile și hîrjonile lor: pînă la urmă se sting brusc, um au început. N-am putea să le urmăm exemplul? Nu de aceea Mintuitorul hemînd la Sînă un prunc, l-a pus în mijlocul ucenicilor și a zis: Adevărat un vouă, de nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în îm-irăția cerurilor" (Matei 18, 2—3)? Urmarea îndemnului evanghelic n-ar fi grea. incipalul e să ne decidem pentru unitate, pace și frățietate.

BISERICILE SE PREGĂTESC PENTRU A VI-a ADUNARE GENERALĂ A CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

Din 7 în 7 ani Consiliul Ecumenic al Bisericilor, una din cele mai presti-oase organizații creștine internaționale, își ține obișnuitele adunări generale, truniri menite să direcționeze viitoarea sa activitate. Fiecare din aceste adu-ri generale constituie un eveniment deosebit în viața Bisericilor membre, me-să impulsioneze strădaniile lor ecumenice, să le apropie mai mult una de-ă, să imprime în conștiința tuturor creștinilor necesitatea de a contribui uniți treolaltă la progresul, pacea și fericirea lumii.

Următoarea adunare generală, a VI-a, se va ține în vara anului 1983 la Vancouver — Canada iar pregătirile au început deja. Comitetul central al Con-siliului Ecumenic al Bisericilor la sesiunea din 16—26 august 1981 desfășurată Dresda — R. D. G. a pus la punct planul de măsuri pentru activitățile pre-ergătoare cum și programul de desfășurare al adunării însăși.

Ca membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Biserica Ortodoxă Română ste de asemenea angajată în pregătirea și desfășurarea proiectatei adunări ge-erale la care își va trimite delegați purtători ai năzuințelor lor de bună-înțelegere, ooperare și unitate.

Pretutindeni dealtfel în cadrul Bisericilor, pe lîngă preocupările proprii, în-unirii de la Vancouver i se acordă atenția cuvenită, fiecare întrebîndu-se ce a spune celuilalt cînd se vor găsi împreună, ce mesaj vor transmite în comun mii în mijlocul căreia trăiesc? De fapt răspunsul a și fost găsit în tema aleasă ore dezbateri: „*Isus Hristos, viața lumii*".

Cînd e pronunțat repede, răspunsul acesta s-ar părea că e simplu, constată iantul „*Une assemblée d'assembler*" editat de Departamentul Comunicațiilor al onsiiliului Ecumenic al Bisericilor. Ce însemnează însă această afirmație pentru eceniul al noulea al veacului nostru? Cum va ajuta el să fie depășite contra-ctiile dezunirii noastre, zăbava noastră de a distribui egal resursele de care spunem, ezitățile noastre de a milita pentru dreptate și pace, barierele noastre onfesionale, culturale și naționale?

Credincioșii celor 300 de Biserici membre ale Consiliului sînt îndemnați să editeze asupra implicațiilor angajării lor pentru mai multă unitate în calitate e mădulare ale Trupului tainic al lui Hristos.

Pentru Bisericile din cadrul Consiliului această problemă întîmpină încă des-te dificultăți. Sînt respectate diferențele care există între ortodocși, vechii-

orientali, anglicani, vechii-catolici, reformati, evanghelici, metodisti... Și totuși în comunitatea Consiliului ecumenic crezul fiecăruia e respectat și chemat să îmbogățească întreaga Biserică a lui Hristos. Nu sînt omisi nici romano-catolicii care sub multiplele forme participă la preocupările și activitățile Consiliului.

Programele celor cincisprezece Secții ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor grupează în trei Unități — „credință și mărturie”, „dreptate și slujire”, „educație și înnoire” — sînt un exemplu de contribuția pe care o poate aduce fiecare confesiune.

Unitatea „credință și mărturie” se compune din: 1. *Comisia pentru misiune și evanghelizare* care urmărește să pună în lumină noi semne ale Împărăției lui Dumnezeu, 2. *Grupul de lucru Biserica și societatea* care reînnoiește legăturile stabilite deja demult între credincioși și semenii lor, 3. *Secretariatul pentru dialogul cu celelalte religii și ideologii* care se străduiește să creze o comunitate bazată pe cooperare și încredere, cu cei de tradiție musulmană, hindusă, budistă, mozaică și altele, 4. *Comisia credință și constituție* care caută prin convergența punctelor de vedere teologice și prin afirmări comune ale nădejdi să manifeste unitatea în Hristos sub forme noi și vizibile.

Unitatea „dreptate și slujire” grupează: 5. *Comisia de întraajutorare* care primește de la Biserici și distribuie apoi ajutoare peste tot unde se simte nevoia, 6. *Comisia de participare a Bisericilor la dezvoltare* care sprijină mișcările de înălțare a urmărilor colonialismului și neo-colonialismului, pentru eliberare, dreptate socială, autonomie și progres economic, 7. *Comisia pentru afaceri internaționale* care analizează cauzele conflictelor și se preocupă de respectarea demnității omului și de consecințele militarismului, cursei înarmărilor, folosirii energiei atomice în scopuri agresive, 8. *Comisia medicală* care cercetează posibilitățile de acordare a asistenței medicale necesare acolo unde e trebuință, 9. *Programul de luptă contra rasismului* care prin proiecte, cercetări și un Fond social manifestă sub diferite forme solidaritatea cu victimele opresiunii rasiale.

Unitatea treia, „educație și înnoire”, arată prin însăși denunțarea ei scopul pe care îl urmărește. În cadrul acestei unități există: 10. *programe* destinate să răspundă preocupării femeilor de a participa în mai mare măsură la viața Bisericilor, 11. *proiecte* privitoare la tineri, 12. *cercetări asupra educației* (alfabetizare, protecția copilului, educația familială, modele noi de instituții bisericești, burse, studii biblice), 13. *programul de formare teologică* și 14. secția „înnoire și viața parohială”.

15. *Institutul ecumenic de la Bossey*, din apropierea Genevei, întinde la formarea ecumenică. În fiecare an peste 400 studenți aparținând Bisericilor membre din toată lumea urmează aici cursuri și seminarii.

Toate aceste activități au îngăduit deja obținerea de numeroase rezultate. Acțiunile ce se vor succeda pînă la a VI-a Adunare generală constituie un prilej cum nu se mai înfăptuie decît o dată într-un deceniu spre a se aduce la cunoștință ceea ce a înfăptuit comunitatea ecumenică.

Dar ce au special acțiunile menite să premergă Adunarea de la Vancouver? De 33 ani de cînd există Consiliul ecumenic n-au avut ele mereu loc spre a pregăti Adunările și apoi spre a le succeda? Ele au intrat în practică obișnuită începînd cu 1948, anul cînd delegații celor 146 Biserici fondatoare s-au întrunit la Amsterdam, într-o Europă sfîșiată de război, și au analizat tîna „Dezordinea omului și planul lui Dumnezeu”.

De atunci numărul Bisericilor membre s-a dublat iar comunitatea ecumenică s-a îmbogățit cu destule confesiuni și culturi diferite. Deodată cu fiecare Adunare ea se concentrează asupra unei teme noi pe care o așează în centrul rugăciunilor, studiilor biblice și dezbaterilor ei.

În 1954 la Evanston — S. U. A., cînd lumea era expusă temeiunilor războiului rece, tema fixată a fost „Hristos, nădejdea lumii”.

Șapte ani mai tîrziu, la New-Delhi — India, într-o țară prîfund pătrunsă de spiritualitate, tema a fost „Iisus Hristos, lumina lumii”. La Uppsala — Suedia, influențate de optimismul sfîrșitului anilor 60, Bisericile și-au stabilit ca temă „Iată toate lucrurile le înnoiesc”.

Ultima Adunare întrunită la Nairobi — Kenya în 1975 afirma că „Hristos liberează și unește”, iar astăzi, fidel tradiției sale hristocentrice, Consiliul ecumenic a ales ca temă „Iisus Hristos viața lumii”.

Cu privire la această temă și pentru a pune la încercare încrederea care decurge din ea, Bisericile sînt invitate s-o dezbată, s-o studieze și să se roage, ca astfel să se pregătească pentru viitoarea Adunare care, așa cum arătam, va avea loc la Vancouver — Canada în 1983.

Toate activitățile proiectate nu ies din cadrul obișnuit, dar de astă dată ele încep mai devreme decît în trecut, iar posibilitățile care se îmbie Bisericilor și creștinilor din lumea întreagă de a participa la ele n-au fost nicicînd atît de numeroase și atît de evidente.

De acum și pînă în 1983 Consiliul Ecumenic al Bisericilor așteaptă de la Bisericile membre să-și consacre o parte a resurselor lor unui program de vizite care nu va mai omite nici o Biserică membră din cele șase continente. Echipe ecumenice a căror alcătuire va exprima amploarea și diversitatea comunității în Hristos vor merge de la o Biserică la alta.

Aceste echipe formate din viitori delgați la Adunarea de la Vancouver, din membri ai comitetelor ecumenice, din participanți la conferințele anterioare, din foști studenți ai Institutului ecumenic Bossey, din conducători ai Bisericilor membre și colaboratori ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor vor culege reflecțiile suscitade de tema Adunării, vor explica activitățile în curs ale Consiliului și vor asculta Bisericile pentru a da o nouă orientare Mișcării ecumenice și a-i imprima un nou elan.

Vizitele respective nu numai că vor oferi creștinilor aparținînd unor confesiuni și culturi diferite să se întâlnească ci, totodată, vor apropia Bisericile din același loc dîndu-le noi prilejuri de a se apropia între ele. Prin apartenența lor comună la Consiliul ecumenic, aceste Biserici vor avea posibilitatea să răspundă împreună la problemele puse de Adunarea de la Vancouver.

Prima și cea mai importantă s-ar putea formula astfel: cum să se afirme viața într-o lume înclinată spre autodistrugere? (Adunarea de la Vancouver se va ține pe malul unui ocean transformat în teren de experiențe nucleare).

Să începem cu tema însăși. Cum să se afirme caracterul unic și universal al vieții care ne este oferită de Hristos cînd sîntem angajați în dialogul cu religile și concepțiile timpului nostru? Cum să arătăm că această viață în Hristos este un dar — acordat liber și pentru totdeauna — și că nu ne fixăm condițiile noastre? Cum să spunem că acest dar ne-a fost acordat fiecăruia, pretutindeni, în afara și în interiorul Bisericilor?

Alte probleme vor decurge din ordinea de zi a Adunării însăși, din strădaniile ecumenice a ultimilor opt ani care au urmat patru mari direcții:

- a) noile expresii ale credinței în Dumnezeu trinitar;
- b) căutarea unei societăți drepte și viabile, întemeiată pe participare;
- c) unitatea Bisericii și legătura ei cu reinnoirea comunității umane;
- d) educația și reinnoirea în căutarea adevăratei comunități.

Pentru a înrădăcina aceste orientări în experiența Bisericilor, Adunarea din 1983 va trebui să se pronunțe asupra mai multor chestiuni. Între altele vom menționa textul asupra botezului, euharistiei și recunoașterii reciproce a preoției care arată că deși el n-a fost încă recunoscut, Bisericile au ajuns la un consens teologic relativ la punctele de doctrină socotite a sta la originea dezbinării. Cum vor reacționa Bisericile față de rezultatul dobîndit?

Asemenea chestiuni sînt dificile, dar dacă întrunirile pregătitoare Adunării vor reuși să adune semnele vieții, speranței și bucuriei care, precum știm, există deja, Adunarea de la Vancouver ar putea fi simbolul unei Biserici mai largi și profunde, scopul căutărilor din anii '80.

Cum se va desfășura însă Adunarea de la Vancouver propriu-zisă? Ea se va ține într-un oraș cu o mare diversitate culturală, imagine a imensului ocean la malul căruia se află. Ea va fi simplă și ușor de urmărit în lucrările ei de către toți participanții deoarece se va desfășura în grupe mici (de 20 pînă la

25 persoane), în care atmosfera e mai caldă decît în şedinţele plenare, continuîndu-se nu atît pe rezoluţiunile oficiale cît pe relaţiile reciproce.

Fără îndoială, vor fi multe de făcut la Vancouver, în special de trecut în revistă opt ani de trudnică muncă ecumenică şi de indicat orientările de urmat în decursul restului de deceniu. Adunarea este într-adevăr organul legislativ suprem al Consiliului Ecumenic al Bisericii, cel ce determină marile orientări. Ea este însă de asemenea — şi aceasta nu are mai puţin însemnatate — un loc de cult şi de studiu, prilej de reîntărire a angajamentelor, de a recîştiga încredere, de a sorbi o nouă credinţă. Vancouver va fi toate acestea la un loc.

ORTODOXIA ROMÂNEASCĂ ÎN COMUNITATEA ECUMENICĂ

Prezenţa Ortodoxiei Române se face azi din ce în ce mai simţită în spaţiul creştinismului apusean. Aceasta nu numai sub formă pastorală şi liturgică, adică prin parohiile din cadrul episcopilor din Europa occidentală, Statele Unite, Canada şi Australia, ci şi sub forma creaţiei teologice, prin publicaţiile teologilor români în limbi străine. Pînă nu de mult, Ortodoxia era cunoscută în Occident cu deosebire prin centrele episcopale şi misionare greceşti şi prin publicaţiile şi conferinţele teologilor din emigraţia rusă. Fără îndoială, acestea au avut un rol decisiv în a deschide multe puncte de intrare şi de contact între confesiunile creştine, lucru care, mai ales la început, n-a fost deloc uşor din cauza acelei localizări regionale a Bisericilor istorice — catolicismul latin fiind identificat cu „creştinismul apusean”, iar Ortodoxia cu „Biserica răsăriteană” — ci şi din cauza unui spirit ecumenic nematurizat. Biserica română participă acum la această lucrare de prezentare a Ortodoxiei în Occident într-o ambianţă favorabilă creată de mişcarea ecumenică la care participă toate confesiunile indiferent de importanţa lor istorică, de tendinţa lor liturgică şi organizarea lor canonică. Cu toate acestea, le este solicitată să facă un efort în plus pentru a pune în valoare propriul ei caracter, şi propria ei valoare, aceea de a fi o altă faţă a Ortodoxiei, fără a se lăsa absorbită de celelalte ortodoxii, greacă şi slavonă, mai de mult cunoscute în acest spaţiu. Dar în ce constă caracterul Ortodoxiei româneşti, care sînt elementele esenţiale pe care le poate oferi în contactul ei cu creştinismul european? Care sînt exigenţele unei prezenţe autentice româneşti în Occident astăzi? Iată cîteva din aceste accente specifice:

În primul rînd vechimea seculară a creştinismului românesc, conştiinţa că Biserica română are în spatele ei o continuitate apostolică directă, a istoriei universale. Vechimea ei apostolică are nu numai probe istorice, ci şi amprente culturale şi teologice evidente, care fac parte din tezaurul creştinismului de totdeauna şi de pretutindeni. Ceea ce se numeşte astăzi „Orient” şi „Occident” se găsesc ca elemente primordiale în însuşi actul ei de geneză. În acest sens este destul să fie amintite inscripţia şi monograma creştină („Ego Zenovius votum posui”) descoperite la Biertan, Sibiu, care atestă existenţa unui cult în limba română în secolul al 4-lea în această parte a Daciei. Simbolul vechimii şi universalităţii Ortodoxiei româneşti rămîne însă Ioan Cassian, teolog daco-roman din Scitia romană — Dobrogea, stabilit la Marsilia unde moare către 435.

Biserica Română este aşadar una din ramurile cele mai vechi şi cele mai autentice ce s-a dezvoltat în tulpina originară a creştinismului apostolic. Ea nu este o instituţie istorică de împrumut şi nici o invenţie religioasă a unei „pături culte”. Istoria ei nu începe cu obţinerea autonomiei şi autocefaliei în 1885, sau cu organizarea ei ca patriarhie în 1925. Fapt unic, istoria ei coincide cu istoria poporului român ca entitate etnică şi culturală. În curînd ea va sărbători 625 de ani de la recunoaşterea canonică a nucleului viitorului patriarhat, Mitropolia Tării româneşti cu scaunul la Curtea de Argeş (1359).

O trăsătură majoră a creştinismului românesc este consubstanţialitatea dintre Ortodoxie şi romanitate. Toţi marii istorici români subliniază cu tărie o legătură

istorică specială între credința ortodoxă și poporul român. Ortodoxă și daco-romană în același timp, aceasta îi oferă un etos original care se vede în configurația ei etnică și culturală, dar mai cu seamă în limba ei, elementul creator de cultură. Biserica Română este de altfel singura Biserică Ortodoxă din lume romanică și singura care folosește în cult limba vorbită a poporului. Romanitatea Ortodoxiei române are nu numai aspectul verbal, lingvistic, ci se referă la o serie de categorii intelectuale, artistice și sociale în care s-a exprimat credința ei ortodoxă. Ortodoxia românească a purtat însă o luptă continuă pentru a nu rămâne tributară în mod exclusiv nici conținutului lui teologic și liturgic asimilat din tradiția bizantină, nici formelor culturale determinate de romanitatea ei, căutând de la început un caracter simetric propriu. În epoca modernă, ea a făcut eforturi serioase pentru a se debarasa de categorii și forme extreme impuse fie de elenism fie de slavonism (a se vedea în acest sens reacția teologilor români la congresul facultăților de teologie ortodoxă de la Atena (1936), contra celor care pretindeau „elenizarea” ortodoxiei). Din acest moment, ea devine mai conștientă de faptul că, roadele culturale, artistice și poetice ale credinței ortodoxe în spațiul românesc poartă amprenta unei sinteze între ortodoxie și romanitate. Această sinteză se poate vedea, de pildă, în domeniul teologiei. Teologul român simte totdeauna necesitatea de a „crea”, de a dezvolta și exterioriza, de a căuta, conștient de pragul transcendenței și de marginea limbii, omologii ale misterului în simboluri, imagini și forme! Teologia este nu numai cuvânt, articulare verbală, sistematizare scolastică, ci și icoană, reprezentare simbolică, doxologie. Ortodoxia românească este o ortodoxie pluridimensională, a formelor, așa cum se vede în arhitectura bisericească din Muntenia, o ortodoxie vizuală, estetică, așa cum dovedesc frescele bisericilor din Bucovina și Moldova.

Același principiu al sintezei între conținut și formă se poate observa și în viața spirituală, în care gândirea și sensibilitatea, logosul și etosul, contemplația și elica sînt inseparabile. Libertatea și ordinea, comuniunea și disciplina sînt de egală valoare și importanță. Caracterul daco-roman se vede în aceea preferință pentru vizibilitatea discretă a Bisericii, pentru aspectul ei instituțional neîngroșat, pentru umanitatea comunității. Spiritul filocalic mistic și personalismul ortodox, într-un cuvânt calea contemplativă a rugăciunii și cultului nu renunță la simplitatea naturală a relațiilor umane, la forma umană a eticii. De aici sentimentul de plenitudine, de integrare a diversității naturale într-o unitate spirituală.

Legătura organică dintre credință și cultură face parte din expresia autentică a Ortodoxiei românești. Dat fiind faptul că credința nu poate fi comunicată fără limbă, fie ca tradiție orală fie ca literatură scrisă, și dat fiind faptul că între limbă și cultură există o unitate indisolubilă, Ortodoxia românească nu poate fi dezlipită de cultura națională. În comunicarea credinței, limbajul și cultura sînt indispensabile. În acest act de comunicare — și de *cuminecare* — a cuvîntului lui Dumnezeu, Biserica traduce Biblia în limba română și folosește limba de cult, creînd astfel o comunitate culturală. Discuția despre raportul dintre Ortodoxie și românism, dintre cultura majoră și cea populară, care a creat atîtea animozități în trecut, trebuie să fie orientată în această perspectivă. Cu alte cuvinte afirmarea „romănescului” din Ortodoxia noastră este un act de fidelitate față de expresia verbală și realitatea culturală a credinței. Separarea dintre credință și verb, între cult și cultură, este străină Ortodoxiei române, căci credința nu poate fi mărturisită și comunicată fără grai, fără tradiție orală, fără întruparea ei în opera de cultură și de artă. Biserica se adresează lumii prin limba oamenilor și cultura umană. Comunitatea bisericească devine astfel o comunitate de credință și o comunitate culturală în același timp. Desigur că mesajul credinței nu trebuie să fie confundat cu cultura unui popor sau cu ideologia unei societăți. (După teza lui Marx Weber religia este cel dintîi factor de cultură, dar o cultură poate crea bariere contra comunicării credinței, după cum o ideologie poate fi distructivă pentru religie). De aici, nici separarea credinței de cultură, ceea ce ar duce la un creștinism acultural, nici absorbirea credinței în cultură și ideologie, ceea ce ar duce la un creștinism național sau ideologic. Oricum,

Ortodoxia românească nu poate să îngăduie să fie considerată o simplă formă de pietate fără suport cultural sau un cult religios separat de comunitatea culturală națională. De astfel, despărțirea credinței de cultură ar fi nefastă atât pentru națiune cât și pentru Biserică.

Ar mai fi de amintit aici dimensiunea liturgică și populară a spiritualității ortodoxe române. După cum se știe, liturgia constituie centru vieții bisericești și ea inspiră întreaga manifestare interioară și exterioară a comunității. Ritmul anului liturgic, ciclul de sărbători și posturi, tainele și riturile afectează nu numai spiritualitatea celor atașați activ și permanent de aderarea liturgică, ci și etica celor din afară. Cultul reprezintă încă o mare forță de atracție, de organizare socială și de înnoire spirituală, constituind acum cel mai important mijloc de hrănire pastorală și de manifestare misionară. Ar fi de reținut aici faptul că acest spirit de comuniune și de popularitate nu decurge dintr-o simplă necesitate interioară de a trăi în comunitate sau din obligația culturală de a săvârși liturgia în prezența unei entități sociale. Forța Ortodoxiei nu se limitează la aceea sobornicitate emoțională, cum credea A. Homiakov. Ortodoxia românească are un sens profund al comunității de credință. Spiritualitatea și umanismul românesc au ca punct de referință „legea”, adică credința, care este realitatea ultimă a comunității creștine. Căci credința creează viață, iar viața înseamnă comuniune. Aparținerea vizibilă la o comunitate, liturgică organizată este prin urmare un act de credință, nu o simplă chestiune de voluntarism sau de impulsie comunitară. Comunitatea bisericească își are sursa în consimțirea celor care cred în favoarea lui Dumnezeu, în prezența Sa. Este un act de recunoaștere a ceea ce Hristos a făcut, face și pregătește pentru poporul său: „Acolo unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, sînt și Eu în mijlocul lor” (Matei 18, 20).

Apoi, Ortodoxia românească are o dimensiune de fraternitate și înnoire socială, dimensiune care este pusă în mișcare de actul fringerii pîinii și al cuminecturii euharistice. Spiritualitatea românească nu se limitează la antropologie, la umanism și omenie, la elementul cultural, ci merge mai departe la sociologie, la structura economică a comunității. Căci misterul lui Dumnezeu, proclamat de Biserică, privește nu numai trecutul omenirii ci și viitorul ei, și tocmai de aceea el se prelungește dincolo de viața interioară în modul de a trăi în societate, determinînd instituțiile economice și sociale ale acesteia. Desigur, Biserica, făcînd aceasta, nu schimbă valorile Evangheliei după vremuri și locuri, ci transformă vremurile și locurile în perspectiva împărăției lui Dumnezeu. Ea inspiră de aceea o pietate care se mișcă de la planul spiritual, personal, spre prezență și participare socială. Ea face aceasta fără patimă și ambiție politică, ci plină de discreție și de discernămint. Ea se roagă pentru „pacea de sus” dar și pentru pacea de pe pămînt, pentru mîntuirea sufletelor dar și pentru bunăstarea oamenilor. Ea generează un spirit de înnoire în societate și de aceea conlucrează cu toți cei ce păstrează aceeași fidelitate față de poporul român, pentru a elimina tot ceea ce îl oprimă, îl umilește, îi reneagă valoarea sa.

În fine, caracterul conciliar, deschis și de convergență al teologiei române merită o mențiune aparte. Comparația polemică ce se mai observă în unele studii recente de dogmatică interconfesională, sau accentuarea elementului local, în unele articole editoriale, nu pot schimba acest caracter fundamental. De altfel, Ortodoxia românească nu s-a angajat într-un joc polemic cu celelalte confesiuni și nici n-a ascultat pe cei care îi propunea o izolare ecumenică. Faptul că ea pătrunde acum, prin personalitățile ei marcante, în sfera teologiei ecumenice, denotă nu numai vitalitate și conștiință universală, ci și capacitate de a propune puncte de convergență și de conciliabilitate, ca o contribuție specifică la mișcare spre maturitate a comunității ecumenice.

Enumerarea de mai sus s-a făcut doar cu intenția de a ilustra profilul Ortodoxiei românești și nu trebuie să fie considerată ca o listă completă a valorilor pe care aceasta le poate oferi creștinismului occidental, celui european în special. Deoarece această *altă față a Ortodoxiei* este chemată să joace în prezent un rol important de legătură și de schimb între ceea ce se numește convențional Biserica Răsăriteană și cea Apuseană (catolicismul latin și confesiunile

ieșite din Reformă) este necesar ca valorile ei să fie prezentate și accentuate într-un mod explicit și sistematic. În acest sens, cei ce sînt angajați în această lucrare de integrare a Ortodoxiei române în comunitatea ecumenică au o mare răspundere teologică, culturală, liturgică și chiar lingvistică. Fără să dezică într-un fel sau altul autenticitatea acestei Ortodoxii, ei trebuie să pregătească și să faciliteze „receptarea” acesteia în mediul european și universal. Acest proces de receptare a și început într-un ritm favorabil. Trebuie să fie găsite forme și mijloace de comunicare care să dezvolte mai departe demersul ei ecumenic. În multe țări europene, există grupuri ecumenice care studiază Ortodoxia românească. Dar rolul cel mai important revine parohiilor române, care prin celebrarea liturghiei în limba română, prin configurația lor culturală unică, prin spiritualitatea lor comunitară, constituie promotoriul Ortodoxiei române în comunitatea ecumenică de azi.

Pr. prof. dr. IOAN BRIA

VIAȚA BISERICĂȘCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

ADEZIUNE PLENARĂ LA APELUL PENTRU DEZARMARE ȘI PACE AL F. D. U. S.

Duminică 28 noiembrie 1981 au avut loc lucrările Adunării Eparhiale. La început, în asistența tuturor membrilor și a invitaților, în biserica reședinței mitropolitane s-a săvârșit tradiționala doxologie de către un sobor de preoți și diaconi avînd în frunte pe Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul. Cu acest prilej, s-au conferit — prin hirotiesie — distincții bisericești, unui număr de cinci preoți pentru deosebitele lor merite în activitatea pastorală: Vasile Sechereș inspector bisericesc de la Centrul eparhial, Axente Moise de la catedrala mitropolitană, Ioan Farca preot pensionar din Sinnicolau Mare, Mihai Pop de la parohia Sacu și Gheorghe Albiciuc de la parohia Zorile.

După oficierea serviciului divin Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae în calitate de președinte a deschis prima ședință plenară cerînd consimțămîntul pentru desemnarea a trei secretari de ședință în persoana preotului Constantin Comșulea, a d-lui Sorin Moldovan și a d-lui Petre Creniceanu. Făcîndu-se apelul și constatîndu-se prezența majorității membrilor, Înalț Prea Sfințitul Președinte rostește un cuvînt potrivit momentului în care a subliniat rolul cel are Adunarea Eparhială în viața bisericească și prezentîndu-i-se roadele activității dintr-un an pentru ca pe acest temel să fie trasate liniile directoare ale muncii de viitor. Apoi, Înalț Prea Sfinția Sa a spus că prezenta Adunare Eparhială se desfășoară într-un moment cînd întreaga țară, cu fiecare cetățean, este angajată în exprimarea voinței de pace, pentru dezarmare și pentru oprirea cursei înarmărilor și celei atomice în special. În acest context a propus ca textul Apelului pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste lansat din inițiativa Președintelui țării, să fie din nou citit. După citirea Apelului de către protopopul Dimitrie Grama din Caransebes, mulți din participanți au cerut să ia cuvîntul pe marginea lui. Fiecare din intervențiile vorbitorilor s-a constituit într-o puternică mărturie a dorinței de pace a preoților și credincioșilor ortodocși români din partea Banatului. Astfel P. On. Părinte Ioan Țigriș protopopul Lugojului, a mărturisit că „Apelul mobilizator adresat lumii întregi a mers și la inimile tuturor preoților și credincioșilor din Arhiepiscopia noastră, deoarece fiind pătruns de cele mai puternice sentimente umaniste, exprimă voința sacră a poporului român”. Dl. arhitect Sorin Moldovan a arătat că „opțiunile poporului nostru exprimate cu atîta hotărîre în Apel sînt de fapt opțiunile tuturor popoarelor de pe glob care-și revendică dreptul la viață, la pace...” P. On. Părinte Liviu Liuba din Lugoj a arătat că „dintotdeauna, poporul român a avut vocația păcii. Dreptul la viață, la libertate, la fericire, au constituit comandamente ale aspirațiilor sale... Ecurile largi ale ideilor exprimate în Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste înfățișează dorința de pace a poporului român cît și a tuturor popoarelor lumii, cu care ne identificăm și noi aparținătorii Bisericii Ortodoxe Române din părțile Banatului”.

Ultimul vorbitor a fost Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul care, avînd asentimentul tuturor celor prezenți, a propus trimiterrea unei telegrame președintelui țării, Domnului Nicolae Ceaușescu care să poarte mesajul de pace al

clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului. În telegrama aprobată cu prelungite ovații de întreaga asistență se spune între altele:

„....Împreună cu apartenenții celorlalte culte religioase din această parte a țării aprobăm pe deplin și ne însușim întru totul ideile nobile și în sufleteștiului Apel, manifestându-ne hotărârea fermă de a ne aduce contribuția la lupta împotriva înarmărilor, pentru trecerea cât mai rapidă la măsuri concrete de dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară, pentru interzicerea fabricării bombelor cu neutroni, pentru oprirea amplasării de noi rachete în Europa și lichidarea celor existente, astfel încât omenirea să fie eliberată de coșmarul unui nou război care ar însemna distrugerea civilizației umane. Pe această linie ne simțim solidari cu toți frații noștri din celelalte țări ale Europei și din alte continente, cu reprezentanții Bisericilor și organizațiilor bisericesti sau religioase care în aceste zile protestează împotriva cursei înarmărilor, pentru a determina oprirea amplasării și dezvoltării de noi rachete cu rază medie de acțiune, a oricăror rachete nucleare în Europa și oriunde în lume”.

Odată cu aprobarea telegramei, prima ședință plenară s-a închis, lucrările Adunării Eparhiale continuând în cele patru comisii. Acestea au fost repartizate spre dezbateri rapoartele de activitate pe anul 1981 și proiectul de buget pe anul 1982.

Comisia bisericească a constatat că în anul scurs s-au obținut numeroase realizări, făcând unele propuneri pentru îmbunătățirea activității pastoral-misionare a preoților în parohii.

Comisia culturală a înregistrat cu bucurie roadele obținute în decursul acestui an, asigurând noi realizări în viitor.

Comisia economică la rîndul ei a luat cunoștință de apreciablele înfăptuiri din decursul anului pe latura economic-gospodărească.

Comisiei de organizare i s-a supus problema creării noii parohii Timișoara „Freidorf” și a reclasificării altor două parohii. Analizînd cele arătate, comisia a căzut de acord să le supună plenului Adunării, propunînd totodată studierea în viitor de către Consiliul Eparhial a oportunității mai-bunei arondări a unor protopopiate.

Concluziile la care au ajuns cele patru comisii, concretizate în tot altelea proiecte de hotărîri au fost supuse plenului Adunării.

Reîntrîndu-se în ședința plenară care de această dată a fost prezidată de Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul, s-a dat cuvîntul raportorilor.

Pe marginea proiectului de hotărîri al comisiei bisericești au cerut să ia cuvîntul dr. Nicolae Bihoi, dl. Petre Crăiniceanu, preotul Constantin Comșulea și preotul Ioan Petreună care au făcut recomandări în legătură cu îmbunătățirea activității pastoral-misionare a preoților în parohii.

La proiectul comisiei culturale au venit cu completări și sugestii următorii: protopopul Vasile Petrica, preotul Traian Mihailovici, profesorul Dimitrie Cusma, protopopul Dimitrie Grama, preotul Iulian Opreșoiu, dr. Iuliu Pora și preotul Trăilă Gherga, directorul Seminarului teologic din Caransebeș.

Proiectul de hotărîri al comisiei economice reflectînd propuneri de continuă îmbunătățire a activității gospodărești la Centrul eparhial și în întreaga eparhie sub raport economic-gospodăresc a format obiectul intervențiilor următorilor:

Pe marginea problemelor de organizare au luat cuvîntul dl. Teodor Dejeu, dl. Sorin Moldovan, preotul Gheorghe Țunea, dl. David Lațcu și dl. Liviu Ciulei.

Fiecare proiect de hotărîre cu adăsurile decurgînd din intervențiile vorbitorilor a fost supus aprobării și votat în unanimitate.

În continuare, Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul a dat cuvîntul delegatului Departamentului Cultelor care a apreciat întreaga activitate a eparhiilor, exprimîndu-și convingerea că punerea în aplicare a hotărîrilor aprobate va aduce în viitor noi rezultate folositoare obștii.

În încheiere, Prea Sfinția Sa aducînd mulțumiri tuturor celor ce au contribuit la buna desfășurare a lucrărilor, a propus, iar Adunarea a aprobat expedierea unor telegrame omagiale, Întîistătorului Bisericii Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, și autorităților centrale și locale ale statului.

Toți cei prezenți au luat apoi parte la agapa ce s-a dat la reședința mitropolitană.

PRĂZNUIREA LA TIMIȘOARA A SFINTULUI IOSIF CEL NOU DE LA PARTOȘ

Ca în fiecare an, prăznuirea Sfîntului Iosif cel Nou de la Partoș — patronul spiritual al Mitropoliei Banatului — a adunat în catedrala din Timișoara, unde se păstrează moaștele Sfîntului, numeroși credincioși din localitate și din împrejurimi.

În cadrul privegherii cu litie din ajun, la care au slujit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului și Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lușoianul, racla cu moaștele Sfîntului a fost purtată în procesiune în jurul catedralei, apoi așezată pe solee, prin fața ei perindîndu-se totalitatea credincioșilor. Un cuvînt de învățătură a fost adresat celor prezenți de către Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei.

În ziua praznicului cei doi ierarhi au oficiat sfînta liturghie arhierescă, la vremea rînduită I. P. S. Mitropolit Nicolae tilcîind însemnătatea praznicului pentru creștinii de azi și de totdeauna.

După amiază a fost săvîrșit acatistul Sfîntului Iosif cel Nou în cadrul căruia a predicat preotul Ioan Olariu de la parohia Timișoara IV. Racla cu moaștele Sfîntului a fost apoi reasezată la locul ei obișnuit din catedrala mitropolitană.

Corul catedralei a îmbogățit serviciul divin cu un bogat program de melodii religioase.

HRAMURI MĂNĂSTIREȘTI

Praznicul Înălțării Sfîntei Cruci (14 septembrie), este în fiecare an prilej de bucurie duhovnicească pentru credincioșii care cercetează în mod obișnuit două din bisericile unor vechi mănăstiri din județul Timiș: Partoș și Ceiba.

Încă din preziua, potrivit datinei, preoții rînduiți dinainte stabiliți, sub îndrumarea delegaților chiriarhali, au săvîrșit serviciile divine prescrise și au stat la dispoziția credincioșilor pentru împlinirea diferitelor lor solicitări.

În ziua praznicului a fost oficiată sfînta liturghie de către soboare de preoți, delegații chiriarhali rostind potrivite cuvîntări de învățătură. Mulți din cei prezenți s-au împărtășit după ce în prealabil au fost spovediți.

Străjuind de veacuri în părțile de vest ale țării, cele două așezăminte monastice mărturisesc și acum, prin cinstirea ce le-o acordă credincioșii ortodocși români, despre vechimea și continuitatea poporului român în aceste locuri.

NOUL AN ȘCOLAR LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN CARANSEBEȘ

Duminică 4 octombrie 1981, a avut loc deschiderea festivă a noului an de învățămînt la Seminarul teologic din Caransebeș.

Liturghia arhierescă a fost săvîrșită în capela școlii de către un sobor de preoți și diaconi alcătuit din profesorii seminarului, de față fiind Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lușoianul, P. C. Părinte prof. dr. Ioan G. Coman, P. C. Părinte Flor Teodorescu vicar al Episcopiei Aradului și P. On. Părinte Petru Dorobanțu consilier al Centrului eparhial din Timișoara. În cadrul slujbei, la momentul po-

trivî, Prea Sfinția Sa a hirotonit întru diacon pe profesorul Teodor Baba. Predica a fost rostită de P. C. Părinte prof. dr. Ioan G. Coman care a evidențiat rolul școlii în formarea viitorilor preoți pe măsura cerințelor actuale ale Bisericii și Patriei.

În sala festivă a seminarului a urmat un program artistic prezentat de elevi și constînd din cîntări bisericești și patriotice, recitări de poezii.

A luat apoi cuvîntul noul director al școlii, preotul profesor Trăilă Gherga care a arătat importanța deosebită a împreună lucrării dintre profesori și elevi, mulțumind conducerii Departamentului Cultelor, Prea Fericitului Patriarh Iustin, înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitului Visarion al Aradului și Prea Sfințitului Vasile al Oradiei pentru grija deosebită ce o arată seminarului și pentru întreg sprijinul acordat acestuia.

La sfîrșit a luat cuvîntul Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul care a adus binecuvîntarea celor Trei ierarhi purtători de grijă al Seminarului, apreciînd cele realizate, situația școlară cit și îmbunătățirile de ordin metodic-didactic și gospodăresc, felicitînd pe profesori și elevi.

HIROTONIRI

Răspunzînd solicitării candidaților cit și nevoii de a fi completate parohiile vacante Consiliul Eparhial a hotărît numirea următorilor care apoi au fost hirotoniți:

Avram Albu, absolvent al Institutului teologic universitar din Sibiu, diacon în 23 octombrie 1981 iar preot în 24 octombrie 1981 pe seama parohiei Iabla-nița protopopiatul Caransebeș.

Marinel Dincă, absolvent al Institutului teologic universitar din Sibiu, diacon în 24 octombrie 1981, iar preot în 26 octombrie 1981, pe seama parohiei Visag protopopiatul Lugoj.

Ianăș Humița, absolvent al Institutului teologic universitar din Sibiu, diacon în 26 octombrie 1981 iar preot în 27 octombrie 1981 pentru parohia Rusca protopopiatul Caransebeș.

După efectuarea obișnuitei practici liturgice și administrative, noii hirotoniți s-au prezentat Consiliului Eparhial pentru a primi îndrumările cuvenite pentru o cit mai reușită activitate pastorală, gospodărescă în parohiile ce le-au fost încredințate.

COMEMORĂRI

În parohia Prigor la 14 octombrie 1981 a avut loc reînhumarea *protopopului iconom stavrofor Coriolan Buracu*.

Originar din Prigor, a funcționat o vreme îndelungată ca preot în Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului, întîi la Mehădia (1912—1924), mai apoi la Caransebeș. Multiplele sale indeletniciri i-au purtat pașii prin toată țara, ostenind pretutîndeni la săvîrșirea binelui. A reparat și zidit biserici, a organizat muzee, a contribuit la înălțarea unor monumente comemorative. În 1930 a adus osemintele lui Eftimie Murgu care au fost așezate în cimitirul ortodox din Lugoj.

Concomitent cu activitatea publică pe care a desfășurat-o, a colaborat la publicațiile vremii și a tipărit cîteva studii închinete cele mai multe zonei Almajului pe care l-a îndrăgit.

S-a stins din viață la 11 februarie 1964 într-al 77 an al vieții la București.

În ziua de 14 octombrie a.c., în prezența Prea Sfințitului Episcop vicar Timotei Lugojanul, un sobor de preoți a săvârșit parastasul în biserica din Prigor.

Activitatea culturală și pastorală a regretatului Coriolan Buracu a fost reliefată prin cuvântările ținute de preotul iconom stavrofor Ion Voin din Bozovici, acesta cunoscându-l îndeaproape, de profesorul Enache Nedelcu și de preotul Dimitrie Vana, parohul locului.

În încheiere, Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul, făcând o incursiune în istoria neamului, a adresat credincioșilor prezenți, copiilor și rude-niilor celui decedat, îndemnuri la credință, dragoste de neam și țară, indiferent de locul unde-și desfășoară activitatea.

Racla cu rămășițele pămîntesti a fost purtată, din biserică pînă la locul unde s-a făcut reînhumarea, de preoții prezenți.

La 18 octombrie 1981 cu prilejul împlinirii a 10 ani de la încetarea din viață a profesorului Constantin Vladu, a avut loc oficierea unui parastas în biserica din parohia Ieșelnița, județul Mehedinți unde regretatul profesor s-a născut la 6 iulie 1903. Școala a făcut-o la Orșova și Caransebeș urmînd apoi Conservatorul de muzică din București. A fost numit ca profesor de cîntare bisericească, tipic, muzică vocală și instrumentală la Academia teologică din Caransebeș. După transformarea Academiei în seminar teologic a servit în aceeași calitate cu conștiinciozitate și dăruire pînă la pensionare.

A desfășurat și o bogată activitate extrascolară, înființînd și conducînd corul catedral, fiind autorul a numeroase manuale de muzică și tipic și totodată un constant colaborator la „Foala Diecezană” și la revista „Mitropolia Banatului”. În decursul activității sale profesionale Constantin Vladu a făcut parte din diversele comisii de muzicieni fiind și membru în Adunarea eparhială.

Regretatul profesor a încetat din viață la 21 octombrie 1971 la Caransebeș fiind înmormîntat alături de părinții lui în cimitirul din Ieșelnița situat în imediata margine a Dunării.

La parastasul din 18 octombrie au participat un sobor de preoți și numeroși credincioși veniți din parohiile învecinate. În fața credincioșilor prezenți, pe lîngă parohul locului Teodor Sauciu, au vorbit P. C. Preot Dimitrie Grama protopopul Caransebeșului și P. C. Preot Nicolae Belean profesor de muzică la Seminarul teologic din Caransebeș, ilustrînd personalitatea celui ce a fost profesorul Constantin Vlad.

RESTAURARE DE PICTURĂ BISERICESCĂ

Construită în anul 1780 biserica parohiei Bănia, județul Caraș-Severin, a fost pictată în anul 1896 de către un localnic numit Nicolae Hașcă. Afectată de trecerea timpului pictura a necesitat să fie restaurată în care scop, după întocmirea documentației necesare și verificarea ei de către comisia de specialitate a Patriarhiei s-au început lucrările în anul 1978 prin grija preotului Pavel Bogoevici și contribuția enoriașilor. Lucrările au fost încredințate profesorului Nicolae Sava din București.

Recent întreaga lucrare a fost încheiată ea constînd din restaurarea picturii vechi și completarea ei cu scene și decorații noi.

DECESE

În ziua de 28 iulie 1981, în al 99-lea an de viață, a trecut la cele veșnice avocatul dr. Victor Mercea. S-a născut în anul 1882 fiind fiul vrednicului preot de la Coștei, Atanasie Mercea.

De la vârsta de 8 ani a rămas orfan și a fost crescut de fratele mamei sale preotul Victor Roșu din Utvin, iar după moartea acestuia de mătușa sa Valeria.

Cartea a îndrăgit-o de mic, fapt dovedit în școala primară apoi la liceu mai târziu la facultatea de drept. După terminarea studiilor universitare Victor Mercea își ia doctoratul.

Din anul 1910 a intrat în avocatură, pentru prima dată la Buziaș apoi la Timișoara.

Ca fiu și nepot de preot s-a simțit întotdeauna legat de credința strămoșească, de Biserică și de conducătorii ei. El a făcut parte dintre acei care au susținut acțiunea pentru reînființarea Episcopiei Timișoarei, mai târziu a Mitropoliei Banatului.

A fost membru în Adunarea Eparhială ani de-a rândul susținând toate acțiunile inițiate de aceasta. El a avut o contribuție hotărâtoare la construirea catedralei mitropolitane. Prin tot ce a făcut, în întreaga-i viață, Victor Mercea a fost un adevărat sprijinitor al Bisericii și un fiu devotat al ei.

Joi 30 iulie 1981, la slujba înmormântării, a participat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, însoțit de un sobor de preoți și diaconi. Despre viața și activitatea celui decedat a vorbit P. C. Părinte Sorin Rațiu care totodată a transmis familiei îndoliate cuvinte de mângâiere și compasiune.

EPISCOPIA ARADULUI ȘI HUNEDOAREI

LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE

Duminică, 29 noiembrie 1981, membrii Adunării eparhiale a Episcopiei Aradului și Hunedoarei s-au întrunit la reședința episcopală din Arad în sesiunea anuală de lucru. După îndătinatul Te-Deum săvârșit în sobor de Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul, s-a trecut în sala festivă de ședințe unde Prea Sfințitul Episcop Visarion, în calitate de președinte, a rostit celor prezenți un cuvânt ocazional în care s-a referit la rostul și însemnătatea acestei întruniri anuale a Adunării eparhiale, care oferă tuturor un prilej de satisfacție constatând că preoții și credincioșii noștri și-au înțeles chemarea de a-și statornici viața pe dreapta credință și iubirea de Dumnezeu, oameni și societate, ca adevărați fii ascultători ai Bisericii și ca harnici și loiali cetățeni ai scumpei noastre Patrii. În continuare, Prea Sfinția Sa a evidențiat cu glas înalt ecoul larg și puternic pe care l-a avut în inimile întregului popor român „Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România”. „Acest mesaj de pace care constituie o nouă și strălucită inițiativă a Președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, a făcut ca în săptămânile din urmă toată filința noastră să fie îmbibată de ideea dezarmării și apărării păcii, precum și de alte idei mărețe lansate de Frontul Democrației și Unității Socialiste. Noi înșine, astăzi în cadrul Adunării Eparhiale trebuie să ne referim la acest act pentru pace și dezarmare și să ne dăm adeviziunea noastră totală și fermă la lupta pentru apărarea păcii și pentru dezarmare”.

Rînd pe rînd, preoții Alexandru Hotăran, protopopul Devei, Flor Teodorescu, vicar administrativ, Vitalie Pereteatcu, protopopul Lipovei; Liviu Boldura — protopopul Bradului, Gheorghe Belei — parohia Șicula, prot. Ineu și dl. juriconsult Silviu Suciu, în cuvinte mult simțite și pline de mîndrie patriotică și-au exprimat adeviziunea plenară la acest nobil și plin de umanism Apel de dezarmare și pace, remarcînd conținutul atît de cald, luminos ferm și pașnic ca însuși sufletul poporului român.

În continuare s-au formulat și aprobat textele unor telegrame omagiale adresate înaltelor foruri de conducere a Bisericii și Statului.

După ce s-a constatat prezența în majoritate a membrilor Adunării eparhiale și după îndeplinirea formelor statutare, conform ordinei de zi, au fost depuse apoi rapoartele anuale întocmite de cele trei secții ale Centrului eparhiei: bisericească, culturală și economică, care au fost citite și în ședința Consiliului eparhial din 28 noiembrie 1981. După suspendarea lucrărilor pe timp de o oră în vederea dezbaterilor pe secții în legătură cu aceste rapoarte, ședința s-a reluat în plen. S-a dat mai întîi cuvîntul domnului jurist Silviu Suciu, raportorul comisiei bisericești care a expus succint activitatea rodnică desfășurată de acest sector, precum și înfăptuirile obținute, încheind cu planul de măsuri preconizate pentru 1982.

În continuare, dl. dr. Tiberiu Iacob, raportorul Comisiei Culturale a evidențiat strădaniile ierarhilor și preoților pentru întărirea unității de credință a credincioșilor, cultivînd în inimile lor dragostea față de Biserică, față de poporul român și față de scumpa noastră Patrie. S-a referit apoi la activitatea desfășurată în cadrul bibliotecii și arhivei eparhiale, la activitatea socială și obștească a clerului, precum și la ansamblul de măsuri propuse pentru viitorul an de viață și de muncă.

În încheiere, dl. ing. Jenică Zaharia a dat citire raportului Comisiei economice, în care s-au analizat: execuția bugetară pe anul 1980, Colecta Fondului Central Misionar pe anul 1981, situația financiară și stadiul lucrărilor de reparații și pictură executate de parohii. În partea ultimă au fost stipulate propunerile pentru noul an bugetar.

Pe marginea dărilor de seamă și a rapoartelor menționate au luat cuvântul mai mulți participanți, membrii ai Adunării eparhiale sau invitați, ca: P. C. Pr. Sofromie Terniceanu — Nădab prot. Arad; P. C. Prot. Traian Gavrila — Arad; dl. av. Vasile Buta, dl. prof. Eduard Găvănescu și alții.

Vorbitorii și-au exprimat mai întâi totala adevărată nădejde de pace și prietenie inițiată de Președintele țării noastre. Au evidențiat apoi rezultatele frumoase obținute în cursul anului care încet, încet se depărtează de noi în veșnicie, mulțumind în numele clerului și credincioșilor eparhiei Aradului și Hunedoarei Prea Sfințitului Episcop Visarion și colaboratorului apropiat Prea Sfințitul Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul pentru munca neobosită competentă și plinduitoare depusă pentru bunul mers al întregii eparhii.

În încheierea lucrărilor sesiunii, Prea Sfințitul Episcop Visarion a invitat la cuvânt pe reprezentantul organelor locale de Stat și pe reprezentantul On. Departament al Cultelor.

Ordinea de zi fiind epuizată, Prea Sfinția Sa a adresat tuturor mulțumiri pentru luările de cuvânt, contribuind astfel la buna desfășurare a lucrărilor Adunării eparhiale, asigurând că Centrul eparhial va ține cont de toate propunerile și sugestiile făcute și că vor fi traduse în fapt. A urât tuturor multă, sănătate, puteri sporite de muncă și înfăptuiri rodnice în noul an 1982. De asemenea a avut cuvinte alese, de profundă recunoștință față de Sfințul Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, Onoratului Departament al Cultelor și Organelor de stat din județele Arad și Hunedoara și Înalt Prea Sfințitului Părinte Nicolae, Mitropolitul Banatului pentru largă înțelegere manifestată în permanență față de Eparhia Aradului și Hunedoarei. În numele clerului și credincioșilor eparhiei a reafirmat din nou hotărârea neabătută de a sprijini cu toate puterile ideile nobile cuprinse în „Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste”.

Cu aceasta lucrările Adunării eparhiale pe anul 1981 s-au încheiat cu nădejdea consensului în viitorul an a unor noi și importante realizări în activitatea pastoral-misionară, bisericească, economică și social-obștească a eparhiei.

PREOȚII SE DECLARĂ PENTRU PACE ȘI IMPOTRIVA CURSEI ÎNARMĂRILOR

În cadrul larg al puternicelor adunări ale păcii desfășurate în țara noastră s-au înscris și conferințele de orientare a clerului ale căror lucrări s-au desfășurat între 17—20 noiembrie 1981, într-o atmosferă de caldă însuflețire. Lucrările conferinței au fost prezidate de Prea Sfințitul Episcop Visarion (prot. Arad — Lipova și Ineu) și de Prea Sfințitul Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul (prot. Brad — Deva și Orăștie — Petroșani). După cuvântul introductiv rostit de Ierarhii noștri, s-a citit cu atenție și cu justificată mândrie patriotică recenta inițiativă (de pace a Președintelui Nicolae Ceaușescu concretizată în „Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste”).

Idescifrind în ideile profund umaniste ale acestui excepțional document al păcii un mobilizator apel la viață și conștiință, în cuvântul lor, preoții au evocat mai întâi dorința de pace și frățietate adânc înrădăcinată în sufletul poporului român, virtute pe care generații după generații și-au transmis-o într-o stare de deepălină puritate. S-a menționat că poporul nostru nu a ieșit din granițele sale, și-a zăpătat întotdeauna pământul scump al țării și valorile perene ale trecutului deodată cu înfăptuirile mărețe ale statorniciei și geniului său creator.

Abordînd cu adîncă sinceritate și vibrație umană problema imperioasă a salvărdării păcii și a înțelegerii între oameni, preoții au scos în lumină îndatorirea de a stăruî neîncetat în rugăciunile către Domnul Păcii ca să nu lase să se dezlănțuie forțele oarbe ale morții. Au fost deja două războaie mondiale în secolul nostru — ajung! Menirea omului este să se înalțe întru cele bune, să meargă spre desăvîrșire, nu spre pieire. Deocamdată, atît cît se cunoaște, pămîntul cel binecuvîntat de Dumnezeu este singura planetă în care viața luminează cosmosul, iar viața este de la Dumnezeu. Omul nu are dreptul să distrugă ceea ce Dumnezeu a creat. Chiar dacă pămîntul este cît un bob de nisip în univers, totuși pe acest „grăunte” avem loc toți oamenii și el ne hrănește pe toți numai să fie înțelegere și pace. Datoria noastră este să moștenim pămîntul și nu să-l facem praf și pulbere.

S-a arătat în continuare, că noi, preoții, sîntem slujitorii lui Dumnezeu care este „Împăratul Păcii”. Credința noastră este o credință a păcii și a iubirii. Porunca vieții noastre este să iubim pe Dumnezeu și pe oameni ca pe noi înșine (Matei 21, 37—39). Pacea este o poruncă a Bisericii și fiecare slujitor al altarului trebuie să fie un „făcător de pace”. Sprijinirea păcii în lume reprezintă o acțiune izvorită din convingerea că pacea, acest suprem bun al omenirii, este un mesaj de totdeauna al creștinismului. Nimeni nu trebuie să uite că „Dumnezeu ne-a chemat spre pace” (I Corinteni, 7, 15) și că Mîntuitorul „ne îndreaptă picioarele pe calea păcii” (Luca, 1, 79).

Pe temeiul acestor considerente de conștiință și viață și în consens unanim cu voința poporului român și a întregii omeniri, preoții eparhiei Aradului și Hunedoarei, în frunte cu ierarhii lor, și-au dat cu înaltă responsabilitate și cu mîndrie patriotică adeziunea totală la nobilul mesaj de dezarmare, pace și prietenie lansat lumii de Conducătorul țării noastre.

Unanimitatea opiniilor sincer exprimate, ca și a hotărîrii preoților eparhiei Aradului și Hunedoarei de a milita neabătut pentru cauza păcii și a demnității umane s-au regăsit în cuvîntul mobilizator și plin de însuflețire cu care ierarhii noștri au încheiat lucrările conferinței de orientare. Odată cu alesele cuvinte de caldă adeziune la „Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste”, au întărit angajamentul ferm al tuturor slujitorilor sfintelor altare străbune de a contribui activ, cu cuvîntul și fapta, la stăvillirea pericolului unui nou război mondial și la înfăptuirea dezarmării și a păcii în lume.

În finalul conferințelor într-o atmosferă de vibrant entuziasm, au fost adoptate telegrame adresate Conducerii statului nostru, personal Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, în care au fost concretizate sentimentele de sinceră adeziune la Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democrației și Unității Socialiste pe care le nutresc și pentru care luptă cu toată convingerea clerul și credincioșii eparhiei Aradului și Hunedoarei.

HRAMURI MĂNĂSTIREȘTI

Praznicul Adormirii Maicii Domnului constituie pentru toți credincioșii care poposesc între zidurile mănăstirii Hodoș-Bodrog la sărbătorirea hramului ei, un minunat prilej de înălțare duhovnicească, de întărire a nădejzii în Dumnezeu și de îmbogățire a simțămîntelor de sinceră evlavie față de Maica Domnului.

După datină și anul acesta hramul mănăstirii a început cu slujba vecerniei, oficiată în ajun de Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul, predica fiind rostită de P. C. Pr. Flor Teodorescu, vicar administrativ. În continuare, s-a săvîrșit sînta taină a maslului de obște, urmat de un neîntrerupt și de slujbe, acatiste, rugăciuni, cîntări și predici, prin care preoții prezenți la praznicul bucuriei au căutat să împlinească solicitările spirituale ale credincioșilor.

În ziua hramului, însuși Prea Sfințitul Episcop Visarion a oficiat sfânta liturghie în paraclisul deschis din curtea mănăstirii, ceea ce a unit rugăciunea cu cîntarea tuturor cu căldura unei minunate zile de mai. Predica a fost rostită de C. Pr. Viorel Teaha.

La sfîrșit, Întîistătătorul eparhiei a împărțit credincioșilor binecuvîntări arhieresti, lăudînd osteneala lor întrucît au privegheat o noapte întreagă și au înălțat rugăciuni și cîntări de laudă și preamărire Maicii Domnului. A făcut apoi un îndemn părintesc ca ziua aceasta de înălțătoare sărbătoare să constituie un adevărat moment de adîncire a sentimentelor de iubire față de Dumnezeu și față de oameni, de nădejde și de credință, dovedind prin fapte că sînt și creștini buni, și cetățeni harnici și devotați patriei și conducătorilor ei iubiți.

În încheiere, P. Cuv. Arhim. Iftimie Timotei, starețul așezămîntului mănăstiresc de pe malul Mureșului, a adresat respectuoase mulțumiri Chiriarhului pentru slujbă și alesul cuvînt de învățătură și îndemn. Aceleași mulțumiri le-a adresat soborului de preoți și diaconi, precum și credincioșilor prezenți la hram.

A urmat o agapă frățească oferită de obștea mănăstirii.

Mănăstirea Arad-Gai și-a sărbătorit hramul în ziua de 8 septembrie, praznicul Nașterii Maicii Domnului. Situată la marginea Aradului, în partea de nord-vest, mica biserică a mănăstirii a devenit locul de întîlnire a multor credincioși, sosiți încă din ajunul sărbătorii.

La slujba vecerniei a fost prezent Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul care a predicat la sfîrșit, referindu-se la pregătirea credincioșilor pentru întîmpinarea praznicului.

Serviciile religioase au culminat cu sfînta liturghie oficiată de Prea Sfințitul Episcop Visarion și un sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile liturgice au fost executate în comun de toți credincioșii dintre care mulți s-au spovedit și cuminecat în această zi.

La priceasnă, pericopa evanghelică a fost tilcuită de C. Pr. Vasile Pop care s-a referit și la însemnătatea praznicului.

Ceea ce a sporit frumusețea slujbei dumnezeiești a fost hirotonirea întru diacon a tînărului licențiat Traian Micoroi, gestionar custode sală la Centrul eparhial și întru preot a diaconului Nicolae Stoia, pe seama parohiei Ormindea, protopopiatul Brad.

Cu multă atenție și viu interes a fost ascultată cateheza plină de miez dogmatic și moral rostită de Ierarhul nostru. În cuvinte alese, Prea Sfinția Sa a scos în evidență temeiurile pentru care Biserica Ortodoxă a dedicat un cult de preamărire Maicii Domnului, care rămîne sprijinitoare și ocrotitoare pentru toți oamenii. A încheiat cu îndemnul de a urma exemplul de slujire și smerenie al Sfintei Fecioare Maria, trăind în pace și frățietate cu toți oamenii.

După sfînta liturghie și cuvîntul de învățătură al Chiriarhului s-a făcut Tai-na Sfîntului Maslu de obște de către un sobor de preoți spre zidirea și mîngîierea sufletească a credincioșilor.

TÎRNOSIRI DE BISERICI

Duminică 17 octombrie 1981, credincioșii din parohia Săcărlimb, protopopiatul Deva, îmbrăcați în haine de sărbătoare și cu inimile coplesite de bucurie au ieșit întru întîmpinarea Prea Sfințitului Visarion, oferindu-i cu delicatețe buchete de flori și sentimentele cele mai profunde de dragoste prin P. C. Prot. Alexandru Hotăran.

După ce a mulțumit pentru primirea caldă, împreună cu un numeros sbor de preoți și diaconi de la catedrala din Arad, Prea Sfinția Sa a procedat la săvîrșirea tîrnosirii bisericilor parohiale și apoi a sfîntei liturghii în timpul căreia P. C. Pr. Miron Mateș (Deva II) a tilcuit pericopa evanghelică a zilei. La sfîr-

sit a urmat darea de seamă a preotului paroh Ioan Iederan care, deși instalat doar de puțin timp în parohie, printr-o muncă neobosită a reușit să repare atât biserica cât și casa parohială. Apreciind vrednicia credincioșilor și a preotului, hirotosit întru sachelar la nici un an de preoție, Chiriariul a rostit apoi un cuvânt de învățătură, stăruiind la apărarea și întărirea unității de credință, la muncă cinstită dăruită cu generozitate propășirii patriei noastre.

A urmat o agapă oferită la casa parohială.

Manifestind multă dragoste și profund atașament față de Casa Domnului, credincioșii din parohia Mustești, protopopiatul Ineu, păstoriți cu râvnă de tînărul preot Cornel Budiș, au efectuat în ultimii ani importante lucrări de reparații și de împodobire a bisericii cu o frumoasă pictură murală. Pentru aceasta, duminica din 13 septembrie 1981, a constituit pentru toți un moment de sinceră desfătare duhovnicească datorat bucuriei lucrului împlinit.

În această zi, Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar — Gherasim Hunedoreanul, însoțit de P. C. Pr. Victor Bilboacă și P. C. Arhidiacon Teodor Babuția de la Centrul eparhial, a purces să officieze slujba tîrnosirii bisericii și sfînta liturghie arhierescă, încununînd prin aceasta strădaniile și realizările menționate.

La priceasnă a vorbit P. C. Pr. pensionar Andrei Mitrol care, în calitate de executant al frumoasei picturi murale din biserică, a ținut să aprofundeze cu multă sensibilitate actul și însemnătatea icoanelor în viața credincioșilor.

După darea de seamă a preotului paroh Cornel Budiș, Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar a oferit cu dărnicie celor de față cîteva nestemate foarte folositoare și ziditoare pentru viața lor, luate din comoara de învățătură a Sfintei Scripturi. A continuat cu o serie de povățuiri duhovnicești și cetățenești ascultate cu mare atenție de credincioși.

Peste o săptămînă, în duminica din 20 septembrie Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul s-a aflat între credincioșii parohiei Blăjeni-Criș, protopopiatul Brad, unde a tîrnosit biserica din filia Blăjeni-Sat, la care au fost făcute lucrări de reparații și pictură.

Credincioșii și soborul preoților au făcut o caldă primire ierarhului, cuvîntul de bun venit aparținînd P. C. Prot. Liviu Boldura. După îndeplinirea celor rînduite pentru tîrnosirea bisericii, s-a oficiat sfînta liturghie arhierescă în curtea bisericii.

În încheierea dumnezeiești slujbe, preotul paroh Gheorghe Tiu s-a referit — în cuvîntul său — la modul cum au decurs lucrările de reînnoire și înfrumusețare a bisericii, accentuînd dăruirea și credința enoriașilor.

Bucuria zilei de sărbătoare a fost sporită de povățuirile duhovnicești date de Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul.

Ziua de duminică, 27 septembrie, a rămas înscrisă cu litere de neuit în cronică parohiei Craiva, protopopiatul Ineu, fiind ziua în care Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar, însoțit de P. C. Arhidiacon Teodor Babuția și C. diac. Viorel Roja, a binevoit să răspundă invitației făcută de credincioși de a tîrnosi biserica nou construită și frumos împodobită din filia Măraș.

Credincioșii din parohie și din localitățile învecinate, împreună cu preoții lor, au ieșit întru întîmpinarea ierarhului, oferindu-i flori și alese cuvinte de bun-venit prin P. C. Prot. Ioan Brădean.

Ceremonia s-a continuat cu slujba tîrnosirii bisericii și sfînta liturghie, rîspunsurile fiind executate de corul mixt al bisericii din parohia Arad-Grădiște. P. C. Prot. Ioan Brădean, pe marginea pericopei evanghelice, a predicat despre Sfînta Taină a preoției.

După otpust, preotul-paroh Ioan Tătar a expus îndătinata dare de seamă asupra lucrărilor de edificare și împodobire a bisericii.

Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar a lăudat virtuțile creștinești și cetățenești ale credincioșilor care au conlucrat armonios la edificarea bisericii lor, arătînd apoi care este lucrarea ei sfințitoare și mintuitoare. În final, a cerut stăruitor tuturor să păstreze cu neclintire credința creștină, încălzind mereu cu sufletele și

rugăciunea lor frumosul locaș de închinare. De asemenea, i-a îndemnat la unitate și pace, la muncă cinstită și harnică închinată binelui și înfloririi patriei noastre.

În duminica din 11 octombrie 1981, credincioșii parohiei Almașul Sec, protopopiatul Deva, au ieșit cu multă bucurie întru întâmpinarea Prea Sfințitului Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul, sosit din încredințarea Chiriarhului să înnoiească biserica din filia Cozia, care a suferit importante lucrări de reparații și împodobire cu o frumoasă pictură murală.

După împlinirea celor prescrise pentru asemenea momente și așezarea Sfințitelor Moaste în piciorul Sfintei Mese, s-a trecut la oficierea sfintei liturghii arhieresti, la care răspunsurile liturgice au fost cîntate omofon de credincioșii veniți în număr mare la biserică.

La sfîrșit, P. C. Pr. paroh Ioan Pădurean a prezentat o scurtă dare de seamă, după care Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul a vorbit despre frumusețea și însemnătatea picturilor murale din biserică, precum și despre po-doabele sufletești ale credincioșilor care le încălzesc cu evlavie și credința lor.

A urmat apoi o agapă frățescă oferită de consiliul parohial.

BISERICA NOU CONSTRUITĂ DIN TISA NOUĂ

În decurs de șase ani de neobosite strădanii și statornică nădejde în Părintele ceresc, credincioșii din filia Tisa Nouă, parohia Fîntînele, protopopiatul Arad, sub păstoria plină de zel a tînărului preot Ispas Ruja, au reușit să înalțe un impunător locaș de închinare, rod al credinței și iubirii lor de Dumnezeu, de legea străbună, de neam și de frumos. Zidirea bisericii a început în anul 1975 și s-a dat exercitării cultului în ziua de duminică, 30 august 1981.

Din încredințarea Prea Sfințitului Episcop Visarion, în ziua amintită, Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul, însoțit de P. C. Pr. Victor Bilboacă de la Centrul eparhial, s-a deplasat în mijlocul credincioșilor din Tisa Nouă, fiind întâmpinat în fața bisericii cu deosebită căldură sufletească, cuvîntul de bun venit fiind rostit de P. C. Părinte Traian Gavrilă, protopopul Aradului.

Înconjurat de un numeros sobor de preoți și diaconi, Prea Sfinția Sa a purces la sfințirea apei și înconjurarea bisericii cu îndeplinirea rînduielilor prescrise pentru acest moment. A urmat sfînta liturghie, în timpul căreia corul bisericii din parohia Buteni a executat răspunsurile liturgice cu multă evlavie și căldură sufletească, iar la momentul respectiv, preotul paroh Ispas Ruja a fost hirotesit întru „iconom stavrofor”.

Luînd cuvîntul, Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar a transmis celor de față arhieresti binecuvîntări din partea Întîistățătorului eparhiei, după care a felicitat pe credincioși pentru dărnicia și dragostea cu care au contribuit la ctitorirea acestei lucrări impunătoare.

La sfîrșit, consiliul parohial a oferit o agapă frățescă.

SFINȚIRI ȘI BINECUVÎNTĂRI DE BISERICI

În urma lucrărilor de înnoire interioară și exterioară executate la biserica din Honțisor, protopopiatul Ineu, Prea Sfințitul Episcop Visarion — în mijlocul unui sobor de preoți și diaconi, a săvîrșit duminică, 6 septembrie 1981, slujba de binecuvîntare a acestor lucrări, urmată de sfînta liturghie, în timpul căreia au cîntat cu multă căldură sufletească toți credincioșii din biserică.

La priceasnă, P. C. Pr. Octavian Tolea, a tîlcuit pericopa evanghelică a zilei.

După terminarea serviciului divin, preotul paroh Petru Lazea a citit darea de seamă privitoare la ansamblul lucrărilor de reparații și împodobire a bisericii, reliefind râvna și eforturile depuse de credincioșii parohiei pentru ca locașul lor de închinare să se prezinte în condiții corespunzătoare sfinteniei sale. A mulțumit apoi Chiriarhului pentru sprijinul părintesc acordat, precum și pentru înălțătoreala slujbă oficiată, care va rămâne neștearsă multă vreme din inimile păstoritorilor săi. A răspuns Prea Sfințitul Episcop Visarion printr-un cuvânt de apreciere a muncii depuse de întreaga obște parohială și de caldă mulțumire pentru aleasa primire ce i s-a făcut.

În duminica din 16 august 1981, credincioșii din parohia Rădești, protopopiatul Ineu, au trăit bucuria deosebită de a primi în mijlocul lor pe Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul, care, din încredințarea Chiriarhului, a venit să sfințească lucrările de reparații efectuate la biserica parohială.

S-a procedat mai întâi la îndeplinirea ritualului de sfințire a bisericii, după care a fost săvârșită sfânta liturghie arhierescă, în cadrul căreia corul bisericii a cântat răspunsurile liturgice, alături de care s-au auzit și glasurile tuturor credincioșilor prezenți la slujbă.

A predicat P. C. Pr. Gheorghe Șerb, iar la sfârșit preotul paroh Ioan Dărau a arătat modul cum au decurs lucrările de reînnoire și împodobire a bisericii, scoțind în evidență stăruința și jertfelnicia credincioșilor parohiei, adâncă lor religiozitate și credință în Dumnezeu.

Prea Sfințitul Arhiepiscop a tălmăcit evanghelia zilei, dând prețioase îndrumări practice pentru o adevărată trăire creștinească și cetățenească-patriotică.

SLUJIRI ARHIEREȘTI

Duminică, 30 august 1981, Prea Sfințitul Episcop Visarion, însoțit de P. C. Protodiacon Iov Orădan și C. Diac. Viorel Roja, s-a deplasat în parohia Ostrov, protopopiatul Lipova, fiind întâmpinat cu cele mai călduroase sentimente de dragoste și prețuire.

Ierarhul nostru a săvârșit sfânta liturghie într-o atmosferă de reculegere și evlavie adâncă, iar credincioșii și-au adus partea lor de contribuție unindu-și glasurile într-o preamărire a lui Dumnezeu. A predicat P. C. Pr. Emil Damsa despre virtutea iubirii creștine.

După o succintă prezentare a vieții religioase și morale din parohie făcută de păstorul ei, preotul Eugen Volungan, căruia i s-a acordat cu acest prilej rangul de „sachelar”, Prea Sfințitul Episcop Visarion, s-a referit la credința Bisericii noastre străbune, credință pe care au propovăduit-o Sfinții Apostoli și întreaga ierarhie a Bisericii de-a lungul veacurilor de existență, ea fiind tezaurul de neprețuit al spiritualității ortodoxe, moștenire scumpă a strămoșilor și părinților noștri, pe care avem datoria sacră să o păstrăm curată, plină de viață și fapte bune.

Din încredințarea Prea Sfințitului Episcop Visarion, în duminica din 26 iulie 1981, Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul, însoțit de P. P. C. C. părinți Victor Biliboacă și Teodor Colțeu de la Centrul eparhial, a descins în parohia Mustești filia Bontesti, protopopiatul Ineu pentru a sluji sfânta liturghie împreună cu soborul preoților și cu credincioșii prezenți în biserică, participanți activi la cântarea omofonă a răspunsurilor liturgice. Predica a fost rostită de P. C. Pr. Gheorghe Șerb.

După obșnuitul raport privind viața religioasă și morală din parohie prezentat de preotul paroh Cornel Budiu, Prea Sfinția Sa a vorbit credincioșilor despre mîntuirea prin Biserică, așezămîntul sfînt instituit de Domnul Hristos în acest scop. În încheiere, i-a povățuit să rămînă statornici întru legătura de iubire a Bisericii creștine, trăind întru ei în bună pace și armonie, muncind cu râvnă pentru făurirea unei vieți cît mai fericite și îmbelșugate în țara noastră.

Duminică, 2 august 1981, Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul, însoțit de P. C. Pr. Flor Teodorescu, vicar administrativ și P. C. Arhidiacon Teodor Babuția, a cercetat parohia Macea, protopopiatul Arad, cu care prilej a oficiat sfânta liturghie arhiepiscopască în frumoasa biserică parohială, răspunsurile liturgice fiind date de corul mixt al parohiei. A predicat P. C. Părinte Flor Teodorescu.

La terminarea slujbei, P. C. Preot paroh Mihai Terentiu a făcut un scurt istoric al localității, prezentând apoi aspecte din viața religioasă-morală a parohiei, precum și unele din realizările pastorale și administrative din ultimii ani.

Cuvîntul de învățătură al Prea Sfințitului Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul a fost ascultat cu multă atenție.

După terminarea slujbei, credincioșii au mulțumit cu căldură Prea Sfințitului Sale pentru prezența lor, pentru clipele de aleasă bucurie duhovnicească trăite în timpul serviciului religios.

La praznicul „Adormirii Maicii Domnului” Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul însoțit de P. C. Protodiacon Iov Orădan, a participat la hramul bisericii din parohia Lipova.

În ajunul praznicului, s-a făcut slujba privegherii la care au participat cu multă evlavie numeroși credincioși.

A doua zi, Prea Sfinția Sa a fost așteptat și întâmpinat cu alese sentimente de bucurie de credincioșii parohiei și de soborul preoților, în numele cărora P. C. Părinte Vitalie Pereteatcu, protopopul Lipovei, a urat ierarhului bun venit în mijlocul lor. După ce a mulțumit pentru caldă primire, Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim a intrat în biserică unde a săvîrșit în sobor sfânta liturghie.

Prea Sfinția Sa a încheiat șirul cuvîntărilor cu o frumoasă cateheză despre preacinstirea Sfintei Fecioare Maria.

VIZITĂ ARHIEPISCOPIască

Din încredințarea Prea Sfințitului Episcop Visarion, în dimineața zilei de duminică, 6 septembrie 1981, Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul, însoțit de P. C. Pr. Iacob Bupte — consilier eparhial și C. diac. Gheorghe Contrăș, a făcut o vizită arhiepiscopască în parohia Ruși-Strei, protopopiatul Orăștie.

Sfânta liturghie s-a săvîrșit în sobor, într-un cadru solemn, de adîncă reculegere spirituală. La priceasnă a rostit un cuvînt de învățătură P. C. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu de la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu, fiu al satului.

De încheiere, P. C. Prot. Avram Petric a mulțumit ierarhului pentru înălțarea slujbă oficiată și pentru cateheza plină de înțelepciune și căldură sufletească, care au încălzit și emoționat profund atât pe credincioși cît și soborul colituarghisitor.

A urmat o agapă frățească la oficiul parohial.

Ultima conferință administrativă a clerului din anul 1981, s-a ținut la sediile oficiilor protopopești între 13 și 23 octombrie și a avut ca temă: „Disciplina clerului Bisericii Ortodoxe Române în lumina sfințelor canoane, a legiuirilor bisericești și de stat exemplu pentru viața religioasă-morală a credincioșilor”.

Lucrările conferinței au fost prezidate de Prea Sfințitul Episcop Visarion (prot. Arad) și din încredințarea Prea Sfinției Sale, de P. C. Pr. Flor Teodorescu, vicar, administrativ (protopopiatele Ineu, Lipova, Deva, Brad, Orăștie și Petroșani).

Referatele temeinice, discuțiile frățești care s-au purtat, precum și concluziile finale au dovedit conștiințiozitatea cu care preoții au pregătit acest subiect. De asemenea, au relevat preocupările lor pentru a se încadra organic și cu totală răspundere atât în disciplina Bisericii noastre cît și în disciplina vieții sociale din patria noastră.

În încheiere, "Prea Sfințitul Episcop Visarion și delegatul chiriarhal au accentuat necesitatea întăririi disciplinei și a responsabilității față de înalta misiune cu care noi preoții am fost încredințați. În același timp, ca oameni ai datoriei și ai ascultării sîntem datori să urmărim pilda Domnului Hristos și să ne îndeplinim cu sfințenie toate îndatoririle față de Statul nostru socialist, meritînd pe drept calitatea de preoți-cetățeni-patrioți.

TRECUȚI LA CELE VEȘNICE

În ziua de 15 iulie 1981 și-a dat obștescul sfîrșit venerabilul *preot iconom stavrofor Alexandru Sinitean*, la vîrsta de 76 ani.

A văzut lumina zilei la 18 iunie 1905 într-o familie de țărani, buni credincioși, din localitatea Sinnicolaul Mare. Aici urmează școala primară, după care face studii temeinice la Școala normală și Academia teologică din Arad. Din 1926 și pînă în 1933, cînd este hirotonit întru preot pe seama parohiei Pojoga, protopopiatul Deva, a funcționat ca învățător, dedicîndu-se cu multă pasiune lumînării copiilor de țărani din cîteva localități ale județului Hunedoara.

Ca preot a slujit cu totală dăruire la același altar, pînă la vremea pensionării, survenită la 1 aprilie 1973. Atent cu fiecare dintre păstoriții săi, blînd și bun povătuitor, slujitor de aleasă ținută morală și sinceră evlavie, predicator de remarcabilă ținută, preotul Alexandru Sinitean s-a străduit să-și conducă enoriașii pe căile sfinte ale învățurii Domnului Iisus Hristos, păstrîndu-i pe toți strîns legați în unitatea de credință și evlavie a Bisericii noastre. În același timp, fiind și un om harnic, cu o voință de neînfrînt, a obținut frumoase realizări pastorale și gospodărești, care l-au făcut iubit și stimat de toți.

Slujba înmormîntării s-a săvîrșit în biserica cu hramul „Sf. Vasile cel Mare” din Deva de către un numeros sobor de preoți. Personalitatea celui dispărut a fost elogiată de P. C. Pr. Ioan Hămăruș (Nădăștia de Sus) și P. C. Pr. Costan Gavril (Zam).

În dangătul clopotelor, trupul neînsuflețit al preotului Alexandru Sinitean a fost așezat în locul pregătit pentru odihna sa veșnică, fiind însoțit de lacrimile și regretele familiei, ale colegilor săi preoți și ale tuturor credincioșilor din Pojoga, pe care i-a păstorit aproape patru decenii.

În plin freamăt sufletesc dăruit cu generozitate terminării lucrărilor de pictură de la Biserica Parohiei Berechiu, protopopiatul Ineu, la 15 iulie 1981 părintele *Hohor Nicandru* și-a încredințat pe neașteptate — sufletul în miinile Părintelui Ceresc, la vîrsta de 66 ani.

S-a născut la 11 iulie 1915 în localitatea Cișmeana Văruită, într-o familie de preot de la care a primit o aleasă creștere religioasă. Primele cunoștințe de carte le-a dobîndit la școala primară din comuna natală. Datorită educației primite în casa părintească și la îndemnul tatălui său, s-a dedicat studiilor teologice, încununate cu succes prin absolvirea facultății de teologie din Cernăuți.

Din anul 1936 cînd primește Sfînta Taină a preoției, a activat în mai multe parohii, furtunile pustiitoare ale celui de al doilea război mondial purtîndu-l prin diferite colțuri de țară (Cervieni și Frăsinetul de Pădure, jud. Dolj, din 1958 la Nadăș, prot. Ineu, transferat apoi în 1972 la Berechiu). În trecerea lui prin aceste parohii, preotul Hohor Nicandru, și-a împlinit cu sfințenie îndatoririle sale, urmînd cuvintele Mîntuitorului: „Păstorul cel bun își pune sufletul pentru oile sale” (Ioan, X, 11). Cu pregătirea sa teologică, cu statornică rivnă duhovnicească și cu tact de adevărat păstor a lucrat peste tot cu dăruire, reușind să cîștige încrederea, stima, și dragostea credincioșilor săi. Dintre realizările gospodărești nu vom aminti decît pe cele îndeplinite în parohia Berechiu: construirea unei frumoase case parohiale, repararea bisericii și pictarea ei, lucrare ajunsă în stadiul de terminare. Pentru munca lui neobosită, la 3 august 1978 a fost răsplătit cu distincția bisericească de „iconom”.

Slujba înmormintării a fost oficiată în ziua de 17 august de un numeros sobor de preoți și diaconi, avînd în frunte pe P. C. Pr. Iacob Bupte, consilier eparhial, care a transmis familiei condoleanțe din partea Prea Sfințitului Episcop Visarion iar credincioșilor din parohie cuvinte de mîngiere. Despre viața și faptele celui repausat au vorbit preoții Ioan Brădean protopopul Ineului, Florian Tulcan (Ineu) și Ioan Poleacu — pensionar.

În ziua de 28 iulie 1981, am deplîns moartea regretatului *preot iconom stavrofor Petru Sălăgean*, survenită la vîrsta de 70 ani.

S-a născut la 29 martie 1911 în comuna Zărand, județul Arad unde a urmat școala primară. S-a înscris apoi la liceul „Moise Nicoară” din Arad pe care îl termină în anul 1931. Răspunzînd unei tainice și sfinte chemări interioare, a frecventat cursurile Academiei teologice din același oraș, fiind apreciat de profesori pentru conștiinciozitatea, seriozitatea și temeinicia pregătirii sale intelectuale. În anul 1948 a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Mădrigești, păstorind apoi în parahiile Bocsig, Comlăuș și Sebiș. În anul 1960 a fost desemnat protopop de Sebiș, iar în anul următor a fost promovat consilier eparhial, calitate pe care a deținut-o cu vrednicie pînă în anul 1974 cînd s-a pensionat.

Pentru calitatea deosebită și munca susținută dăruită binelui credincioșilor și țării, în 1961 a primit distincția de „iconom stavrofor”, iar în 1967 Crucea patriarhală.

Slujba înmormintării a fost oficiată în biserica catedrală din Arad de către un numeros sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Pr. Flor Teodorescu, vicar administrativ.

Purtat pe brațe de foștii colegi și împreună slujitori și în dangătul duios al clopotelor, sicriul cu trupul neînsuflețit al părintelui Petru Sălăgean a fost depus spre veșnică odihnă în cîmîtîrul „Pomenirea”.

NICOLAE STOICA DE HAȚEG, *Cronica Banatului*: Studiu introductiv, ediție, glosar și indice de Damaschin Mioc. Ediția a doua revăzută. Editura Facla, Timișoara, 1981, 372 pp.

Damaschin Mioc, eruditul cercetător al trecutului românesc, preabinecunoscut cititorilor revistei noastre, ne-a oferit o nouă ediție a celei dintii cronici bănățene.

Același neobosit istoric a editat (în anul 1976) și „Istoria lui Mihai Vodă Viteazul” de Ioan Sirbu, care, alături de „Cronica” lui Nicolae Stoica de Hațeg, reprezintă „un important act de cultură” și înscrie, elaboratele bănățenilor în circuitul valorilor istoriografiei naționale.

Un veac și jumătate manuscrisul protopopului Nicolae Stoica al Mehadiiei a așteptat lumina tiparului. Și acum, într-un deceniu și ceva, două ediții.

Evenimentul cultural atestă regimul de care se bucură cartea în zilele noastre. Se scrie mult, se solicită foarte mult, se citește și se apreciază generos cartea bună.

Deși Nicolae Stoica de Hațeg, prin condițiile sale de formare și posibilitățile de informare, nu atinge profunzimea și cetezanța reprezentanților Școlii Ardelene, totuși ideile fundamentale care alcătuiesc structura cronicii sale se identifică în ansamblu cu cele ale iluștrilor ardeleni, ceea ce Damaschin Mioc evidențiază cu competență în studiul care prefătează *Cronica Banatului*. „O influență profundă și clar vizibilă asupra mentalității, a concepțiilor cronicarului, a avut-o mediul social în care a trăit și și-a dus activitatea. Viața petrecută în mijlocul țăranilor a lăsat urme covârșitoare în felul său de a gândi, de a acționa. Socotim că în nici o altă cronică românească nu-și găsim atât de firesc expresia bunului simț și demnitatea, atât de proprii și obișnuite țăranului român. Lectura cronicii, îndeosebi a părții ei finale, îți dă sentimentul că stai de vorbă cu un țăran bătrîn și sfătos, ager

la minte și iscoditor, dornic de a ști cit mai multe, dar și de a împărtăși altora, în chip de bun povestitor, cele ce le știe” (p. 23).

Nicolae Stoica n-a avut la îndemână mari și bogate arhive, nici celebre școli istorice, dar s-a străduit, în izolarea de la Mehadia, să adune cu sîrg material informativ din ce au scris „unii, alții”, cum înșuși mărturisește, și din „rămășițele arheologice” găsite în munții Banatului, pentru a ajunge la concluzii valabile și azi.

În problema continuității, de pildă, „pe lingă opiniile și argumentele cunoscute ale Școlii Ardelene, împărtășite și preluate de el, Stoica încearcă să aducă și argumente noi. Plecînd de la situații din vremea sa (1788—1791) din Banat și din Țara Românească, el ajunge la constatarea uneia din permanențele istorice caracteristice poporului român: fuga și adăpostirea în păduri și în munți ori de cîte ori năvălirilor dușmane, cotropitoare, nu li se putea opune o forță în stare să le reziste” (p. 23—24). S-a retras populația indigenă în munți, dar n-a părăsit vatra strămoșească.

„Celor care denigrau poporul român, indiferent în ce împrejurări, și probabil cazurile erau frecvente în Banatul său, acum cu mai multe neamuri, nu numai cu români, Nicolae Stoica, replicînd, arată că și neamul său este înzestrat și înțelept, sincer și demn...” (p. 26).

Ediția a doua, îngrijită de Damaschin Mioc, se prezintă, evident, cu îmbunătățiri față de prima ediție (1969). Introducerea „a fost, în bună parte, refăcută, pe baza noilor descoperiri, proprii sau ale altora, relative la Nicolae Stoica de Hațeg și lucrările sale”. S-au adus completări glosarului și îmbunătățiri indicilor” (p. 52).

Scriitor de factură enciclopedică, poliglot, traducător, memorialist, colecționar, numismat, epigrafist, cîltor de biserică și școli naționale, îndrumător spre viață nouă și progres, Nicolae Stoica de Ha-

leg mnerită într-adevăr „un loc de seamă în cultura românească”.

Editătorul Damaschin Mioc și Editura timșoreeană Facla împlinesc, cu simț de răspundere, un act justițiar.

Marcu Bănescu

FLORIAN DUDAȘ, *Vechile tipărituri românești din bisericile Bihorului*. Sec. XVI—XVIII, prefată de Prea Sfințitul dr. Vasile Comann, Episcopul Oradiei, Editura Episcopiei ortodoxe române Oradea, Oradea, 1979, 220 pp. + 38 reproduceri foto.

Prefăță Prea Sfințitului Episcop Vasile (pp. 77—11) care onorează elaboratul, subtiliază definitoriu: „Autorul prezintă în lucrarea sa cele mai vechi cărți în limba română descoperite până în prezent în bisericile românești din Bihor... Laolaltă, vechile tipărituri sînt socotite ca adevărate *Table* ale unui timp românesc, prin intermediajul cărora toți cei ce le-am scris, tipărit, citit, propovăduit și ascultat s-au străduit să răspundă prezent vrierilor neamului lor. Sînt în felul lor, pentru români, cărți reprezentative, pătrunse de spirit ortodox și umanist, caracteristici care le-a animat și transformat după unirea Țărilor Române sub Mihai Viteazul, în factori de redesteptare socială și națională. Stilul curgător și limpede al lucrării, documentația științifică, cu multe date inedite, fac din lucrare o contribuție prețioasă la cunoașterea culturii vechi românești de pe meleagurile Bihorului”.

Primul din cele trei capitole ale elaboratului, „Vechile manuscrise și tipărituri românești din bisericile Bihorului” (pp. 13—36), e de fapt o sinteză a vieții culturale din Țara Crișurilor conexată cu evenimentele istorice caracteristice, imprimîndu-i nota specifică în întregul afirmărilor românești în care se încadrează deplin prin legăturile neîntrerupte dintre toți românii, și în care cartea din trecut a îndeplinit rosturi multiple. Manuscrisele, unele din cele mai vechi din vestul Transilvaniei, sînt mărturie de netăgăduit în acest sens, armate de circulația intensă a tipăriturilor din celelalte provincii încă de la cele dinți aaparții.

Capitolul următor, „Circulația vechilor tipărituri românești descoperite în Bihor” (pp. 37—97), analizează cu aceeași exigență științifică în acest context cartea din secolele XVI și XVII, datorită acolo, cum-

părată de comunități, de credincioși, preoți, dascăli, dieci, adusă de călugări munteni și moldoveni, ea întreținînd nestinsa flacără a unității noastre spirituale și de aspirații politice. Foarte scump plătită pentru sărăcia cauzată de asuprirea străină a populației românești predominantă numeric, mulțimea tipăriturilor adevărate dimensiunile fenomenului cultural românesc și îl sporesc semnificația.

Al treilea capitol, „Mărturiile documentare manuscrise pe exemplarele vechilor tipărituri românești descoperite în Bihor” (pp. 99—172), analizează atent în șase subcapitole însemnările lăsate de posesori, grupate cronologic după conținutul istoric, etnografic și al diferitelor fenomene naturale, calamități, întimplări ieșite din comun ce au impresionat pe cei care le-au scris. Concluziile (pp. 173—177), sînt urmate de lista sistematică a tipăriturilor românești din secolele XVI—XVII incluse (pp. 179—196), de bibliografia, indice de nume și localități, de lista ilustrațiilor și ilustrațiile ce reproduc pagini de titluri și însemnări.

La valoarea remarcată în Prefață alături frumoasa prezentare grafică, ce face din această carte nu numai un prețios mijloc de orientare și instrument de lucru pentru cercetători, ci și o podoabă a bibliotecii.

Un alt rezultat al cercetărilor migăloase întreprinse de autor, s-a concretizat în lucrarea recent apărută în editura Mitropoliei Banatului Cazanăa lui Varlaam în vestul Transilvaniei ce aduce contribuții deosebit de importante privind circulația uneia din cele mai de seamă tipărituri din secolul XVII.

Prot. Ion B. Mureșianu

FLORIAN DUDAȘ, *Cartea veche românească în Bihor, secolele XVI—XVII*. Catalog, Oradea, 1977, 204 pp. + 36 reproduceri foto.

„Muzeul Țării Crișurilor” din Oradea a oferit, prin editarea lucrării cercetătorului Florian Dudaș, un material prețios despre cartea românească tipărită în secolele XVI și XVII folosite în bisericile bihorene, ce înseamnă 156 exemplare reprezentînd 28 titluri, din care 120 sînt rezultatul căutării autorului. Deși acest număr, cuprinde atît cît a mai rămas în urma multelor încercări din trecut sau

despre care se știe sigur că au existat, vădește convingător amploarea dorinței credincioșilor de a asculta serviciile religioase în graiul lor, de a-și apăra credința strămoșească. Și nu mai puțin, e mărturia permanentelor legături cu frații din toate provinciile românești, întărind conștiința unității, aspirațiile comune și dovedindu-se factor al unificării limbii literare.

Din secolul XVI, sînt cunoscute 7 tipărițiuri: *Evangheliarul românesc* (1561), *Titlul Evangheliilor și Molitvelnicul* (1567—1568), *Psaltirea* (1570), în 2 exemplare, *Evanghelia învățătoare* (1581) și *Palia de la Orăștie* (1582). Cartea din secolul XVII a circulat intens în Bihor. Din cele 18 titluri apărute în țările românești, autorul prezintă 16 titluri în 60 exemplare: *Pravila de la Govora* (1640), *Cazania de la Govora* (1642), 2 exemplare, *Cazania lui Varlaam* (1643), 20 exemplare, din care 3 ajung acolo în anii 1651 și 1669, *Cazania de la Dealu* (1644), e cunoscută în 2 exemplare, pentru cumpărarea celei din Ucuș dîndu-și obolul „feciorii satului” din ce au primit de la colinda de Crăciun, și cite un exemplar din *Șapte Taine și Răspuns împotriva catehismului calvinesc* (1645), *Pravila de la Tirgoviște* (1652) s-a păstrat în 8 exemplare, *Biblia de la București* (1688) în 3, *Psaltirea în versuri de la Unieș* (1673) în 2, *Molitvelnicul de la Iași* (1681) în 1, *Evanghelia și Apostolul de la București* (1682, 1686) în 4; *Mărgăritarele Sf. Ioan Gură de Aur* (1691) ajung în Bihor în anul apariției. În cite un exemplar, sînt menționate: *Viața și petrecerea sfinților* (Iași, 1682—1686), *Evanghelia greco-română, Psaltirea*, tipărite la București (1693, 1694). *Evanghelia de Snagov* a circulat în 5 exemplare, iar *Carte sau lumină* (Snagov, 1699) a fost și în Bencec-Banat. Din tipărițiurile transilvănene, se înregistrează 5 titluri în 65 exemplare: *Noul Testament* (Alba Iulia, 1648), 25 exemplare pe cel din Bogei-Bihor aflîndu-se însemnarea din 8 octombrie 1716: „cînd au luat nemții Timișoara de la turci”; *Psaltirea* (Alba-Iulia, 1651), 1 exemplar, *Sicriul de aur* (Sas-Sebeș, 1683), 2 exemplare, *Molitvelnic* (Alba Iulia, 1689), 2 exemplare, *Chiriadodromion* (Alba Iulia, 1699), 60 exemplare.

Prefața semnată de autor, precizează: „Încercăm o reconstituire a circulației, valorii și prețurii tipărițiurilor și exemplarelor, a destinației și aportului lor la dez-

voltarea culturii românești, punînd la îndemîna cercetătorilor istoriei și circulației vechilor tipărițiuri românești, a celor care realizează lucrări monografice, mai cu seamă, date interpretate”, la care se alătură publicarea selectivă a însemnărilor manuscrise aflate pe filele acestor cărți.

După lămuririle privind sistematizarea materialului și metoda științifică folosită, autorul continuă: „Multe din aceste mărturii manuscrise dezvăluie contribuții valoroase la istoria cărții românești și a culturii noastre în general: dovezi privind scrisul în limba română, mențiuni rotacizante maramureșene, crîmpele din activitatea vechilor școli românești, a dascălilor și a copiştilor din Bihor, dezvăluiri despre aportul vechilor tipărițiuri la afirmarea unității culturale a neamului, de asemeni, date privind evenimentele istorice, etnografice, astronomice și despre starea timpului. La un loc, aceste mărturii reprezintă crîmpele din viața culturală românească, din vremea medievală și de început a epocii moderne, care atestă strădaniile spirituale ale unor oameni din popor, din Transilvania, Țara Românească și Moldova, pentru unitate și neafîrnare, pentru păstrarea limbii și ființei naționale”, fapte de importanță majoră, ce dau lucrării o valoare deosebită.

Prot. Ion B. Mureșianu

DR. CORNELIU MIRCEA, *Cartea ființei*, Editura Cartea Românească, București, 1980, 115 pp.

O nouă carte de prestigiu în cultura românească ne oferă prilejul de a readuce aici, în paginile revistei, numele filosofului bănățean Corneliu Mircea, distins medic psihiatru, subtil eseist, scriitor consacrat.

N-aș cuteza să prefîgurez profilul său filosofic, evoluția sa viitoare, dar nu mă sfîesc să afirm, de pe acum, că Banatul n-a dat mulți gînditori de dimensiunea tînarului Corneliu Mircea, în lucrările cărora apare cu atîta pregnanță vocația filosofică.

Prevestit în anterioarele eseuri de antropologie psihologică, *Cumpăna dorului* (1978) și, mai ales, *Intercomunicare* (1979), în masiva lucrare *Cartea ființei* (1980), temerară investigație într-o problemă fundamentală a filosofiei — ontologia —, se conturează un gînditor cu

variație disponibilități, care, fără îndoială, se va impune în filosofia contemporană. „Ființa” „dinafară — și dinăuntru”, problemă vastă, parcă fără limite în abordările posibile, a intrat predilect în unghiul preocupărilor sale. Am însă sentimentul că nici Cartea ființei nu-l reprezintă în plenitudinea sa. Cu distinsele-i posibilități (poetice și filosofice), Corneliu Mîrcea pare că-și caută încă făgașul pentru o curgere liberă și elevată a gândirii. Eseurile, ținând structurile profunde ale ființei umane, sînt preamburii la constituirea unui sistem filosofic original. Nuanțările, repetările, indică zbuciumul căutărilor, rivala precizilor. Autorul însuși încheie această lucrare cu o tulburătoare confesiune. „Iată-ne, dar, la capătul unui drum trasat și întemeiat de pasul gândului, aflați într-o culme a ființei (noastre și a lumii)... Dincolo de culmea-mă care ne aflăm simțim deschiderea zării infinite, adîncă și răscolitoare chemare ce ne curmă clipa de popas și ne îndeamnă să reluăm peregrinarea, sușul spre înaltul care-și cere iarăși ființa, chipul și realitatea prin ființa, chipul și realitatea ființei noastre. Dincolo de culmea-mă care ne aflăm pulsează, deci, o lume necunoscută încă...” (p. 406).

Adîncă și răscolitoare chemare ce-l curmă clipa de popas... îl obligă la noi peregrinări. Ce frumos exprimă poetul-filosof eterna neliniste a creației!

„Calea rămîne și va rămîne deschisă pururi. Ea se deschide spre „urmarea” care se află de veci în toate cîte sînt... Drumul parcurs ne spune cîte ceva despre ființă, dar, mult mai mult și mai adînc, el ne deschide gustul pentru ființă; gustul pentru esența fără de formă încă a lumii și a ființei noastre, gustul pentru înnoitoarea drumeție, pe o cale și într-un spațiu care ne vor aduce, mereu, în inima ființei inșiși” (p. 407).

Problematika ființei a fost, și pînă acum, mult și variat dezbătută, teoretizată, dar cartea de care ne ocupăm își are o birșuile în adîncimile tradiției autohtone, în gîndirea și simțirea românească. O cugtare din folclorul românesc, un vers din gîndirea lui Mihai Eminescu sau Lucian Blaga, Ștefan Aug. Doinaș sau Marin Sorescu, Ioan Alexandru sau Nichita Stănescu etc., constituie, fără a neglija filosofia și literatura universală, prețioase repere pentru sistemul de gîndire al autorului, căci „poezia atinge,” în ce are

ea mai adînc, ontologicul”, ca și arta lui Brîncuși, de pildă. Poate și în acest fapt rezidă originalitatea lui Corneliu Mîrcea.

„Ce poate spune astăzi o carte despre ființă? Ce rost poate avea în zilele noastre o carte despre ființă? Ar schimba o astfel de carte cîte ceva din convingerile omului modern? L-ar putea, ajuta, l-ar putea conduce prin hățușul existenței zilnice?”

Sînt întrebări pe care le formulează autorul însuși în „Cuvînt înainte”, anticipînd posibilele reflecții ale cititorilor. Și tot autorul răspunde: „Căutînd „ființa” și gîndind-o, meditănd-o, ne apropiem inevitabil de toate cîte îi aparțin, ne cufundăm în toate cîte îi aparțin, printr-o iubire, în fond, adîncă și răscolitoare, iubire de oameni în primul rînd, de profunda lor prezență și existență, printr-o iubire de „ființe”, de toate ființele lumii. De aici și pînă la traducerea ei în faptă, pînă la ordonarea dreaptă și generoasă a lumii sociale și planetare nu mai e decît un pas, atunci cînd ființa își întrezărește și înțelege „scopul” cel mai adînc: *ființarea* (și nu desființarea)” (p. X). *Ne-ființa* ar însemna: agresiunea, crima — războiul —. Făptura umană se ridică spre Ființă (spre ființa tuturor oamenilor), ceea ce înseamnă comuniune, iubire, dar nu lipsesc tendințe spre *ne-ființă*, spre distrugere. Astăzi mai mult ca oricînd meditația filosofică trebuie tradusă în fapte.

Cartea ființei răspunde unor chinuitoare întrebări umane în perspectiva sumbră a ceea ce numim „nebulna înarmărilor” și este pătrunsă de un suflu profund optimist: „Ființa se face — se desface — și se reface ciclic. Viața însăși a celulei și organismului are o desfășurare ciclică: viață-moarte-viață” (p. 170).

Conținutul ei prea minuțios nu se poate rezuma, ideea centrală conexînd diferite aspecte și probleme de filosofie, psihologie, sociologie, etc. Aici am remarcat mai ales mesajul ei. După intențiile autorului și prin ceea ce ea a devenit, Cartea ființei este menită „să deschidă uși”, să pregătească un drum a cărui țintă este „deștelenirea”, „trezirea spre...” Spre „ființă”, spre dimensiunea ontologică.

„Și astăzi ca și ieri lumea e zguduită de lupta Binelui cu Răul. Și astăzi ca și ieri violența și crima se confruntă cu înțelepciunea și bunătatea. Și astăzi ca și ieri Ființa se confruntă cu Ne-ființa, în

ultima ei dimensiune. Deznodământul poate fi tragic sau tulburător de frumos, după cum va birui Ființa sau Neființa. Fiecare făptură a lumii, fiecare om a fost și este chemat să participe la această luptă... În acest secol, în acest deceniu, în acești ani se dă, poate „marea bătălie” pentru ființă, pentru supraviețuirea și ființarea ei revelatoare. Bătălia este a tuturor, a tuturor națiunilor, a tuturor oamenilor, a ființei înseși. De-o parte arma atomică, de alta rațiunea, adevărul și iubirea... Acum se aruncă zarul cu cele peste patru miliarde de fețe ale întruchipă-

rilor noastre. Cine va învinge? Ființa sau neantul? Forța ziditoare a lumii sau pulberea nimicniciei? Răspunsul este în noi. Îl purtăm și-l trasăm cu tremurătorul, însemnificantul dar și decisivul nostru destin personal. Am știut alege? Și am făcut tot ce este omeneste posibil pentru ca alegerea noastră să-și spună și impună lumii și ființei cuvântul?” (p. 405).

Cartea ființei este încărcată de probleme și lectura ei cere mare efort, dar câștigul intelectual răsplătește efortul.

Marcu Bănescu

POȘTA REDACȚIEI

Dl. prof. Iorgu Ivan de la Institutul teologic universitar din București ne atrage atenția asupra unei inadvertențe strecurate în redacționalul „Actualitatea celui de al doilea sinod ecumenic” (nr. 4—6/1981, p. 221) unde se vorbește de 4 canoane adoptate la respectivul sinod, când în realitate ele ar fi 7.

Mulțumim pentru această binevoitoare atragere de atenție întemeiată pe faptul că într-adevăr majoritatea colecțiilor de canoane indică pentru sinodul din 381 șapte canoane. Problema nu este totuși complet elucidată existind „o mare deosebire de păreri” precum arată C. Dron în lucrarea *Canoanele. Text și interpretare* (t. II, București, 1935, p. 92). Și tot el continuă: „În genere colecțiile orientale cuprind 7 canoane, afară de colecțiunea lui Ioan Scolasticul care cuprinde numai 6 canoane, pe când cele occidentale — Dionisie cel Mic, Prisca, Isidor, Quesnel — cuprinde numai primele patru canoane. Se susține despre canoanele 5 și 6 că ar aparține sinodului local ținut la Constantinopol în anul 382, iar despre canonul 7 că ar fi cu mult posterior, cuprinzând fragmentul unei scrisori a Bisericii din Constantinopol către episcopul Martirie din Antiohia. Ceea ce îndreptățește părerea colecțiilor apusene este faptul că istoricii bisericești Socrate, Teodoret și mai ales Sozomen, enumerând pe scurt hotărârile sinodului al II-lea ecumenic, se referă la chestiuni pe care le găsim în cele 4 canoane dintii, iar colecțiunea orientală a lui Ioan Scolasticul (550) deși cuprinde canoanele 5 și 6 nu cuprinde canonul 7. Este foarte posibil că la origină nu au fost decît 4 canoane. Cum în cursul timpului canoanele 5, 6 și 7 au intrat în uz ca hotărâri ale sinodului al II-lea ecumenic, toate colecțiunile de mai tîrziu—inclusiv cele apusene — cuprind șapte canoane, și astăzi canoniștii pun aceste ultime canoane între hotărârile sinodului II ecumenic” (C. Dron, o. c., pp. 92—93).

Profitînd de ocazia ce ni se imbie, revenim asupra semnificației sinodului constantinopolitan din anul 381 spre a sublinia încă două elemente pe care articolul redacțional citat le-a omis:

a) importanța ecumenică a simbolului de credință stabilit la sinodul al II-lea ecumenic apare mai evidentă în lumina acordului pe care a se realiza între creștinii din vremea noastră pentru renunțarea la „Filioque”, punct de învățătură introdus de apuseni. Dincolo de numeroasele studii publicate pe această temă a căror simplă inventariere ar depăși rostul prezentelor însemnări, vom aminti doar că legat de sărbătorirea la Roma a celor 1600 ani de la sinodul constantinopolitan (6—7 iunie 1981), în omilia de Rusalii Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea” s-a referit la articolul din crezul niceo-constantinopolitan privind Sfîntul Duh fără adausul Filioque, atît în originalul grec cit și în traducerea latină care pînă acum n-a fost recitat fără acesta” (*Episkepsis*, nr. 255 din 1 iulie 1981, p. 8);

b) la sinodul constantinopolitan din 381 au fost prezenți și creștinii de pe teritoriul actual al patriei noastre prin episcopul Gerontius sau Terentius numit și Terennius al Tomisului — Constanța. Este un amănunt care merită să fie reținut pentru a înțelege mai bine dezvoltarea creștinismului în fosta Dacie și printre strămoșii noștri.

ERATA

În nr. 7—9/1981, pp. 604—616 revista noastră a publicat recenzia semnată de Radu Mărculescu și făcută cărții lui L. Uspensky „La theologie de l'icone...”. Strecurîndu-se mai multe erori, autorul ne cere să facem rectificările de rigoare după cum urmează:

	în loc de:	să se citească:
la p. 609 col. 1 rînd. 24	condiției <i>diforme</i> a trupurilor dreptilor	condiției <i>delforme</i> a trupurilor dreptilor
la p. 609 col. 2 rînd. 43	<i>capacitatea</i> privirii	<i>opacitatea</i> privirii
la p. 611 col. 1 rînd. 15	principiului teologiei	principiului teologiei <i>apofatice</i>
la p. 612 col. 2 rînd. 9	<i>lraze</i>	<i>faze</i>
la p. 614 col. 2 rînd. 5	<i>catolicismul</i> istoric al prăbușirii Bizanțului	<i>cataclismul</i> istoric al prăbușirii Bizanțului
la p. 614 col. 2 rînd. 58—59	spre sfîrșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea	spre sfîrșitul sec. al XVII-lea și începutul sec. al XVIII-lea
la p. 615 col. 1 rînd. 18	Dosoftei, patriarhul Ierusalimului... personalitate a celei de a doua jumătăți a sec. al XVIII-lea	Dosoftei, patriarhul Ierusalimului, personalitate a celei de a doua jumătăți a sec. al XVII-lea
la p. 615 col. 2 rînd. 19	<i>simpilism</i>	<i>symbolism</i>

Dînd curs acestei solicitări, li cerem scuze alt personal, cît și cititorilor, pentru persistența unor supărătoare erori de tipar și reînnoim făgăduința redacției de a încerca să evite pe viitor alte greșeli asemănătoare.

A n u n ț

Aducem la cunoștința celor interesați că la 1 martie a.c. se va redeschide și va funcționa în continuare potrivit programului obișnuit casa de odihnă a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului din Buziaș, în serii ce vor rămâne permanente de câte 20 zile precum urmează:

seria I-a	: 1 martie — 20 martie
" a II-a	: 21 martie — 9 aprilie
" a III-a	: 10 aprilie — 29 aprilie
" a IV-a	: 30 aprilie — 19 mai
" a V-a	: 20 mai — 8 iunie
" a VI-a	: 9 iunie — 28 iunie
" a VII-a	: 29 iunie — 18 iulie
" a VIII-a	: 19 iulie — 7 august
" a IX-a	: 8 august — 27 august
" a X-a	: 28 august — 16 septembrie
" a XI-a	: 17 septembrie — 6 octombrie
" a XII-a	: 7 octombrie — 26 octombrie
" a XIII-a	: 27 octombrie — 15 noiembrie
" a XIV-a	: 16 noiembrie — 5 decembrie

Costul cazării pentru 20 de zile:
în sezon (1 V — 15 X).

Confort

Confort I	: 28 lei × 20 = 560 lei
" II	: 22 lei × 20 = 440 lei
" III	: 17 lei × 20 = 340 lei

în afara sezonului (1—31 III și 16 X — 30 XI)

Confort I	: 31 lei × 20 = 620 lei
" II	: 24 lei × 20 = 480 lei
" III	: 19 lei × 20 = 380 lei

La cererea celor interesați, masa și tratamentul medical pentru fiecare serie, pot fi asigurate în cadrul stațiunii, prin grija Centrului eparhial.

Pentru obținerea locurilor de cazare și repartizarea pe serii, doritorii se vor adresa Centrului eparhial prin cerere scrisă — depusă în timp util — în care vor menționa confortul și seria, dacă voiesc să li se asigure masă și tratament.

Precizăm că prețul cazării va trebui achitat anticipat la casieria Centrului eparhial sau prin mandat postal, iar costul mesei și tratamentul se vor achita în stațiune, la casieria întreprinderii balneare.

Orice alte informații se vor obține de la secția economică eparhială (1900 — Timișoara I, bd. Victoriei nr. 7, telefon 961-1-31-10).

Cititorii din străinătate pot abona revista „Mitropolia Banatului” adresându-se la ILEXIM Departamentul Export-Import Presă, P. O. Box 136—137; Telex: 11226; București, strada 13 Decembrie, nr. 3.

52419

10 04'

Tipografia Arhidiecezană Timișoara